MARIOLOGIJA

TO JEST

NAUK KATOLIČKE CRKVE O BLAŽENOJ DJEVICI MARIJI MATERI BOŽJOJ.

IZLOŽIO

DR. IVAN BUJANOVIĆ

PROFESOR U BOGOSLOVNOM FAKULTETU KR. SVEUČILIŠTA
FRANJE JOSIPA I. U ZAGREBU.

S dopuštenjem nadbiskupske duhovne oblasti zagrebačke.

ZAGREB
NAKLADOM KR. SVEUČILIŠTNE KNJIŽARE FR. SUPPANA (R. F. AUER).
1899.

Tisak Antuna Scholza u Zagrebu.

NA SLAVU I HVALU

PRIJESTOLJU MUDROSTI

I

POMOĆNICI KRŠĆANA

POVODOM DVADESETPET-GODIŠNJICE

HRVATSKOGA KR. SVEUČILIŠTA FRANJE JOSIPA I.

I

DVADESETPET-GODIŠNJICE SVOGA MISNIČTVA

MALO OVO DJELO SRCA SVOGA

S VELIKOM HVALOM I DUBOKOM PONIZNOŠĆU

PRIKAZUJE

PISAC.

Predgovor.

U nizu dogmatičkih monografija došao je evo red na Mariologiju. Nije to iskao unutrašnji sustav istih monografija, već spoljašni povodi, koji se spominju na posvetnom listu. Oni sami jasno kažu i svi će lako razumjeti, zašto sam htio, da ovom zgodom, kao svečanosni spis, izdam Mariologiju.

U katoličkoj se crkvi od iskona štovala Presveta Bogorodica kao najmoćnija i poslije Isusa Krista prva i prava posrednica Boga i ljudi. Katolici po cijelom svijetu zazivaju je u svim potrebama svojim, a Ona pripravna svakomu pomoći: žalosnim je utjeha, grješnicima utočište; bolesnim je zdravlje, a zdravim je ogledalo pravde; nemoćnim je toranj Davidov, a pravednikom vrata nebeska; svima: pomoćnica, odvjetnica, posrednica!

Svi mi imamo više nego jedan uzrok, da zazivamo Majku Milosrdja i u Njezinu se obranu utičemo, a nema megju nama ni jednoga, koji nije već na sebi iskusio Njezinu izdašnu pomoć.

Te me ponukaše misli, da povodom javne svečanosti našega sveučilišta i u njem bogoslovnoga fakulteta i sukromne uspomene na dan, kad sam prije

dvadeset i pet godina prvu prikazao nekrvnu žrtvu Božanskoga Jaganjca, Materi Božjoj na čast i hvalu izložim nauk katoličke crkve o Mariji i time javno i svečano ispovjedim, da s majkom svojom sv. katoličkom crkvom nada sve angjele i svete štujem Presvetu Bogorodicu, i da Joj time javno svoju hvalu kažem na Njezinoj prevelikoj pomoći.

Meni će biti nagrada, ako budem ovim spisom u srcima svojih čitalaca učvrstio pouzdanje u zaštitu Pomoćnice Kršćana i umnožio štovanje Matere Preblage. Da bi se u tom svi Hrvati složili pomozi: O blaga, o bogoljubna, o slatka Djevice Marijo!

U Zagrebu na dan Rogjenja Marijina 1899.

Pisac.

Uvod

§. 1.

Nitko se ne će čuditi ni prigovoriti, što se u dogmatičkom spisu raspravlja o Mariji, ako se sjeti i ima na pameti, da je Ona u najužoj svezi s Isusom Kristom, Bogom-čovjekom, Spasiteljem svijeta.

Ako je u odlukama i djelima promisli božje prvo i najglavnije djelo: Isus, a ono je i Marija s njime. Crkva nepogriješljiva učiteljica naroda potvrgjuje tu istinu time, što izjave i proroštva svetih knjiga, koja ravno govore o Isusu Kristu, tumači i prenosi takogjer i na Mariju. „Izigjoh prvorogjena prije svih stvorova. Gospod imao me je u početku svojih putova . . , od vijeka sam odregjena . . . još ne bijaše ponora i već bijah začeta . . . kad je pripravljao nebesa, bijah nazočna“. Ove i druge ovim jednake izjave, crkva Duhom svetim nadahnuta i sv. oci uzimaju, da su ravno rečene za Isusa Krista. Kad ih pak crkva i sv. oci tumače i prenose takogjer i na Mariju, za stalno time potvrgjuju i javno ispovijedaju, da je Marija s Isusom Kristom najuže sjedinjena; da se Marija ne može i ne smije rastaviti od Isusa. Zašto? Jer je Bog od vijeka odredio, da u vremenu Sin Božji, druga osoba presvetoga Trojstva, od nje uzme narav čovječju. Prema toj vječnoj odluci božjoj, Marija je u vremenu dala Sinu Božjemu sve ono, što u porodu prirodne matere daju djeci svojoj: krv, tijelo — narav čovječju. Sin Božji, koji je u vremenu postao čovjek, kost je od kosti, krv je od krvi Marijine; zato je On, Sin Božji u istinu pravi, naravski sin Marijin, a Marija je prava i naravska mati Sina Božjega. Zato je ona u istinu prava Bogorodica.

To je njezino najuzvišenije dostojanstvo, dostojanstvo do kojega se izmegju svih stvorova Ona jedina uspela. Time se Ona najuže i nerazrješivo združila s Isusom Kristom, Bogomčovjekom, Spasiteljem svijeta. To je uzrok, zašto se Marija mati Sina Božjega ne da odijeliti od Isusa Krista Boga-čovjeka.

Materinstvo božje vrelo je, iz kojega izviru sve njezine izvrsnosti i povlastice, koje ju dižu nad sve stvorove. Zato što je Ona mati Božja i što je time najuže združena s Isusom Kristom, prelaze od Isusa na Nju, koliko dopušta narav čovječja: imena, vlastitosti, izvrsnosti, povlastice, slava i štovanje. To potvrgjuje crkva zborom i tvorom.

Isus je kralj naš: i Marija je kraljica naša. Isus je Gospodin naš: Mariju zovemo takogjer Gospogja naša. Isus je odvjetnik i posrednik naš: i Mariju zazivamo u potrebama našim kao odvjetnicu i posrednicu našu. Isus je naše ufanje, život naš, utočište naše, pomoć i utjeha naša: i Marija je sve to nama: ufanje naše, život naš, slatkost naša — vita, dulcedo et spes nostra —, utočište, utjeha, pomoć naša.

Ali ne samo imena nego i izvrstnosti i povlastice Isusove prelaze od Sina na Mater. Isus po naravi nije mogao sagriješiti: Marija po milosti takogjer nije mogla sagriješiti. Isus je bez svakoga, istočnoga i ličnoga grijeha: isto tako je i Marija bez svake ljage grješne. Isus početnik milosti: Marija mati božje milosti, mater divinae gratiae. Isus otac milosrgja, pater misericordiae: Marija je takogjer Majka milosrgja, mater misericordiae. Isus isto tako kao i Marija: djevica. Isus i u grobu neskvarljiv: Marija takogjer poslije smrti sačuvana od skvarenja. Isus treći dan poslije svoje smrti uskrsnuo iz groba: Marija isto tako uskrisena od mrtvih. Isus s tijelom i dušom uzišao na nebesa: i Marija uznesena na nebo. Isus sjedi ob desnu Oca svoga nebeskoga: Marija u nebeskoj slavi uz Sina svoga božanskoga.[1]

[1] Isp. I. de Gallifet: De cultu immacul. cordis Mariae, Matris Dei Jesu. Apud Migne: Theol. Curs. compl. T. VIII., p. 1494.

Eto: sve što je mogao Isus, dao je Mariji. Nije to samo mišljenje pobožnih duša, nego baš vjerovanje i nauk katoličke crkve. Taj se nauk ovdje izlaže redom.

Logički i bogoslovski red ište, da se najprije dokaže: 1) da je Marija u istinu prava Mati Božja, prava Bogorodica. Otuda izvire njezina svetost, njezina slava i štovanje, koje joj se nada sve angjele i svete izkazuje u katoličkoj crkvi. Zato ćemo, dokazavši da je Marija u istinu Bogorodica, dalje dokazati iz vrela svrhunaravske objave redom ove istine: 2) Marija je bez ljage istočnoga grijeha začeta; ona je ostala kroz cieli život svoj čista od svakoga i najmanjega ličnoga grijeha, pače i od svake grješne pohote. 3) Marija je vazda djevica; kako je začela sina svoga božanskoga kao djevica, tako ga je kao djevica i rodila i ostala i poslije vazda djevica. 4.) Marija je poslije smrti dušom i *tijelom* uznesena u nebo. 5.) Marija je kod Boga naša posrednica. 6) Mariju treba da više štujemo, nego sve ostale svete.

Evo to je predmet i zadaća ovoga spisa, koji nosi napis: Mariologia.

Članak prvi.

Dostojanstvo i svetost Marijina.

§. 2.

Blažena Djevica Marija u istinu je Mati Božja — Bogorodica.

1. Kako je usko Marija združena s Isusom i kako iz krive vjere i nauka o Isusu utjelovljenu Sinu Božjem izlaze krivi nauci o Mariji, vidi se najočitije u ovom članku vjere, kojim ispovijedamo, da je Marija u istinu Mati Božja ili Bogorodica. Poznato je iz crkvene povjesti, da je Nestorij patrijarha carigradski stao pobijati Mariji dostojanstvo i ime: Bogorodica. Time je odao, da krivo uči i vjeruje o utjelovljenju Sina Bo-

žjega. Dakako, ako je otajstvo utjelovljenja u tome, da se je Sin Božji, druga osoba presvetoga Trojstva u vremenu združila s čovjekom Isusom Kristom rogjenim u Nazaretu od Josipa i Marije, a ono svakako otud izlazi, što je i Nestorij prema svomu nauku o utjelovljenju učio, da se Marija ne smije i ne može zvati Bogorodica, nego najviše: Kristorodica. Ali ako je otajstvo utjelovljenja u tome, da je Sin Božji u vremenu uzeo iz Marije i narav čovječju tako, da je ta narav čovječja postala narav Sina Božjega, a ono otud izlazi, da je Marija time postala u istinu Mati Sina Božjega ili Mati Božja. Budući da je otajstvo utjelovljenja temelj kršćanskoj vjeri a Marija je u uskom i nerazriešljivom savezu s tim otajstvom, razumije se, zašto je crkva istom brigom i istom vatrom branila protiv Nestorija i njegovih drugova dostojanstvo i ime: Bogorodica, kako je prije branila protiv Arija božanstvo Sina Božjega. Razumije se i to, što je protiv Nestorijevog naopakog učenja o utjelovljenju Sina Božjega u katoličkoj crkvi jedina riječ: Bogorodica, *θεοτόκος*, postala i ostala poklič i najsigurniji znak istinitog katoličkog nauka o utjelovljenju Sina Božjega, kao što je prije riječ *ὁμοούσιος* bila znak istinitog nauka o božanstvu Sina Božjega.

Da je Marija u istinu Mati Božja članak je vjere, koji je crkva proglasila na efeškom saboru protiv Nestorija i njegovih drugova: „Si quis non confitetur Emmanuelem esse verum Deum et propterea Deigenitricem s. Virginem: peperit enim secundum carnem, carnem factum Deum Verbum . . . anathema sit.“ (can. 1.). Iznovice je to potvrgjeno i na saboru carigradskom II. (can. 6.): „Si quis abusive sed non vere Dei genitricem dicit sanctam gloriosam Virginem Mariam, anathema sit.“ Isto tako govore i oci sabora lateranskoga I. (act. V. can. 3.) i uče: „Marija je u istinu rodila Boga.“

Istina, o kojoj je govor, nahodi se u obadva vrela svrhunaravske objave jasno i razgovjetno objavljena. To ćemo i dokazati.

2. Sveto pismo na više mjesta i na više načina potvrgjuje, da je Marija: Mati Božja i da je zato u istinu Bogorodica.

Najprije se uči i izrijekom kaže, da je Marija mati Isusa Krista taj dokaz još više vrijedi, ako se ima na pameti, da se redovno za Josipa veli, da se *zvao* otac, *ὡς ἐνομιτετο*, dakle samo tako zvani otac — pater putativus.

Sv. pismo takogjer uči, da se Isus Krist začeo u utrobi Marijinoj, da ga je Marija u utrobi svojoj nosila i rodila (Luk. 1. 35.). Jasnije i potpunije ne može se utvrditi, da je Marija prava Mati Isusa Krista. To potvrgjuje i apostol kad kaže, da je Isus Krist postao, *γενόμενος* od žene. (Gal. 4. 4.) Time se pobijaju oni, koji su učili, da je Isus iz neba donio već gotovo tijelo, koje je samo na oko izišlo iz tijela Marijina i otvoreno kaže, da je tijelo Isusovo postalo iz krvi i tijela Marijina, pa zato da mu je ona prava mati.

Po nauku dakle sv. pisma Marija je prava mati Isusa Krista, jer ona ga je začela i rodila. Premda ga je čudom ravno od Duha sv. začela, ipak nema uzroka, da se kaže, da mu nije prava mati. Duh sv. je svojom svetom moći učinio, da je Marija Isusu Kristu bez sudjelovanja muža dala sve ovo od svoje krvi i svoga tijela, što druge matere daju djeci svojoj u svezi s mužem. Marija je dakle, jer je začela i rodila Isusa njegova prava majka; jer ga je začela i rodila od *Duha svetoga*, zato je *djevičanska* mati. O tom na drugom mjestu.

Ako je Marija u istinu mati Isusa Krista, a ono je ona u istinu i Mati Božja — Bogorodica. To izlazi iz hipostatskoga sjedinjenja božje i čovječje naravi u jednoj i to božjoj osobi. Samo onaj može pobijati, da je Marija mati božja, koji ne priznaje, da su se obadvije naravi, božja i čovječja sjedinile u jednoj osobi Riječi t. j. Sina Božjega. Već je spomenuto, da je i Nestorij samo zato ustao protiv imena Bogorodice, što je krivo mislio, da se Sin Božji samo moralnim načinom združio s Isusom čovjekom. On je učio: Sin Božji i Isus Krist dva su sasvim različna lica, jedan je od vijeka pravi Bog, drugi u vremenu rogjen od Marije pravi čovjek. Marija je rodila čovjeka, zato nije i ne može biti Bogorodica. Ako se ipak kadšto tako zove, to je zato, što se s čovjekom Isusom Kristom nje-

zinim sinom združio i usko spojio sin Božji, koji je u nj unišao i u njemu se nastanio i u svem se s njime potpuno složio tako, kao da nisu više dva lica, Bog i čovjek, nego samo jedno: Bog. Marija se dakle može zvati Bogorodica, jer je rodila Isusa, koji je poslije postao kao jedno s Bogom, (in sensu diviso kod skolastika), u kojem se smislu takogjer veli, da je sv. Monika rodila *svetoga* Augustina t. j. Augustina, koji je poslije svet postao. Ali kad se vjeruje, što katolička crkva uči vjerovati, da su se u otajstvu utjelovljenja obadvije naravi sjedinile u jednoj i to božanskoj osobi Sina Božjega, tada otuda ne izlazi jedino (protiv Adopcijana) da je Isus Krist i kao čovjek pravi Sin Božji, nego takogjer i protiv Nestorijanaca, da je Marija u istinu Mati Božja — Bogorodica.

Po logičkim i bogoslovskim pravilima lako je dokazati iz hipostatskog sjedinjenja obiju naravi u jednoj božanskoj osobi, da je Marija u istinu Bogorodica. Evo nekoliko takvih dokaza.

Iz evangjelja znamo, da je Marija mati Isusa Krista. Za Isusa pak Krista iz istog vrela znamo, da je pravi Bog i pravi čovjek. Marija dakle time što je mati Isusa Krista, u istinu je mati pravoga Boga i zato Bogorodica. — Iz sv. pisma znamo, da je druga osoba presv. Trojstva (Sin Božji, Riječ) postala u vremenu čovjek i to tako, da se začela u utrobi Marije i rodila se od Marije. Marija je dakle začela i rodila drugu osobu presv. Trojstva, Sina Božjega, dakle Boga, pa zato je prava Bogorodica. — Jedan je samo Isus Krist i jedan sin, Sin Božji zajedno je i Sin Marijin. Sin pak Božji pravi je Bog, dakle i sin Marijin je pravi Bog i zato je ona mati božja — Bogorodica.

Istina, sv. pismo *izrijekom* ne zove Mariju *Majkom Božjom* ili *Bogorodicom*. Ali ako se u sv. pismu i ne nahodi *ime*, nalazi se ipak *stvar*, a to je sasvim dosta. Ili zar sv. pismo ne potvrgjuje stvar, kad uči, da je Sin Marijin: Sin Božji? Angjeo pak to izrijekom navještuje: „Gle začet ćeš u utrobi i rodit ćeš sina, i nazvat ćeš ime njegovo Isus. On će biti velik i

zvat će se sin Previšnjega . . . što će se roditi iz tebe sveto zvat će se *Sin Božji*". (Luk. 1. 31.). Apostol uči, da je Sin Božji, dakle Bog, postao t. j. rodio se od žene: „Bog je poslao Sina svoga, koji je postao (γεγόμενον) od žene" (Gal. 4. 4.).

Isto tako jasno to uči i u poslanici Rimlj. Odmah na početku (1. 2—3.) veli: „koje (evangjelje) Bog naprijed obeća preko proroka svojih . . o sinu svojem, koji je po tijelu rogjen od sjemena Davidova".

Za tim u istoj poslanici 9. 5. govori o Izrajelskim ocima pa kaže: „Od kojih je Krist po tijelu, koji je nad svima Bog blagosloven na vijek!" Dakle Bog rogjen je od otaca Izrajelskih a rodila ga je Marija, ona je zato Bogorodica. Napomenute apostolove riječi ovako tumači sv. Toma: „sed non est ex Judaeis, nisi mediante Virgine. Unde ille, qui est super omnia Deus benedictus in saecula, est vere natus ex B. Virgine sicut ex sua Matre". (3. q. 35. a. 4.).

Dalje se čita u evangjelju (kod Luk. 1. 43.) da Elizabeta zove Mariju majkom Gospodina „Otkale meni to, da k meni dolazi mati moga Gospodina". Da je pak po načinu govorenja biblijskoga Gospodin isto što i Bog, ne treba dokazivati. Zar time sv. pismo ne potvrgjuje, da je Marija Mati Božja? Bogorodica? Ako je onaj, koga je Marija kao mati začela, nosila i rodila, Sin božji i zato pravi Bog, onda je jamačno Marija Mati Božja, jer je začela i rodila Sina božjega, Boga. Pače još više. Budući da je osoba, koju je Marija začela i rodila, osoba božja, zato je ona jedino i samo mati božja, Bogorodica, jer predmet začetka i rogjenja nije narav nego vazda samo osoba, pa zato treba, da se dostojanstvo materinstva odredi po dostojanstvu osobe, koja se ragja. Osoba pak koja se rodila, jest samo osoba *božja*, jer čovječje osobe nema u Kristu. Zato je materinstvo Marijino samo božje t. j. Marija je mati samo božja. Pa ako bi se kadšto i zvala mati Isusa čovjeka, zvala bi se samo tako zato, što je Isus bio i pravi čovjek, što je imao pravu čovječju narav, nikako pak zato, što je rodila osobu čovječju, koje nikad nije bilo.

Otale se razabire, koliko vrijedi prigovor, da Marija nije mogla roditi Sina Božjega, jer se on rodio od *vijeka* od Oca, a Marija je, kao ostali stvorovi istom u vremenu postala. Kad se naime veli, da je Marija mati božja ili Bogorodica, ne uči se, da je ona rodila *božju narav* druge osobe presv. Trojstva, jer ona je vječna i ne može se roditi u vremenu. Da bude Marija prava Bogorodica i ne treba da rodi *narav* božju, nego je dosta, da se narav čovječja u času začetka hipostatski sjedinila sa Sinom Božjim, s Bogom. t. j. da je narav čovječja u času začetka postojala u osobi Božjoj, jer time je predmet začetka i rogjenja t. j. ono, što se začelo i rodilo: Sin Božji, pravi Bog. Jer se tijelo, koje je rodila Marija u času svoga začetka, u utrobi Marijinoj, sjedinilo s božjom naravi Sina Božjega, zato je to čovječje tijelo u času začetka postalo tijelo Sina Božjega, tijelo pravoga Boga. Ako je pak Marija rodila tijelo pravoga Boga, a ono je ona u istinu Bogorodica.

Da se to još bolje razumije, treba da se ima na pameti, da ni kod naravskoga rogjenja, ne treba, da mati začne i rodi cijeloga čovjeka, dušu naime i tijelo, nego je dosta, da rodi tijelo, koje se u času začetka sjedinjuje s dušom. Zato, što se tijelo sjedinjuje (bitno, substantialiter) u času svoga začetka s dušom, kaže se, da je žena rodila čovjeka, a ne samo tijelo. Toga radi je žena, koja je začela i rodila za pravo samo tijelo, ipak mati čovjeka.

Isto je tako i Marija u utrobi začela tijelo čovječje, koje se u času začetka sjedinilo u jednu cjelinu (substantialiter) s dušom, a oboje, duša naime i tijelo, u istom času sjedinilo se u jednu cjelinu sa Sinom Božjim, pravim Bogom, i zaradi toga je ono što se rodilo od Marije, naime ona jedna cjelina, jedna hipostaza, jedna osoba: Sin Božji, pravi Bog. Zato treba, da se kaže, da je Marija začela i rodila Sina Božjega, pravoga Boga, da je dakle Bogorodica.

Dakako, sjedinjenje *naravi čovječje* sa *Sinom Božjim* pravo je otajstvo, komu nije moguće zaviriti u dno, ali kad se iz svrhunaravske objave stalno zna, da se osoba Sina Božjega ne

smije i ne može rastaviti od naraví čovječje, onda otuda svakako izlazi, da je Marija prava Bogorodica. To pak ne znači, kao što su pogani razumijevali, da je Bog Otac u vremenu sa ženom rodio svoga Sina, ili da je Marija začevši u svojoj utrobi sina dala mu vječni njegov bitak, nego znači, da je postala u vremenu mati onoga, koji je Bog od vijeka, ali koji je u vremenu primio u svoju osobu čovječju narav.

Ne vrijedi napokon ni onaj prigovor proti materinstvu božjemu Marije, da otuda, što je naime Marija mati božja, izlazi, da su rogjaci Marijini postali pravi srodnici božji; poimence da su roditelji Marijini bl. Joakim i Ana u istinu praroditelji — djed i baba — *božji.* Joakim djed božji, Ana baba božja, kako to čudno zvuči kršćaninu! Istina, tako se ne govori, i pravo je da se ne govori, jer ne treba otajstvo, koje je jedino svoje vrste i koje se počinje i svršava u Kristu i Mariji protezati dalje preko njih. Ali napokon oni izrazi u sebi uzeti nisu baš neistiniti, pa čim bi se njima dodalo „po tijelu ili po čovječjoj naravi“ ne bi nam bili više ni čudni; u tom smislu već stari zovu Davida *θεοπάτωρ*, a isto tako govori i apostol „od kojih je (Izrajelaca) Krist po tijelu, koji je Bog blagosloven nad svima“ (Rimlj. 9 5.).

3. Da je crkva od najdavnijih vremena vjerovala, da je Marija Mati Božja i da ju je pozdravljala i štovala kao Bogorodicu mogli bi potvrditi sa sto i sto svjedoka apostolske predaje. U svim crkvenim vjerovanjima ispovijeda se; „Vjerujem u Boga Oca i u Sina njegovoga jedinorogjenoga Gospodina našega, koji je začet po Duhu svetom, *rogjen od Marije Djevice*“.

Sv. oci već u davnini kao sv. Ignacij, sv. Irenej, Dionizij aleks. to uče, kad vele, da se Sin Božji dva puta rodio, jedanput od Oca od vijeka, drugi put u vremenu od Marije. „Marija je nosila u utrobi Boga našega Isusa Krista po odredbi božjoj iz Davidova sjemena“. (Sv. Ignacij ep. ad Eph. c. 18.). Sv. Ciril aleks. taj najdičniji i najvjerniji branič katoličke vjere u pitanju hipostatskog sjedinjenja obiju naravi u Kristu i najžešći protivnik Nestorijev otvoreno tvrdi, da je riječ *Θεοθόκος*

— Bogorodica bila u ustima svim drevnim ocima u svim krajevima.[1] Potvrgjuju to i prijatelji Nestorijevi Ivan antiok. i Teodoret, kad priznaju, da su najdrevniji vijesnici prave vjere prema apostolskoj predaji učili, da treba vjerovati, da je majka Gospodinova u istinu: Bogorodica, jer tako su je zvali glasoviti crkveni učitelji, a i oni, koji je baš ne zovu Bogorodicom, nisu prigovarali onima, koji su joj davali to ime.[2] To priznaju i protivnici, kad na usta cara Julijana otpadnika prekoravaju kršćane, što Mariju neprestano zovu Bogorodicom.[3] Pače još više. Iz apostolske predaje znamo, da su sv. Oci baš to ime: Bogorodica, smatrali i proti krivovjercima izticali kao znak i biljeg prave vjere, kako im je prije u doba Arijevo bila riječ: *ὁμοόυσιος* biljeg istinitog vjerovanja u božanstvo Sina Božjega. Jer kao što ona sama riječ *ὁμοόυσιος* (istobitan, naime Sin s Ocem) u kratko potvrgjuje dvije temeljne istine katoličkoga nauka o otajstvu presvetoga Trojstva, naime: da se božje osobe megju sobom stvarno razlikuju, a opet je svim tima božanskim osobama jedna te ista zajednička narav; tako se isto, vele sv. oci, i ovom jedinom riječi: *Θεοθόκος* u kratko ispovijedaju glavne istine katoličkog nauka o otajstvu utjelovljenja Sina Božjega, da je naime u Kristu samo jedna (i to božanska) osoba i da su u njemu dvije — božja i čovječja — naravi. Jer kad ispovijedamo, da je Marija Bogorodica, time najprije priznajemo, da je Isus pravi čovjek, jer da nije čovjek, ne bi se ni Marija mogla zvati r o d i c a; ali zajedno tim ispovijedamo, da je Isus pravi Bog, jer da nije Bog, ne bi Marija bila B o g o r o d i c a; otale pak izlazi, da je jedan ter isti, od vijeka rogjen od oca, i u vremenu rogjen od Marije i zato istobitan s ocem i istobitan s materom t. j. pravi Bog i pravi čovjek u jednoj (božanskoj) osobi.[4]

---

[1] De recta fide ad Regin. or. 1. n. 9 ad migne p. 1210.
[2] Joan antioch. ep. 1. n. 4.; Theodoretus: De haeres. l. 4. c. 12.
[3] Cyril. alex. 1. 8. contr. Julian.
[4] Isp. sv. Ivana Damasc. De fide orthodoxa 1. 3. c. 12. »Hoc enim nomen *Θεοθόκος* totum incarnationis commendat mysterium. Nam si Dei mater est, quae genuit, profecto *Deus* est, qui ex ipsa genitus est. Sed idem *homo* est etiam omnino. Nam qui fieri potuisset, ut Deus, qui ante saecula exstabat, ex muliere nasceretur, nisi homo factus esset? Siquidem filius hominis utique est homo. Quod si ille ipse qui ex muliere natus est, Deus est; unus procul dubio atque *idem* est, qui ex Deo Patre genitus est, quod ad divinam et initii expertem substantiam attinet; quique extremis temporibus ea substantia, quae initium habuit temporique subjecta est, hoc est humana, ex virgine natus est. Hoc vero *unam* D. N. Jesu *personam, duasque naturas et duas generationes significat.*"

Da je crkva vazda vjerovala, da je Marija Mati Božja, Bogorodica, potvrgjuju sva njezina vjerovanja, jer u svima se ispovijeda: da je Jedinorogjeni Sin Božji, pravi Bog začet i rogjen od Marije Djevice. Da se u crkvi od drevnih vremena Marija štovala kao Mati Božja, svjedoče nam najstarije liturgičke knjige, u kojima se Marija zove Bogorodica, Deipara, *Θεοθοκος*. N. pr. u liturgiji koja nosi ime sv. Jakoba, pjeva djakon: Jedinorogjeni Sine i Riječ božja, koji si neumrl i dostojao se zaradi našega spasenja tijelo uzeti od sv. Bogorodice vazda Dj. Marije". Tako se čita i u drugima. Svršit ćemo riječima sabora Nicejskog II. (act. 7.) koje neka budu i naše: „Ispovijedamo, da je Gospogja naša Sveta Marija prava i u istinu Bogorodica, jer je rodila po tijelu jednoga iz sv. Trojstva Krista, Boga našega".

Bilješka 1. Premda je mogao Sin Božji tijelo uzeti iz kakvegod tvari, ipak je bilo najzgodnije, da ga uzme od žene. Time je, prvo, odlikovana cijela čovječja narav prema riječima sv. Augustina: trebalo je, da se pokaže u objem spolovima, da je otkupljena čovječja narav. Otkupitelj je uzet iz muškoga kao odličnijega spola, zato je zgodno bilo, e bi se pokazalo, da je i ženski spol otkupljen, da se otkupitelj rodi od žene (de quaest. 83. q. 11.). Bilo je zgodno, da Otkupitelj uzme tijelo od žene i zato, jer se time potvrgjuje istina otajstva utjelovljenja prema riječima s. Augustina (ep. ad. Volus. 137.). „Da je svemogući Bog stvorio (Isusa) čovjeka iz čegagod a ne iz materine utrobe i tako iznenada ga prikazao ljudima, zar ne bi time potvrdio krivo mišljenje, da (Sin Božji) nije uzeo pravoga čovjeka". Napokon bilo je to zgodno i zato, jer time

se završuju svi mogući načini postanja čovjeka. Prvi je čovjek stvoren iz praha zemaljskoga bez muža i žene. Eva je učinjena iz muža bez žene. Drugi se ragjaju od žene i muža. Zato je ovaj četvrti način kao sačuvan za Krista, da se rodi od žene bez muža. Sv. Toma 1. q. 25. a. 6.

Bilješka 2. Budući da je Marija prava Mati Božja, zato je ona iste biti s utjelovljenim Sinom Božjim po *čovječjoj njegovoj naravi*, jer Sin Božji uzeo je svoju čovječju narav od krvi i puti njezine. Time pak što je Sin Božji, druga osoba presv. Trojstva, svoju čovječju narav uzeo od krvi i puti Marijine, nastao je takogjer izmegju prve i treće osobe presv. Trojstva i izmegju Marije osobit odnošaj nalik naravskomu srodstvu. Prva osoba presv. Trojstva Bog otac i Marija imaju jednoga te istoga sina, dakako svako od njih po drugoj naravi; a opet Sin Božji, od koga kao od Boga izlazi od vijeka Duh sv., u vremenu je začet u utrobi Marijinoj po čovječjoj svojoj naravi po osobitom svrhunaravskom utjecaju Duha svetoga. Zaradi toga zove se Marija zaručnica Duha svetoga. Tako se ona zove, ali ne u običnom nego u izvrsnijem svrhunaravskom smislu.[1]

§. 3.

Marija djevičanska mati.

1. Marija je rodila Boga-čovjeka svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga i toga radi premda je u istinu rodila sina, ostala je prava, čista djevica. Već su proroci u starom zavjetu navjestili, da će se obećani Mesija roditi od djevice. Najpoznatije je proročanstvo Izaijino: „Gle Djevica će začeti i poroditi Sina, i zvat će se ime njegovo Emanuel t. j. Bog s nama" (7. 14.). Da se proročanstvo Izaijino ispunilo, potvrgjuju evangjelisti, poimence sv. Matej (1. 18 sll. isp. i Luk. 1. 26. sll.).

[1] S. Petr. Damiani, sermo 40 in assumpt. B. V. isp. Kleutgen Sermones t. 1. s. 9.; sv. Alph. Glorie p. 2. dis. 4. d. Mar.

O tom se dogogjaju ovo čita: „A rogjenje Isusa Krista bilo je ovako: Kad je Marija mati njegova bila zaručena s Josipom, a još dok se nisu sastali, nagje se da je ona trudna od Duha svetoga. A Josip muž njezin, budući pobožan, i ne hoteći je javno sramotiti, namisli je tajno pustiti. No kad on tako pomisli, u to mu se javi u snu angjeo Gospodnji govoreći: Josipe, sine Davidov! ne boj se uzeti Marije žene svoje; jer ono što se u njoj začelo od Duha je svetoga. Pa će roditi sina i nadjeni mu ime Isus; jer će on izbaviti svoj narod od grijeha njihovih. A ovo je sve bilo, da se izvrši, što je Gospod kazao preko proroka, koji govori: Eto djevica će zatrudnjeti i rodit će sina i nadjenut će mu ime Emanuel, koje će reći s nama Bog". Tako je crkva od postanka učila i vjerovala i nitko u kršćanskoj crkvi nije o tom nikada sumnjao. Krivovjerci, koji su već u prvom vijeku to pobijali (Ebionite, Cerintiani i Karpokracijani), bijahu samo po imenu kršćani, koliko su naime priznavali Isusa Nazarenskoga za obećanog Mesiju, ali su držali i učili, da se Isus rodio od Josipa i Marije naravskim načinom; a i inače bijahu po svojim naucima, vjeri i životu pravi Židovi. Kako pak Židovi nisu priznavali Isusa za obećanoga Mesiju, tako nisu ni njegovoj materi priznavali dostojanstvo djevičanstva. Iz slijepe mržnje kojom su progonili Isusa Nazarenskoga, pogrgjivali su i Mariju. Kršćanin se zgraža, da iznovice samo i spomene one bezbožne klevete, kojima se nevjera nabacuje u kasnijim židovskim spisima na Isusovu majku. Razumljivo je, da su i bogoslovci racionalističkoga kova (medju kojima se ističu kao vogje Paulus, profesor bogoslovlja u Heidelbergu poimence u djelu „Leben Jesu als Grundlage einer reinen Geschichte des Urchristenthums, Heidelberg 1828. 2 Bd., i Straus „Das Leben Jesu, Tübingen 1837. 2 Bd. za tim Wegscheider, de Wette i drugi), kad nisu priznavali mogućnost čudesa u opće, pobijali i djevičanstvo matere Isusove Marije. Prema svome sustavu učili su, da se Isus po prirodnim zakonima rodio od Marije i Josipa, pa su nastojali da prikažu Mariju kao pobožnu sanjarsku dušu, koja je sebi umišljala, da je čudnim utjecajem božjim postala mati.

2. Marija je prava mati Isusa Krista, jer u njoj su svi uvjeti, koji se iziskuju za pravo materinstvo. U njezinoj utrobi, od njezine krvi začet je — dakako čudnim, svrhunaravskim načinom — Isus Krist; ona je Isusa Krista i rodila i tako je ona Isusu Kristu sve ono dala, što svaka naravska mati daje svojemu djetetu. Začetak i rogjenje bitni su uvjeti pravog materinstva. Ali Marija je i djevica, ona je djevičanska majka, παρθενομήτωρ. Isus Krist je dakle sin Djevice majke — παρθένιος. Katolička crkva kad uči, da je Marija mati i djevica, ona hoće baš da naglasi, da je Marija, premda je u pravom smislu začela i rodila Isusa Krista, ipak ostala prava i čista djevica. Toga radi je crkva djevičanstvo Marijino ispovijedala u savezu zajedno s njezinim materinstvom i u tom smislu ona uči, da je Marija djevica u začetku i djevica u porodu, Virgo concepit, Virgo peperit, a to je i smisao rečenice: Marija je djevica prije poroda i u porodu, Maria Virgo ante partum et in partu. Premda nije Marijino djevičanstvo poslije poroda Isusa Krista u ravnom savezu s otajstvom utjelovljenja Sina Božjega, t. j. s njezinim materinstvom božjim, to ipak i ono ide na slavu njezinu, pa zato je crkva vazda i to učila i isticala, da je Marija ostala djevica i poslije poroda Isusa Krista, ona je vazda Djevica, semper Virgo, ἀειπαρθένος. U tom smislu crkva već od najdavnijih vremena uči, da je Marija djevica prije poroda, u porodu i poslije poroda, Maria Virgo ante partum, in partu et post partum; ili: djevica je začela, djevica rodila i djevica vazda ostala, virgo concepit, peperit, in aevum permansit. Tim redom izložit će se i ovdje nauk katoličke crkve o vječnom djevičanstvu Marijinom.

3. Marija je kao djevica začela. Virgo concepit. To najprije znači, da djevičanstvo nije nikakvim spoljašnjim utjecajem ili spoljašnjom silom ozlegjeno. Marija je začela svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga; djelovanje je to bilo sasvim unutrašnje, zato se moglo izvršiti, a da se ne povrijedi sigillum virginitatis. U tom smislu škola uči: claustra pudoris virginalis, quia intacta, ideo integra et clausa permanserunt. Premda je Marija začela bez sudjelovanja muža, svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga, to ipak, da se sačuva pravo materinstvo, opominju bogoslovci, treba držati, da se sam začetak u utrobi Marijinoj razvio i izvršio po prirodnim zakonima, t. j. od prečiste krvi Marijine u njezinom krilu začelo se presveto tijelo Isusovo.

Ako se pak obazire i na svrhunaravski tečaj stvari, i u račun uzmu etički razlozi, a ono imaju pravo i sv. oci i bogoslovci, kad uče, da je Marija začela po riječi — verbo, jer ona je mati postala, čim je privoljela na navještenje otajstva utjelovljenja Sina Božjega: Neka mi bude po riječi tvojoj. Budući pak da je ona privoljelja zato, što je vjerovala, da je angjeo vijesnik Božji, može se kazati, da je Marija začela po *vjeri* — fide. Tima i sličnima rečenicama hoće oci i bogoslovci da istaknu, da se radi kod začetka Sina Božjega o svrhunaravskom, čudnom dogogjaju, i ne pobijaju time fizički, prirodni tečaj stvari, koji je potrebit za pravo materinstvo, t. j. za istinitost naravskoga tijela Isusova.[1] — Budući da je Marija začela svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga, samo se sobom razumijeva, da se to izvršilo bez pohotnog ganuća, koje se inače javlja kod naravskoga začetka. Neki bogoslovci misle, da je baš zaradi toga evangjelist odabrao riječ: *osjenit* će te (sila najvišega), et virtus altissimi *obumbrabit tibi*." (Luk. 1. 35.), da time naime opomenu, da se ne smije ni pomisliti na pohotu, koja se slikovno plamenom ili vatrom naznačuje.[2]

S Djevičanskim začetkom u savezu je i djevičanska trudnost. Tijelo kod prirodnoga stanja trudnosti, kad se razvija i raste, pripravlja sebi mjesto u majčinom krilu fizičkom silom, i otuda dolaze bolovi, trudovi toga stanja. Da bi se sačuvalo djevičanstvo Marijino treba uzeti, da ni tim načinom nije ozlegjeno djevičansko krilo Marijino, t j. ona je nosila svoga Sina bez boli. To kao da nagoviješta i evangjelist, kad kaže, da se *našla* (a ne osjetila) trudna. (Mat. 1. 18.). Ako se pak pita, kako je to bilo moguće, može se odgovoriti, ili je Duh sv. čudnim na-

[1] Isp. Oswald l. c. p. 321.
[2] Isp. Oswald l. c. p. c.

činom, a da nije ozledio djevičanskoga krila, pripravio dosta mjesta za presveto tijelo božanskoga djeteta, ili još bolje, presveto tijelo u začetku (kao što poslije i kod poroda) bilo je blaženo tijelo, a blaženo je tijelo probojno t. j. može biti zajedno s drugim tijelom u istom času u prostoru, pa zato je moglo biti u djevičanskom krilu, a da ga nije ispunjavalo po zakonu prirodnih tjelesa (circumscriptive).

Ne treba na dugo i široko dokazivati izvjesnim svjedočanstvima svrhunaravske objave, da je Marija kao djevica začela. Svjedočanstva su svakomu, tko je samo zavirio u sv. pismo, dobro poznata. Spomenuto je već u uvodu, da prorok Izaija izrijekom naviješta tu istinu: „Gle djevica će začeti i rodit će sina, i zvat će se ime njegovo Emanuel“ (7. 14.) Uzimamo, da je to proročanstvo mesijansko, t. j. da govori o budućem Mesiji[1] i o njegovoj majci. Jer osim toga, što se tudjer Emanuel opisuje kao Bog jaki, čudni admirabilis, knez mira, otac budućega vijeka, koja imena jamačno naznačuju obećanoga Mesiju, imamo za to proročanstvo i autentično tumačenje nadahnutoga pisca. Evangjelist Matej naime, kad je ispripovijedao svrhunaravski način začetka Isusa Krista, dodaje, da se je to sve dogodilo, da se ispune riječi proroka Izaije, koji govori: „Gle Djevica će začeti itd.“ Ako se pak prorokove riječi protežu na Mesiju, a ono je stvar gotova, da se prema tim riječima Mesija začeo (i rodio) od djevice. Hebrejska riječ (ha)-alma gdjegod se upotrebljava u sv. pismu[2] naznačuje vazda pravu djevicu, virginem, παρθένος, koja se brižljivo čuvala, da ne dodje ni na oči muškarcu. Zato je već Irenej[3] prigovorio Symahu i drugovima, kad su u svomu prijevodu sv. pisma riječ haalma preveli: *νεᾶνις* = juvencula. Da pak prorok na-

[1] Tvrdnju profesora biblijskih nauka u Mainzu, Laurencija Isenbila, da se riječi Izaijine ne protežu na Mesiju, udario je crkvenom cenzurom papa Pijo VI.

[2] Osim Izaije dolazi ta riječ sedam puta u st. zavjetu. Gen. 24. 16. i 43.; Ex. 2. 8.; Ps. 67. 26.; Cant. 1. 2.; 6. 7; Prov. 30. 19.

[3] Adv. haer. 3. 21.

viješta, da će se Emanuel začeti baš od djevice, t. j. da će ona ostati djevica i u začetku, razabire se već otale, što je u originalu alma sa spolnikom, a to znači, da se radi o djevici u najizvrsnijem značenju ili o posebnoj izvrsnosti i povlasti stanovite djevice. Značajno je i to, da prorok govori (u originalu) u sadašnjem vremenu: Ecce virgo concipiens et praegnans, tudjer participi hara i jolodeth, concipiens et praegnans naznačuju vlastitosti djevice t. j. djevica, o kojoj prorok govori i koju kao pred sobom gleda, ima to posebno svojstvo, da je trudna i da ragja.

Napokon ne treba zaboraviti da prorok govori o Djevici koja začimlje i ragja, kao o pravom čudu. Prorok naime naviješta kralju Ahazu, koji nije htio, kako mu je prorok ponudio, da sam od Boga ište kakvigod znak s neba, da će Bog sam dati znak, a taj znak jest: Gle djevica će začeti! Nema pak ni traga čudu, ako se uzme, da prorok naviješta, da će mlada žena, koja je prije bila djevica, začeti i roditi sina.[1]

A kako odrješito istom evangjelisti (Matej i Luka) govore o djevičanskom začetku Gospodinovu! Vidi se iz njihova izvještaja, da im je baš do toga stalo, da to potvrde, jer baš zato ističu u nekoliko navrataka, da je Marija začela bez sudjelovanja muža, svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga. Matej izrijekom veli: „antequam convenirent, inventa est in utero habens, de Spiritu sancto“, (1. 18.), a završuje svoj izvještaj o rogjenju Isusa Krista: „Et non cognoscebat (Joseph) eam, donec

[1] Taj dokaz ističu već najdrevniji sv. oci i pisci crkveni. N. pr. sv. Irenej: »In eo autem quod dixit: Ipse Dominus dabit signum, id quod erat *inopinatum* generationis ejus signicavit, quod nec factum esset aliter nisi Deus . . . ipse dedisset signum in domo David. Quid enim magnum, aut quod signum fieret in eo, quod adulescentula concipièns ex viro peperisset quod evenit omnibus quae pariunt mulieribus«. Adv. haer. 1. 3. n. 6. — Tertulijan takogjer spominje taj dokaz: »Denique et Judaei si quando ad nos dejiciendos, mentiri audent, quasi non virginem, sed juvenculam concepturam et parituram scriptura contineat, hinc revincuntur, quod nihil signi videri posset res quotidiana, juvenculae scilicet praegnatus et partus.« (Adv. Marc. III. 13.)

peperit filium suum primogenitum." (1. 25.). Isto tako Luka ističe, da je Marija začela bez muža. Kad je Marija angjela, koji joj je navijestio, da će začeti (i roditi) sina, zapitala „kako će to biti, kad muža ne poznajem", uvjerava ju angjeo, da će to biti svrhunaravskim načinom bez povrede njezinog djevičanstva: „Duh sv. sići će nad tebe, jer sila najvišega osjenit će tebe" (1. 35.).

Sv. oci jednoglasno uče, da je Marija začela i u utrobi svojoj nosila svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga, i zato je ostala djevica. Sv. Justin mučenik (apol. 1.) dokazuje to iz riječi Izaije proroka. Riječi: „Gle, Djevica će začeti", znače, da će djevica začeti bez muža, jer inače ne bi bila više djevica. „Verba: Ecce Virgo concipiet, significant quod Virgo sine carnali commercio conceptura sit, nam si illud admisisset, non esset amplius Virgo. Sed virtus Dei venit in virginem, obumbravit illam et effecit, ut tamquam Virgo gravida fieret."

Da je crkva od početka pa udilj vjerovala u djevičanstvo Marijino u začetku, potvrgjuju sva crkvena vjerovanja; počevši od prvoga apostolskoga u svim potonjim ispovijeda se, da je Isus Krist Jedinorogjeni Sin Božji začet u utrobi Djevice Marije od Duha svetoga. — Dokazuju to bogoslovci i razlozima prikladnosti. Sv. Toma (3. q. 28. a. 1.) spominje poimence četiri. Uči, da je bilo zgodno, da se Isus začne od djevice, najprije zaradi Boga Oca: Isus Krist je naravski sin Boga Oca, zato je zgodno bilo, da nema osim Boga drugoga oca, da se ne prenese dostojanstvo Boga Oca na ikoga. Zgodno je tako to bilo i zaradi samoga Sina, koji izlazi od Oca kao Riječ iz uma: riječ se začinje u srcu bez i najmanje povrede ili ozlede srca, tako je trebalo, da se začne i tijelo Riječi u krilu Marijinom. Djevičanski začetak u skladu je i s dostojanstvom naravi čovječje Kristove, na koju nije smjela pasti ni sjena grijeha, jer je došao da u čovječjoj naravi izbriše svaki grijeh, prema onomu što za njega kaže Ivan 1. 29. „Gle jaganjac božji, koj uze na sebe grijehe svijeta." Napokon je to iziskivala i svrha utjelovljenja, a ta bijaše, da ljudi budu sinovi božji ni od krvi, *ni od volje tjelesne ni od volje muževlje, nego od Boga* (Iv. 1. 13): uzorak takvoga začetka trebalo je pokazati u Kristu.

Marija je Djevica u porodu. Maria Virgo peperit. Djevičanstvo u porodu još je veće, da tako kažemo, čudo, nego djevičanstvo u začetku. Djevičanstvo u porodu znači, da je djevičanska utroba Marijina ostala nepovrijegjena, premda je Isus u istinu iz nje izašao. Marija je u pravom i potpunom smislu rodila Isusa, zato je Isus u istinu, kao i druga naravska djeca, izišao iz utrobe Marijine. Naravska je posljedica toga, da se utroba otvorila. Kod djevice pak to znači, da se pečat djevičanstva prelomio. Crkva katolička pak uči i vjeruje, da je ipak i u porodu ostala utroba djevičanska nepovrijegjena. To nije moglo drugačije biti, nego svrhunaravskim utjecajem božjim — Duha svetoga —, pravim čudom.

Djevičanstvo Marijino u porodu potvrgjuje sv. pismo ravno i neizravno. Ravno na usta proroka Izaije (7. 14), koji naviješta, da će Djevica ne samo začeti, nego i roditi. Neizravno kad evangjelist (Luk. 1. 34 i 35.) Mariju, kad se na glas angjelov, da će začeti i *roditi* zabrinula za svoje djevičanstvo, miri i osigurava, da „će ju sila najvišega osjeniti" i zato će se ono, što će *roditi*, zvati Sin Božji." Time joj zajamčuje djevičanstvo i u začetku i u *porodu*.

Sv. oci nahode potvrgjenu tu istinu i u riječima: „I rodi svojega prvenca i *povi ga i metnu ga u jasle* (Luk. 2. 7.). Sv. oci misle, da otuda izlazi, da u porodu nije povrijedjeno djevičansko krilo i zato ga je rodila bez boli i trudova, pa nije ni trebala kod poroda tugje pomoći.

Ali čini se ipak, da se izvještaj Lukin o čišćenju Marijinu i prikazanju Isusovu u hramu (2. 22. i 23.) ne može složiti s Marijinim djevičanstvom u porodu, jer ondje se baš kaže, da su se Marija i Josip tomu zakonu podvrgli, da ispune zapovijed Gospodnju: da se svako dijete muško, koje najprije otvori matericu (adaperiens vulvam) posveti Gospodu. (isp. Exod. 13. 1. i 2.) Istina, ako se i isto slovo zakona protezalo na Isusa, a ono je u istinu u času poroda povrijegjeno djevičanstvo Ma-

rijino. Otvorena materica, uterus apertus i djevičanstvo ne mogu se zajedno složiti. Gdje je prvo, ne može da bude drugo. To je zavelo već u davnini i neke kršćanske crkvene pisce, poimence Origena i Tertulijana, pa su dokazivali, da je Marija prestala biti djevica, kad je iz njezine *otvorene utrobe* u istinu *izišao* Isus. Tertulijan misli, da treba kazati, da je Marija djevica koliko je začela bez sudjelovanja muža, a nije djevica koliko je u istinu rodila. „Et virgo, quantum a viro, et non virgo, quantum a partu . . . Etsi virgo concepit, in partu suo nupsit ipsa patefacta corporis lege.“ Za dokaz spominje riječi apostolove: »posla Bog sina svojega jedinorogjenoga, koji je rogjen od *žene.*“ (Gal. 4. 4.) time je htio — veli — apostol kazati, da se Isus nije rodio od djevice, (što je jamačno krivo, jer ondje apostol hoće da naznači jedino rod a ne stalež) i svršava: „Et quid ultra retractandum est, cum hac ratione Apostolus non ex virgine, sed ex muliere editum filium pronunciaverit, agnovit adapertae vulvae nuptialem passionem“ (Tertul. de carne Chr. c. 23.) Kako se vidi iz dokazivanja, nije Tertulijan protivnik Marijin, nego samo zato ne će da prizna, da je djevica u porodu, jer misli, da se to ne može složiti s pravim rogjenjem.

Ima i sv. otaca i crkvenih pisaca, koji, istina, takogjer govore o otvorenoj utrobi, uterus apertus, ali ni najmanje ne sumnjaju o djevičanstvu Marijinom u porodu, pače ga dokazuju primjerom uskrsnuloga spasitelja, koji je k učenicima u dvoranu došao na zatvorena vrata. Poput evangjelista Luke spominju otvorenu utrobu, da time utvrde pravo materinstvo Marijino. Ali da se vratimo k izvještaju Lukinu.

Iz toga izvještaja ne izlazi, da se slovo zakona protezalo na Isusa i Mariju. Svaki zakon već po naravi i svrsi svojoj obazira se i temelji na običnim redovnim prilikama, običajima i naravskom tečaju stvari. Tako i ovaj zakon za čišćenje žene i prikazanje prvenca gleda i pazi na naravski i redovni tečaj. Po tome pak redu vazda prvenac otvori majčino krilo. Zakon, koji je dan za sve, nije se ni mogao obazirati na izvanredno

čudo, jedino svoje vrste narogjenje Isusovo. Zaradi toga, ako evangjelist u svom izvještaju i kaže, da su se Isus i Marija pokorili zakonu Gospodnjem, koji zapovijeda, da se Bogu prikaže svako dijete muško, koje najprije otvori matericu, ne izlazi iz toga, da se taj zakon od slova do slova u cijelom svom opsegu sa svima i najmanjim okolnostima protezao na Isusa. Iz duha toga zakona, ili bolje da kažemo, iz predmeta na koji se proteže zakon, jasno se razabira, da je evangjelist htio iztaknuti, da po zakonu Gospodnjem treba, da se *prvenac* prikaže Gospodu. Da se pak zakon Gospodnji s onim „adaperiens vulvam“ ni po izvještaju evangjelista ne proteže na *prvenca Isusa*, razabire se iz onoga, što evangjelist na istom mjestu (2. 22.) kaže za čišćenje Marijino. I tudjer se spominje Mojsijin zakon, koji po Lev. 12 2. glasi: „Mulier, si *suscepto semine* pepererit masculinum immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruae“. Evangjelist je pak jamačno znao, da Marija nije začela od sjemena muževljeva, jer on izrijekom pripovijeda i ističe, (1. 35.) da se to dogodilo svrhunaravskim utjecajem Duha svetoga. Jasno je dakle, da se ne smije ni izreka „suscepto semine“, ni izreka „adaperiens vulvam“ protegnuti na Mariju. Te izreke u zakonu levitskom razumijevaju se samo za redovni naravski začetak i rogjenje. Zašto se dakle Marija podvrgla Mojsijinom zakonu? Zaradi istoga uzroka, zaradi kojega je htio i Isus, da ga Ivan krsti: da se ispuni svaka pravda (Mat. 3. 15.) htjela je Marija, kao što sv. Toma spominje (3. q. 47. a. 4.), da se podvrgne zakonu čišćenja, premda je bila čista, da u poniznosti bude slična svojemu sinu, koji takogjer nije trebao, da se podvrgne ni zakonu obrezanja ni drugim Mojsijinim propisima, nego je htio, da nam time dade primjer poniznosti i potvrdi zakon.

U crkvi se vazda vjerovalo, da je Marija kao djevica rodila. Sv. oci nahode tu istinu objavljenu u proročanstvu Izaijinom (7. 19) (sv. Ambrozij in ep. 7. ad Siricium de Maria) i nagoviještenu kod proroka Ezekije (44. 2. „Ova vrata neka budu zatvorena i da se ne otvaraju i nitko da ne ulazi na njih,

jer je Gospod Bog Izrajelov ušao na njih; zato neka budu zatvorena.“ (Sv. Ambr. de instit. virg. c. 7. i sv. Jeronim comm. in c. 44. Ezech.) i dokazuju mogućnost djevičanskog rogjenja iz svemoći božje i potvrgjuju primjerom uskrsnuloga Spasitelja, koji je izišao iz groba, a da nije prelomio pečata i unišao u dvoranu na zatvorena vrata. Spomenut ćemo poimence neka svjedočanstva, da se vidi, kako sv. oci stalno i tvrdo vjeruju tu istinu.

Sv. Efrem Sirac. (in or. de margarita pretiosa) kaže: „Nije povrijegjena kad je rodila, jer nije povrijegjena ni kad je začela. Duh je rodilju, koja muža nije poznavala, pomagao u porodu i zato, što se od nje rodilo niti je slomilo pečata djevičanstva, niti je Djevica osjetila trudove i boli.“

Sv. Ciril Jeruzalemski ovako odbija prigovore Grka i Židova, koji su dokazivali prirodnim zakonima, da nije moguće, da rodi djevica: „Najprije ćemo začepiti usta Grcima iz istih njihovih basna. Kako oni, koji tvrde, da se bačeno kamenje pretvorilo u ljude, mogu poricati, da je djevica mogla roditi? koji bajaju o kćeri rogjenoj iz glave Jupitrove, kako mogu tvrditi, da nije moguće, da se njetko rodi iz utrobe djevice?“ Za tim se obraća k Židovima i kaže im: „Sara je bila neplodnica i poslije kad joj je utroba usahnula — postquam muliebria desierant — rodila je. Njezin porod nije bio po naravi, isto tako nije ni po naravi, da djevica postane mati; ili dakle obadvoje pobijajte, ili obadvoje priznajte, jedno je i drugo Bog učinio i zato ne smijete tvrditi, da je ono moguće, a ovo nemoguće ... Od koga se u početku Eva rodila? sv. pismo kaže, da je učinjena iz rebra Adamova. Dakle Eva se mogla roditi iz rebra muževljeva bez matere, a sin nije se mogao roditi iz utrobe djevice bez utjecaja muža? Kako je Adam postao? zar nije Bog iz zemljanog praha čudni onaj oblik sagradio? Tako dakle! blato se pretvara u oko, a djevica ne može roditi sina?“ (Cath. 12.)

Sv. oci priznaju i istavljaju, da je djevičanski porod pravo čudo, ali to nije dovoljan uzrok, da se kaže, da zato nije Marija kao djevica rodila, jer Bogu je sve moguće. Čudo je bilo kad je iz pećine potekla voda, kad se more kao zid ustobočilo i kad je Jordan stao gore teći. Tko je mogao ta čudesa stvoriti, zar da ne može učiniti, da protiv prirodnoga zakona djevica rodi? (Sv. Ambrozij in ep. 7. od Siricium de Maria). Isto još ljepše kaže sv. Augustin: „Djevica je rodila, jer je djevica začela. Nepovrijegjena je rodila, jer je čista (bez pohote) začela. I ovdje je i ondje čudo, bez povrede trudna i u porodu djevica rodilja. (sermo 21. de temp.).

Kad su krivovjerci stali dokazivati, da se djevičanskim porodom pobija, da je Isus imao pravo tielo čovječje, složno odgovaraju, da se katolici ne dadu uhvatiti u tu zamku, nego tvrdo vjeruju, da je Marija djevica rodila i da je iz nje postalo pravo tijelo.

Školastici, na čelu sv. Toma (3. q. 28. a. 2.) dokazuju, kako je bilo prikladno, da djevica rodi, jer se tim potvrdilo, da je Isus njezin sin imao pravo tijelo i da je bio pravi Bog. Imao je pravo tijelo, jer se rodio od žene, bio je pravi Bog, jer se rodio od djevice.

Kroz sve vijekove crkva je javno i svečano ispovijedala, da je Marija djevica rodila. Kako se u apostolskom vjerovanju ispovijeda, da je djevica začela i rodila, tako se udilj u svim vjerovanjima i u svim saborskim i crkvenim odlukama to isto potvrgjuje i uzima kao neprijeporna istina kršćanske vjere. Kao primjer spominjemo Siricija papu, koji je g. 390. na Rimskom saboru osudio krivovjerca Jovinijana i njegove pristaše i to apostolskim pismom javio Milanskoj crkvi; sv. pak Ambrozij u zboru biskupa italskih i galskih, svečano je to proglasio i potvrdio: „De via perversitatis produntur dicere: Virgo concepit, sed non Virgo generavit. Quae potuit ergo Virgo concipere, non potuit Virgo generare, cum semper conceptus praecedat, generatio sequatur? Sed si doctrinis non creditur sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis Angelorum dicentium, quia non est impossibile Deo omne verbum (Luc. 1. 37.); credatur Symbolo Apostolorum, quod Eccesia Romana

intemeratum semper custodivit et servavit". O istoj stvari bilo je govora i na saborima u Efezu i Kalcedonu; na potonjem potvrgjena je poslanica pape Leona, u kojoj se veli: „Maria Christum salva virginitate edidit, quemadomodum salva virginitate concepit".

Budući da je Marija djevica rodila, a ono otuda izlazi, da je rodila bez boli. Izrijekom je to crkva izjavila na Trulanskom saboru g. 680. „Absque ullo dolore Virginis partum fuisse confitemur, ut qui sine semine constitutus sit". Sv. oci (Jeronim contra Helvidium c. 4.) i bogoslovci (Maldonat, sv. Toma) dokazuju to iz evangjelja Luk. 2. 7.: „Et pannis eum involvit et reclinavit eum in praesepio"; otuda se razabira, da u porodu nije trebala Marija ničije pomoći.

Marija je ostala djevica i poslije poroda. Već najdavniji crkveni oci vide tu istinu potvrgjenu kod Ezekije proroka 44. 2. „... ova vrata neka budu zatvorena i da se ne otvaraju, i nitko da ne ulazi na njih, jer je Gospod Bog Izraelov ušao na njih: za to neka budu zatvorena".

Sv. Jeronim uči, da ta zatvorena vrata pokazuju Mariju, koja je bila djevica prije poroda i ostala djevica poslije poroda, i time se pobijaju oni, koji misle, da je Marija, poslije kako je rodila Spasitelja, imala još druge djece od Josipa. (Coment. in Ezeh. 44.). Isto tako tumače prorokove riječi sv. Ambrozij, Augustin i drugi.

Sv. Gregorij Nyss., Augustin, Beda, Anzelmo, Bernardo i drugi dokazuju tu istinu iz odgovora Marijina arkangjelju Gabrijelu: „Kako će to biti, kad ja ne znam za muža?" (Luk. 1. 34.). Te riječi pokazuju, da je Marija odlučila i imala stalnu volju, ili pače, da se zavjetovala, da će vazda čuvati djevičanstvo. Više je nego smiješno misliti, da je Marija onim riječima htjela samo kazati angjelu, da do onda, do časa naime navještenja božanskog poroda, nije znala za muža. Pitanje Marijino ne bi imalo smisla, jer je već onda udata, ili recimo sa sv. pismom, zaručena bila Josipom, a ženidba se sklapa, da se u njoj ragjaju djeca. Da nije dakle Marija odlučila ili baš

se zavjetovala čuvati vječno djevičanstvo, zašto bi se, mlada, udata, smela i sumnjala o istinosti angjelovih riječi, kojima joj javlja, da će roditi sina? Razumije se pak, zašto Marija drhće i buni se na vijest angjelovu, ako se uzme, da je Bogu obećala čuvati djevičanstvo i u ženidbi.

Nevjera hvata se za riječi „antequam convenirent", „prije nego se sastadoše" (Mat. 1. 18.) i vele, da iz tih riječi izlazi, da su se poslije sastali i prema tome, da te riječi dokazuju, da Marija nije ostala vazda djevica.

To isto izlazi, vele nevjernici, i iz riječi: „et non cognoscebat eam *donec* peperit filium suum *primogenitum*" „i neznadijaše za nju, dok ne rodi sina svojega prvenca."

Imaju krivo. Jer ne samo, da u biblijskom govoru, nego i u svagdašnjem vremenski veznici: prije nego, dokle, kad, pošto, netom itd. ne naznačuju vazda, da se ono, što se do onda još nije dogodilo, poslije u istinu dogodilo, nego se katkad upotrebljavaju, da se njima naprosto naznači, što se *prije* nije ili jest dogodilo. Tako već sv. Jeronim odbija prigovor Helvidijev, pa veli: Kad se kaže, da je Helvidij umro, *prije nego* je pokoru učinio, otuda ne izlazi, da je pokoru činio poslije smrti. Isto tako kad se čita u sv. pismu (Ps. 109. 1.) „... sjedi meni s desne strane *dok* položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojima" ne kaže se time, da Sin Božji ne će sjediti s desne strane Bogu Ocu poslije, kad budu položeni neprijatelji. Ili kad se kaže u 2. Kralj. 6. 23. I „Mihala kći Saulova ne imade poroda *do* smrti svoje, to ne znači, da je imala poroda poslije smrti. — Ne dira u Marijino djevičanstvo poslije poroda, ni ono, što evangjelist kaže za Isusa, da je naime *prvenac*, primogenitus. To ne znači, da je Marija osim Isusa imala i druge djece, jer prvenac je svaki, koji se *prvi* rodi, ne gledeći na to, da li se poslije njega rodilo drugo još koje dijete. On je u istinu prvenac, ako je i jedinorogjeni. U sv. se pismu nestvorena mudrost zove prvorogjena, premda je jedinorogjena. U Mojsijinu zakonu zapovijeda se, da se Bogu

prikažu svi prvenci; a to su bili svi prvorogjeni bez razlike, da li su poslije njih i drugi još rogjeni ili ne.

Na oko nešto više vrijedi, kad prigovaraju protivnici vječnomu djevičanstvu Marijinom, da se u sv. pismu izrijekom i to u više navrataka spominju *braća* Gospodinova. Sv. pismo (Marko 6. 3.) poimence zove četvoricu braćom Gospodinovom: Jakoba apostola, (ovoga zove bratom Gospodina i apostol u posl. Galat. 1. 19.) s pridjevkom manji, minor, za koga se u popisu apostola kaže, da je sin Alfejov — *ὁ τοῦ Ἀλφαίου*, za razliku od Jakoba apostola brata apostola i evangjelista Ivana, koji bijahu sinovi Zebedeja i Salome; za tim Josipa (tako vulgata, u originalnom pak tekstu zove se Jozes), za koga neki misle, da je isti, koji je po Dj. Ap. 1. 23. bio s Matijom predložen za apostola na mjesto Jude izdajice, ali drugi to poriču, jer se ime slaže samo po vulgati ali ne po originalnom tekstu; treći se spominje kao brat Gospodinov: Juda apostol s pridjevkom Tadej, koji na početku svoje poslanice za sebe kaže, da je brat Jakobov; i napokon Simon, za koga je izvjesno, da je bio drugi biskup Jeruzalemski; da li je pak istovetan sa Simonom apostolom, nije stalno. Za Simona veli Hegezip, kod Eusebija u njegovoj crkvenoj povjesti (3. 11. i 4. 22.), da je sin Klopin, *ὁ τοῦ Κλωπᾶ*, a to se veli kod Mark. 15. 40. i Iv. 19. 25. i za Jakoba i Josipa.

Što dakle da kažemo za tu „braću“ Gospodinovu?

Bilo je u davnini i sv. otaca, koji tvrdo uvjereni o vječnom djevičanstvu Marijinom, nisu ju znali drukčije obraniti od ovog prigovora, nego da kažu, da je sv. Josip uzeo Mariju (Majku Isusovu) kao udovac. On je imao s prvom ženom djece, a ta su po njemu Josipu, koga sv. pismo zove: otac Isusov, „braća“ Gospodinova. Tako misle samo neki pojedini sv. oci (Gregorij nisenski, or. 2. de resur. Chr.; Hilarij, com. in cap. 1. Math,; Epifanij, haer. 78. 79.), ali to se ne da ničim dokazati iz apostolske predaje, pa već sv. Jeronim to pobija u knjizi contr. Helvid. To se protivi i općoj udiljnoj vjeri crkve, koja drži, da je sv. Josip odhranitelj Isusov živio

u vječnom djevičanstvu. Biblijska kritička znanost dokazala je, da su tako zvana „braća“ Gospodinova, samo rogjaci Gospodinovi, koji se po biblijskom govoru zovu „braća.“ Nije naša zadaća, da to pokažemo i potvrdimo mnogim primjerima, dosta je, ako se dokaže jednim.

Nema sumnje, da je po Mat. 27. 56. i Marku 15. 40. u savezu s Ivanom 19. 25. megju ženama, koje su stojale pod križem „Marija Jakobova i Josipova mati, *ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ*,“ istovetna s onom, koju Ivan zove Marija Klopina (Alfejeva) i za koju kaže, da je sestra matere Isusove. Otuda pak izlazi, da su „braća“ Gospodinova djeca sestre majke Gospodinove, t. j. mati Isusova njihova je rogjena tetka, i po tome oni su po materi Gospodinovi sestrići.

Osim toga Hegezip kod Eusebija (Hist. eccl. l. 3.) zove Klopu[1] (Vulg. Kleofu) muža Marijinog (koja je bila sestra Marije matere Isusove), stric, patruus, Isusov. Otale pak izlazi, da je Klopa, budući da nije mogao biti brat Majke Gospodinove, jer je bio muž njezine sestre, mogao biti samo brat sv. Josipa odhranitelja Isusovog i tako stric Isusov. Nije bilo neobično kod Židova, da su dva brata uzeli za žene dvije rogjene sestre. Dva dakle brata, Josip i Klopa, oženili su se s dvjema sestrama, Marijom majkom Gospodinovom i drugom Marijom (ni to nije bilo neobično, da su dvije rogjene sestre imale isto ime). Isti Hegezip pak svjedoči, da je Simon, biskup Jeruzalemski bio sin Klopin; od Marka pak (6. 3.; 15. 40.; 16. 1.) doznajemo, da su Jakob manji i Josip (Jozes) bili sinovi Marije žene Klopine. Otale pak izlazi, da je Klopa ili Alfej bio otac onih, koji se kod Marka 6. 3. zovu „braća“ Gospodinova. Ta dakle „braća“, bili su samo rogjaci Gospodinovi. S toga je razumljivo a i spomena vrijedno, da se u sv. pismu Marija zove samo mati Isusova, a nikad se ne zove mati kojega drugoga od „braće“ Gospodinove.

[1] Vulgata ima Cleopha. Čini se, da imaju oni bogoslovci pravo, koji kažu, da treba čitati Klopas što je pokraćeno od Kleopatros. Kako je i Antipas pokraćeno od Antipatros. Klopas je semitskoga podrijetla prema Halfaj ili Altaj, od čega je postalo grčko *Ἀλφαῖος*.

Da je crkva svagda složno vjerovala, da je Marija vazda djevica ostala, ne treba potvrgjivati izvjesnim svjedočanstvima pojedinih sv. otaca, kad se ta vjera tako duboko usagjena nahodi u srcu i duši svih kršćana, da oni i ne mogu spomenuti ime Marijino, a da zajedno ne spomenu i tu njezinu izvrsnost i povlasticu tako, da je u ustima svih kršćana djevičanstvo Marijino postalo kao drugo njezino ime. Zovu je blažena *Djeva* Marija, *Vazda* Djevica, *ἀείπαις*, *ἀειπαρθένος*. Nije zato čudo, da su sv. oci složno ustali na obranu njezinoga vječnoga djevičanstva i ogorčeno i žestoko, duboko u duši ožalošćeni, pobijali krivovjerce, koji su na svršetku 4. i na početku 5. vijeka (Helvidij, Jovinijan i Bonozus) pobijali tu njezinu svetu povlasticu. Sv. se oci zgražaju nad tolikom opakošću i bezsramnošću, koja se usugjuje dirati u dostojanstvo djevičanske Matere Božje. Krivovjerski nauk zovu: ludost i psovka, svetogrgje, bezbožnost i nauk neznabožaca, židovska bezsramnost, lakoumnost koja prevršuje i nadilazi svaku bezbožnost.

Sabor Lateranski g. 649. osugjuje sve, koji ne vjeruju, da je sveta i neoskvrnjena Bogorodica vazda Djevica Marija u vremenu bez sjemena začela po Duhu sv. i nepovrijegjena rodila ostavši i prije i poslije poroda djevica. Isto se to potvrgjuje i na drugim saborima dogmatičkim kanonima, poimence na carigradskom III. g. 680.

Razumijeva se, da su katolički bogoslovci u srednjem vijeku tu istinu kao članak vjerski učili i posebnim dokazima uglavljivali. Mjesto svih spomenut ćemo njihovog prvaka sv. Tomu. „Treba osuditi — kaže sv. učitelj — krivi nauk Helvidijev, koji je učio, da je Mati Kristova porodila još druge djece. To se ne smije učiti zaradi Krista, koji kako je po božjoj naravi u svemu savršen, Jedinorogjeni Sin Božji, isto tako treba da je Jedinorogjeni, najsavršeniji Sin Matere. Nije slobodno ono učiti ni zaradi Duha sv., jer utroba djevičanska bila je njegovo svetište, u kojem je stvorio tijelo Kristovo, pa zato nije ga smio okaljati čovjek. To bi nedostojno bilo učiti i zaradi dostojanstva i svetosti Matere Božje, koja bi se pokazala nezahvalna, kad ne bi bila zadovoljna takvim Sinom i kad bi dragovoljno htjela, da izgubi djevičanstvo, koje joj je pravim čudom spašeno bilo. A tko bi rekao, da je i sv. Josip bio tako preuzetan, da se usudio taknuti onu, za koju je od angjela čuo, da je začela u svojoj utrobi Sina Božjega? Za tim svršuje: S toga naprosto treba reći, da je Mati Božja, kako je kao djevica začela i djevica rodila, tako i vazda djevica ostala.“ (3. q. 28. a. 3.).

Bilješka 1. Je li Bl. Djevica Marija bila u istinu udata za Josipa t. j. jesu li Marija i Josip sklopili ženidbu, ili je Marija bila samo zaručnica Josipova?

Izjave sv. pisma i apostolske predaje potvrgjuju, da je Marija u istinu bila žena Josipova, ali razumijeva se, da je njihova ženidba bila djevičanska t. j. bez ženidbenoga saobraćaja.

U evangjelju Marija se izrijekom zove žena — conjux — Josipova, a Josip se zove muž — vir — Marijin. Mat. 1. 16.: „A Jakob rodi Josipa muža Marije“; u red. 19. čita se: „A Josip muž njezin budući pobožan i ne hoteći je javno sramotiti, namisli je tajno pustiti; red 20.: „. . . Josipe sine Davidov! ne boj se uzeti Marije žene svoje; a u red. 24.: „Kad se Josip probudi od sna . . . uzme ženu svoju.“

U Lukinom evangjelju 2. 4. 5. čita se: „Tada pogje i Josip . . . da se prepiše s Marijom izprošenom za njega ženom, koja bješe trudna.“

Osim toga razabira se iz evangjelja Mat. 13. Luk. 3. i Ivan. 6., da su Žudije držali Isusa za sina Josipova, a Josipa za oca Isusova, to je pak znak, da je svima poznato bilo, da su Marija i Josip ženidbu sklopili, jer bi inače Žudije prigovarali Isusu, da se rodio u grijehu — ex fornicatione. (Isp. Estius in 4. sent. dist. 30. §. 5.)

Sv. Toma (3. q. 29. a. 1.) spominje neke uzroke, zašto je Bog htio, da Marija rodi Isusa kao djevica ali udata i na istom mjestu (a. 2.) dokazuje, da je izmegju Marije i Josipa bila prava ženidba. Uzroci, koje spominje sv. Toma, nahode se i kod sv. Bernarda (Hom. 1. super. Missus est.), i kod sv. Je-

ronima (l. 1. comment in cap. 1. Math.). Megju tima uzrocima jesu: 1. da ne bi krivobošci zabacili Isusa Krista kao nezakonito rogjenoga; 2. da se Marija sačuva od svake sramote; 3. da se sačuva od kazni odregjene u zakonu za grješnice; sv. Ignacij spominje još 4. uzrok: da bi se sakrivao porod Isusov pred gjavlom, koji je držao, da se Isus nije rodio od djevice, nego od udate žene.

Još nešto. Vjernici su vikli, prema nauku sv. pisma i udiljne apostolske predaje Mariju držati i u njoj gledati potpuni i najsavršeniji uzor ženskomu spolu. Treba dakle, da je ona uzor i ogledalo ženskomu spolu u svakom staležu: kao djevica, kao mati, kao žena (conjux). To isto vrijedi i za udovički stalež, jer kako se u sv. pismu u posljednje dane Isusova života nigdje ne spominje sv. Josip, predaja uzima, da je on prije Marije umro. To se razabira i otuda, što Isus na križu izruča svoju majku Ivanu, svomu ljubljenomu učeniku, za koga sv. pismo veli, da ju je uzeo k sebi kao svoju.

Kada je Marija sklopila ženidbu s Josipom?

Premda je dosta teško po egzegetičkim pravilima odrediti, da li je Marija bila žena Josipova već onda, kad joj je angjeo došao navijestiti, da će roditi Sina Božjega; ili je postala njegova žena istom poslije, poimence onom zgodom o kojoj pripovijeda evangjelist Matej na pogl. 1., ipak je mnogo vjerojatnije, da je Marija već kod evangjeoskoga navještenja bila žena Josipova. To dokazuje i sv. Toma (3. q. 29. a. 2. ad 3.) Koji pobijaju tu tvrdnju, oni nahode najjači dokaz u tome, što se Marija kod navještenja zove isprošena (zaručena, desponsata) za Josipa. Ali koji dobro poznaju hebrejski jezik odgovaraju, da u bibliji „desponsata" znači isto što i: nupta. To potvrdjuje i evangjelist Luka, kad u pogl. 2. kaže, da je Josip pošao na put u Betlehem na carevu zapovijed: „ut profiteretur cum Marija *desponsata* **uxore praegnante** — da se prepiše s Marijom isprošenom za njega ženom, koja bješe trudna," a u ono doba, priznaju i protivnici, bijaše već ženidba sklopljena.

Da se u sv. pismu „desponsata" upotrebljava i za udatu ženu, potvrgjuje i isti Matej u poglj. 1. redd. 18. 19. „ . . kad je Marija, mati njegova (Isusova), bila isprošena (desponsata) za Josipa, a još dok se nisu bili sastali, nagje se da je ona trudna od Duha svetoga. A Josip *muž* njezin, budući pobožan i ne hoteći je javno sramotiti, *namisli je tajno pustiti*".

Da se Marija udala za Josipa istom nakon tri mjeseca poslije evangjeoskoga navještenja, t. j. kad se povratila od svoje tetke Elizabete, a ono bi se bio Isus rodio od Marije već šest mjeseci poslije sklopljene ženidbe. To bi pak bilo dalo povoda nevjeri židovskoj i svima, koji nisu znali za svrhunaravsko otajstvo utjelovljenja, da drže, da se Isus začeo griješnim saobraćajem Josipa i Marije, prije nego su ženidbu sklopili. — Da Marija nije bila već zakonita žena Josipova, kad je boravila kod tetke Elizabete, svi bi, kojima nije poznato bilo otajstvo utjelovljenja, morali barem sumnjati o njezinoj čistoći i svetosti, jer kad bi je vidjeli trudnu, teško bi se mogli svladati, da ne pomisle, da je u kući tetkinoj grijehom oskvrnuta. I Židovi bi za stalno proglasili Isusa nezakonitim sinom. Znademo pak iz evangjelja (Mat. 13. 55. Iv. 6. 42), da su ga držali za zakonitoga sina Josipova i Marijina. I tako ne bi vrijedili oni uzroci, zaradi kojih je, po nauku sv. otaca, Bog odredio, da se Marija uda za Josipa, t. j. da se Isus rodi od *udate* djevice. Isp. Esty l. c. apud Migne Thleol. Curs. compl. th. 26. p. 551. sq.

Bilješka 2. Ako je Marija sklopila ženidbu s Josipom, kako se može to složiti s naukom sv. otaca i crkvenih pisaca, koji uzimaju, da se Marija zavjetovala, da će ostati vazda djevica?

Da se Marija u istinu Bogu zavjetovala, da će ostati vazda djevica, sveti oci obično dokazuju odgovorom Marijinim angjelu, kad joj je navijestio, da će roditi Sina Božjega: „ . . kako će to biti, kad ja ne znam za muža?" (Luk. 1. 34.) Jasno je i ne može se sumnjati, da se te riječi ne protežu na prošlo vrijeme, t. j. tim nije htjela Marija da kaže: kako da postanem mati, kad dosada nisam poznala muža. To se uzima za svaku

zaručnicu, pa ipak ni jedna, kad bi joj tko rekao, da će postati mati, ne bi se branila od toga pitanjem: kako će to biti, kad ja ne znam za muža? jer bi joj svatko naprosto odgovorio: ako nisi dosada znala, znat ćeš za njega poslije.

U tom smislu veli Sotus (in 4. sent. dist. 30. q. 2. a. 1.): „Jasno je, riječ ona ne znači: nisam znala, jer za budući začetak ne vrijedi; nego je značila: odlučila sam i zavjetom uglavila, da ne ću znati za muža."

Odgovorom Marijinim dokazuje zavjet djevičanstva već sv. Augustin u knjizi: de sancta Virginitate c. 4. i veli: „Kako će to biti, kad ja ne znam za muža? to za stalno ne bi rekla, da se nije prije kao djevica Bogu zavjetovala."

Sv. Ivan Hrizostom (kom. 4. in Math.) spominje, da ne treba nikoga smetati, što prije nigdje nema za to sličnoga primjera, jer drugo je stanje onih, koji žive u doba „zakona milosti", nego je bilo onih, koji su živjeli u Mojsijinom zakonu; od onih se ištu savršenije stvari nego od ovih.[1]

I drugi sv. oci, latinski i grčki, to isto uče, a s njima se ne slažu, kako spominje Baronius (in app. ad Annales §. 57.) jedino krivovjerci, koji pomažu gjavlu u pobijanju svetih zavjeta djevičanstva: „A quo scio neminem dissentire nisi stolidissimorum haereticorum factionem et satellitium, qui ad impugnanda sacra vota virginitatis et continentiae egregiam diabolo navant operam."

Budući da je u starom zavjetu bila glavna i prva služba Izrajelskih žena, da ragjaju djecu, zato bogoslovci uče, da je Marija, prije nego se udala za Josipa, položila zavjet djevičanstva pod uvjetom: ako je to Bogu ugodno; kad je pak po Duhu svetom doznala, da je njezin zavjet Bogu ugodan, uglavila ga je prije navještenja angjeoskoga bez ikakvog uvjeta.

[1] U tom smislu veli i sv. Bernardo (Serm. de Dominica infra oct. Assumpt.): »De caetero sane et Virginitatem carnis et propositum Virginitatis maxime et ipsius quoque propositi novitas evidenter illustrat, quod videlicet in libertate spiritus Legis Mosaicae decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul et spiritus sanctimoniam novit.«

Isp. sv. Tomu 3. q. 28. a. 4: „Mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Joseph, absolute virginitatem vovisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam divino commisit arbitrio." „Postquam autem ei innotuit, hoc esse Deo acceptum, absolute vovit, antequam ab Angelo annunciaretur" (l. c. ad 1.) A na drugom mjestu (in 4. dist. 30. q. 2. a. 1. ad 1.) spominje i uzrok, zašto je najprije pod uvjetom a poslije bez uvjeta položila zavjet: „Blažena djevica bijaše megja staroga i novoga zavjeta, kako je zora megja dana i noći i zato je njezin zavjet bio u skladu s novim zakonom, koliko je položila zavjet djevičanstva; sa starim pak, koliko se zavjetovala pod uvjetom".

Ali, ako je Marija zavjetovala Bogu vječno djevičanstvo već prije nego se udala za Josipa, kako je mogla poslije s Josipom sklopiti zakonitu ženidbu? Kad je zavjetom tijelo svoje Bogu posvetila, a ono kako je mogla poslije ženidbom vlast na svoje tijelo dati čovjeku? A ne smije se zaboraviti, da ženidba ne valja, ako se sklapa pod uvjetom, da se muž i žena ne će služiti pravom, koje sebi uzajamno daju na svoje tielo t. j. da ne će djecu ragjati.

Ovako je pitao netko Hugona a s. Victore bogoslovca 12. vijeka, kako se vidi iz njegove knjige: De perpetua Mariae Virginitate. Odgovor nije težak. Istina je, da žena, koja je zavjetom svoje tijelo prikazala Bogu, ne smije vlast na svoje tijelo ženidbom predati mužu; ali nije istina, da to ne smije ni onda, kad je od Boga doznala, da je stalno, da će i muž ostati vazda u djevičanstvu. A to je bilo u ženidbi Marije s Josipom, jer Marija je prije nego se udala za Josipa od Boga saznala, da se ne treba bojati za vječno svoje djevičanstvo, koje je Bogu zavjetovala, jer se i Josip isto tako zavjetovao. Istina je, da ne valja ženidba, ako se sklopi pod uvjetom, da muž i žena ne će djece ragjati. Ali ne stoji, da ne valja ženidba, ako se sklopi bez ikakvog uvjeta, premda muž i žena naprijed znadu, kako su znali Marija i Josip, da ne će roditi djece, ili ako se dijete i rodi, da će se roditi bez čovječjega

sudjelovanja. Isp. sv. Tomu in 4. dist. 3. q. 2. a. 1. ad. 2. „Blažena Djevica prije nego je sklopila ženidbu s Josipom, od Boga je doznala, da je i Josip isto odlučio i zato se nije, kad se udavala, izvrgla pogibli: ali zato nije time istina ništa izgubila, jer ona odluka nije postavljena u ugovoru kao uvjet: uz taj uvjet, jer se suproti dobru ženidbe, ragjanju naime djece, bila bi ženidba nevaljana.“ [1]

§. 4.

Blažena Dj. Marija začeta je bez ljage istočnoga grijeha.

(Neoskvrnuto začeće).

Od svih izvrsnosti, kojima je Bog Blaženu Djevicu Mariju nadario i ukrasio, poslije dostojanstva materinstva božjega, najveća je i najodličnija izvrsnost njezina u tome, što ju je Bog posebnom milosti zaradi zasluga Isusa Krista sačuvao čistu od svake ljage istočnoga grijeha već u prvom času njezina začetka. To je članak vjerski proglašen od pape Pija IX. dogmatičkom konstitucijom „Ineffabilis Deus“, izdanom 8. prosinca g. 1854., u kojoj se odregjuje: „Definimus, doctrinam quae tenet, beatissimam virginem Mariam in primo instanti suae conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Jesu, salvatoris humani generis ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem, esse doctrinam a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam.“ [2]

---

[1] »B. Virgo autequam contraheret (matrimonium) cum Joseph in simili proposito erat, et ideo non se commisit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperiit, quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum: talis enim conditio cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem pocreandam, matrimonium tolleret.«

[2] »Odregjujemo, da je nauk, koji drži, da je Bl. Dj. Marija u prvom času svoga začetka posebnom milosti i povlasti Boga svemogućega zaradi zasluga Isusa Krista spasitelja roda čovječjega sačuvana od svake ljage istočne krivnje, od Boga objavljen, i zato treba da ga svi vjernici čvrsto i stalno vjeruju.«

Prije nego stanemo dokazivati, da je taj nauk u istinu od Boga objavljen, treba reći nešto o smislu i značenju papinske konštitucije.

U definiciji se veli, da je Bl. Dj. Mariju svemogući Bog posebnom milosti i povlasti *sačuvao* od svake ljage istočnoga grieha i to zaradi zasluga Isusa Krista spasitelja roda čovječjega. Ako je Marija sačuvana od grijeha Adamova i to posebnom milosti božjom, a ono otuda izlazi, da bi i na nju kao kćer Adamovu, kao člana roda čovječjega, prešla krivnja grijeha praoca roda čovječjega, da je nije svemogući Bog od toga općega zakona izuzeo. Svi potomci Adamovi, koji prirodnim rogjenjem lozu svoju vuku od Adama, dijelnici su njegova grijeha, koji prirodnim rogjenjem zajedno s naravi čovječjom prelazi na sve njegove potomke. Budući da i Marija naravskim rogjenjem dolazi od Adama i na nju bi bio grijeh Adamov prešao, da je nije Bog od toga izuzeo i sačuvao. Školastici vele u tom smislu, da je Marija iz daleka, kao naravska kćer Adamova, dužna bila, da na sebe primi grijeh svoga praoca, (debitum remotum peccati habuit). Drugi opet drukčije misle. Grijeh Adamov ne prelazi od njega na sve ljude *ravno* zato, što naravskim rogjenjem svoju lozu vuku od Adama, koji je sagriješio, nego ravno prelazi otuda, što je Bog Adama praoca u raju postavio zajedno i za zastupnika (caput juridicum) roda čovječjega tako, da je njegova volja zajedno i volja svih njegovih potomaka. Zaradi toga se prestupak zapovijedi, koju je Adam prekršio u raju, prima za krivnju svih onih, koje je Adam u raju zastupao. Budući pak da je Adam postavljen za zastupnika svih svojih potomaka, zato su svi njegovi potomci u njemu i po njemu sagriješili i zato na svakoga pojedinoga njegovoga potomka, čim se u utrobi materinoj začne (i tim postane član roda ljudskoga), u istinu njegov grijeh prelazi. Budući da je i Marija pravi potomak Adamov, zato je Adam bio u raju i njezin zastupnik, pa zato je i ona u njemu i po njemu sagriješila. Zaradi toga kad se Marija začela, taj bi grijeh i na nju bio prešao (kod školastika debitum

peccati proximum), da je nije Bog posebnom milosti i povlasti (jer je izuzeta od *općeg* zakona) od toga sačuvao.[1] Marija dakle nije kao Isus Krist sama po sebi, svojom osobom, svojim dostojanstvom i moći izuzeta od grijeha Adamova, nego je izuzeta po milosti božjoj zaradi zasluga Isusa Krista. Zato je i ona kao i svi drugi otkupljena od istočnoga grijeha cijenom krvi Isusove. Isus Krist je i njezin kao i svih drugih ljudi otkupitelj, spasitelj. Razlika je samo ta, da je Bog Mariju zaradi zasluga Kristovih *sačuvao*, da ne upadne u grijeh Adamov, a druge ljude milost božja zaradi zasluga Kristovih *izbavlja* iz toga grijeha, u koji svi ljudi upadaju. Zato se može reći, da je Isus više i izvrsnijim načinom otkupio Mariju, nego što otkupljuje ostale ljude. Jer veća je milost i veće dobro, kad se tko sačuva od zla, nego kad se iz zla, u koje je upao, oslobodi. Još se nešto u dogmatskoj definiciji uči. Marija je sačuvana od istočnoga grijeha u prvom času svoga začetka — in primo instanti suae conceptionis. To će reći: Marija nije ni časak bila okaljana Adamovim grijehom; ona je u istom času kad je postala, sačuvana, da je ne okalja grijeh; bila je dakle

[1] Ako se uzme, da je Adam u raju bio zastupnik svih ljudi, ne izuzevši ni Marije, a ono otuda izlazi, da se i na nju proteže ono, što apostol kaže: »in quo (Adam) omnes peccaverunt«. Velikoj množini katoličkih bogoslovaca čini se, da se to ne smije reći za Mariju Majku Božju, koju kao što je Bog od vijeka izabrao i odredio za majku Sinu svomu, tako ju je od vijeka i od toga sačuvao, da (ona jedina) nije u Adamu sagriješila. Zato ovi bogoslovci uče, da je Adam praotac svih ljudi, dakle i Marijin, ali ga nije Bog postavio, da bude *zastupnik* Marijin u raju. Mariji se dakle ne prima Adamov prestupak. Na nju bi mogao doći grijeh Adamov samo zato, što i ona kao potomak Adamov naravskim rogjenjem od njega lozu vuče, a po općem zakonu, koji vrijedi za grijeh Adamov, na sve prelazi Adamov grijeh, koji naravskim rogjenjem od njega lozu vuku.

Ovo se mišljenje u školama ovako predaje: Marija je bila iz daleka samo dužna, da na sebe primi grijeh Adamov, a ne bi mogao taj grijeh ravno na nju preći, jer Adam nije bio njezina glava, njezin zastupnik. Habuit debitum remotum peccatum contrahendi, non autem habuit debitum proximum.

vazda bez grijeha. Tim je riješeno pitanje, koje se prije dogmatičke definicije raspravljalo, da li naime treba učiti, da je Marija *od* časa svoga začetka (a conceptione) bila još u utrobi materinoj, dakle u prvom času *poslije* kako je začeta posvećena (i očišćena od grijeha), ili je bila u istom času, kad je začeta zajedno i posvećena tako, da je već bila čista i sveta kad je postala. Iz dogmatičke definicije izlazi ovo drugo.

Kad se uči, da je Marija bez grijeha začeta, time se ne veli, da su Mariju njezini roditelji pravedni i blaženi Joakim i Ana začeli svrhunaravskim načinom bez pohote, toga znaka i posljedice istočnoga grijeha. Marija se kao svi ljudi začela običnim i redovnim putem, putenim općenjem, koje poslije prvoga grijeha ima na sebi biljeg grijeha. Tim se takogjer Marija razlikuje od Isusa Krista, koji je jedini stupio u rod čovječji čudnim, svrhunaravskim putem, bez muža, sudjelovanjem Duha sv. od čiste djevice. Ono *začeta* bez grijeha znači, da je Marija u času kad se začela, sačuvana bila od grijeha. Članak vjere ništa ne odregjuje za *djelo*, kojim se začima Marija, nego se obazira na *Mariju* i za nju uči, da je bila već u začetku bez grijeha. Školastici uče: članak vjere vrijedi i proteže se na conceptionem pasivam (conceptam), a ne conceptionem activam (conceperunt illam scil. Joachim et Anna).

Napokon ćemo još i to spomenuti, da je članak vjere, da je Marija sačuvana od istočnoga *grijeha*, pa otuda ne izlazi, da je sačuvana bila i od svih posljedica toga grijeha. Smrt i što je s tim u savezu, bolesti, boli i stradanja, kazna su i posljedica grijeha, pa je i Marija kao prava kćer Adamova u životu mnogo stradala i mnogo boli prepatila i napokon umrla. Premda kod nje smrt nije bila kazna grijeha, (jer ga nije imala); ipak je bila posljedica grijeha; i Marija je umrla zaradi grijeha Adamova — jer je Adam bio i njezin praotac. Za nju se ne može reći kao za Isusa, da nije morala umrti, nego da je drage volje na sebe uzela smrt samo zato, da i u tome bude nama, ljudima jednaka. Marija je u istinu smrću platila svoj dug, što ga je dugovala kao kćer Adamova.

Razlika je izmedju Marije i ostalih ljudi ta, da kod nje smrt nije kazna grijeha (poena), nego samo zlo, koje izlazi iz grijeha (poenalitas). Premda iz papinske definicije ravno ne izlazi, da je Marija prosta bila od svake neuredne pohote, ipak se u kršćanskoj crkvi vazda to vjerovalo. Poslije će se to i posebnim dokazima i svjedočanstvima uglaviti. Za sad neka bude dosta, da se kaže, da premda članak vjere o neoskvrnutom začetku ravno ništa drugo ne uči, nego da je Marija sačuvana bila od svake *grješne* ljage istočnoga grijeha, ipak u savezu s tim člankom treba vjerovati, da je Ona sačuvana bila i od svih onih posljedica istočnoga grijeha, koje imaju na sebi biljeg grješan, koje su po sebi ružne i koje se zato ne mogu složiti s dostojanstvom Matere Božje, a takva je posljedica bez svake sumnje, neuredna pohota.

2. Odmah na početku dokazivanja iz vrela svrhunaravske objave, otvoreno naprijed kažemo, da se u svetom pismu nigdje ne nahodi izrijekom objavljena istina, da je Marija bez grijeha začeta. To nam potvrgjuje već onaj dogagjaj, što su u katoličkoj crkvi toliki bogoslovci, pače najveći umovi, megju kojima spominjemo sv. Tomu i sv. Bernarda, ako baš nisu pobijali, a ono svakako prigovarali ili sumnjali, ili recimo, nisu posve pravo mislili i točno govorili o toj izvrsnosti i povlasti Marijinoj. Ali premda nije ta istina u sv. pismu izrijekom objavljena, ipak ima u bibliji takvih izjava, iz kojih se može za tu istinu dokaz izvesti. Megju tima izjavama svakako zaslužuje, da se na prvom mjestu spomenu riječi iz knj. Geneze 3. 15., gdje Bog odmah poslije grijeha praroditelja u raju obećaje otkupitelja, koje se mjesto zato i zove u bogoslovskoj literaturi protoevangelium, prvo evangjelje, a glasi po Vulgati ovako: „I metnut ću neprijateljstvo izmegju tebe i žene i izmegju sjemena tvojega i sjemena njezina; ona[1] će ti glavu satrti, a

[1] Mnogo se pravdalo u kat. školama o tom, kako da se čita pokazna zamjenica, da li u muškom ili ženskom obliku i prema tome, da li valja prevoditi ipse (u latinskom: ipsum scil. semen) ili ipsa (scil. femina). Pristajemo uz one, koji drže, da po slovničkim zakonima treba čitati : ipsum (scil. semen).

ti ćeš u zasjedi vrebati na petu njezinu — insidiaberis calcaneo ejus“ — po Daničiću: a ti ćeš ga u petu ujedati, što se posve i slaže s hebr. tekstom.

Za ovo svjedočanstvo vrijedi ono isto, što i za sve ostale biblijske izjave, iz kojih katolička nauka dokazuje neoskvrnuto začeće Marijino, da ne treba dokaz tražiti u pojedinim riječima ili izrazima, nego u sadržaju i smislu cijelih izreka, u načinu kojim se govori o Mariji, ili o tipovima, koji bez sumnje nju prikazuju.

Da shvatimo potpuno značenje i smisao spomenutoga svjedočanstva, valja imati na pameti, da se u sv. pismu udilj isporegjuje ovamo Adam i Krist, onamo pak Eva i Marija. U toj isporedbi vazda je Adam i Eva na jednoj i istoj strani, Krist pak sa Marijom je na drugoj suprotnoj strani. Gdje je Adam tamo je vazda uz njega i Eva; ondje gdje je Krist, svagda je uz njega i Marija. Ali to su dvije protivne stranke. Jedna je početak i uzrok skvarenju i pogubi, druga je uzrok spasenju i životu. Kako se kod pogube roda ljudskoga spominje Adam, ali tako, da se uz njega i s njim vazda misli i na Evu, tako se kod spasenja spominje Krist, ali se uz njega i s njim razumijeva i Marija. Već ista sporedba ovamo Adama i Eve, onamo Krista i Marije i opreka koja je izmegju njih, otkriva i budi u nas misao: kako je Eva zapletena u grijeh Adamov i kako su oboje uzrok skvarenju roda čovječjega, tako isto treba uzeti, da i Marija zajedno s Kristom ima dijela u poslu spasenja roda ljudskoga i zato da je i ona kao i Krist prosta od Adamova grijeha, po kojem je poguba na rod ljudski došla.

Imajmo na pameti to što je rečeno, pa se povratimo k spomenutomu mjestu iz Gen. 3. 15. Uzimamo kao da je dokazano i priznano, da se ovdje govori o budućem mesiji, jer tako se vazda tumačilo to mjesto u katoličkoj crkvi. Ako je pak to mjesto mesijansko, a ono bez sumnje na posljedku[1]

[1] Riječi evangjelja uzete od slova do slova *ravno* se dakako protežu na Evu i njezino potomstvo, koje je u neprestanom boju s paklom, protiv kojega se udilj bori i koga će napokon svladati, dakako pomoću

sjeme ženino naznačuje i proteže se na Isusa Krista; žena je Marija, zmija je gjavo, a sjeme zmijino jesu gjavlovi pomoćnici. Bog dakle naviješta, da će se poslije Adamova grijeha u svijetu boj razviti: neprijatelji su razdijeljeni u dva ratna tabora; ovamo su gjavo i njegovi sluge, onamo su Marija i njezin sin Isus Krist. Izmegju ratnih stranaka ljuto je i potpuno neprijateljstvo; ljuti neprijatelji su udilj neprijatelji, bez prestanka se bore i pobijaju. Zato nam jamči božja riječ, koja svečano naviješta, da meće neprijateljstvo izmegju njih. U toj borbi pobjednik je: sjeme ženino, Isus Krist, a uz njega i s njim zajedno dakako i Marija. Iz toga pak izlazi, da kako je Isus vazda bio bez grijeha, tako je i Marija svagda bila bez grijeha; ni na časak nije u griehu bila, jer inače niti bi bilo vječno neprijateljstvo izmegju nje i gjavla, niti bi se za nju moglo reći, da je pobjedila gjavla. Jer čim bi samo na časak bila pala i bila u grijehu, već bi bila s gjavlom na istoj strani, njegova saveznica i u tom času bio bi gjavo njezin pobjednik, a ona njegov sužanj. Marija dakle ni u začetku svome nije bila u grijehu, jer je svagda bila s gjavlom u neprijateljstvu i njega je slavno pobjedila.[1]

Isusa Krista Boga-*čovjeka*. Ali uz ovaj općenit smisao treba spomenuto obećanje uzeti i stegnuti ga na pojedina bića, jer napokon gjavla i njegovo kraljestvo srušit će *poimence netko* od potomaka Evinih. To je smisao svih mesijanskih obećanja. Ona se ravno protežu na izabrani narod ili na kojega člana toga naroda (patrijarke, suce, proroke, kraljeve), ali ona se protežu i dalje i savršeno su se ispunila u Isusu Kristu. Apostol tumači obećanja, koja je Bog dao Abrahamu (Gen. 18. 18.) »U tvojem sjemenu blagoslovit će se svi narodi na zemlji« ovako: »A Abrahamu i sjemenu njegovu rečena biše obećanja. A ne veli i sjemenima, kao za mnoga, nego kao za jedno: i sjemenu tvojemu, koje je Krist«. (Gal. 3. 16.) Ovako treba tumačiti i druga mesijanska obećanja, poimence i ovo u Gen. 3. 15.

[1] Tako tumači spomenuto mjesto i papa u dogmatičkoj konstituciji: Ineffabilis Deus: »Sic s. Virgo arctissimo et indissolubili vinculo cum Christo conjucta una cum illo et per illum sempiternas contra venenosum serpentem inimicitias exercens ac de ipso plenissime triumphans illius caput immaculato pede contrivit«.

Ima i drugih još mjesta u sv. pismu, u kojima je, po složnom tumačenju sv. otaca, crkvenih pisaca i kršćanskih bogoslovaca, nagoviještena istina, da je Marija čista bila vazda i posvema od svakoga grijeha.

Izmegju tih mjesta, treba da se spomenu najprije ona, koja se nahode u Pjesmi nad pjesmama. Sv. oci uzimaju, da se u toj Pjesmi opisuje, kako se Isus Krist, Bog-čovjek, razgovara u opće sa svojom crkvom, napose sa svakom pobožnom dušom, a otuda, vele oni, izlazi, da sve ono što kaže Isus Krist zaručnik svojoj zaručnici crkvi, puno više vrijedi za Mariju, najpobožniju dušu, najčistiju zaručnicu. Zato sv. Toma (3. q. 27, a. 4.), sv. Bonaventura (serm. 1. de Virg. Maria), Aleksandar od Alesa i mnogi drugi uče, da od slova do slova treba uzeti za Mariju ova mjesta: „Što je ljiljan megju trnjem, to je draga moja megju djevojkama“ (2. 2.)[1] „Sva si lijepa draga moja i nema ljage na tebi“ (4. 7.)[2]

„Ali je jedna golubica moja, savršena moja, jedinica u matere svoje, izabrana u roditeljke svoje. Vidješe je djevojke i nazivaše je blaženom . . . Tko je ona, što se vidi kao zora kad izlazi, lijepa kao mjesec, čista kao sunce . . .“ (6. 8. i 9.).

Katolički bogoslovci tumače za bezgriješno začeće takogjer riječi Ps. 45. red 5. i 6.: „ . . . posvetio je Svevišnji stan svoj, Bog je usred njega . . . pomoći će mu od rane zore — adjuvabit eam (civitatem) mane diluculo“. Bogoslovci tumače ove riječi ovako: Bog je posvetio stan svoj t. j. Bl. Dj. Mariju. Bog pak posvećuje u tri različna doba; na večer t. j. poslije rogjenja: tako posvećuje ljude po svetim sakramentima; u jutro, mane, t. j. prije rogjenja: tako je posvetio Jeremiju i Ivana Krstitelja u utrobi materinoj; i u ranu zoru, mane diluculo t. j. u prvom času kad ulijeva dušu u tijelo; tako je posvetio

[1] Nalik tomu pjeva Sedulius (libr. 3. Paschalis operis): Et velut e spinis mollis rosa surgit oculis — Nil, quod laedat, habens. Isp. Migne l. c. th. c. p. 663.

[2] Na te riječi dodaje Jakob de Voragine nadbiskup iz Genue: »Bijaše lijepa, jer je bez istočnoga grijeha«. Apud Migne l. c. t. c. p. 665.

Bl. Dj. Mariju. To je htio Duh sv. da kaže riječima: Bog je posvetio stan svoj ranom zorom.[1]

Sv. oci nahode tragove bezgriješnoga začeća takogjer u različnim slikama i tipovima st. zavj. Od ovih spominjemo najpoznatije: arka Nojemova, koja se za općega potopa jedina spasla; šiba Aronova, koja je jedina prolistala i plod donijela, dok su se sve druge osušile; kraljica Ester, kojoj kralj Asver veli (Ester. 15. 12. 13.): „. . . ne boj se. Ne ćeš umrijeti; jer nije za tebe, nego za sve ovaj zakon". Ovaj tip i zato je vrijedan, da se napose spomene, jer i papa Pijo IX. u dogmatičkoj konstituciji „Ineffabilis" veli, da nagoviješta, da je Marija izuzeta bila od općega zakona, po kojem su svi potomci Adamovi podložni bili duhovnoj smrti.[2]

Osim toga u sv. pismu angjeo zove Mariju: milosti puna, gratia plena; a tetka njezina Elizabeta sretna je, što ju pohodila mati Gospodinova i pozdravlja je: blažena megju ženama i veli isto tako, da je i blažen plod utrobe njezine (Luk. 1. 42.), a Marija na to, premda se čedna i ponizna zove: službenicom Gospodnjom, zanosno odvraća: Od sad će me blagosivljati svi narodi na zemlji (Ib. 48.) Sve te izjave pokazuju i potvrgjuju, da je Marija megju potomcima Adamovim na posebnom mjestu i da je u tijesnom savezu s Onim, koji je došao, da s potomstva Adamova izbriše ljagu i skine prokletstvo njegova grijeha. Otuda pak izlazi, da je ona jedina megju Adamovim potomcima sačuvana bila od njegova grijeha.[3]

[1] Isp. A. Bulsano l. c. p. 742.

[2] Sv. Jeronim tumači riječi Ps. 77.: »Deduxit illam in nube diei ovako: »Nubes est B. Virgo, quae pulchre dicitur nubes diei, quia non fuit in tenebris, sed semper in luce«. Isp. Migne l. c. th. c. p. 662. Isto tako sv. Ambrozij in Ps. 118. veli: Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati. Ibid. Sv. Bruno, utemeljitelj reda Kartusijanskoga, tumači riječi Ps. 101.: »Dominus de coelo in terram aspexit«: Dominus de coelo in terram aspexit, dum de regalibus sedibus in uterum Virginis venit; haec est incorrupta illa terra cui benedixit Dominus, ab omni propterea peccati contagione libera". Ib.

[3] Isp. papinu konstituciju gdje se veli: »Cum vero ipsi Patres, Ecclesiaeque scriptores animo ménteque reputarent beatissimam Virginem ab Angelo Gabriele sublimissimam Dei Matris dignitatem ei nuntiante ipsius Dei nomine et jussu, gratia plenam fuisse nuncupatam, docuerunt hac singulari solemnique salutatione nunquam alias audita ostendi, Deiparam fuisse omnium divinorum gratiarum sedem, omnibusque divini Spiritus charismatibus exornatam, immo eorundem charismatum infinitum prope thesaurum, abyssumque inexhaustum, adeo ut nunquam maledicto obnoxiam, et una cum Filio perpetuae benedictionis particeps ab Elisabeth divino acta Spiritu audire meruit: Benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus ventris tui«.

Nigdje u sv. pismu nema ničesa, što bi se suprotilo ili bi pobijalo Marijinu izvrsnost, o kojoj je govor. Jer kad sv. pismo općenito veli, da su svi ljudi od poroda sinovi srdžbe božje, da svi ljudi trebaju otkupljenja, da je Isus Krist sve ljude otkupio, vrijedi samo općenito, a ne dira u jedinu iznimku, koja se po osobitoj milosti i povlasti izuzima od glavnoga i općenitoga pravila. Već je ozgor pokazano, kako je i zašto je Isus Krist i Marijin otkupitelj.

3. Apostolska predaja. U doba sv. otaca nije se poimence i napose raspravljalo i učilo o bezgriješnom začeću Marijinom. Ali otuda ne izlazi, da se nije u nj vjerovalo. Taj se vjerski članak — kao i mnogi drugi — dok ga nije nitko pobijao niti krivo tumačio, vjerovao i ispovijedao zajedno time i u tome, što je cijela crkva učila i vjerovala, da je Marija u istinu prava Mati Božja i da je posve sveta, posve čista od svake i najmanje ljage grješne. Sv. ocima i crkvenim piscima u ono doba, kad nitko u kršćanskoj crkvi nije ni izdaleka samo sumnjao, a kamo li pobijao, da je Marija svagda pa i u času svoga začetka čista bila od svakoga, dakle i istočnoga grijeha, bijaše dosta, da propovijedaju i vjeruju, da je Marija najsvetiji stvor pod suncem božjim, da je čista od svake grješne ljage; bijaše im dosta, da je zovu: prečista, presveta, potpuno sveta, nevina i nedužna, i da kažu, da svetošću svojom nadilazi ne samo svetost svih ljudi nego i istih angjela i da je njezina svetost nalik na svetost božju.[1] Otuda bez sumnje izlazi, da su

[1] P. Vincartius (Eulogia Mariana ad lit. N.) skupio je i poredao svjedočanstva sv. otaca, kako su tekom svih vjekova slavili i hvalu pjevali svetosti Marijinoj. Evo nekoliko tih svjedočanstva:

sv. oci i pisci crkveni u duši uvjereni bili, da je Marija od početka svoga života pa sve do svršetka čista bila od svakoga grijeha. Sv. oci, koji u sav glas slave i uzdižu svetost Marijinu nad sve stvorove i bez ikakvog izuzetka, ako i nisu imali na pameti poimence istočni grijeh, već više lične grijehe, ipak bi, da ih je tko zapitao, da li je Marija barem u začetku svome na časak barem, okaljana bila, kao drugi ljudi, Adamovim grjehom, bez sumnje bi bez ikakvog oklevanja odgovorili, da nikada nije bila ni na časak ni u tome grijehu. Ona imena i onakva svetost kakvu slave i uče za Mariju, ne dadu se složiti s nikakvim, dakle ni s istočnim grijehom, koji bi makar samo na čas bio na njezinoj duši. Ili zar bi se mogla Marija zvati prečista i presveta; zar bi se moglo učiti, da svetošću svojom nadilazi sve stvorove pa i iste angjele, koji nikad nisu imali na duši nikakvoga grijeha; i da svetost Marijina nalikuje istoj svetosti božjoj, da je Marija barem u začetku svomu sputana i okaljana bila grijehom Adamovim? Treba dakle uzeti, da je crkva u davnini, kad je vjerovala, da je Marija potpuno i posvema sveta, čista, nevina, time zajedno vjerovala, da je i u začetku svomu bila čista od svake ljage istočnoga grijeha.

To isto potvrgjuju i to isto kažu sv. oci, kad Mariju zovu: palača, kuća božja, božji hram, koji nije rukama sazidan; nov stvor, božja mladica, djelo umjeća božjega. Iz tih imena i naslova izlazi, da je Marija megju potomstvom Adamovim na posebnom, najvišem, odličnom mjestu. Megju potomcima Adamovim, koji se začinju i ragjaju u istočnom grijehu, za nju nema mjesta.

S. Marko evangjelist, S. Ignacij i S. Dionizij areop. Djevicu zovu: najsvetija nad sve angjeoske duhove.

Sv. Epifanij zove ju: čisti ljiljan, ovca neokaljana — ovis immaculata.

Sv. Ivan Hrizostom zove Djevicu u liturgiji: najsvetija, neokaljana, neoskvrnjena, nada sve blagoslovljena.

Sv. Fulgencij, biskup Ruspens. V. veli: vraćena je Mariji puna milost blagoslova, koju je milost Eva stvorena bez grijeha, grijehom izgubila. Apud Migne l. c. p. 662.

Hajdemo dalje. Sv. oci ne samo da zovu Mariju: svetom, presvetom, neokaljanom (immaculata) nevinom (innocens), nego baš uče, da je: čista od *svake* ljage grješne, cijela i netaknuta od *svakog grijeha*;[1] zovu je: tvrgja najjača, u kojoj *nikad* nije gospodario grijeh; djevica po milosti prosta od svakoga grijeha; Bogorodica vazda čista; krasna narav, do koje ne može nikakav grijeh; Djevica u zalog dana Kristu u utrobi kad je postajala, od pete do glave blagoslovljena. Otuda izlazi, da sv. oci vjeruju, da je Djevica Marija izuzeta od općeg zakona, po kojem se svi ljudi začinju i ragjaju po Adamu u grijehu, pa zato i vele, da se ona jedina kod općeg brodoloma spasila živa i čitava.

Kad to vjeruju nije čudo, da dalje uče, da je Marija s Kristom u redu spasenja ono isto, što je Eva s Adamom u skvarenju, prokletstvu. Kako je naime Eva uzrok i početak prokletstvu i smrti, tako je Marija uzrok i početak životu i blagoslovu.

Isporegjujući Mariju s Evom vele: što je Eva skrivila svojom neposlušnošću, to je ispravila Marija poslušnošću (Justin,

---

[1] Origen: Nije zmijinim otrovnim dahom okaljana.

Sv. Amfilokij, biskup Ikonski, vršnjak sv. Gregorija Nazians.: »Koji stvori prvu djevicu bez mane, on je i drugu učinio bez mane i grijeha«.

Sv. Ambrozij kaže, da je Bogorodica: šiba na kojoj nema ni čvora istočnoga, ni kore ličnoga grijeha.

Sv. Augustin (Sermo 11. in Nat. Domine) na riječi: Ave, gratia plena, dodaje: »Quibus ostendit ex integro iram primae sententiae exclusam, et plenam benedictionis gratiam restitutam«.

Sv. Petar Hrizolog veli: »B. Virginem, ut esset Sponsa et Mater Dei pignoratam fuisse in utero Annae, cum fieret«; a P. Salazar spominje, da se ne smije misliti, da je to bilo poslije makar i najkraćega vremena i dodaje riječi istoga pisca: »Merito ergo Virgini salva sunt omnia, quae omnium genuit Salvatorem«.

S. Sofronij patriarha Jeruzal. u poslanici na Sergija patriarha Carigrad. koja je čitana u VI. ekum. saboru, piše: Ingressus est uterum Mariae sanctae, et ab omni contagione liberatae corporis et animae.

S. Nikefor Carigradski veli za Mariju: in anima et corpore praemundatam spiritu fuisse.

dial. cum Tryph. 100.). Kako je rod ljudski po djevici (Evi) zapleten u zamke smrti, tako je otuda izbavljen po Djevici (Mariji), jer je djevičanski posluh izravnao djevičanski neposluh (Irenej adv. haer. l. 5. 19.); kako je Eva početak (vrelo) našoj smrti, tako je Marija izvor našemu spasu (Efrem Sirac in Gen. 3.).

Zato ju sv. oci, kad se radi o otkupljenju roda čovječjega, koji je pao radi Adama u prokletstvo i ponor grijeha, imenuju i postavljaju uz Krista, koji je otkupio rod ljudski od pogube istočnoga grijeha. Toga radi uče, da je Marija pomagala Kristu kod otkupljenja i zato isporegjuju Mariju s Kristom i vele, da je Marija po savezu svom s Kristom sve ono za nas, što je Krist njezin sin po sebi: posrednica naša, odvjetnica naša, izvrsnijim načinom nego Eva: mati svih živih.

To opet sasvim jasno potvrgjuje, da su sv. oci vjerovali, da Marija, koja je pomagala Kristu kod otkupljenja, nije bila uz Adama kod skvarenja roda čovječjega; da ona, koja je izvor životu, ne može da ima klicu smrti u sebi.

Osim spomenutih svjedočanstva, koja potvrgjuju, da je crkva vazda vjerovala, da je Marija čista od svakoga grijeha, još ćemo neke poimence spomenuti.

Svećenici crkve ahajske, koji su zabilježili i opisali mučeništvo apostola Andrije, izvještuju, da je apostol pred prokonzulom ispovjedio: „Zato, jer je stvoren prvi čovjek iz neoskvrnjene (immaculata) zemlje, trebalo je, da se iz neoskvrnjene Djevice rodi savršen čovjek, da tako po njemu Sin Božji, koji je prije stvorio čovjeka, povrati život vječni, koji su izgubili ljudi po Adamu".

Sv. Efrem pozdravlja Mariju: „Neoskvrnjena (immaculata) i nepovrijegjena (intemerata), nepokvarena i posve stidna, Djevica od svake mrlje i ljage daleko, daleko . . . (alienissima) svetija od Serafina i bezprimjerno slavnija od svih nebeskih vojska . . . posvema neoskvrnjena, Gospogja vazda blagoslovljena, prijestolje božje čisto, koja si satrla glavu opakoga zmaja, koja si bila vazda na duši i tijelu čitava i neoskvrnjena". (In orat. ad S. Dei Genitr.).

Sv. Augustin dokazuje, da otuda, što istočni grijeh od Adama prelazi na sve njegove potomke, izlazi, da nema nikoga na svijetu, koji bi bio čist od svakoga i najmanjega ličnoga grijeha. Samo se jedna od toga izuzima i to: Bl. Dj. Marija i za nju uči: „Izuzevši Svetu Djevicu Mariju, o kojoj, zaradi časti Gospodinove, kad se radi o grijesima, ne ću da se raspravlja. Jer otuda znamo, da je dobila više milosti, da svlada svaki grijeh, koja je zavrijedila, da začne i rodi onoga, za koga stalno držimo, da nije imao nikakva grijeha". (In l. de nat. et grat. c. 36.)

Istina, kad sv. oci, koje smo dosad spomenuli, poimence sv. Augustin, uče, da je Marija čista od svakoga grijeha, misle najprije na lične grijehe, a možda im nije ni na pameti istočni grijeh, grijeh naravi. Ali budući da je i istočni grijeh pravi grijeh, zato isti oni uzroci, zaradi kojih sv. oci izuzimaju Mariju od ličnih grijeha, vrijede i za istočni grijeh. Kad poimence sv. Augustin uči, da poradi časti Gospodinove treba Mariju izuzeti od svakoga grijeha, bez svake sumnje isti taj uzrok vrijedi i za istočni grijeh, jer se ni on ne da složiti s dostojanstvom Matere Božje.

Kao da već čujem, kako me nestrpljivi čitatelji pitaju: zar nema u davnini ni jednoga svjedoka, koji izrijekom govori i uči, da je Marija čista bila baš od istočnoga grijeha. Odmah ćemo to čuti.

Julijan, drug Pelagijev u širenju njegova krivovjerstva, dao je povod sv. Augustinu, da i o tom progovori, da nam tako i u ovom pitanju svjedok bude i jamac, da se u njegovo doba općeno u crkvi vjerovalo, da na Bl. Dj. Mariju nije prešao grijeh Adamov.

Poznato je naime, da je sv. Augustin dokazivao protiv Pelagijanaca, da Adamov grijeh od njega prelazi na sve njegove potomke, koji se zato svi ragjaju u grijehu. Julijan odgovara sv. Augustinu, da to ne stoji, jer bi iz njegova nauka

izlazilo i to, da je i na Mariju Adamov grijeh prešao: „Tu ipsam — veli Julijan — Mariam diabolo nascendi conditione transcribis“. Julijanu pak odgovara sv. Augustin ovako: „Non transcribimus diabolo Mariam conditione nascendi; sed ideo quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi“. (Opus imperf. adv. Julian.). Premda se ne slažu kat. bogoslovci, kako treba da se razumiju one riječi: ipsa conditio solvitur gratia renascendi, i premda priznajemo, da iz tih riječi baš ne izlazi za stalno smisao, koji iz njih izvode nekoji kat. tumačitelji: ipsa conditio solvitur gratia renascendi, *quia nempe per gratiam praeventa fuit, quominus peccatum commune contraheret,*[1] ipak držimo, da katolička nauka u spomenutom svjedočanstvu ima jak osloni dokaz, da se u doba sv. Augustina vjerovalo u katoličkoj crkvi, da Marija nije bila ni časak okaljana grijehom Adamovim. To se razabira otuda, što Pelagijancu Julijanu dolazi na pamet da Augustina, kad dokazuje, da Adamov grijeh prelazi na sve njegove potomke, pobija prigovorom: otuda izlazi, da je i Marija po naravskom rogjenju došla pod vlast gjavolovu. Taj je prigovor očit znak, da se u ono doba već u kršćanskoj crkvi za stalno držalo, da Marija nikako nije ni na časak zapletena bila u krivnju grijeha Adamova. Julijan hoće, da, oslonjen na tu općenu vjeru svih kršćana, dokaže protiv Augustina, da se ne može uzeti, da Adamov grijeh prelazi na sve njegove potomke. Ništa ne umanjuje vrijednost toga svjedočanstva, što isti Julijan ne vjeruje u istočni grijeh i što iz uvjerenja kršćanske crkve za bezgrješnost Marijinu, hoće da dokaže, da u opće Adamov grijeh od njega ne ide dalje, nego ostaje jedino u njemu. Jer svakako u onom prigovoru imamo povjesničko svjedočansvo, da je cijela crkva vjerovala, da se ne smije uzeti, da Adamov grijeh prelazi na Mariju i da je ona makar na časak bila u njemu.

Ima i drugih u davnini svjedoka, koji dosta otvoreno uče da je Marija čista bila od istočnoga grijeha, premda izrijekom ne spominju toga grijeha.

[1] Perrone: Thesis de immac. Conc. p. 12. Isp. Osvald: Religiöse Urgeschichte der Menschheit p. 218.

Sv. Ivan Damascenski (Hom. 1. in Nat. B. V.) za Mariju kaže: „Priroda nije se usudila poharati cvijet (germen) milosti;“ a u 2. hom. (de Dorm. B. M. V.) zove Mariju djevicom neoskvrnjenom i uči za nju: da se nje nije prihvatila nijedna zemaljska želja . . . u ovom raju ne bijahu vrata otvorena zmiji. Jer isti Sin jedinorogjeni božji u njoj je kao čistoj zemlji sebe čovjekom učinio. Tko ne vidi, da sv. otac kad govori o prirodi nasuprot milosti, o raju, zmiji, misli baš na Adamov grijeh i time uči, da taj grijeh nije prešao na Mariju.

Nije čudo što sv. oci u davnini ne govore izrijekom o bezgrješnom začeću Marijinom, kad se zna, da u ono doba nije u opće još bio nauk katoličke crkve o istom grijehu točno i svestrano razvijen i u svojim izrazima posve uglavljen i da se poimence nije znalo, *kako* taj grijeh od Adama prelazi na njegove potomke.

Otuda se razabira, koliko vrijedi ono malo izjava u davnini, koja izrijekom spominju bezgrješno Marijino začeće.

U davnini najjasnije se o tom govori u spisu de perpetua V. Mariae virginitate, koji potječe iz 8. ili početka 9. vijeka i za koji se isprva mislilo, da ga je napisao biskup u Toledu sv. Ildefonso, a sad se općeno drži, da ga je napisao bogoslovac Ratberto Paskasij. U tom spisu veli se za Mariju: „Zna se (constat) po ugledu crkvenom, da nije bila podložna, kad se rodila, nikakvomu grijehu, niti je posvećena u utrobi upala u grijeh istočni“. Dakle već u 8. ili 9. vijeku to se općeno za stalno držalo u katoličkoj crkvi, jer se za tu vjeru kaže: constat ecclesiae auctoritate. Iz saveza govora razabira se, da se ne govori jedino o posvećenju Marijinom prije poroda ali *poslije* začetka, kako se vjeruje za Ivana Krstitelja. Ono „quando *nata* est“ uzima se tudjer u smislu, koji obuhvata postanje Marijino od prvog početka sve do pravog rogjenja. U tom smislu one riječi naznačuju, da Marija ni u prvom času kad je postala t. j. kad se začela, nije bila u grijehu. To izlazi iz riječi: nec *contraxit* peccatum originale, to se može reći za

Mariju jedino u onom slučaju, ako nije ni u početku svoga postanja t. j. u začetku imala na sebi grijeha Adamova.

U srednjem vijeku pojedini školastici takogjer govore o bezgrješnom začeću Marijinom. Sv. Anselmo u knjizi: de conceptu Virg. (c. 18.) piše: „Bijaše dostojno, da se Onaj čovjek začne od prečiste matere. Dostojno naime bijaše, da se sjaji svetošću. od koje se pod Bogom veća ni pomislit ne može, ona Djevica, kojoj je Bog Otac odredio dati Jedinorogjenoga svoga Sina tako, da naravski bude jedan isti zajednički Sin Boga Oca i Djevice; i koju je odredio isti Sin, da mu bude prava mati; i iz koje je htio Duh sveti, da se njegovim djelovanjem začne i rodi Ona (Riječ), iz koje je on isti izišao".

O sv. Tomi bit će poslije govor. Bl. Alberto Veliki (l. de Laud. Virg.) na riječi „Missus est" nadodaje: „Ova se Djevica sama izuzima od onog općenog pravila: „svi su u Adamu sagriješili". A u knjizi: Bibl. Marian. (in evang. Luc.) piše; „Trovrsni je jao (vae) grijeha: naime istočni, smrtni i laki: Marija je bila slobodna od sve tri vrste jao".

Sv. Bernardin Senenski (serm. 6. de fest. B. M. V. a. 1. c. 1.) tumačeći riječ „Ave" veli: „Bijaše dakle Bl. Dj. bez prvoga jao, to jest bez silnika pohote istočnoga grijeha, jer je začeta bez njega, kako svjedoči Salamon: Sva si lijepa itd.

Pače to je vjerovala i raskolnička grčka crkva. Georgije Vardan, armenski pisac iz 13. vijeka, uči da je Marija slobodna bila od grijeha Evinoga i veli: „Tko bi mogao umom shvatiti i riječju izreći onu čistu, nevinu, svetu, posvećenu, skromnu vazda Djevicu, koja bijaše posvećena baš od začeća i izlučenu ravno od utrobe".[1]

Isto su vjerovale i sve istočne vjerske sljedbe, kako to sjajno svjedoči P. Josip Besson S. J. († 1691.) poglavar Isusovačkih misija u Siriji i Persiji, koji je pred tri patrijarha i jednim nadbiskupom dokazao iz najdavnijih njihovih liturgičkih knjiga i spomenuo oko 200 svjedočanstva, da su sve crkve i

[1] Isp. P. Alb. a Bulsano l. c. p. 748.

svi narodi istočni složno učili, da je Bl. Dj. Marija slobodna od istočnoga grijeha i da su svetkovali blagdan bezgrješnog začeća Marijina. Ovu su izjavu svečano potpisali pred svjedocima i pred Franciskom Baronom, francuskim konzulom, ona tri patriarha i nadbiskup i to ovom formulom: „Ja siroma Ignacij Andrija, patriarha antiohijski, narodnošću Sirac, potvrgjujem ovu pravovjernu izjavu, koju je izložio O. Josip iz družbe Isusove, da je Gospogja naša Djevica prečista sv. Marija vazda slobodna bila i čista (immunis) od istočnoga grijeha, kako su tumačili premnogi drevni sv. oci, učitelji istočne crkve.[1]"

Osim izjava pojedinih crkvenih otaca i pisaca, nahode se u apostoljskoj predaji i drugih svjedočanstva, koja potvrgjuju, da je crkva vjerovala u bezgrješno začeće Marijino.

Prije svega spominjemo liturgičke crkvene knjige, u kojima se pozdravlja Marija kao posve čista, neoskvrnjena, posve sveta, na kojoj nema nikakve grješne ljage. Tako se zove Marija u liturgijama, koje su se svečano i javno upotrebljavale već u najdavnije doba. Poimence u liturgiji sv. Jakoba slavi se Marija kao: vrijedna da se zove u istinu blažena Bogorodica, vazda blažena, na kojoj nema ničesa, što bi se moglo pokuditi — omnibus modis irreprehensibilis. U liturgiji sv. Marka zove se Marija: presveta, nepovrijedjena (intemmerata); a u liturgiji sv. Bazilija: presveta, neoskrnjena i prepuna blagoslova (benedictionibus cummulata).

Iz starinskih liturgičkih knjiga razabira se, da se u kršćanskoj crkvi svetkovalo bezgrješno začeće Marijino. Iz liturgičke knjige sv. Sabe (Typicus s. Sabbae) zna se, da je ta svetkovina bila u grčkoj crkvi poznata već u 5. vijeku. U toj knjizi ovako Grci pozdravljaju Mariju: „Nekoč je zbor proroški navješćivao nju, koju je Ana neplodnica nepovrijegjenu i čistu

[1]) P. Alb. a. Bulsano p. 749. Danas neki bogoslovci raskolničke ruske crkve pobijaju bezgrješno začeće. U 17. vijeku ipak i ruska je crkva vjerovala i učila to otajstvo, kako učeno i opširno iz vjerodostojnih spomenika dokazuje P. Gagarin S. J. (L' Eglise Russe et l' immaculée conception). Njihove liturgičke knjige jasno to potvrgjuju.

*

Božju kćer začela; ovu danas kao jedinu posve neoskvrnjenu (ex omni parte immaculatam) svi mi po njoj spaseni, kliktajući od veselja pozdravimo Blaženu". I Andrija Cretensis svjedok je, da se bezgrješno začeće svetkovalo u grčkoj crkvi davno prije 6. vijeka, jer se u crkvenom kanonu grčke crkve, koji je sastavio g. 560. ta svetkovina spominje.

U 10. vijeku bijaše u cieloj grčkoj crkvi ta svetkovina raširena i to u liturgičkoj knjizi izdanoj na zapovijed Bazilija mlagjega prije god. 984. (Menologium) pod imenom: začeće sv. Ane Matere Rodice Božje.

P. Combefisius izdao je govore, što ih je u čast Bl. Dj. Mariji, na dan bezgrješnoga začeća izrekao Georgije nadbiskup u Nikomediji oko g. 880. (Isp. Dict. a Morer. apud Migne l. c. t. c. p. 669.). Megju onima koji su slavili bezgrješno začeće g. 900. spominje kardinal Baronij (in Notis ad Martyr. Rom.) cara Leona Augusta pridjevkom: Mudri.

Mabillonij dokazuje u bilješkama na poslanicu sv. Bernarda (174.) kanonicima lionskima, da se u hispanskim crkvama bezgrješno začeće svetkovalo za stalno već u 10. vijeku.

P. Vincartius (u Elog. Mariana ad litt. I. apud Migne l. c. p. c.) dokazuje iz vjerodostojnih spomenika, da se u Hispaniji svetkovao blagdan bezgrješnoga začeća već od vremena apostola Jakoba. S. pak Ildefonzo nadbiskup u Toledu g. 667. sastavio je službu — hvalospjeve i molitve — na čast bezgrješnoga začeća i počeo iznovice svečano slaviti to otajstvo. U Ugarskoj i Italiji svetkovao se isti blagdan već od godine 800. U Engleskoj oko godine 1070. Uzima se, da je svetkovanje uveo sv. Anselmo, koji je nekoliko godina kao prognanik sproveo u Galiji, gdje se već prije u nekim crkvama svetkovalo bezgrješno začeće. Po prilici u isto doba stalo se isto otajstvo svetkovati i u nekim crkvama u Germaniji. Još više se raširila ta svetkovina revnošću sv. Norberta, koji je na nagovor Bl. Dj. Marije utemeljio crkveni red na čast neoskvrnjene Djevice. U Belgiji nahodimo tu svetkovinu oko godine 1200.

Rimska crkva premda je znala, da se bezgrješno začeće

slavi u mnogim crkvama, nije se tomu suprotila. Ali javno i svečano nije odobrila i uvela svetkovanje toga blagdana, dok nije papinsku stolicu zasjeo Siksto IV. On je prvi u rimskoj crkvi crkvenu službu odredio i sve crkve cijeloga svijeta pozvao oko godine 1476., da javno i svečano svetkuju taj blagdan (Apud Migne l. c. t. c. p. 669.).

Nema dakle nikakve sumnje, da se već u davnini u crkvi javno i svečano svetkovalo bezgrješno začeće Marijino. Da je pak predmet svetkovanja bilo isto začeće, a ne rogjenje Marijino, razabira se iz istih riječi, kojima se pozdravlja (n. pr. sv. Ivan Damascenski or. 1. in Nat. Deip. n. 7. kliče; „O Joakimova i Anina presveta kćeri, koja si pred poglavarstvima, vlastima i ognjenim strijelama nečistoga bila sakrita, koja si boravila u postelji Duha i sačuvana bila od ljage, da budeš zaručnica Božja i naravska mati Božja) na taj dan u crkvi Marija i iz imena, kojima zovu istu svetkovinu: conceptio s. Annae, oraculum conceptionis s. Deiparae.

Ako je pak začeće bilo predmet crkvene svetkovine, a ono je Marija po uvjerenju cijele crkve već u svom začetku bila sveta, jer crkva svetkuje samo ono, što je sveto. Ovo pravilo postavlja već sv. Augustin (serm. 310. c. 3.) i sv. Toma (P. 3. q. 27. a. 1.). U crkvi se pak kršćanskoj, kako iz prije spomenutih svjedočanstva izlazi, u davnini već u pojedinim krajevima svetkovao dan bezgrješnog začeća Marijina; svetkovina se ta sve više širila i rimski pape su je osobitom brigom učvršćivale i preporučivale tako, da se davno prije nego je bezgrješno začeće postalo članak vjerski, svetkovalo svečano u cieloj crkvi.

Kako je apostolska stolica vazda i svakim povodom i svetkovinu bezgrješnoga začeća širila i nauk o istom bezgrješnom začeću branila, spomenut ćemo samo najpoznatije i najglavnije primjere.

Siksto IV. god. 1476. potvrdio je svetkovinu bezgrješnog začeća i podijelio je svima, koji je pobožno slave i potrebne uvjete ispune obilate oproste. Za šest godina poslije isti je papa

osudio one, koji su tvrdili, da crkva na dan bezgrješnog začeća slavi jedino duhovno začeće i posvećenje Marijino i koji su s time u savezu učili, da krivo imaju oni, koji drže i vjeruju, da je Bl. Dj. u začeću svome sačuvana bila od ljage istočnoga grijeha.

Inocencij VIII. odobrio je i potvrdio ženski crkveni red pod imenom: neoskvrnjenoga začeća; isti je red dobio mnoge i različne povlasti od papa: Aleksandra VI., Julija II., i Leona X. U trećem pak pravilu istoga reda kaže se, da je duša B. Djevice bila sveta od prvoga časa njezina stvorenja.

Papa Pijo V. (g. 1570.) uvrstio je svetkovinu bezgrješnoga začeća u rimski brevijar i crkveni kalendar, a podjedno je osudio izreku Bajovu: „Nitko, osim Krista, nije bez grijeha, zato je Bl. Djevica umrla zaradi grijeha, što ga je od Adama povukla i sva su stradanja njezina u životu, kao i ostalih pravednika, osveta grijeha ličnoga ili istočnoga".

Pavao V. potvrdio je (g. 1616.) iznova bulu pape Siksta IV. i oštro zabranio, da se javno propovijeda, predaje ili drukčije uči, da je Bl. Dj. začeta u istočnom grijehu. Za njegova vladanja opet se radilo o tom, da se iznova potvrdi svetkovina bezgrješnog začeća, pa je Bellarmin u zboru kardinala sv. inkvizicije (god. 1617. 31. aug.) izjavio; „Ne smije se reći da je crkva pogriješila, kad je dopustila ovu svetkovinu i sv. službu, jer time bi se tvrdilo, da je Apostolska Stolica pogriješila, kad ju je prihvatila, a to je posve pogrješno i krivo. A ne može se ni odgovoriti, da se u brevijaru na dan začeća ne odobrava tjelesno bezgrješno začeće, nego posvećenje u utrobi poslije oživljenja — sed sanctificatio in utero post animationem. Jer Siksto IV. koji je odobrio službu (officium) očitovao je što misli i u Extravag.: „Grave nimis", što se nahodi in Corpore juris, i odobrivši službu Leonarda de Nogarolis, u kojoj se nalazi molitva, kojom potvrgjuje: da je Djevica zaradi predvigjenih zasluga Kristovih sačuvana od svake grješne ljage. Osim toga se u devetom odgovoru spominje sveto začeće, a začeće se zove čas, kad se duša ulijeva u tijelo i kad postaje

u naravskom redu cijela osoba Djevice. Inače ako se začeće uzme za posvećenje poslije oživljenja, trebalo bi reći, da su Jeremija i Ivan Krstitelj začeti bez istočnoga grijeha". Kad su na to izlaganje Belarminovo neki u zboru prigovorili, da su mnogi sv. oci i bogoslovci drukčije učili, odgovorio im je kardinal: „Na taj prigovor odgovaram, da nije moguće, da su nam svi oci protivnici, jer tako bi naša crkva bila pogriješila i pogriješio bi bio Siksto IV. Ali crkva nikad ne griješi, jer je stup i temelj istine, protiv koje vrata paklena ne će nadvladati; ni papa ne griješi, kad crkvu uči, jer je za nj Krist molio, da ne smalakše vjera njegova". A kad su ga poslije toga zapitali drugi kardinali, neka im kaže, što on misli da bi trebalo učiniti u toj stvari, ovako im odgovara: „Ako im se ne čini da je sad prikladno, da se to izvjesno definuje, trebalo bi barem, da se zapovjedi svim duhovnicima svjetovnim i redovničkim, da mole službu o začeću, kako je moli crkva; tako bi se bez definicije postiglo ono, što se želi".

Gregorij XV. (g. 1622.) i Aleksander VII. (1661.) izdadoše dekrete, kojima se iznovice odobravaju naredbe izdane prije od rimskih papa.

Aleksander VII. izdao je 8. decembra g. 1661. Konstituciju: „Sollicitudo omnium Ecclesiarum," u kojoj potvrgjuje odluke svojih predaka, kojima oni brane nauk o bezgrješnom začeću Marijinom, da je naime duša Bl. Dj. Marije, čim je stvorena i u tijelo ulivena milošću Duha sv. ukrašena i od istočnoga grijeha sačuvana i veli: da tako o Bl. Dj. Mariji već od davnine kršćani pobožno misle i u istom smislu svetkovinu njezinoga začeća svetkuju.[1]

[1] Budući da je dekret Aleksandra VII. jedan od najvažnijih spomenika, iz kojega se razabira, što je apostolska stolica mislila o bezgrješnom začeću prije nego je proglašeno vjerskim člankom, ispisat ćemo iz njega nekoliko riječi, koje se obaziru na apostolsku predaju, da njome vjernike potakne, da što pobožnije svetkuju blagdan bezgrješnog začeća i opravda vjeru u to otajstvo: »Sane vetus fidelium erga B. Virginem pietas, sententium ejus animam, in primo instanti creationis atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratia, intuitu

Kliment XI. (g. 1708.) proglasio je bezgrješno začeće blagdanom t. j. svečanim danom, na koji se zabranjuju težačka djela.

Benedikto XIV. u svojem djelu: De festis Jesu Christi et Mariae (p. 2. §. 200.) veli: premda apostolska stolica još nije proglasila bezgrješno začeće kao vjerski članak, ipak ona je sklona nauku, koji drži, da je Marija bez grijeha začeta.

Gregorij XVI. dopustio je, da se pod misom u prefaciji pozdravlja Marija: et te in conceptione immaculata; a u litanije da se umetne: kraljice bez ljage istočne začeta — moli za nas.

Pijo IX. već je g. 1847. odobrio želju i odredbu pokrajinskog sabora u Baltimoru, kojom se odabira Bl. Dj. Marija pod imenom: Neoskvrnjeno Začeta, za zaštitnicu Sjedinjenih Država.

Osim rimskih papa još su i crkveni sabori, kako su već mogli i znali odobravali i pristajali uz ondašnje pobožno mišljenje, da je Marija bez istočnoga grijeha začeta.

---

meritorum Christi, a macula peccati originalis praeservatam, atque in hoc sensu ejus Conceptionis festivitatem solemni ritu colentium et celebrantium; crevitque horum numerus, atque hujus modi cultus post editas a Sixto IV. in ejus commendationem Apostolicas Constitutiones, quas Sacrum Concilium Tridentinum innovavit, atque observari mandavit«. Za tim papa zove nauk o bezgrješnom začeću: pobožna vjera i veli da hoće štovatelje ovoga otajstva da obodri. (Apud Migne l. c. p. 670. Isp. cijeli dekret kod Antonina: Theol. univ. th. 3.

Otuda se razabira, da je crkva u istinu na blagdan bezgrješnoga začeća svetkovala Marijino začeće. Ako je pak svetkovala začeće, a ono je začeće po uvjerenju i nauku crkve bilo sveto; sveto pak ne bi bilo, da je Marija u grijehu istočnom začeta. Crkva je pak u stvarima vjere i čudoregja nepogrješljiva, pa zato ne može zvati sveto, što je u grijehu začeto i ne može naregjivati i preporučivati štovanje isprazno i neistinito. Zato vrijedi i tugjer pravilo pape Celestina: Legem credendi statuit lex supplicandi. Toga radi s pravom otuda izvodi P. Antoninus, da je ovo pobožno mišljenje blizu toga, da se može definirati — esse proxime definibilem i mnogi učeni bogoslovci kod B. Liguorija uzimaju da je skoro članak vjerski — propinqua ad fidem. (Ibid.).

Već je spomenuto, da je poslanica S. Sofronija patriarhe Jeruzalemskoga na Sergija patriarha Carigradskoga pročitana na VI. vasionskom saboru (carigradski g. 680.) u kojoj se uči: „Ingressus est uterum Mariae sanctae, et ab omni contagione liberatae corporis et animae.“

Na Nicejskom II. saboru (VII. vasionski g. 787.) u sjednici 5. odregjuju saborski oci: „Si quis non confitetur sanctam semperque Virginem Mariam proprie ac vere Dei Genitricem sublimiorem esse omni visibili et invisibili creatura, anathema sit.“ Da nisu oci vjerovali, da je Marija vazda bila čista i od istočnoga grijeha, kako bi je mogli zvati višom i od angjela, za koje se zna, da nisu bili nikad okaljani istočnim grijehom.

Sabor u Bazileji u sjed. 36. odregjuje poslije kako je marljivo ispitao ugledne pisce i dokaze, koji su od mnogo godina izneseni od obiju stranaka, da je nauk koji uči, da je slavna Djevica Marija posebnom milosti božjom sačuvana vazda od svakoga ličnoga i istočnoga grijeha, pobožan i da je u skladu s crkvenim bogoslužjem, katoličkom vjerom i zdravim razumom i sa sv. pismom, i zato da ga treba prihvatiti i držati i odregjuje, da u napredak nije slobodno protivno propovijedati i učiti. Premda sabor u toj sjednici nije bio više zakonit, ipak se otuda razabira, da se onda već u crkvi kršćanskoj općeno vjerovalo u bezgrješno začeće Marijino.

Pokrajinski sabor u Avignonu g. 1457. odredio je, da treba držati odredbu sabora Bazilejskoga. Isti nauk prihvatila je skoro poslije toga akademija u Parizu i g. 1497. pod prisegom je obvezala svoje članove i pitomce, da se drže toga nauka. Poslije nje isto su učinile akademije u Njemačkoj: u Kolonju, Mainzu; u Hispaniji: u Salamanki, Toletu i Complutu.

Sabor Trijentski u dekretu o istočnom grijehu na svršetku dodaje: „Očituje ipak ovaj sveti sabor, da nije njegova nakana, da ovaj dekret, u kojem se govori o istočnom grijehu, protegne na Blaženu i neoskvrnjenu Djevicu Mariju Bogorodicu; nego vrijede i u napredak odredbe blage uspomene Siksta pape IV. i kazne ondje odregjene, koje iznovice odregjuje.

Premda su katolici po svem svijetu čvrsto vjerovali i štovali bezgriješno začeće, ipak to ne bijaše još dogmatičkom definicijom odregjen članak katoličke vjere. Napokon je blage uspomene papa Pijo IX., kad su molili biskupi i mnoge okrunjene glave, da se bezgriješno začeće proglasi kao članak vjere, imenovao poseban zbor kardinala i najučenijih bogoslovaca, da točno ispita sve, što se proteže na bezgriješno začeće Marijino. God. 1849. 2. veljače pisao je iz svoga zatočenja iz Gaëte svima biskupima katoličkoga svijeta i odregjuje, da mu pismeno jave, kako njihovi vjernici misle i kako štuju bezgriješno začeće Bogorodice Marije i da li žele, da se proglasi članko*m* vjere. Od 620 biskupa samo su četvorica odgovorila niječno, a od te četvorice su malo poslije trojica promijenila svoje mišljenje. Za tim je papa zapitao zbor kardinala što on u tom pitanju misli, pa kad su svi u jedan glas zamolili, da se bezgriješno začeće Marijino proglasi kao članak vjere, izdade napokon papa na dan bezgriješnog začeća naime 8. prosinca god. 1854. dogmatičku konstituciju: „Ineffabilis Deus", kojom se odregjuje, da u napredak svi vjeruju, da je Bl. Dj. Marija posebnom milosti i povlasti božjom zaradi zasluga Kristovih u prvom času svoga začeća sačuvana od svake ljage grijeha istočnoga.[1]

Tako je istina, koju je od početka crkva ispovijedala zajedno time, što je vjerovala, da je Bl. Djevica Marija presveta i prečista i da je slobodna od svakoga grijeha, napokon postala posebni članak vjere katoličke, po kojem treba da svaki katolik napose i izrijekom vjeruje, da je prečista Djevica u prvom času svoga začeća sačuvana bila od svake ljage istočnoga grijeha. Ono što je kao u klici i sjemenu objavljeno bilo u sv. pismu i što su poslije sv. oci kao zadržano u drugoj istini (posvemašnje svetosti i čistoće) vjerovali i više djelima (svetkovanjem) i životom nego riječima ispovijedali, napokon je crkva proglasila kao poseban dogmat katoličke vjere. Ima i drugih primjera, gdje se objavljena istina tako razvijala.

[1] Isp. Inst. Theol. Dogm. P. Alb. a Bulsano th. 1. 751. sqq.

Tako je n. pr. crkva od početka već vjerovala, da je milost božja potrebna i za početak vjere time, što je držala i ispovijedala, da je milost božja potrebna za *svako* svrhunaravsko djelo, ali je potrebu milosti božje i za početak vjere izrijekom proglasila člankom vjerskim istom onda, kad su to Semipelagijanci poimence stali pobijati. Isto je tako kršćanska crkva vazda u praksi djelom priznavala, da je sakramenat krsta valjan, ako ga podjeljuju i krivovjerci; izrijekom je pak to i dogmatičkom definicijom potvrdila, kad se u tom pitanju porodio spor u afrikanskim nekim crkvama. Eto tako je crkva, kako je već spomenuto, vazda vjerovala u bezgriješno začeće time, što je učila i ispovijedala, da je Marija presveta i prečista, da je slobodna od svakoga grijeha, i što je od najdavnijih vremena svetkovala javno i svečano u crkvi poseban dan na čast bezgriješnoga začeća. Istom poslije, kad se porodio u katoličkim školama spor o bezgriješnom začeću, stalo se poimence i izrijekom i to pitanje razpravljati, razjašnjivati, drevna svjedočanstva sv. otaca i crkvenih pisaca ispitivati, dok napokon nije apostolska stolica na temelju dovršene istrage, dogmatičkom definicijom izrijekom odredila, da treba vjerovati, da je Bl. Dj. već u prvom času svoga začeća sačuvana bila od svake ljage istočnoga grijeha.

Budući da je baš spor, što je nastao o bezgriješnom začeću u katoličkim školama, bio povod, da su se stali spomenići svrhunaravske objave pomno iztraživati i ispitivati i tako najposlije pitanje posvema na čistac izvelo i dozrjelo, da se kao vjerski članak proglasi, zato je zgodno, da se o tom sporu ovdje nešto spomene.

Sv. Bernardo, opat cistercijskoga samostana u Clairveaux-u u katoličkim školama prozvan doctor mellifluus; isti sv. Bernardo, koji je u stotinu i stotinu govora do neba uzdizao hvalu Marijinu i njoj na čast vas život svoj radio, učio i pisao, dao je povod, da se stalo napose u katoličkim školama razpravljati o Marijinom bezgriješnom začeću tako, da su se tijekom rasprave katolički učitelji razdvojili u dva gotovo neprijateljska

tabora, od kojih je jedan pobijao povlast Marijina bezgrješnog začeća, dok je drugi za nj borio se i najposlije pobjedio. Kako je poznato iz bogoslovske literature, osobito se žestoka borba razmahala izmegju dva slavna duhovnička reda franciskanskoga i dominikanskoga, koji su se već od prije na prosvjetnom bogoslovnom polju natjecali. Franciskani su se borili za bezgrješno začeće, a pobijali ga dominikanci. Scotus je umnima dokazima i vjerodostojnim svjedočanstvima i razlozima prikladnosti napokon probio led i prokrčio put pobožnom mišljenju vjernika o bezgrješnom začeću tako, da se to mišljenje stalo općeno učiti u svim katoličkim školama i da je akademija Pariska g. 1385. osudila izreku dominikanca Ivana de Montesona: „Non omnem hominem praeter Christum contraxisse peccatum originale est expresse contra fidem, ovako: Haec propositio revocanda est tamquam falsa, scandalosa, praesumptuose asserta et piorum aurium offensiva. Ovu je osudu kardinal Petrus de Alliaco ovako opravdao: „Multi Sancti et Doctores catholici, multi summi Pontifices et s. Romanae Ecclesiae Cardinales, et alii majores Praelati et plures particulares Ecclesiae, imo fere universalis Ecclesia, aut ejus major et sanior pars asserunt et publice dogmatizant B. Virginem sine peccato fuisse conceptam." (Apud Migne l. c. p. 668.).

Stalo se u katoličkim bogoslovskim školama živo razpravljati o bezgrješnom Marijinu začeću povodom lista,[1] što ga je pisao Bernardo kanonicima crkve u Lionu, kad se ondje uvela svetkovina bezgrješnoga začeća. U tom listu najprije Bernardo prigovara kanonicima, što su sami od svoje volje, a da nisu pitali dozvole od apostolske stolice, uveli novu svetkovinu; ali dalje u listu prigovara i istoj svetkovini, koja nema smisla. Svetkovati se može — veli — samo nešto, što je sveto. Ali začeće Bl. Dj. Marije nije sveto, jer Marija nije mogla biti posvećena prije, nego je postala — prije začeća, ante conceptionem. Nije pak mogla posvećena biti ni u začeću, in

[1] ad can. Lugd. ep. 174.

conceptione, jer Marija nije začeta, kako je začet Isus Krist svrhunaravskim načinom od Duha sv., nego običnim, prirodnim, putenim načinom, kao i svi drugi ljudi. Otuda izlazi, da je mogla posvećena biti jedino poslije začeća, ali još u utrobi materinoj. To se otale razabira, što je crkva već u ono doba svetkovala dan rogjenja Marijina: „Restat, ut post conceptum in utero existens sanctificationem accepisse credatur, quae exclusо peccato sanctam fecerit nativitatem, non tamen et conceptionem."

Kad se radi o sv. Bernardu, koji je nježnom pobožnošću nadahnut, kako je već spomenuto, toliko hvala izrekao u čast Bl. Dj. Marije, nije čudo, da su katolički učitelji nastojali i trudili se, kako da ga operu od sumnje, da je pobijao bezgrješno Marijino začeće. Čini se, da nije baš nevjerojatno mišljenje onih učitelja, koji iz istoga lista Bernardova dokazuju, da je on, kako i neki drugi katolički bogoslovci, mislio, da je predmet svetkovanja bezgrješnoga začeća tako zvano aktivno začeće, t. j. svetkovina bezgrješnoga začeća znači, da su Mariju njezini roditelji bl. Joakim i Ana začeli svrhunaravskim načinom bez putene pohote, kako je začet i Isus Krist svrhunaravskim načinom, najme utjecajem Duha sv.[1] Budući pak da se tako shvatanje suproti svrhunaravskoj objavi, iz koje se zna, da je tako začet jedino Isus Krist, zato je on ustao protiv kanonika crkve lionske, koji su uveli u svoju crkvu blagdan bezgrješnog začeća.

Bogoslovci, koji tako tumače list sv. Bernarda, oslanjaju

[1] Ima katoličkih bogoslovaca, koji drukčije misle, da je naime Bl. Dj. Marija začeta od svojih roditelja bez pohote. Najglavniji je branič toga mišljenja Fulbertus Carnotensis — dictus sapientissimus et incomporabilis Episcopus (živio početkom 11. vijeka). O toj stvari veli (serm. 1. de Nat. B. V.): »In hujus conceptione haud dubium quin utrumque parentem vivificus et ardens spiritus singulari munere repleverit«. Za te riječi veli Clericus Belliberone, da znače, da je Bl. Dj. Marija začeta bez pohote. (Apud Migne l. c. p. 690.). Ali to mišljenje nekih pojedinih bogoslovaca srednjega vijeka, nema temeljita oslona u vrelima svrhunaravske objave.

se na njegove riječi u istom listu, gdje sv. učitelj ovako prigovara svetkovini bezgrješnog začeća: „An forte inter amplexus maritales sanctitas se ipsi conceptioni immiscuit, ut simul sanctificata fuerit et concepta? Non hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut sanctitas absque Spiritu sanctificante, aut Sancto Spiritui societas cum peccato fuit? Aut certe peccatum quomodo non fuit, ubi libido non defuit? Ako u istinu sv. Bernardo govori o aktivnom začeću Marijinom, koliko je ono naime djelo njezinih roditelja, a ono ima pravo: jer Marija je začeta od svojih roditelja običnim, putenim — inter amplexus maritales — načinom. U ovom slučaju sv. učitelj ne pobija, da je Bl. Dj. Marija sačuvana bila u utrobi materinoj od istočnoga grijeha, jer o tom naprosto u svom listu i ne govori.

Drugi opet bogoslovci drže, da je sv. Bernardo s drugima bogoslovcima (i prirodoslovcima) svojega doba mislio, da se u prvom času, kad se začinje sjeme u utrobi materinoj, ne ulijeva duša, nego je Bog poslije (kod muškog poroda 40. a kod ženskog 80. dan iza kako je zametak začet) istom stvara i u tijelo ulijeva. U tom slučaju dakako, da Marija nije mogla biti sačuvana od istočnoga grijeha *u prvom času svoga začeća*, jer nije mogla biti posvećena prije, nego je Bog stvorio njezinu dušu i sa zametkom je njezinim sjedinio. Nitko ne može biti svet prije, nego je postao; za nikoga se pak ne može reći, da postoji prije, nego je dobio dušu.

Ovo se tumačenje opet oslanja na riječi sv. oca, koji veli: „Unde ergo conceptionis sanctitas? An dicitur sanctificatione praeventa, quatenus jam sancta conciperetur, ac per hoc sanctus fuerit et conceptus . . .? *Sed non valuit ante sancta esse, quam esse, siquidem non erat, antequam conciperetur.*"

Teško je pogoditi i odrediti, tko ima pravo. Stalno je samo to, da sv. Bernardo nije imao jasan pojam o bezgrješnom začeću, kako ga je crkva od davnih vremena sve do njegova doba slavila i da nije imao pravo, kad je prigovarao, da je blagdan bezgrješnog začeća u crkvi nešto novo i nečuveno.

Ako se to prizna za Bernarda, time se ne dira i ne snizuje njegov ugled, jer u njegovo doba, bijaše slobodno razpravljati o tom pitanju.

Benedikt XIV. (In Comment. de festis B. M. V. n. 188.) ovako brani sv. Bernarda: „ . . . praecipuum scopum, quem ille intenderit, fuisse auctoritatem apostolicae Sedis (tueri), qua inconsulta invectam videret festivitatem in Ecclesiam Lugdunensem; ac propterea si viveret et ad immaculatam conceptionem Sedem Apostolicam esse intelligeret propensiorem ejusque auctoritate in tota Ecclesia hanc peragi celebritatem videret, disciplinam hanc Romanae . . . Sedi tantopere probatam statim amplexurum, cujus judicio illam epistolam subjecerat."

A što je sa sv. Tomom? Što je on — za koga se veli, da se u nj preselila duša Augustinova[1] — mislio i učio o bezgrješnom začeću Marijinom? Za njega je još teže odgovoriti, nego za sv. Bernarda, jer ima u njegovim spisima mjesta iz kojih se može dokazati — što mnogi katolički bogoslovci i čine — da je učio, da je Marija začeta bez iztočnoga grijeha; ali ima opet i takvih mjesta, u kojima se to poriče.

Najjasnije govori sv. Toma o bezgrješnom začeću u 1. sent. dist. 44. q. 1. a. 3.; ovdje uči: „Puritas intenditur per recessum a contrario, et ideo potest aliquod creatum inveniri, quo nihil purius inveniri potest in rebus creatis, si *nulla contagione peccati* inquinatum sit; et talis fuit puritas B. Virginis, quae a peccato originali et actuali immunis fuit. Fuit tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum"[2]) Kad sv. Toma posvemašnju čistoću Marijinu od svakoga, istočnoga i ličnoga, grijeha isporegjuje s božjom čistoćom i kaže,

[1] Oswald l. c. p. 220.

[2] »Čistoća mjeri se po tome, kako je nešto daleko od onoga, što joj je suprotno, zato se može nešto stvoreno naći, od čega ne može ništa biti čišće u stvorovima, ako nije okaljano nikakvom grješnom ljagom; i takva bijaše čistoća B. Djevice, koja je bila čista od istočnoga grijeha i ličnoga. Bijaše ipak pod Bogom (t. j. njezina čistoća bijaše manja od božje) jer je mogla sagriješiti«.

da je Marijina čistoća bila manja od božje i to jedino zato, što je Marija *mogla* sagriješiti, otuda izlazi, da je sv. Toma vjerovao, da je Marija vazda, dakle i u začeću bila prosta od grijeha, jer za stalno ne bi propustio spomenuti, da je u začeću svojem bila u istinu okaljana Adamovim grijehom, jer tim bi još bolje i jasnije pokazao, da je Marijina čistoća manja od božje — fuit (ejus puritas) sub Deo.

Na drugim ipak mjestima čini se, da protivno uči. Spominjemo najprije riječi iz 3. sent. dist. 3. q. 1. a. 1. „Sanctificatio B. Virginis non potui esse decenter ante infusionem animae, quia gratiae capax nondum erat, nec etiam in ipso instanti infusionis, ut scilicet per gratiam tunc sibi infusam conservaretur, ne culpam originalem incurreret. Christus enim hoc singulariter in humano genere habet, ut redemptione non egeat, quia Caput nostrum est, sed omnibus convenit redimi per ipsum; hoc autem esse non posset, si alia anima inveniretur, quae nunquam originali macula fuisset infecta, et ideo nec B. Virgini, nec alicui praeter Christum concessum est.“[1] Jednako o tom govori 3. q. 27. a. 2. A na drugom mjestu (in expos. salut. angel.) veli: „Solus enim Filius Virginis ab originali fuit culpa immunis, a qua quidem B. Virgo sanctificata fuit in ventre matris per gratiam expiantem . . . Christus excessit B. Virginem in hoc, quod sine peccato originali conceptus et natus est: B. autem Virgo in originali peccato concepta fuit, sed non nata.“[2]

[1] »Nije se pristojalo da se posveti Bl. Djevica prije nego joj je dana (ulivena) duša, jer još nije bila prikladna za milost; takogjer ni u času kad se ulijevala, da se tada naime po milosti sačuva, da ne upadne u istočni grijeh. Sam Krist posebice imao je to u rodu čovječjem, da ne treba otkupljenja, jer je naša Glava, svi ostali treba da se po njem otkupe; to pak ne bi bilo, da se našla druga duša, koja nikad nije bila okaljana istočnim grijehom i zato ni Bl. Djevici ni ikomu drugomu osim Krista nije dano.«

[2] »Jedino Sin Djevice bijaše čist od istočnoga grijeha, od kojega, istina je, Bl. Djevica bijaše očišćena milosti posvetnom u utrobi materinoj . . . Krist ju je nadmašio u tom, što je bez istočnoga grijeha začet i rogjen: Bl. se pak Djevica u istočnom grijehu začela, ali nije se rodila.«

Budući da je ugled sv. Tome u katoličkoj crkvi vazda bio velik, mnogo su se bogoslovci trudili, da nagju put i način, kako bi se njegove izjave tumačile tako, da se slože s općenim pobožnim mišljenjem i naukom katoličke crkve. Uza sve to teško je, vrlo teško, sv. Tomu osvojiti, opravdati tako, da se može uzeti za branitelja bezgrješnoga začeća. Skoro svi bogoslovci dominikanskoga reda bijahu megju onima, koji pobijahu povlast Marijinu, a to bez sumnje zato, što su uvjereni bili, da je njihov prvak ondje. Pokušali su, poslije dogmatičke definicije, bogoslovci iz dominikanskoga reda, da dokažu, da se njihov red nikad nije protivio pobožnomu mišljenju katoličke crkve, nego samo pojedini njihovi bogoslovci,[1] ali po općem uvjerenju katoličkih učenjaka, toga nisu dokazali. Dakako da bi sada dominikanskomu redu drago bilo, da sa sebe i sa svoga prvaka izbrišu sjenu, da su bili protivnici izvrsnosti i povlastice Marijine. Ali jedva je to moguće. Tvrditi, da su ona mjesta u kojima se pobija bezgrješno Marijino začeće poslije umetnuta, odviše je smjelo i nevjerojatno, pa se ne da nikako dokazati. Da je sv. Toma mislio na aktivno začeće t. j. da je učio, da su Mariju začeli njezini roditelji prirodnim, putenim načinom, a da nigdje ne govori o Mariji *začetoj* (pasivno začeće), takogjer se nemože tvrditi, jer njegovi dokazi, kojima pobija bezgrješno začeće, pokazuju dosta jasno, da govori o začeću u potonjem smislu, jer kaže, da Marijina čistoća zaostaje za Kristovom čistoćom zato, što je Krist bez grijeha začet i rogjen, a ona je jedino rogjena bez grijeha, ali je u njemu začeta.

Iz izjava istoga sv. Tome i cijeloga spora kako se razmahao i vodio izmegju bogoslovaca u opće i poimence izmegju bogoslovaca franciskanskoga i dominikanskoga reda, vrlo je teško izvesti dokaz ili barem naći put, po kojem bi sv. Tomu doveli u broj onih, koji su branili i učili bezgrješno začeće

[1] Nedavno je to pokušao dokazati provincijal dominikanaca Rouard de Card protiv biskupa u Brügge-u Malou-u. Isp. Hist. polit. Blätter od g. 1865. 5. Heft.

Marijino. Ipak prema onom što sv. Toma piše o tom u 3. q. 27. a. 1. stalno je, da bi i on bez sumnje pristao uz braniče ove povlastice Marijine, da se u njegovo doba općeno svetkovao blagdan bezgrješnog začeća, kako se svetkovao blagdan narogjenja Marijinog, iz kojega blagdana dokazuje, da se Marija *rodila* bez istočnoga grijeha — „Fuit ergo in utero sanctificata."

Iz svega onoga, što Sv. Bernardo i Toma prigovaraju bezgrješnom začeću razabira se, da su ga pobijali najviše zaradi dva uzroka: a) što im se činilo to otajstvo u sebi nemoguće; b) zaradi časti Gospodinove; činilo im se naime, da povlastica bezgrješnoga začeća ide jedinoga Isusa Krista Bogačovjeka.

Onaj prvi uzrok spominje sv. Bernardo u posl. kanonicima lionskima: „B. Virgo sanctificari non potuit in ipso conceptu propter peccatum quod inerat" (cit. ep. u. 7.); a sv. Toma u 3. q. 27. n. 2. in corp.: „Quia subjectum gratiae est sola creatura rationalis".

Na taj razlog odvraćaju bogoslovci: općeno se priznaje, a gotovo treba priznati, kad se radi o Bl. Dj. Mariji, da duša kao plemenitiji sastavni dio čovjeka može utjecati na tijelo tako, da otkloni od tijela s kojim se sjedinjuje neurednu vatru (isto to vrijedi i za tijelo roditelja) i tako daje i pasivnomu začetku — rogjenoj (i aktivnomu — roditeljima) tjelesnu svetost — sanctitatem materialem. Zato se ipak mora reći, da je Marija posvećena po milosti, jer taj red savršenstva ne dolazi prirodnim zakonom, nego po milosti božjoj.[1]

Drugi je uzrok, zašto ne može Bl. Dj. Marija biti bez grijeha začeta: čast Gospodinova, koji budući da je Otkupitelj svih ljudi, treba da je otkupitelj i Marije. Sv. Toma veli: „Si nunquam anima B. Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est universalis omnium salvator." A sv. Bernardo: „Etsi quibus vel paucis filiorum hominum datum est cum sanctitate nasci,

[1] Delorme: De Immaculata, Migne l. c. p. 666.

non tamen concipi, ut uni sane (Christo) servaretur sancti praerogativa conceptus." (ep. c. n. 8.).

Na prigovor sv. Tome lako je odgovoriti. Sv. već oci i bogoslovci (Bernardo Sen.) uče, da je Krist Mariju bolje otkupio nego druge ljude, jer nju je sačuvao, druge pak ljude izbavio od istočnoga grijeha. „Alii liberatorem Virgo sancta praeliberatorem habuit," veli kardinal Cusanus. Na prigovor pak sv. Bernarda odgovaraju bogoslovci: premda je Bl. Dj. Marija bez grijeha začeta, ipak se može reći, da je u času začetka njezino tijelo bilo okaljano, jer istom onda bijaše posvećeno, kad se dušom sjedinilo i oživjelo. Ako se dakle misli na *red* (a ne na vrijeme) začetka i posvećenja, a ono je prvo: začetak okaljanoga tijela, a drugo: posvećenje, kad se dušom svetom sjedinilo i oživjelo. Ovaj pak red ne vrijedi za Krista, jer se njegovo tijelo začelo od bezgrješne matere. Prema tomu Krist je bio na prvom i najvišem stepenu svetosti, jer je od početka i iskona bio svet na tijelu i duši, jer je začet od svetoga tijela neoskvrnjene Bl Dj. Marije. Na drugom je stepenu Bl. Djevica: od iskona sveta na duši, na tijelu pak *posvećena*. Kad se kaže posvećena, to znači, da je trebalo, da se očisti tijelo, koje bijaše, ako na red gledaš, prije njezino, a za tim sveto. — Na trećem stepenu bijahu Jeremija i Ivan Krstitelj posvećeni u utrobi na duši ali ne na tijelu. Na tijelu bijahu posvećeni samo nesavršeno time, što je sputana pohota. Na četvrtom su stepenu drugi ljudi očišćeni poslije poroda na duši sakramentom sv. krsta. U tom smislu veli sv. Toma (3. q. 27. a. 1.): „Rationabiliter creditur, quod quae genuit Unigenitum a Patre plenum gratiae et veritatis, prae omnibus aliis majora privilegia gratiae acceperit."

Po istom pravilu mogu se složiti s bezgrješnim začećem Marijinim izjave sv. Augustina i drugih sv. otaca, koji uče: jedino je Krist bio čist od grijeha i kažu, da je tijelo Marijino bilo: grješno tijelo — carnem Mariae fuisse carnem peccati. To znači: tijelo Marijino nije bilo sveto, dok nije postalo po sjedinjenju dušom *Marijino* tijelo. Tijelo pak koje je imalo postati ti-

*

jelom Kristovim, već je bilo sveto u prečistoj krvi neoskvrnjene Djevice. Drugi drukčije. (Delorme: De Immaculata l. c. p. 666 sq.)

U ostalom bilo kako mu drago, slobodno bez ikakvoga straha možemo dopustiti, da su i sv. Bernardo i sv. Toma u tom pitanju na suprotnoj strani od općega mišljenja i nauka katoličke crkve. Ako se to i dopusti, time niti se umanjuje njihov ugled, koji su vazda uživali a i danas još uživaju u crkvi, niti se njihovo mišljenje može uzeti kao dokaz protiv povlastice Marijine. U njihovo doba, kako je već spomenuto, bezgrješno začeće bijaše samo pobožno mišljenje katoličkih bogoslovaca, a nije još bilo članak vjere, koji se izrijekom učio i vjerovao, i zato se moglo o njem slobodno raspravljati. Kako je već spomenuto ima i drugih tomu sličnih primjera. Sv. Ciprijan sumnjao je o valjanosti sakramenta krsta, što ga podjeljuju krivovjerci i pobijao njegovu valjanost. Ovamo opet ne treba zaboraviti, da je bilo dosta i članaka vjere, o kojima su pojedini sv. oci nejasno i neodregjeno govorili tako, da se lako mogu tumačiti i razumjevati u suprotnom smislu. Nije dakle čudo, ako su pojedini crkveni učitelji o kojem vjerskom članku, koji u sv. pismu nije točno, razgovjetno i izrijekom objavljen, netočno, nejasno, pa recimo i krivo govorili i učili. To je samo znak, da ni svetost ni učenost pojedinih crkvenih učitelja, nije dovoljno i sigurno jamstvo za nepogrješljivo tumačenje i izlaganje svrhunaravske objave.

Bilješka. Premda dokazi, koji pokazuju, da je koji vjerski članak vrlo zgodan i da liepo pristaje u niz drugih članaka i sustav kršćanske vjere, u dogmatici ne odlučuju i nemaju dogmatičke vrijednosti, ipak i oni razjašnjuju pitanje i popunjavaju prave dokaze. Zato ćemo i nje ovdje barem na svršetku rasprave spomenuti.

Već je prije rečeno, da otuda, što se Marija vazda u redu spasenja zajedno sa svojim Sinom našim Otkupiteljem spominje, kako se i Eva u redu grijeha i prokletstva zajedno s Adamom imenuje, izlazi, da je vrlo prikladno misliti i držati, da je ona bila od općega grijeha i prokletstva roda čovječjega slobodna.

To isto još bolje i stalnije izlazi otuda, što je ona prava Mati Božja. To njezino nadnaravno dostojanstvo ište, da prije i bez svakoga dokazivanja držimo i uzmemo, da ju je Bog svim mogućima izvrsnostima ukrasio i nadario. Tudjer vrijedi pravilo, što ga je postavio Duns Scotus: Potuit Deus, decuit, ergo fecit. Nema sumnje, da je Bog mogao izuzeti Mariju od Adamova grijeha. Premda se i ona rodila naravskim putem od Adama, zato ipak nije trebala, da upadne i u njegov grijeh, jer slobodno je uzeti, kako se općeno i uzima, da Bog kod prve svoje zapovijedi nije Adama postavio za zastupnika One, koju je od vijeka odredio za mater svomu Sinu. Ako pak Adam nije kod one zapovijedi zastupao Mariju, a ono nije u njemu i s njime Marija ni sagriješila. Otuda izlazi, da je Bog *mogao* Mariju izuzeti od istočnoga grijeha.

Da li pak dolikuje Materi Božjoj, da je Bog u istinu izuzme od istočnoga grijeha, ne može se sumnjati, jer svatko vidi, kako je to vrlo prikladno, da Bog Mater svoju sačuva od svakoga i istočnoga i ličnoga grijeha. Ako je to dolikovalo Materi Božjoj, a ono naprijed već treba uzeti, da je to Bog i učinio.

Napokon i otuda što Marija u rodu čovječjem ima posebno i osobito mjesto izlazi, da je vrlo prikladno, da se drži, da ima posebno mjesto i ovdje, gdje se govori o grijehu naravi čovječje. Ona jedina megju svima kćerima Adamovim mati je i zajedno prava, čista i neoskvrnuta djevica, a to je, kako sv. Bernardo kaže nešto posebno: prorsus singulare; ona je jedina sačuvana od svake tjelesne pohote, i to je svakako povlastica jedina svoje vrste; za jedinu Mariju vjeruje crkva, da u cijelom životu nikad nije uvrijedila Boga ni najmanjim ličnim grijehom; i to je samo njezina posebna povlastica, speciale privilegium; jedino za Mariju pobožno uči katolička crkva, da je poslije smrti s tijelom uznesena u nebo; napokon nju samu ide veće štovanje — hiperdulijsko — nego druge svece. Kad je dakle Marija u svrhunaravskom redu, kamogod pogledamo ili se okrenemo, na posebnom mjestu i ukrašena osobitim da-

rovima i izvrsnostima, slobodno možemo uzeti, da je i ovdje, gdje je govor o čovječjem grijehu, na posebnom, osobitom mjestu.

Spominju bogoslovci i druge dokaze prikladnosti,[1] ali će dosta biti, da se istumači dokaz sv. Augustina, jer smo ga već u kratko spomenuli prije megju svjedočanstvima apostolske predaje: „Excepta sanctissima Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo quaestionem. Inde enim scimus quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quae concipere et parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum" (De nat. et grat. c. 36.). Prema tome pravilu treba dakle držati, da je Marija čista od svakoga grijeha:

a) propter honorem Domini Dei-hominis t. j. jer to iziskuje štovanje, koje smo dužni izkazivati čovječjoj naravi Kristovoj: „congruum erat ut beata Maria, per quam aufertur nobis opprobrium, vinceret diabolum, ut nec ei succumberet ad modicum (S. Bonav. In 3. d. 3. a. 2. q. 2.). Da bi se izbrisala potpuno sramota našega pada, zgodno je bilo, da našega neprijatelja, koji je nadvladao slabiji t. j. ženski rod, pobjedi baš žena. Tako se pad naš sudara i izjednačuje našim otkupljenjem. Eva je uzela zabranjen plod i okusila ga i dala ga mužu, koji ga takogjer okusio i tako svojim neposluhom sve nas upropastio: bl. Marija dobila je milost (plod križa) i po njoj svetost naravi; tu je narav čovječju, u kojoj je Krist trpio na križu i nas otkupio, dala Marija Kristu čistu od svake ljage.

b) propter honorem Domini Filii Dei altissimi t. j. zaradi štovanja što ga dugujemo božanstvu Kristovu. U tom smislu veli sv. Anselmo (Serm. de Concept.): „decens erat ut ea puritate, qua major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum sibi Filium ita dare disponebat, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris et Virginis Filius." Zato dakle, što je Bl. Dj. Marija odregjena da bude mati Sina Božjega na zemlji, trebalo je, da joj se dade bezgrješnost nebeska; kad je Bogu postala nalik u ragjanju, a ono je zgodno bilo, da mu bude nalik i u svetosti.

[1] Suarez ih ima 14, a P. Salazar u spisu de Immaculata conceptione broji ih 50.

c) propter honorem Domini Filii Mariae Virginis t. j. zaradi štovanja, što ga dugujemo osobi Riječi, koja je tijelo postala. U tom smislu veli sv. Bernardin (T. 2. serm. 21.): „. . . tertio fuit sanctificatio maternalis, et hoc removet omnem culpam originalem. Haec fuit in b. Virgine. Sane Deus talem, tam nobilitate naturae quam perfectione gratiae condidit matrem, qualem eum decebat habere suam matrem." A to isto veli i na drugom mjestu (T. 3. serm. 49.): „Non enim credendum est, quod ipse Filius Dei voluerit nasci ex virgine et sumere ejus carnem, quae esset maculata aliquo originali peccato." Već sv. oci nahode u ovomu dokazu više nego dokaz prikladnosti. I pravo je. Istočni je grijeh okaljao dušu i tijelo, a to skvarenje prenosi se ragjanjem. Skvarenje pak ostaje na tijelu i poslije, kad se duša očistila na sv. krstu preporogjenjem. Treba pak uzeti, da nikako ne dolikuje, da Marija ima tijelo okaljano grijehom; ne dolikuje to Bogu Ocu, koji je odredio da njegov Sin uzme tijelo iz tijela Marijina; ne dolikuje ni Bogu Sinu, koji je tijelo uzeto od Djevice žrtvovao na križu za grijehe; ne dolikuje ni Bogu Duhu sv., koji je iz krvi Marijine tijelo Boga-čovjeka učinio.

Nauk dakle katoličke crkve o bezgrješnom začeću Marijinom sasvim lijepo pristaje u organsku cjelinu nauka kršćanske vjere.

§. 5.

Blažena je Djevica Marija čista bila od grješne pohote.

Iz vjerskog članka, kojim ispovijedamo, da je Bl. Dj. Marija začeta bez istočnoga grijeha izlazi, da nije u sebi imala ni neuredne pohote. Prije grijeha nisu je imali ni praroditelji, nego je istom poslije grijeha došla. Sabor Trijentski kad spo-

minje uzrok, zašto apostol Pavao zove pohotu grjehom veli, da je zato zove grjehom, što *od grijeha dolazi* i na grijeh vodi. Ako je pak praroditelji prije grijeha nisu imali, nema je ni Bl. Dj. Marija, koja je čista bila od istočnoga grijeha. Tako složno uče i sv. oci i svi katolički bogoslovci. Bogoslovci se jedino ne slažu u tome, da li je bila sasvim bez pohote ili je pohota samo u njoj bila sputana tako, da se nikako nije mogla neuredno ganuti ili javiti. Ovo posljednje brani i uči sv. Toma. On najprije spominje različna mišljenja, pak ovako završuje (3. q. 27. a. 3.): „videtur melius dicendum quod per sanctificationem in utero non fuerit sublatus B. Virgini fomes secundum essentiam, sed remanserit ligatus . . . per abundantiam gratiae, quam in sanctificatione recepit, et etiam perfectius per divinam providentiam, sensualitatem ejus ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas, credendum est quod ex prole redundaverit in matrem, totaliter fomite subtracto". Sv. Toma dakle misli, da je u početku Marija imala pohotu, koja je po obilju milosti i po osobitoj brizi božjoj bila sputana, a istom poslije, kad je začela u utrobi svojoj tijelo Kristovo, zaradi božanskoga sina svoga, Bog ju je sasvim oslobodio od pohote. Trebalo je, da se najprije na presvetom tijelu Sina božjega pokaže i zasjaji potpuna i savršena čistoća, a poslije je istom od tijela Kristova prešla čistoća i na tijelo Marijino. Kako se vidi sv. Tomi vrijede i kod ovoga pitanja isti razlozi, koji i kod bezgrješnoga začeća. Krist je na prvom stepenu svetosti, a Marija je istom na drugom. Kako se sv. Toma bojao učiti bezgrješno začeće, da ne bi snizio svetost Isusa Krista, Boga-čovjeka, tako se i ovdje zaradi istoga uzroka boji učiti, da Marija ni u početku u opće nije imala pohote.

Bogoslovci pak, koji ne uče (kao sv. Toma), da je Marija *posvećena* u utrobi, nego da je *začeta* bez istočnoga grijeha, ne slažu se dokazivanjem sv. Tome. Budući da je Bl. Dj. Marija začeta bez istočnoga grijeha, zato je od početka ukrašena bila

milošću posvetnom i od početka bila u stanju prve nevinosti — in statu originalis innocentiae. U tom pak stanju nisu ni praroditelji imali neuredne pohote.

Neki prigovaraju tomu nauku i vele: pohota nije grijeh, ona ne kalja duše, pa u krštenima nije više ni kazna grijeha, pače daje čovjeku prilike i povoda, da se vježba u krjeposti i napreduje u savršenstvu. Kad se dakle Isus, koji takogjer nije imao grijeha, pače nije ni mogao sagriješiti, ipak podvrgao dobrovoljno zakonu smrti i svemu što je u savezu sa smrću, onda treba uzeti, da je i Marija, premda čista od istočnoga grijeha, ipak preuzela na sebe dug grijeha, bolesti, stradanja, smrt i zaradi istoga uzroka i pohotu.

Marija je imala na sebi sve posljedice grijeha, koje ne imaju u sebi ništa ni ružnoga niti se suprote dostojanstvu Matere Božje. Takve su posljedice: smrt, boli i druga stradanja. Zato je i Sin Božji Bog-čovjek sve te posljedice grijeha dragovoljno na sebe preuzeo, pa je pravo bilo, da se i mati njegova od tih posljedica ne izuzme. Neuredna pak pohota dolazi od grijeha i vodi na grijeh; ona je zato nešto ružno, pače je u tijesnom savezu s istočnim grijehom tako, da je školastici zovu tvarnim dijelom istočnoga grijeha (pars materialis peccati originalis) i zato se ne može nikako složiti s dostojanstvom Matere Božje. Po obilju pak milosti posvetne, kojom je bila duša Marijina od prvoga početka nadarena, bila je ona potpuno sveta i potpuno savršena, pa nije trebalo, da ima u sebi pohotu, koja bi joj bila povod i sredstvo vježbanja i napredovanja u krjeposti. U tom smislu, odgovara na spomenuti prigovor sv. Toma (3. q. 27. a. 3. ad 1.): „Mors et hujusmodi poenalitates de se non inclinant ad peccatum, unde etiam Christus, licet assumserit hujusmodi poenalitates, fomitem tamen non assumsit; unde etiam in B. Virgine, ut filio conformaretur, de cujus plenitudine gratiam accipiebat, primo quidem ligatus fuit fomes et postea sublatus; non autem liberata fuit a morte et aliis hujusmodi poenalitatibus". I opet (ib. ad 2.): „Infirmitas carnis ad fomitem pertinens est quidem in sanctis viris perfectae vir-

tutis occasio, non tamen causa sine qua perfectio haberi non possit. Sufficit autem in B Virgine perfectam virtutem ex abundantia gratiae; nec oportet in ea ponere omnem occasionem perfectionis".

§. 6.

Bl. Djevica Marija čista je bila od svakoga i najlakšega ličnoga grijeha.

Članak je vjerski, da Bl. Dj. Marija po izvanrednoj povlastici milosti božje nikad Boga uvrijedila nije ni najmanjim grijehom; ona je čista bila od svakoga i najlakšega ličnoga grijeha. Sabor Trijentski u sjed. 6. kan. 23. odredjuje: „Si quis hominem semel justificatum dixerit.... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit". A papa Pijo V. osudio je (1567.) izreku Bajovu (n. 73.) koja glasi: „Nemo praeter Christum est absque peccato originali et hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita sicut et aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis".

Tako je crkva vazda vjerovala. Potvrgjuju to sve biblijske i apostolske predaje svjedočanstva, kojima je dokazano da je Marija vazda i u začetku čista bila od svake ljage grješne. Kad poimence u davnini sv. oci hvale i uzvisuju svetost Mariju i uče, da je bila čista od svakoga grijeha i da nikakav grijeh nije okaljao duše njezine, upravo misle i imaju na pameti lične grijehe. Zato svi dokazi iz kojih izlazi, da je Marija čista bila u začetku svomu od istočnoga grijeha, još više potvrgjuju, da je čista bila od svake ljage i najlakšega ličnoga grijeha. Jer ako se Marijina posvemašnja svetost ne može složiti ni istočnim grijehom u začetku, još manje se dade složiti s ličnim grijesima. Kako bi mogli sv. oci učiti, da Marija svetošću nadilazi sve stvorove pače i angjele; da pod Bogom nema veće svetosti nitko osim Bl. Dj. Marije, u kojoj nikad nije bilo ljage grješne, da nisu vjerovali, da cieloga života svoga nije učinila ni najlakšega ličnoga grijeha. Samo je u tom slučaju istina, što kaže sv. Petar Hrizolog (serm. 140.) da je sva od pete do glave blagoslovljena; samo u toj pretpostavci slobodno je pozdravljati je sa sv. Ivanom Damasc. (or. in Deip. annunt.): „Zdravo budi ti jedina Mati Božja, dika svega što je na nebu, na zemlji i pod zemljom najveličanstvenija i najsjajnija; zdravo budi ti jedina Mati Božja, koja si sjajnija od svakoga sjaja i čistija od svake čistoće ... koju od koljena do koljena angjeli i ljudi u jedan glas pobožno uzveličaju". I opet na drugom mjestu (2. or. in nat. Deiparae) isto potvrgjuje kad veli za Mariju, da je zemlja na kojoj nije ponikao nikada korov grijeha, pače sjeme je njezino isčupalo sve trnje; zemlja ne kao prva prokleta, koja je rodila dračem i korovom, nego na kojoj je počivao blagoslov božji.

Sv. Bernardo (serm. de assumpt.) uči, da treba pobožno vjerovati, da Marija nije imala ličnoga grijeha; a u spomenutoj poslanici kanonicima lionskim veli: „Mislim, da je na nju sišlo obilje svetoga blagoslova, koji nije jedino posvetio njezin početak, nego je sačuvao i njezin u napredak život čist od svakoga grijeha; za nikoga, koji se rodio od žene, takvo se što ne vjeruje. Dostojno naime bijaše, da kraljica djevica posebnom povlasticom svetosti bude cijeloga svoga života bez grijeha, da tako ona, koja je rodila otkupitelja od grijeha, pribavi svima dar života i svetosti".

Katolički bogoslovci srednjega vijeka izbliže su i opširnije istumačili i potvrdili ono isto, što su učili sv. oci u davnini.

Sv. Toma (3. q. 27. a. 4.) odgovora na pitanje: „Da li je Bl. Dj. Marija posvećenjem dobila, da nije nikad sagriješila?" ovako: Treba reći, da Bog koji neke na nešto odregjuje, tako pripravlja i udešava, da budu za ono, na što ih odregjuje, vrsni prema onom (2. Kor. 3. 6.): ... učini nas vrsne da budemo sluge novom zavjetu; Blažena pak Djevica od Boga je odregjena, da bude mati božja; i zato ne treba sumjati, da ju je Bog svojom milošću za to učinio vrsnom, kako joj angjeo

veli: Našla si milost kod Boga. Gle začet ćeš itd. Nebi pak bila vrsna mati božja, da je nekad sagriješila prvo zato, što čast roditelja prelazi na djecu prema onom što se veli u Prič. 17. 6.: Vijenac su starcima unuci a slava sinovima oci njihovi, pa zato bi isto tako i sramota matere prešla na Sina; drugo zato, što je bila u osobitom odnošaju s Kristom, koji je od nje uzeo tijelo; veli se pak (2. Kor. 6. 15.): „Kako li se slaže Krist s Belialom?; takogjer zato, što je na osobiti način Božji Sin, koji je mudrost očeva, u njoj obitavao, ne samo u duši nego i utrobi. Veli se naime (Mudr. 1. 4.): „U poganu dušu ne će uljesti mudrost, niti će obitavati u tijelu podložnom grijesima". I zato treba da se naprosto prizna, da Bl. Djevica nije učinila nikakva lična grijeha, ni smrtnoga ni lakoga, da se tako u njoj ispuni, što se veli (Pjesma nad pjesm. 4. 7.): „Sva si lijepa draga moja i nema nedostatka (nevolje) na tebi". Treba ipak priznati, da je bilo nekih pojedinih sv. otaca, koji su drukčije mislili i koji se ne slažu s tim naukom. Tako je n. pr. sv. Ivan Hrizostom mislio, da je Marija iz tašte želje za slavom iskala čudo na svadbi u Kani, i da se onom zgodom, o kojoj se pripovijeda kod Mat. 12. 47. odviše isticala kao mati Kristova. Sv. Bazilij i sv. Ciril aleks. mislili su, da je Marija za vrijeme muke u vjeri kolebala i to joj je prorekao starac Simeon (Luk. 2. 35): „Tvoju će dušu probosti mač". — Ali to su lična — dakako kriva — mišljenja pojedinih otaca, koja se ne mogu opravdati. Jasno je, da su zabrazdili i dobro za nje veli Petavij (l. 14. c. 1.): „Haec trium summorum virorum praepostera sunt judicia de Dei Matre sanctissima Virgine, quae nemo prudens laudare possit".

§. 7.

Blažena Dj. Marija milosti je puna tako, da svetošću nadmašuje sve stvorove.

Svetost ima, da tako kažemo, dva lica. Jedno kaže čega nema u njoj, drugo pak pokazuje ono, čega je puna. Tko je

svet, taj prvo nema nikakve ljage grješne na sebi; drugo, u duši mu je milost posvetna. To su dva potrebna uvjeta za svaku svetost i premda se ne mogu rastaviti, treba ih ipak razlikovati. U tom smislu uče bogoslovci, da se kod opravdanja grješnika najprije čovjek čisti od grijeha (negativna strana), a za tim mu se u dušu ulijeva milost posvetna a s njome krjeposti i darovi Duha svetoga (pozitivna strana). Tako je i kod Marijine svetosti. Kad kat. crkva uči, da je Marija sveta, ona time hoće da kaže, da je čista od grijeha i da ima u duši milost posvetnu. Kad se opisuje svetost Marijina, treba da se najprije izloži prvi uvjet: čistoća od grijeha, prema onom što veli sv. Toma: „sanctitas intenditur per recessum a contrario". To je učinjeno. Izložili smo nauk katoličke crkve i dokazali, da je Marija čista od svakoga grijeha: istočnoga, ličnoga pače i od neuredne pohote. Valja sada da se izloži, što crkva vjeruje i uči o drugom uvjetu: o milosti posvetnoj.

Marija svetošću nadilazi sve stvorove božje: angjele i ljude tako, da joj nitko pod Bogom nije u svetosti ravan. Otuda izlazi, da Marija takogjer obiljem milosti posvetne nadilazi sve angjele i svece. Ona je dobila više milosti nego ikoji drugi stvor u nebu i na zemlji; dobila je milosti toliko, koliko stvor može primiti. U njoj je sve obilje milosti; ona je milosti puna.

Sv. oci svi do jednoga slažu se sa sv. Bernardom, kad izbrajaju svrhunaravske milosti i povlastice Marijine: De Maria nunquam satis! Svima je milostima i darovima, kojima je Marija nariješena jedan isti izvor: dostojanstvo Matere Božje. Budući pak da je to dostojanstvo donekle neizmjerno,[1] zato je materinstvo božje neiscrpljivo vrelo svih milosti i krjeposti. Zato je pravo, da se svi sveti oci, kad dokazuju, da Bl. Dj. Marija svetošću i obiljem milosti i krjeposti daleko nadilazi sve angjele i svece, obaziru na njezino dostojanstvo materinstva božjega. Razumijemo ih kad uče složno, da otuda što je Marija mati božja izlazi, da je Bog Mariji toliko svrhunaravskih

[1] »B. Virgo ex hoc, quod est mater Dei, habet quandam infinitam dignitatem ex bono infinito quod est Deus«. (1. q. 26. a. 6. ad 4.)

milosti poklonio, koliko ih je mogla primiti; dao joj je toliko, koliko ni jednom stvoru ni prije ni poslije.

Sv. oci nahode i u sv. pismu izjava, koje pokazuju Marijinu bezprimjernu svetost. Angjeo ju pozdravlja: milosti si puna (Luk. 1. 28.), koje riječi i po slovu i po duhu naznačuju, da Mariji nitko u milosti nije ravan, jer na božju zapovijed nitko još nije čuo takav pozdrav. „Zato se veli, da je Marija milosti puna, što je pohranjeno blago cijele milosti u Onoj Djevici, koja je jedina od svih pokoljenja sveta bila na tijelu i duši, jedina nosila riječju njega, koji nosi sve. Ne čudi se angjeo jedino ljepoti Djevice nego i njezinim krjepostima i zato je zove: milosti puna." (In 3. or. quae ascribitur s. Greg. Thaumat.) Zato se zove milosti puna, jer ju je Duh sveti napunio svima milostima i sila višnjega obsjenila ju je. (S. Athan. in ep. ad Epictet.).

Sv. Toma (in opusc. 8. expos. salut. angel.) veli: „Bl. Djevica nadvišuje angjele ... obiljem milosti, koja je veća u Bl. Djevici nego u kojem angjelu; i da bi to istaknuo, angjeo joj poštu daje i veli: Zdravo! milosti puna! kao da kaže: zato ti poštu dajem, jer me nadvišuješ obiljem milosti."

I u drugima mjestima sv. pisma nahode sv. oci nagoviještenu tu istinu, da je naime Bl. Djevica puna milosti. „Mnoge kćeri nakupiše blaga; ali ti ih nadvišuješ sve." (Priče 31. 29.) „Izvore vrtovima, studenče vode žive koja velikom silom teče s Libana." (Pjesma nad pjes. 4. 15.) „U meni je milost svakoga života i istine, u meni je sva nada života i krjeposti." (Eccl. 24. 25.)

Osim biblijskih svjedočanstva, sv. ocima je najjači dokaz za istinu, o kojoj je govor, dostojanstvo materinstva božjega. Njima vrijedi pravilo, koje spominje Petavij (De incarnat. l. 14. c. 8. n. 2): „Nema sumnje, da sve, što je u Bl. Djevici vrijedno da se slavi i propovijeda, štogod je u njoj dike i uresa milosti i slave, sve to izlazi iz njezina materinstva. Otuda naime kao iz izvora poteklo je sve, što je u nju sanijela čudna i divna božja darežljivost, koja se nije nikada obilnije i jače razlila.".

Koliko Marija Mati Božja nadvišuje dostojanstvom sve svece, toliko ih nadvišuje milošću, svetošću i krjepošću. „Tko da se ne čudi, koliko Marija nadvišuje sve svece koje štujemo? Jer ako je Bog slugama dao toliko milosti, a ono koliko je krjeposti u Materi? Zar nije mnogo više nego u njezinim podložnicima? To svatko zna. Ako je Petra nazvao blaženim i ako mu je povjerio ključeve kraljevstva nebeskoga, kako da se prije svih ne zove jedna blažena, kojoj je dano, da rodi onoga, koga je on ustima ispovjedio? Ako je Pavao nazvan posuda izabrana zato, što je sveto ime Kristovo propovijedao i po cijelom svijetu navješćivao, kakva je posuda Marija?" (Sv. Bazilij Seleuc. or 39. in s. Deip. annunt.)

Sv. Toma (3. q. 27. a. 5) uči, da je u Mariji trostruko savršenstvo milosti. Prvo savršenstvo ju je pripravljalo i učinilo prikladnom, da bude mati Kristova; drugo je savršenstvo imala od toga, što je u krilu svome nosila utjelovljenoga Sina Božjega, a treće je imala u blaženstvu. Prvo ju je savršenstvo posvetilo i time oslobodilo od grijeha istočnoga; drugo ju je oslobodilo od neuredne pohote, a treće u blaženstvu oslobodilo ju od svake nevolje. U prvom savršenstvu, kad je posvećena, dobila je milost, koja ju je učinila vrsnom za dobro; u drugom savršenstvu, kad je začela Sina, dobila je savršeniju milost, koja ju učvrstila u dobru; u trećem pak savršenstvu, kad je proslavljena, završila se milost, koja ju je usavršila u uživanju svakoga dobra. Otuda što je Marija imala savršenu milost, dokazuje sv. učitelj, da je donekle (de congruo) upravo zaslužila dostojanstvo matere božje. „Beata Virgo dicitur meruisse portare Dominum omnium, non quia meruit ipsum incarnari sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis et sanctitatis gradum, ut congrue esse posset Mater Dei." (3. q. 2. a. 11.) „Beata Virgo non meruit incarnationem, sed supposita incarnatione, meruit, quod per eam fieret, non quidem merito condigni, sed merito congrui." (Sent. 3. dist. 4. q. 3. a. 1.) Time hoće da kaže sv. Toma: Bl. Djevica nije mogla baš zaslužiti (merito condigni) da postane mati božja, jer stvor

nije vrstan, da zasluži — u tom smislu — neizmjerno dostojanstvo materinstva božjega. Istina, djela čovječja nisu u razmjerju ni svrhunaravskim blaženstvom, koje ipak čovjek može zaslužiti. Ali treba imati na umu, da se čovječje zasluge temelje i izlaze iz zasluga Kristovih, koje daju slabim čovječjim djelima neizmjernu vrijednost i snagu. Ali kad se radi istom o otajstvu utjelovljenja Sina Božjega, onda ne može biti govora o pravim zaslugama čovječjim, kojima bi se moglo zaslužiti, da Sin Božji postane čovjek, jer upravo to utjelovljenje Sina Božjega, izvor je čovječjim zaslugama. Tudjer vrijedi pravilo: principium meriti non cadit sub meritum. U tom smislu veli sv. Toma: „sed *supposita* incarnatione, meruit, quod per eam fieret . . . merito congrui."

Školastici, na čelu sv. Toma, dokazuju i različnim razlozima razjašnjuju, zašto je Marija bila puna milosti. Koliko je nešto bliže kakvomu god počelu, toliko više prima i uzima od učinaka počela. Zato angjeli imaju u sebi više od dobrote božje nego ljudi, jer su Bogu bliži. Krist je pak počelo milosti. Bl. Djevica bila mu je najbliža, jer je od nje uzeo svoju čovječju narav, i zato je trebalo, da više od drugih dobije od Krista milosti. (Isp. sv. Toma 3. q. 27. a. 5.)

Drugi je razlog, zašto je Marija puna milosti, što Bog daje milosti svakomu prema tome, na što ga odregjuje. Bl. Djevica dobila je toliko obilje milosti, da bude najbliža početniku milosti, da tako onoga, koji je pun svake milosti, uzmogne u sebe primiti i porodivši ga donekle milost na druge prenese i pretoči. (Ibid.). Sv. Bonaventura (In spec. B. V. c. 5.) „Neizmjerna bijaše milost, koje je puna bila Marija; jer neizmjerna posuda ne može da bude puna, ako nije neizmjerno ono, čega je puna. Marija pak bijaše najneizmjernija posuda, i zato je mogla obuhvatiti onoga, koji je veći od nebesa. Ti dakle najneizmjernija Marija veća si od neba, jer koga ne mogoše nebesa obuhvatiti, u tvojem si krilu nosila. Ti si veća od svijeta, jer koji ne mogaše u vas svijet stati, u tvoju se utrobu zatvorio učinjen čovjek. Ako je dakle bila Marija tako velika

tijela, koliko većega bila je duha? I ako je tako neizmjerna dubina bila puna milosti, trebalo je svakako, da je i milost, koja je ispunila onu dubinu neizmjerna."

S. Antonin (Sum. p. 4. t. 5. c. 15.) opisuje kako je Marija milosti puna i zove njezinu milost: milost obilja. Za tim je razjašnjuje različnim primjerima i slikama: „A voda tecijaše iz Edema t. j. iz raja (Gen. 2. 10.) iz Djevice naime Marije, pune milosti, koja se dijeli na četiri rukava; jer učinak milosti, koji izlazi iz toga izvora, proteže se na četiri strane: na angjele naime, koje krijepi i razveseljuje; na pakao, gdje gjavle i njihovu moć ubija: satrla si glave vragova Ps. 73. 14.; na Oce, koji bijahu u limbu, koje si izbavila iz tmina. U najizvrsnijem dakle smislu kaže se, da je milosti puna, jer kako veli Bernardo, iz njezinog obilja svi dobijaju; sužanj slobodu, bolesnik zdravlje, žalostan utjehu, grješnik oproštenje, pravednik milost, angjeli veselje, cijelo Trojstvo slavu, napokon Sin Božji tijelo."

Vrijedno je da čujemo, kako velikim zanosom govori o obilju milosti Marijinih sv. Bernardo Senens. (serm. de annunt. V.): „Druga je izvrsnost: milosti, za koju kaže angjeo: milosti puna. Ovo se može istumačiti u tri smisla. Prvi je smisao: milosti puna, naime milosti tjelesne, duhovne i osobite. Tjelesna milost bijaše milost djevičanstva u tijelu; zato se zove u Pjesmi nad pjesmama 4. 12.: *izvor zatvoren, vrt zapečaćen.* Duhovna milost bijaše obilje krjeposti u duhu, zato se takogjer zove u Pj. nad pj. duša njezina: *studenac vrtova, studenac vode žive.* Posebna milost bijaše nazočnost Sina Božjega u utrobi. Zato je pisano u Pj. nad pj. 72.: *krilo je tvoje kao stog pšenice* t. j. pun onoga zrna pšenice, koji o sebi veli: *„ako zrno pšenično padnuvši na zemlju ne umre, onda jedno ostane.* — Drugi je smisao: milosti puna. Jer u njoj bijaše praznina ili dubljina poniznosti, čistoća djevičanstva i jakost ljubavi — sve je ove krjeposti imala najsavršenije i najviše. Da se uzmogne posuda napuniti i držati dobru tekućinu iziskuje se ovo troje, naime da je posuda prazna ili duboka, da je čista i da je jaka ili

čvrsta: a to je sve bilo u Djevici Materi. Zato u Pj. nad pj. 6. 9. u čudu angjeli za nju pitaju: *Tko je ona što se vidi kao zora, lijepa kao mjesec* — zaradi djevičanstva, mjesec je naime hladno tijelo — *čista kao sunce,* — zaradi goruće ljubavi — *strašna kao uregjena vojska,* zaradi najdublje poniznosti, jer gjavlima ništa nije strašnije. — Treći je napokon smisao: milosti puna. Svaka naime milost, koja se ovomu svijetu daje, po trima stepenicama ide. Od Boga naime do Krista, od Krista k Djevici, od Djevice k nama. Najprije naime svake je milosti darivatelj Gospodin Bog, kako je pisano Jak. 1. 17.: „*Svaki dobri dar i svaki poklon savršeni od ozgo je, dolazi od oca svjetlosti.*“ Za tim izlazi od Gospodina Isusa Krista koliko je čovjek. On je naime u životu na zemlji zaslužio svaku milost, koju je Bog od vijeka odredio dati svijetu, kako je pisano Iv. 1. 16.: „*I od punosti njegove mi svi uzesmo milost za milošću.*“ Napokon izlazi od blažene Djevice. Od časa kad je začela u svojoj utrobi Boga, imala je, da tako kažem, neko gospodstvo i vlast nad vremenitim izlazkom Duha svetoga tako, da nijedan stvor ne dobija nikakve milosti krjeposti, nego po Djevici Materi. Budući da je naime Krist glava naša, od koje istječe svaka božja milost u mističko tijelo; Bl. Djevica je vrat kroz koji taj utjecaj prelazi na udove tijela, kako Salamon veli u Pj. nad pj. 7. 4.: „*Vrat je tvoj kao kula od slonove kosti.*“ Zato Bernardo: „Nijedna milost ne silazi s neba na zemlju, a da ne progje kroz ruke Marijine. S punim se dakle pravom može reći milosti puna, od koje sve milosti prelaze na vojujuću crkvu.“

Otuda što se uči, da je Marija milosti puna, ne izlazi, da je Marija ravna Kristu, niti se time ne snizuje dostojanstvo i moć Boga-čovjeka Spasitelja svijeta, jedinoga posrednika Boga i ljudi. Štogod ima i štogod je u Mariji, sve dolazi od Krista kao izvora milosti. Ona je lijepa kao mjesec, kako sv. pismo kaže, t. j. sjaji se milošću, ali to svjetlo nije njezino, već Kristovo.

Katolički bogoslovci tumače opširno. u kojem je smislu Marija milosti puna. Razlikuju tri vrste punosti milosti. Prva je: dovoljna punost, plenitudo sufficientiae, po kojoj su apostoli i Stjepan mogli izvršivati kako treba svoju uzvišenu službu. Druga je: izvrsna punost, plenitudo praeeminentiae, koju je imala pred svima svecima Mati Božja. Napokon treća je: savršena punost, omnimnoda et ex omni parte perfecta, koja pripada jedino Isusu Kristu kao izvoru, od čije su punosti svi dobili. Punost je Kristova kao u izvoru, Marijina kao u rijeci, a drugih svetaca kao u pritocima. Marija je dakle milosti puna, ako je isporediš sa svecima, koji su udovi tijela Kristova, jer je od svih mnogo više u njoj; ali nije milosti puna, ako je isporediš s Kristom glavom, jer Marija sve štogod ima, od njega dobija. Toliko je pak više Marija milosti dobila, koliko je trebalo više, da se urijesi ona, koja je bila vrijedna, da početnika svake milosti u krilu svome začne i koliko je trebalo, da postane vrijedna za uzvišeno dostojanstvo materinstva božjega. (Isp. sv. Bernarda serm. de nat. Mariae.) Ako je Marija bila milosti puna, a ono izlazi, da je s posvetnom milosti dobila sve krjeposti i sve redovne i izvanredne darove Duha svetoga. Da je s posvetnom milosti dobila sve krjeposti i redovne darove Duha svetoga, ne može se sumnjati, jer spomenuti svrhunaravski darovi vazda se ulijevaju s posvetnom milosti i zato ih Katekizam Rimski zove: pratnja milosti posvetne.

O izvanrednim darovima Duha svetoga govori sv. Toma (3. q. 27. a. 5.) i uči, da je Bl. Djevica imala i sve izvanredne darove Duha svetoga, ako ih i nije vazda upotrebljavala. Nije se naime slagalo ni s njezinim položajem u crkvi, ni s njezinim odnošajem prema Kristu, da ih sve upotrebljava. Upotrebljavala je dar mudrosti, kad je pobožno razmatrala riječi Gospodinove, ali ga nije upotrebljavala, da druge uči, jer to se nije slagalo sa ženskim rodom, prema onom što se veli u 1. Tim. 2. 12. „Učiti ženi ne dopuštam.“ Nije upotrebljavala, dok je živila, dar čudesa, jer onda je trebalo, da se čudesima potvrgjuje nauk Kristov, a to je bila dužnost i služba Kristova i njegovih učenika, koji su bili nosioci nauka Kristova. Zato se i za Ivana Krstitelja veli (Iv. 10. 41.), da

nije učinio nijedan znak. Upotrebljavala je pak dar proroštva, kako se razabira iz njezinog hvalospijeva: „Magnificat". Premda se u sv. pismu ne spominje, da je upotrebljavala izvanredne darove Duha sv. ne smije se ipak o tom sumnjati, da je i Marija tvorila mnoga izvanredna djela. Završujemo riječima pape Pija IX. (bulla: Ineffabilis Deus): „Concors Patrum et scriptorum ecclesiastiorum est sententia, gloriosissimam Virginem, cui fecit magna, qui potens est, ea coelesti omnium donorum vi, ea gratiae plenitudine, eaque innocentia emicuisse, qua veluti ineffabile Dei miraculum, immo omnium miraculorum apex ac digna Dei mater exstiterit et ad Deum ipsum pro ratione creatae naturae quam proxime accedens, qua humanis, qua angelicis praeconiis celsior evaserit."

§. 8.

Blažena je Djevica Marija poslije smrti slavno s tijelom uznesena u nebo.

1. Poslije smrti svoga Sina Isusa Krista Marija je živjela još neko vrijeme na zemlji. O njezinu životu poslije uzašašća Gospodinova u nebo ovo se čita u objavama sv. Birgite (rev. serm. Angel. c. 19.): „Kad je Sin uzišao u slavno svoje kraljevstvo, dopustio je, da Djevica Marija ostane na zemlji, da uzmogne hrabriti dobre i popravljati zle. Učila je naime apostole, sokolila mučenike, podučavala ispovjednike, bijaše najsvjetlije ogledalo djevica, utjeha udovica, najspasonosnije je opominjala one, koji su živjeli u ženidbenom staležu i najizdašnije podupirala sve vjernike. Apostolima je, koji su k njoj dolazili objavljivala i tumačila sve, što još nisu savršeno o Sinu njezinu znali, a mučenike hrabrila, da veselo i ustrpljivo podnose muke zaradi imena Isusova."

Ali došao je i za nju posljedni čas. Bilo ih je u davnini, koji su mislili, da Marija nije umrla, ili koji su barem o tom sumnjali kao n. pr. sv. Epifanij koji (haer. 78.) kaže: „Ne znamo da li je umrla i da li je pokopana bila." Ali općeno se vazda u crkvi držalo, da je i Marija naravskom smrću umrla, kako se to razabira iz javnih molitava crkve, koje se čitaju u najdrevnijim liturgičkim knjigama na blagdan uznesenja Marijina. Nema pak nijednoga dokaza ni u sv. pismu, ni u apostolskoj predaji iz kojega bi izlazilo, da treba Mariju izuzeti od smrti, toga općenoga prirodnoga zakona, kojemu su podložni svi sinovi Adamovi. Nasuprot ima više uzroka, zaradi kojih treba uzeti, da je i Marija umrla. Kad njezin Sin, Bog-čovjek nije htio sebe izuzeti od zakona smrti, nije prikladno da se vjeruje, da je Marija bila od toga izuzeta. Budući da je izuzeta i slobodna bila od istočnoga i svakoga ličnoga grijeha, nije umrla za kazan grijeha; smrt bijaše za nju samo vrelo novih i velikih zasluga prema onomu: „Skupa je pred Gospodom smrt svetaca njegovih — Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus" (ps. 115. — (15) 6.). Zato uče sv. oci, da nije Marija umrla shrvana prirodnom bolešću ili nemoći, nego istrošena od vatre sv. ljubavi božje. Time što je umrla, potvrgjeno je jasno i očito, da je i ona trebala otkupitelja, da je imala umrlo čovječje tijelo i da je Isus, koji je iz nje uzeo čovječju narav, bio pravi čovjek.

Ne veli se za Mariju, da je poslije smrti s tijelom uzišla u nebo, nego da je *uznesena* (uzeta) u nebo, da se tim istakne, da nije svojom snagom i moći kao i njezin Sin došla u nebesko blaženstvo, nego da je unišla u slavno kraljevstvo po zaslugama i milosti božjoj.

Uznesenje Marijino nije članak vjerski, ali budući da se oslanja na mnoge i jake dokaze, bilo bi drsko, da tko tu istinu pobija, pače neki bogoslovci misle, da bi svatko, koji bi ga pobijao, bio sumnjiv s krivovjerstva.

2. U crkvi se već u davnini vjerovalo, da tijelo Marijino nije ostalo u grobu i ne čeka na znak trublje na svoje uskrsnuće, da se sjedini s dušom svojom i da poslije općeg suda unigje u vječnu slavu, nego da je — po pučkoj predaji crkvenoj treći dan iza smrti — milošću božjom uzneseno u nebo, gdje je zajedno s dušom potpuno blaženo. Tu vjeru po

ɥvrgjuju najdavniji sveti oci izrijekom, a potvrgjuje ju i svetkovina uznesenja Marijina, koja se u crkvi svetkuje od davnih vremena. Već sv. Augustin veli, da se ne usugjuje tvrditi, da je ono presveto tijelo, od kojega je Isus krv uzeo i sjedinio ga s božjom naravi dano crvima za hranu. (serm. 1. de ass. B. M. V.)

Sv. Ciril aleksandrijski (hom. de dormit. Virginis) tumači riječi sv. pisma „Apparuit magnum signum in coelo" i kaže, da je taj veliki znak, što se pokazao na nebu, tijelo Marijino, iz kojega se na zemlji Bog rodio i koje je poslije smrti uzeto u nebo. Premda je to tijelo bilo zatvoreno u grobu, ipak je po primjeru Isusa Krista treći dan živo otputovalo u nebo. Tako isto govore sv. German patrijarha carigradski (isp. de dormit. s. Deiparae) i sv. Sofronij (serm. de ass. B. M. V.); potonji kaže: da je Marija došla do visokog prijestolja, gdje poslije Krista slavno sjedi. Tako svagdje crkva pouzdano pjeva, a to se ne smije za nijednog drugog sveca vjerovati. — Već sv. Epifanij († 403) ima na pameti uznesenje Marijino kad veli: „Sveto njezino tijelo prepuno je svake blaženosti." (Haer. 78. n. 24.) Isto potvrgjuje i Gregorij Tur. (god. 596.) „Gospodin uzeto Djevice tijelo u oblaku zapovjedi uznesti u raj, gdje združeno s dušom s izabranima njegovima kličući uživa vječna neprolazna dobra." (De Mirac. c. 4. M. t. 81. p. 708.)

Što dalje idemo listati po spomenicima apostolske predaje, to više nahodimo svjedoka, koji i jasnije i stalnije potvrgjuju vjeru crkve. Sv. Antonin (p. 4. t. 15. c. 45. §. 5.) uči: „Marija je uzeta s uskrsnulim tijelom; ovo pak pobožno vjeruju vjernici i potvrgjuju učitelji. Čini se da to nagoviješta i psalmista Ps. 131. 8.: „Ustani (surge) Gospodine, na počivalištu svojem, ti i kovčeg posvedbe tvoje" ... Taj dakle kovčeg, to jest, pun svetih stvari, ustade na počivalištu, uzevši tijelo na nebo. Ovo svjedoči sv. Augustin, kad u nekom govoru kaže: Truhlost i crv nakaza su (opprobrium) čovječjeg stanja, od čega je izuzeta narav Marijina, koju je Isus od nje uzeo ..."

Sv. Bernardo ovako dokazuje uznesenje Marijino: „Da je tijelo Marijino ostalo u zemlji, činilo bi se, da je Krist zanemario ili da se malo brinio za čast svoje matere, koju je ipak vazda u velike cijenio i poštivao. Jer kad znamo za tjelesa svetih i za mjesta gdje počivaju, da tako mogu mnogi k njima dolaziti i čast im izkazivati, kako se to zna za apostole Petra, Pavla, Jakoba, (Nikolu) itd.; još više bi se pohagjalo tijelo Marijino, da je ostalo u zemlji; ne bi dakle dopustio Sin, da se ne zna za njezino tijelo, koje bi svi pobožno pohagjali, da nije uzneseno u nebo.[1]

Sv. Toma (op. 8.) kaže: „Vjerujemo, da je Marija poslije smrti uzkrisena i u nebo odnesena."

Budući da je crkva vazda vjerovala, da je Marija u nebo uzeta, zato se od najdavnijih vremena u crkvi svetkovala svetkovina Gospinog Uznesenja. Ta se svetkovina spominje već u drevnim crkvenim spomenicima, od kojih je bez sumnje najstariji Martirologij, koji se općeno pripisuje sv. Jeronimu. Ako i nije stalno, da ga je napisao sv. Jeronim, ipak je već u drevnoj crkvi bio u javnoj uporabi. Nema pak sumnje, da je crkva na dan Marijinog Uznesenja svetkovala uznesenje baš tijela Marijina, jer to potvrgjuju govori sv. otaca držani u slavu toga dana, a razabira se takogjer iz čitanja časoslova i molitava pod misom. Isto već ime svetkovine to donekle potvrgjuje, jer premda crkva vjeruje za svakog sveca, da mu je duša uzeta u nebo i da je ondje blažena, ipak nijednoga sveca ne svetkuje dan pod imenom: uznesenja u nebo. Izrijekom to potvrgjuje sv. Ildefonzo (serm 3. de ass.) „Festivitas hodierna est omnium supernorum civium gratissima, quia ejus est *assumptio de corpore*, ex qua orta est veritas et justitia."

Vrijedno je da se spomene, da je i grčko-istočna crkva vazda vjerovala uznesenje Marijino, kako se to razabira iz njihovog sabora držana g. 1672. u Jeruzalemu pod patriarhom Dositejom. A i Armenci na saboru u Betlehemu g. 1342. ispovijedaju: „Neka se zna, da armenska crkva vjeruje i drži, da je sv. Bogorodica moći Kristovom uzeta u nebo s tijelom."

[1] Isp. Alb. u Bulzano: Inst. Theol. Dogm. t. 1. p. 810.

Poslije takvih i tolikih svjedočanstva, tko da ne pristane uz bogoslovca Suareza koji piše (disp. 21. sect. 2.): „Krivac je najveće drskosti (temeritatis), koji pobija ovako pobožno i vjerskó mišljenje.“ Pristajemo i uz bl. Petra Kanisija, koji kaže: „Koji drukčije misle i govore — premda ne pobijaju istine, koja je u sv. pismu — ipak ne rade trijezno; suprote se najboljim i najučenijim sv. ocima; odvraćaju se ne bez pogibli općenoj vjeri i ispovijedi svih dobrih, koja je već postala zakon; ne samo da snizuju čast Djevice, nego jako slabe i pobijaju božje ono čudo, koje se pokazuje u uskrisenju i uznesenju tijela Matere Božje.“ (De Maria Deipar. l. 5. c. 5.) Tako isto misli i Benedikto XIV. (in Comment. de festis B. M. V.) koji (n. 15.) spominje sve one bogoslovce, koji uče, da uznesenje Marijino nije vjerski članak, ali ga ipak tako stalno dokazuju, da je krivac najveće drskosti, koji ga pobija. Otuda izlazi, da su udovoljili želji svih katolika ono 200 (i preko) biskupa, koji su na posljednjem općenom saboru Vatikanskom zamolili, da se uznesenje Marijino proglasi kao članak vjerski, jer sasvim pravo u svojoj molbi vele, da je Marija po bezgrješnom začeću i grijeh i istu smrt posebnim načinom pobjedila naime time, što je po primjeru svoga sina brže uskrsnula od mrtvih. Uznesenje njezino oslanja se na crkvenu predaju.

Bilješka. Nikefor u crkvenoj svojoj povjesti (t. 15. c. 14.) pripovijeda, da je car Marcijan iskao od Juvenala biskupa jeruzalemskoga, koji je tada boravio na saboru u Kalcedonu, tijelo Marijino, ako se još može naći u Jeruzalemu, da se prenese u Carigrad. Juvenal mu na to odgovori: „Primili smo iz davne i posvema istinite (verissima) predaje, da su u času njezine slavne smrti, svi sveti apostoli, koji su po svijetu putovali i propovijedali evangjelje, u oka trenutku čudom preneseni sabrali se u Jeruzalemu i kad su ondje bili, imali su angjeosko vigjenje i čuo se božanski viših moći pijev; i tako kad je božanskom i nebeskom slavom predala svetu dušu svoju u ruke božje, njezino pak tijelo, iz kojega je Bog začet, s pjesmama angjela i apostola u lijes je položeno i kod Getsemana u grob sahranjeno. Na tom istom mjestu nisu prestali zborovi angjeoski tri puna dana pjesme pjevati. Kad su iza tri dana prestali pjevati, nazočni apostoli, jer je jedan od njih, Toma naime, koji nije bio kod pogreba, došavši treći dan, vruće želio, da se pokloni tijelu, koje je Boga začelo, otvoriše grob, ali presveto ono tijelo ne mogoše više naći; kad su pak ondje našli samo njezine svite, iz kojih ih zadahnuo neizkazan miomiris, lijes zatvoriše, i prestravljeni čudnim tim otajstvom, samo tomu se mogoše dosjetiti, da je Bog Riječ i Gospod slave, koji je u svojem liku htio iz nje uzeti tijelo i postati čovjek, htio takogjer, da isto to tijelo i poslije smrti bezgrješno i neokaljano proslavi prije općeg uskrsnuća.“ Premda nije uglavljena vjerodostojnost te pripovijesti ipak je znak, da je pučka predaja u davnini već znala za tu izvrsnu slavu Marijinu.

§. 9.

Blažena je Djevica Marija u istinu naša posrednica. (Mediatrix nostra.)

1. Crkva je kršćanska vazda već od prvoga početka štovala i zazivala Mariju kao najmoćniju posrednicu izmegju Boga i grješnoga čovjeka. Da se razumije, kako je Ona naša posrednicá i zagovornica kod Boga, a da ipak ostane istina ono, što uči apostol: „Jer je jedan Bog i jedan posrednik Boga i ljudi čovjek Isus Krist.“ (1. Tem. 2. 5.), treba da se ima na pameti, da crkva Mariju u drugom smislu zove posrednicom, nego što zove i štuje Isusa kao posrednika Boga i ljudi. Jer dok je Isus Krist prvi naš posrednik kod Boga, prije koga nemamo i ne možemo da imamo ni jednoga drugoga, Marija je naša posrednica istom poslije Isusa i po Isusu, od koga dobija svu svoju snagu i vrijednost tako, da je Isus Krist i njezin posrednik, zaradi kojega je i ona izuzeta od grijeha — istočnoga i svakoga ličnoga — i tako po zaslugama Kristovim otkupljena. Zato je, ako se hoće pravo govoriti, Isus Krist jedini posrednik

Boga i ljudi i nema drugoga, po kojem bi se ljudi mogli izmiriti s Bogom i spasti se. Otuda izlazi, da je Isus Krist svima potreban posrednik bez kojega nema spasa, a Marija je samo vrlo korisna posrednica, koja nas svojim zagovorom kod Isusa pomaže, da se stalnije i lakše spasimo. Otuda se razabira, da je posredništvo Kristovo općeno koje obuhvata sve svete i istu Bl. Dj. Mariju i neizmjerne vrijednosti i snage, otkuda crpaju svoju snagu zagovori svih svetaca i isto posredništvo Marijino. Time pak što je Isus Krist prvi i jedini, općeni i svima potrebni posrednik, nije izlišno ni posredništvo Marijino ni zagovori svetaca. Ako nije izlišno, pače je vrlo prikladno, da Bog u prirodnom redu kao prvi uzrok upotrebljava druge uzroke i po njima radi, a ono nije ni izlišno, da Bog tako radi i u svrhunaravskom redu. To je pače vrlo prikladno, kad vidimo i znamo, da je Bogu kao neizmjernoj dobroti i ljubavi vrlo drago, što može izvrsnosti i savršenosti, koje on isti ima, davati i drugima, koliko ih stvorovi mogu primati.

Isus Krist Bog-čovjek pravi je Sin Božji; to isto dao je i nama, da naime po milosti posvetnoj budemo sinovi božji. Kao Bog-čovjek imao je vlast odpuštati grijehe; eto i to je nam ljudima — svojim svećenicima dao; on jedini može davati Duha sv. i njegove darove — i tu je vlast dao ljudima u svojim sakramentima. Toga radi posredništvo Marijino ne samo da ne snizuje posredništvo Kristovo, nego pače ono ga još više diže, jer svakako umnožava slavu Kristovu i uzvišuje neizmjernu vrijednost njegovoga posredništva, što se ono u sebi preobilno prelijeva i utječe u slabe ljude i daje im snagu, da i oni po njemu i s njime rade u svrhunaravskom redu. Time se potvrgjuje javno i glasno, da su zasluge Kristove neizmjerne vrijednosti, koje i drugima dotječu ali tako, da u sebi ne slabe i ne gube svoje moći i snage.

Isus Krist je posrednik Boga i ljudi najviše i najprije time, što je nas grješne ljude otkupio iz sužanjstva grijeha cijenom krvi svoje i povratio nam izgubljenu slobodu djece božje. Jednom riječi, Isus je naš posrednik najprije time, što

je naš Otkupitelj. Zaradi istoga uzroka i Marija je (u izloženom smislu) naša posrednica, jer ona je dala Sinu Božjemu čovječju narav, koju je kao cijenu našeg oslobogjenja položio na oltar uvrijegjenomu Bogu. Marija je, pokorivši se volji i zapovijedi Božjoj, koju joj je arkangjeo poručio, pristala, da se u njoj obavi otajstvo utjelovljenja Sina Božjega.[1] Tim je i ona sudjelovala kod toga otajstva i tako učinila, da je Sin Božji postao naš Otkupitelj, da je spasio rod čovječji. To je smisao pozdrava kojim pozdravlja sv. Bernardo Mariju: „Sveta Djevice, svi ljudi, sva vremena glegju u Tebe. Čeka angjeo odgovor; jer vrijeme je, da se povrati k Bogu, koji ga je poslao. I mi čekamo, o Gospogjo! riječ smilovanja, jer nas tišti nesmiljeno osuda prokletstva. I gle nugja se cijena našega spasenja; odmah ćemo se osloboditi, ako privoliš . . . jednom samo riječi možeš nam pomoći, zato Te moli Adam i cio njegov iz raja izagnani rod . . . svi leže prostrti pred Tvojim nogama, jer utjeha nevoljnih, oslobogjenje sužanja, spas cijeloga svijeta stoji do Tebe. . . Odgovori dakle brzo angjelu, pače po angjelu Gospodu; odgovori riječ i začni Riječ."

Ako se dakle u Mariji utjelovio Sin Božji i ako je Marija time, što je Sin Božji iz njezine prečiste krvi uzeo svoju čovječju narav takogjer doprinijela tomu, da se po utjelovljenom Sinu Božjem, Bogu-čovjeku otkupi rod čovječji, a ono se i Marija može zvati i jest posrednica Boga i ljudi, te zaslužuje, da je kršćani štuju kao posrednicu svoju, jer kako veli sv. Toma iz Villanove „cijenu otkupljenja isplatio je Isus Krist, ali ova žena dala je njemu, otkuda da plati; On je otkupitelj, ali od nje je dobio, otkuda da otkupi." (conc. 1. de assumpt.).

[1] Sv. Augustin, serm. 18. de sanct.: »Quae singulari tuo assensu mundo succurristi perdito«. Isp. sv. Tomu 3. q. 30. art.: »Congruum fuit, B. Virgini annuntiari, quod esset Christum paritura . . . ut ostenderetur, esse quoddam spirituale matrimonium inter Filium Dei et humanam naturam. Et ideo per annuntiationem expectabatur consensus Virginis loco totius humanae naturae.«

2. Bl. Dj. Marija prikazalaje svoga Sina u hramu. O tom izvješćuje sv. Luka 2. 22.: „I kad se ispunilo vrijeme njezinoga čišćenja po zakonu Mojsijinu, doniješe ga u Jeruzalem, da ga metnu pred Gospoda.“ Marija je znala, da je Sin Božji postao čovjek za to, da mukom i smrću svojom otkupi rod čovječji, toga radi premda je nije vezao zakon Mojsijin, ipak se podvrgla zakonu, da time pokaže i potvrdi, da drage volje pristaje na žrtvu svoga Sina, koju je prikazao Ocu svomu nebeskomu na drvetu križa. I Marija je dakle svoga Sina iz ljubavi prema rodu čovječjemu, da bi se spasio, prikazala u hramu i privoljela da za to trpi i umre. Ona ga je kod kuće hranila, njegovala i pripravljala za krvnu žrtvu na križu, gdje je rod čovječji spasen. Budući dakle da je i ona time radila na spasu roda ljudskoga, za to je prava posrednica ljudi kod Boga. Istina je prava, što iz pobožna srca kliče sv. Toma iz Villanove (com. de purit. B. V.): „O dobri Isuse! već naš i dvostrukim pravom jesi naš! Tebe nama dade Otac, Tebe nama kupi Mati! Naš si, jer nam te dadoše, naš si, jer nam te kupiše. Dvostrukim pravom te imamo.“

To je prorekao Mariji i bl. Simeon koji: „reče Mariji materi njegovoj: gle, ovaj leži da mnoge obori i podigne u Izrajelu i da bude znak protiv koga će se govoriti. A i tebi samoj probost će nož dušu, da se otkriju misli mnogih srca.“ (Luk. 2. 34. 33.) Sve što je trpio i podnosio Isus, sve je to i s njime zajedno trpjela i Marija mati njegova. Iz ljubavi prema njemu i baš za to što je u ljubavi bila s njime sjedinjena, dragovoljno je s njime ponizila se, trpjela i umrla i time s njime zajedno radila na spasenju. Sve one pogrde, klevete i psovke kojima obasuše Isusa, duboko su odjekivale i u srcu Marijinom; sva ona mučila, kojima su na muke nabijali tijelo i dušu Isusovu, raspinjali su zajedno i rezali dušu Marijinu. I tako se na njoj u istinu ispunilo proroštvo Simeonovo: „i tebi samoj probost će nož dušu.“ Za to je crkva štuje i zove „kraljica mučenika“. Budući da je i Marija trpjela muku Isusovu, on na križu, ona pod križem, za to crkva u petak pred velikim tjednom svetkuje blagdan žalosti Marijinih, jer muka Gospodinova ne da se rastaviti od muke Marijine. „Ono je učinila ljubav, od koje nitko nije imao veće; i ovo je učinila ljubav, poslije koje nije bilo druge, koja bi joj nalikovala,“ kliče sv. Bernardo.“ (serm. in Apoc. c. 12. Signum magnum). Što je Isus trpio, trpjela je i Marija zaradi spasenja čovjeka. I ona dakle ima dijela na otkupljenju roda ljudskoga.

3. Marija je posrednica ljudi time, što nas uči, kako da se spasimo. Marija je kao Bogorodica i kao Mati-djevica, „žezlo prave vjere“ i „dokaz katoličke istine.“ Tako govori Ciril aleks. protiv Nestorija: *Σκῆπτρον ϑῆς ὀρϑοδόξου πίστεως. Μαρία ἐστὶ Θεὸτοκος, τοῦτ᾽ ἐστὶ παραδεῖγμα τῆς καϑολικῆς αλαϑεὶας.*“ Već sv. Ivan damascenski (orth. fid. III. 12.) veli, da isto ime „Bogorodica“ potvrgjuje cijelo otajstvo utjelovljenja. Ako je Marija u istinu *Bogo*rodica, a ono je Isus u istinu pravi Bog; ako je pak u istinu — *rodica*, a ono je Isus i pravi čovjek, jer ono, što se u istinu rodi od čovjeka, može biti samo pravi čovjek. Zato je crkva vazda sve navale krivovjernika na temeljni ovaj članak vjere odbijala i pobijala imenom: Bogorodice. U tom je smislu Marija u obrani prave vjere u istinu: toranj Davidov — turris Davidica. Kako je otajstvo utjelovljenja Sina Božjega dovršeno u Mariji, tako je i po Mariji i vjera u nj proglašena; otuda izlazi: tko ne vjeruje u Mariju, ne vjeruje ni u Sina. U tom smislu kliče crkva: „Veseli se, Marijo Djevice, sva krivovjerstva sama si uništila u cijelom svijetu.“ Zaradi toga svako krivovjerstvo, koje se diglo protiv Krista, pobijalo je i Mariju. Time što je Marija postala prava mati božja — Bogorodica —, svladana je sila gjavlova; za to se neprijatelji Krista dižu i na Mariju; za to nevjera ide za tim, da ponizi ženu, koja je porodila začetnika i dočetnika naše vjere. To nam potvrgjuje povjest svih krivovjerskih družba: Ebionite, Dokete, sve sljedbe gnostičkoga i manihejskog pravca, Katari i Albigenci srednjega vijeka sve do Viklifa i Husa, Reformatori, Janzeniste i Racionaliste našega doba.

To je već sv. Ivan napred kazao (Apoc. 12.): „I znak

veliki pokaza se na nebu: žena obučena u sunce i mjesec pod nogama njezinim, i na glavi njezinoj vijenac od dvanaest zvijezda. I bješe trudna i vikaše od muke i mučaše se, da rodi. I pokaza se drugi znak na nebu i gle, velika crvena aždaja, koja imaše sedam glava ... i aždaja stajaše pred ženom, koja htjede da rodi, da joj proždere dijete kad rodi. I rodi muško, sina, koji će pasti sve narode s palicom gvozdenom; i dijete njezino bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. A žena uteče u pustinju ... I posta rat na nebu. Mihailo i angjeli njegovi udariše na aždaju i boraše se aždaja i angjeli njezini. I ne nadvladaše, i više im se ne nagje mjesta na nebu. I zbačena bi aždaja velika, stara zmija, koja se zove gjavo i sotona, koja vara sav svijet, i zbačena bi na zemlju i angjeli njezini zbačeni biše s njom. I čuh glas veliki na nebu, koji govori: sad posta spasenje i sila i carstvo Boga našega i oblast Krista njegova; jer se zbaci opadač braće naše ... I oni ga pobijediše krvlju jagnjetovom ... I kad vidje aždaja, da zbačena bi na zemlju, gonjaše ženu, koja rodi muško ... I razgnjevi se zmija na ženu i otide, da se pobije s ostalim sjemenom njezinim, koje drži zapovijesti Božje i ima svjedočanstvo Isusa Krista." (Hettinger: Die Dogm. des Christenthums I. Abth. p. 523 sqq. — Isp. Augustina: De symb. ad catech. II. 1.).

Marija je učiteljica svih ljudi i svojim životom. Njezin je vas život čisto ogledalo i uzor svakomu, ona je uzor, svjetlo i život naš. Ona je, tako uče sv. oci, učiteljica bila prvim kršćanima, ona je apostolima, osobito sv. Ivanu, otkrila mnogo o Sinu svojem, što je samo njoj poznato bilo, ona je osobito pomagala kršćanske propovjednike u navješćivanju evangjelja i pobijanju krivih nauka; sv. oce u tumačenju kršćanskih istina.

Vrijedno je, da se spomene, što pripovijeda sv. Gregorij iz Nysse za Gregorija Čudotvorca (Thaumaturgus), da su mu se naime javili Bl. Dj. Marija i bl. Ivan Evangjelista, da mu istumače otajstvo presv. Trojstva. Zaradi toga se vjerovanje, što ga je na nagovor Marijin bl. Ivan u pero kazivao Gregoriju, zove u crkvi „objava sv. Čudotvorca". (S. Gregor. Nyss in vita s. Greg. c. 8. et 9.). Ona je svim prednjačila u ispunjivanju božjih zapovijedi i izvršivanju svih kršćanskih krjeposti. Ona je u istinu svima učiteljica, uzor i primjer. Ali to je osobito ženskomu spolu i kao djevica i kao supruga i kao mati.

Grijehom Adamovim osobito je stradao ženski rod; kako je duboko pao, pokazuje ono tužno njegovo stanje, u koje je dospio u poganskom svijetu, gdje se i danas još nahodi kod onih naroda, do kojih nije doprla luč evangjelja. Zato je trebalo, da osobito ženski rod dobije dostojan uzor i poticalo, da se otme iz sramotnih okova, koji su ga sputana ponizile i izjednačile s nerazumnim stvorovima otevši mu sva prava i dostojanstva čovječja. To je tim potrebnije bilo, što u prvom redu baš do ženskoga roda stoji dobro i sreća obitelji i time istoga ljudskoga društva. Toga radi je božja ljubav i mudrost ženskomu rodu u Mariji dala uzor svih krjeposti, uzor savršenoga života. Od kakve je koristi i blagoslova bio taj uzor ženskomu rodu, potvrgjuju nebrojene svete družbe kršćanskih djevica u kršćanskoj crkvi, koje pod okriljem i zaštitom prečiste Djevice sprovode i za sebe život savršen a i druge potiču svojim primjerom i uče savršeno živjeti; potvrgjuje to i visoko mjesto na kojem vidimo u kršćanstvu danas kršćanske supruge i kršćanske matere!

4. Marija je posrednica naša time, što nas vazda i udilj zagovara kod Boga. O njezinom moćnom zagovoru čitamo već u sv. pismu. Dosta je, da se k nama približi i Bog je već pripravan, da nas nadari obiljem sv. svoje milosti. To potvrgjuje dogagjaj, koji se pripovijeda u Evangjelju kod Luke 1. 41. „I kad Elizabeta ču čestitanje Marijino, zaigra dijete u utrobi njezinoj i Elizabeta se napuni Duha svetoga." — Na zagovor Marijin učinio je Gospodin prvo svoje čudo na svadbi u Kani galilejskoj (Iv. 2. 3.). I od toga doba koliko je Marija Mati Božja i naša Mati zagovorom svojim isprosila od Boga nama djeci svojoj, duhovnih i vremenitih dobara? Koliko je od nas samo njezinim moćnim zagovorom iz okova krutih grijeha i opačina izbavljeno? Koliko napasti otklonjeno? Koliko nesreće

i nepogode odvrnuto? Tko bi to sve izbrojio? Treba li ih brojiti? Po cijelom kršćanstvu njoj na čast od zahvalna srca i duše podignute crkve, oltari, kipovi — to u sav glas javno i svečano potvrgjuju! A kako i da bude drukčije, kad je ona Mati Božja, pa može sve od Sina svoga isprositi; a i Mati naša pa nam i hoće pomoći. Kad je Isus umirao na križu, dao nam je po Ivanu Mariju svoju mater za našu majku. „O Gospogjo, ako je po tebi Sin Tvoj postao naš brat, zar nisi i ti po njemu postala naša mati? On je, kad je već umirao na križu, rekao Ivanu, koji je po naravi svojoj čovječjoj nas prikazivao: Gle tvoja mati!“ (S. Anselmus: tract. de concept. B. V.)

Bogoslovci istavljaju i druge razloge, zašto je Marija naša mati. Prvo zato, što je Bogorodica. Sin Božji uzevši iz Marije čovječju narav udostojao se postati naš brat, a po milosti postali smo djeca božja i po tome braća Sina božjega. Drugo, Marija je radila na našem spasenju, po kojem smo postali sinovi božji. Za tim, zaradi velike ljubavi prema nama i osobite brige za naše spasenje zove se i jest naša prava mati. Zato su sv. oci toliko isticali moćno i uspješno Marijino posredovanje; zato su svi kršćani u svim potrebama imali najveće pouzdanje u njezinu zaštitu i zagovor. „Ovo je Djevica, koja sama ruši svaku krivovjersku zloću, sama poslije Boga, koja nas utvrgjuje u svakoj istini i preporuča nas svojim zaslugama i pomaže zagovorom.“ (S. Sophronius serm. de assumpt.) „Jaka je tvoja pomoć, o Bogorodice, za spasenje i ne treba drugoga kod Boga zagovornika.“ (S. Germanus, patriar. constant. or. de zona Deiparae). „Tebi je dana svaka vlast na nebu i na zemlji i ništa nije nemoguće Tebi, koja možeš i one, koji očajavaju nadom oživjeti spasenja . . . Jer dolaziš k onomu pomirnomu oltaru ne samo moleći nego zapovjedajući, Gospogja ne službenica, koju Sin poštiva a ništa joj ne odbija.“ (S. Petrus Dam. serm. 1. de nat. B. M. V.)

Sv. Toma, kad tumači pozdrav angjeoski, lijepo izlaže što može Marija svojim zagovorom kod Boga i zašto to može: „Veliko je u svakom svecu, kad ima toliko milosti, da dostaje

za spasenje mnogih; ali kad bi imao toliko, koliko bi dostajalo za spasenje svih ljudi, to bi bilo najveće, i to je u Kristu i bl. Djevici. Jer u svakoj pogibli možeš spas dobiti od iste Djevice slavne, u svakom dobrom djelu možeš je dobiti za pomoćnicu i zato veli isti crkvenjak 24. 25: „U mene je sva nada života i krjeposti.“

Ova izvrsna moć Bogorodičina oslanja se na jasne i jake dokaze. Zaradi božjega materinstva posrednica je vrela milosti: za to je slave kao vodovod milosti. Za tim je postala suradnicom otkupljenja, jer je prikazala Sina svoga na križu i zajedno je združila s njegovom krvnom žrtvom križa i svoju pregorku (žrtvu) duše svoje. Po snazi muke i smrti Kristove, daje Bog milosti, a kod toga davanja ima i Mati veliki dio, koja se zato zove: službenica (diacona) pod križem ili žrtvonoša (portans sacrificium, θυηφόρος). Za tim stojeći pod križem postala je Bl. Djevica službenica (djeliteljica) svake zasluge i zadovoljštine za vaskoliki rod ljudski. Na dan Petdesetnice (Duhova) moćnim svojim zagovorom mnogo je doprinijela, što je došao Duh sv.; ista nastavlja vazda i svagdje tu službu, da bi ljudi dionici postali plodova žrtve križa i darova Duha svetoga. Napokon B. Marija djevica postala je mati svih ljudi, koji su otkupljeni milošću; sve pak milosti za tim idu, da bi iste milosti život počeo, počet umnožao se, umnožen svršio se; za ovaj pak život milosti brinut će se Mati, kako se i svaka tjelesna mati brine za život djeteta svoga. U redu dakle milosti Mati je vazda združena sa Sinom tako, kao što je i u tijelu udiljni savez i saobraćaj izmegju srca i glave, otkuda dotječe život u sva uda. Veliko svoje pouzdanje u zagovor B. Dj. Marije crkva ispovijeda u javnim svojim molitvama; jer je zaziva kao: Majku milosrgja, život, slatkost i ufanje naše; Djevicu blagu, zdravlje bolesnika, utočište grješnika, tješiteljicu nevoljnika, pomoćnicu kršćana itd.[1]

Lijepo se slaže s kršćanskom vjerom u opće, da je uz Isusa prvoga i glavnoga posrednika, takogjer i Marija posrednica Boga i ljudi. Jer premda je u redu, da se redovno obra-

[1] Isp. A Bulsano l. c. p. 805. sq.

ćamo i utječemo ravno k Isusu našemu Otkupitelju, ipak mu je ugodno, da se utječemo kašto i k Mariji. Bogu je ugodno, da nam svoje milosti dijeli po Mariji, jer je htio da i sebe istoga nama, cijelomu svijetu, dade po Mariji. Kad je Bog — veli Bossuet — (serm. III. pour la fête de la Conception), htio, da nam dade po Mariji Krista, a ono ne mijenja više svoje odluke i mi dobijamo vazda Sina po Materi, njezinim zagovorom dobijamo sve milosti, koje su nam potrebne u različitim nezgodama i prilikama života. Što je čistije srce, iz kojega dolaze molitve, to je stalnije, da će molitva biti uslišana. Za to se utječemo k njoj, najčistijoj, najsvetijoj, bogodanoj, bezgrješnoj, da njezina prošnja podupre naš vapaj. Otuda izlazi i na to se oslanja naše pouzdanje u njezino posredništvo. Time se ne snizuje vrijednost zasluga Kristovih, niti se ne vrijegja dostojanstvo Božje, jer kad se utječemo k Mariji, molimo je, da nas svojim zagovorom podupre i preporuči Sinu. Utječemo se Mariji ne za to, što nemamo pouzdanja u milosrgje Božje, nego za to, što osjećamo i priznajemo, da smo nevrijedni stupiti ravno pred veličanstvo Božje. „Ti se bojiš, o čovječe, da se približiš k Ocu; kad si čuo njegov glas, sakrio si se; gle, dao ti je Krista za posrednika. Što ne može takav Sin od Oca? On je tvoj brat, tvoja pût, u svem iskušan izuzevši grijeh, da bi nam se smilovao. Ali možda se bojiš veličanstva božjega u ovom tvom bratu, jer premda je bio čovjek, ipak je i pravi Bog. Želiš li zagovornika kod njega? Idi k Mariji! Ona je čovjek, ništa drugo nego čovjek, premda ukrašena divnim darovima. Ne boj se, Sin će uslišati svoju Mater, a Otac će uslišati Sina; to su ljestve, po kojima grješnik dolazi k Bogu, na to se oslanja moje pouzdanje, na tom počiva sva moja nada.“ (S. Bernard. In Nativ. B. M. V. Sermo de Aquaed. Isp. Hettinger l. c. p. 530 sq.).

§. 10.

Mariju treba štovati posebnim odličnim štovanjem.

Kad je Marija prava Mati Božja; kad je ona milosti puna; kad ona i obiljem milosti i izvrsnim darovima i povlasticama daleko nadmašuje sve svete božje, a ono treba, da je štujemo posebnim štovanjem, više nego sve ostale svete ugodnike božje. U crkvi se zove ovo štovanje, koje se iskazuje Mariji Materi Božjoj hiperdulijsko, cultus hyperduliae, za razliku od štovanja, koje se iskazuje svecima, koje se zove dulijsko, cultus duliae.

Premda je bilo u krilu kršćanske crkve krivovjeraca (Collyridiani), koji su Mariju štovali kao Boga (cultu latriae), crkva se Kristova i ovdje držala srednjega puta, pa je Mariju, premda pravu Mater Božju, štovala onako, kako zaslužuje. Marija je obiljem svake milosti puna i dostojanstvom svojim nadilazi sve stvorove božje, ali ona je ipak samo stvor božji, otkupljena kao i svi ostali ljudi zaslugama Krista Sina svoga. Toga radi je ne ide božje štovanje, cultus latriae. Budući pak da svetošću i dostojanstvom nadmašuje sve svete, za to je ide veće štovanje, nego se daje svecima. To je jasno. Ali u čem je to veće štovanje, koje se u crkvenom govoru zove: hiperdulijsko štovanje?

Mariji izkazujemo veće štovanje nego drugim svecima time, što je više cijenimo i više do nje držimo nego do svih drugih svetaca i što se više pouzdajemo u njezin zagovor nego u zagovor drugih svetih. Sasvim je pak naravno, da unutrašnje naše mišljenje, štovanje i pouzdanje, koje u srcu imamo prema Mariji, pokazujemo i potvrgjujemo takogjer spoljašnjim djelima: riječima, znakovima. Istina, u katoličkoj crkvi redovno se skoro istim spoljašnjim znakovima iskazuje štovanje Bogu, Materi božjoj i drugim svecima. Klečimo ne samo pred presv. oltarnim otajstvom, gdje je nazočan Bog-čovjek, nego i pred kipom ili slikom Majke Božje, kao i pred slikama ili kipovima svetih. Ali prava pobožnost znade i tudijer držati pravu mjeru i razmjer.

Više se i jasnije razlikuje pobožnost, kako se riječima izvršuje i obavlja. Da ne spominjemo razlike u štovanju, kako se Bogu i kako se drugima svecima riječima izkazuje, dosta je da istavimo razliku, kako se Materi Božjoj i svecima očituje u riječima. Jedinu Bl. Djevicu zovemo u našim molitvama: slatkost, ufanje i život naš, dok nikad tima imenima ne zazi-

vamo drugih svetaca. Čuju se i drugi naslovi: vrelo milosti, vrutak milosrgja, vrelo ljubavi, mati lijepe ljubavi; za tim: kraljica neba, kraljica svih svetih; utjeha žalosnih, utočište grješnika, odvjetnica naša, ogledalo pravde. Uzmimo još ovamo različite tipove, kojima je Mati Božja kao u slikama napred već pokazana, od kojih je dosta da najglavnije spomenemo: Eden ili raj, gorući grm, koji nije izgorio, arka Nojemova i škrinja zavjetna, šiba Aronova, ljestve Jakobove, runo Gedeonovo, zatvorena vrata Ezekijelova, toranj Davidov. Ovamo idu i imena, kojima crkva zaziva Mariju, koja pokazuju koliko crkva štuje Mariju, i koliko se u nju uzda: ruža Jerihonska, toranj bjelokosni, prijestolje mudrosti, ogledalo pravde; zvijezda jutarnja, zvijezda mora, pomoćnica kršćana!

Štogod je jezik kojega naroda smogao ljepših riječi, sve je skupio i u vijenac složio, da ovjenča Mariju; štogod su lijepe umjetnosti znale, sve su stvorile, da proširo slavu Matere Božje; govorništvo i pjesništvo, slikarstvo, kiparstvo i graditeljstvo natječu se, što će bolje, što će više učiniti na slavu Marijinu. Umjetnost i znanost nisu ni jedne crtice iz svetoga čistoga djevičanskoga života Marijinoga zaboravili, nego ih sve uzdignuli u carstvo ideala i ondje ih svima na ogled izložili. Ako su kršćanski umjetnici u istinama kršćanske vjere nalazili obilne i slatke hrane, kojom su obilno duh i srce hranili, to su u Mariji imali bogato i neiscrpivo vrelo, iz kojega su crpali slatki napitak, koji ih je učinio na polju umjeća bezsmrtnima! Da nam se ne rekne, da govorimo, istina, pobožnim zanosom, ali da ničim ne dokazujemo i ne potvrgjujemo svojih riječi, treba da iznesemo i povjestničkih spomenika, iz kojih će se vidjeti, da je kršćanska crkva od početka vazda prije svih i više nego ostale ugodnike božje, štovala Mariju.

Nemaju krivo oni bogoslovci, koji uče, da treba početak štovanju Marije tražiti u početku povjesti roda čovječjega. Kad je Bog već u raju zemaljskom, odmah poslije grijeha obećao otkupitelja, koji će se roditi od žene, koja će satrti glavu zmijinu, a ono je sasvim naravno, da se predajom od usta do

usta s vjerom u budućega Mesiju prenosila na potomstvo zajedno i vjera i s njome štovanje na ženu, od koje se rodio otkupitelj. Praoci i pravednici staroga zavjeta uzdišući za Otkupiteljem, željno su čekali i pobožno mislili zajedno i na Mater Njegovu. Kako su je željno čekali i što su do nje pobožno držali pravednici staroga zavjeta, razabira se iz glasovitoga Izajinoga proročanstva: „Gle Djevica će začeti i poroditi Sina, i zvati će se Emanujel," (7. 14.). Po tom proroštvu saznali su za čudnu ovu Djevicu, za Mater božanskoga roda i pogani, te je i oni željno iščekuju.[1]

U drevnim liturgičkim knjigama spominje se časno i zaziva se pobožno Djevica sveta. Iz njih se razabira, da je istina, što piše bl. Kanizij (l. c. c. 31.) „Od početka predane i primljene vjere, jednako se natječu u hvali i slavi Bl. Dj. Marije ne samo Grci već i Aleksandrinci, Jeruzalemci, Etiopljani i drugi narodi. Za to kadgod su se u nekrvnoj svagdanjoj onoj žrtvi spominjali križa i smrti Otkupiteljeve, i slavili je, znali su vazda, da im treba časno se spomenuti i Matere Gospodnje i za to se materinskoj njezinoj blagosti smjerno izručivahu."

Toga radi već u prvim vjekovima dižu se velebni hramovi na počast Mariji. Istom što je car Konstantin dopustio, da se kršćani mogu slobodno javno sastajati i vjeru ispovijedati, na sve strane dižu se crkve i posvećuju Materi Božjoj. Isti Konstantin Novi-Rim (poslije Carigrad) posvećuje Bogorodici i moli biskupe skupljene na saboru u Niceji, da to potvrde. Pobožna mati careva Helena gradi crkve, pa ih posvećuje na čast Mariji; to je učinila u Nazaretu, gdje je Djevici angjeo navijestio otajstvo utjelovljenja; to čini i u Betlehemu, gdje je Djevica rodila božansko svoje čedo. U Rimu sredinom

[1] Isp. Vergilius: Eclog. IV. v. 4.: »Ultima Cumaei venit jam carminis aetas — Magnus ab integro saeclorum nascitur ordo. — Jam redit et Virgo, redeunt et Saturnia regna; — Jam nova progenies coelo demittitur alto. — Tu modo nascenti puero, quo terrea primum — Desinet, et tota surget gens aurea mundo.«

već 4. vijeka gradi papa Liberij troškom rimskog patricija Ivana na čast Bogorodici velebnu crkvu, prozvanu na uspomenu čuda, koje se na onom mjestu dogodilo: Snježna Gospa, Maria ad Nives, poslije: ecclesia Mariae Majoris. Spominju se u davnini još crkve na čast Bogorodici u: Edesi, gdje je sv. Aleksij pobožno zazivao njezinu pomoć i u Efezu, gdje je držan opći sabor (g. 431.) Da je, napokon, Bl. Dj. Marija od početka u crkvi nada sve ostale svete štovana, potvrgjuju različite svetkovine, u kojima se slave pojedini dogagjaji i otajstva iz njezina sveta života. Od davnih vremena slavi crkva uspomenu na naviještenje otajstva utjelovljenja Sina Božjega (Blagovijest); dan njezina slavna porogjenja; njezino uznesenje u nebo; bezgriješno začeće. — Isto tako nahodimo već u davnini u crkvi različne vjerske družbe, bratovštine i udruge osnovane pod imenom i okriljem svete i prečiste Djevice Marije.

Ali treba li dokazivati i posebnim spomenicima crkvene predaje potvrgjivati ono, što je sa stožernom istinom kršćanske vjere — otajstvom utjelovljenja — tako usko združeno, da se od njega rastaviti ne da? Treba li dokazivati ono, što svaki dan hiljade i hiljade glasova navješćuju? Izlišno bi bilo nizati i spominjati posebne svjedoke, kad nam sve, što u kršćanskoj crkvi vidimo i slušamo, potvrgjuje, da se od slova do slova ispunilo proročanstvo Bogorodično: „Gle! odsad će me blagosivljati sva pokolenja!“

Napomena. Budući da su svetkovine Bl. Dj. Marije, kako se razabira poimence iz onoga, što je rečeno za štovanje Marijino, dogmatičke vrijednosti, zato se napose u Dodatku opširnije govori o istim svetkovinama. Taj dio ispisan je, ispustivši sve što je već prije rečeno kod pojedinih istina, koje se dokazuju u ovoj knjizi i što nije bilo baš potrebno za razjašnjenje Marijinih blagdana, iz glasovitoga djela Benedikta XIV.: De Festis D. N. Jesu Christi et B. M. Virginis, kako se nalazi u knjizi: Theologiae Cursus Completus T. 26. ed. Migne Paris. 1862. Uzeo sam pak ovamo i svetkovine Marijine, jer sam uvjeren, da ću koristiti mnogima, koji znadu, koliko su korisne i potrebne a i zanimljive liturgičke propovijedi. Opetujem, da u ovom dodatku nemam nikakve druge zasluge i nikakvoga drugoga truda nisam uložio do li, što sam iz spomenutoga djela Benedikta XIV. odabrao ono, što mi se činilo zgodno i potrebno za Mariologiju.

DODATAK

Svetkovine blažene djevice Marije.

1. Uvod.

Znade se od s. Bernarda (Sermo in Salve Regina), da su se u njegovo doba svetkovale četiri svetkovine na čast Bogorodici i to: Svijećnica Purificatio, Blagovijest Annunciatio, Uznesenje ili Velika Gospa Assumptio i Rogjenje, Nativitas. Ostale svetkovine Marijine poslije su uvedene. (Isp. Mabillonius Nota 303. t. 5. et 6. apud Migne l. c. p. 531.) Ovdje ćemo redom u kratko izložiti postanak i značenje svih svetkovina Bl. Djevice Marije, koje se danas u katoličkoj crkvi svetkuju. Svetkovine kao dio bogoslužja imaju i dogmatičku vrijednost, jer potvrgjuju i javno pokazuju, da je crkva vjerovala onu istinu, koja je predmet religioznoga svetkovanja. Poznato je, a i razumljivo, da su vjernici unutrašnjim nadahnućem, rasvijetljeni Duhom svetim, mnoga otajstva mnogo prije praktički — svetkovanjem — ispovijedali, nego su bila u katoličkim školama izbliže izložena i od crkve teoretički istumačena i za vjerovanje naregjena. I tako će ovaj dodatak u kojem se spominju redom svetkovine, koje se u katoličkoj crkvi na čast Bl. Djevici Mariji svetkuju, potvrditi i još jače uglaviti one objavljene istine, o kojima je govor u ovoj knjizi i koje su dokazane dogmatičkim razlozima

2. Zaručenje Bl. Djevice Marije.

(23. siečnja.)

Na drugom je mjestu rečeno, da treba držati, da je Marija u istinu sklopila pravu ženidbu s blaženim Josipom. Svetkovina pak Zaručenja Marijina s Josipom ovako je postala.

Neki kanonik, čije se ime ne spominje, crkve karnotske (ecclesiae carnotensis), napisao je u svojoj oporuci († u 15. vijeku), da se na dan njegove smrti kaptol svečano spomene svetoga Josipa, jer dobro zna, da čast sv. Josipa prelazi i na Mariju i umnožava njezinu slavu. Ivan Gerson doktor i kancelar Pariškoga sveučilišta, osobiti štovatelj sv. Josipa, izjavio je, da se pokojnikova posljednja volja može na tri načina izvršiti. Izmegju ostaloga može se izvršiti tako, da se moli služba (officium) zaručenja Bl. Djevice sa sv. Josipom, koju je sastavio. U djelima Ivana Gersona, koja su izdana u Antverpenu god. 1706. t. 4. pag. 731. nahode se od njega dvije poslanice o službi zaručenja zajedno sa cijelom istom službom, a na strani 742. spominje se, da je papin legat naredio, da se svetkuje svetkovina: Ženidba sv. Josipa. Ako se nalog legata izvršio, jamačno je zapovijed legatovu ispunila crkva karnotska ili pače cijela pokrajina, koja je podložna bila njegovoj vlasti (legaciji). Zato čitamo, da je u 16. vijeku papa Pavao III. dopustio Ivanu Kalvu komisaru Malobraćana, da Malobraćani i sestre mole službu Zaručenja Bl. Djevice Marije sa sv. Josipom i to redom i riječima službe Rogjenja zamijenivši riječ Rogjenja s riječi Zaručenja, s posebnim evangjeljem: Kad je bila zaručena, dok se sastavi nova služba za ovu svetkovinu. U isto doba živio je Petar Dore iz reda dominikanskoga, komu je papa Pavao III. zapovjedio, da sastavi istu službu. On je zapovijed papinu izvršio, a papa je odobrio od njega sastavljenu službu (Isp. Bolland ist. ad diem 19. mart. in Vita S. Joseph §. 7.). Da li je ta služba prihvaćena i uvedena u cijelu crkvu, prije nego je obnovljen i ispravljen Rimski Brevijar, za stalno se ne zna. Iz regesta Sv. Zbora za Obrede vidi se, da je poslije reforme brevijara dopušteno mnogim crkvama u i izvan Italije, da mole službu Zaručenja i da se u istinu moli u svim crkvama, koje spadaju pod vlast rimske crkvene pokrajine prema listu pape Benedikta XIII. od 22. augusta 1725.

Bilješka. U Peruggiji čuva se prsten, za koga se kaže, da ga je imala Bl. Dj. Marija, kad se zaručila sa sv. Josipom. Ovaj prsten nagjen je u doba pape Gregorija V. Punih 484 godina čuvao se u gradu Kluzi (Chiusa) a poslije došao je u grad Peruggiju. Kluzijanci podigli su kod pape Siksta IV. parnicu protiv Perugijanaca zaradi toga prstena i papa dao im je pravo i zapovjedio, da im se prsten vrati. Poslije papine smrti Inocentije VIII. iznovice je naredio, da se prsten preda natrag Perugijancima. Mnogo se o tom prstenu pisalo i razpravljalo, da li je naime u istinu pravi t. j. da li je u istinu Marijin. Benedikto XIV. spominje, da treba poštivati, kako je i dosada bilo, taj prsten, kao časnu svetačku moć (relikviju), ali iz odredaba Siksta IV. i Inocencija VIII. ne izlazi, da je apostolska stolica odredila i izjavila, da je prsten u istinu pravi. Spomenuti pape samo su o tome sudili, tko ima pravo na taj prsten.

3. Svijećnica ili Očišćenje Bl. Djevice Marije.

(2. veljače.)

U starom zavjetu bijaše naregjeno u Lev. 12. 2. da žena koja začevši sjeme rodi muško, ostane sedam dana nečista juxta dies separationis menstruae; i dalje neka ostane nečista trideset i tri dana: Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Za to vrijeme neka ne ulazi u svetište, a kad progje odregjeno vrijeme i zaželi u nj unići: neka prikaže godišnje jagnje za žrtvu i golupče ili grlicu za grijeh: ako je pak siromašna, neka prikaže dvije grlice ili dva golupčeta, jedno za žrtvu a drugo za grijeh. Druga zapovijed u Exod. 13. 12. nalaže, da se prvenac Bogu posveti. „Odvajat ćeš Gospodu što god otvora matericu, i od stoke tvoje što god otvora matericu, što je muško da bude Gospodu. — Separabis omne, quod aperit vulvam, Domino, et quod primitivum est in pecoribus tuis, quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.“ Prvenca pak čovječjega dopušta zakon otkupiti: Prvenca pak čovječjega od tvojih sinova otkupit ćeš novcem: „uzet ćeš pet sikla za svaku glavu.“

Ni Marija ni Isus ne bijahu podvrženi tomu zakonu. Marija ne, jer nije začela po sjemenu, nego po Duhu sve-

tom ostavši zato djevica. Ne bijaše podvržen zakonu ni Isus, jer zapovijed u knj. Levitskoj proteže se na ženu; ako je dakle Marija izuzeta bila od onoga zakona, još više je bio izuzet njezin sin. Isusa nije vezala ni zapovijed u knj. Exoda, jer ona vrijedi za prvenca: koji otvori matericu, qui aperit vulvam, Isus pak rodio se od prečiste djevice.

Ipak obadvoje, Isus i Marija, dragovoljno su se podvrgli zakonu i izvršili zapovijed Gospodnju, da nama dadu primjer poniznosti. Sv. Luka 2. 22. o tom ovako izvještuje: „Kad su se svršili dani njezina očišćenja, po zakonu Mojsijinu donješe ga u Jeruzalem, da ga metnu pred Gospoda, kako je pisano u zakonu Gospodnjem: da se svako dijete muško, koje najprije otvori matericu posveti Gospodu, quia omne masculinum adaperiens vulvam Sanctum Domino vocabitur.“ Dali su, što je bilo u zakonu odregjeno: „I da prinesu prilog kako je rečeno u zakonu Gospodnjemu, dvije grlice ili dva golubića“. Ispunili su zapovijed, da, kako veli sv. Toma, dadu primjer poniznosti i da potvrde zakon.

Ima ih, koji pripovijedaju, da je Bl. Djevica unišavši u hram da se moli, otišla na mjesto odregjeno za djevice. Kad su se zaradi toga Židovi u hramu pobunili i htjeli je odanle maknuti, ustade Zakarija, otac Ivana Krstitelja, da ih umiri i sklone, da Mariju ostave na njezinom mjestu. Time je uvrijedio i razžestio Židove, koji na nj navališe i izmegju hrama i oltara ubiše. Ovoj predaji ne vjeruju trijezni i ozbiljni povjesničari i bogoslovci, jer nema nigdje tvrdoga oslona.

Istom zgodom, kad je naime Marija došla s božanskim svojim djetetom u hram, našao se u Jeruzalemskom hramu, doveden Duhom svetim, Simeon čovjek pravedan i bogobojazan. Primivši u ruke svoje božansko dijete, hvalu podavši Bogu zamoli ga, da ga pusti sada mirno umrijeti; pošto je još prorekao njegovu muku i žalosti velike, koje čekaju Majku njegovu, predade ga natrag Mariji.

Ondje je bila i proročica Ana, udova 80 godina stara, koja je neprekidno u hramu služila. I ona je hvalila Gospodu,

što je poslao svoga Sina i ispovjedila, da je on poslan, da otkupi od grijeha narod, koji bude u nj vjerovao.

U grčkim liturgičkim knjigama spominje se na 3. veljače, da su Simeon i Ana odmah poslije toga umrli.

Na uspomenu dogagjaja, o kojem izvještuje Luka 2. 22. sll. slavi se u katoličkoj crkvi svetkovina: Svijećnica ili Očišćenje Bl. Dj. Marije na dan 2. veljače. Taj je naime dan četrdeseti poslije Božića, jer taj dan bio je u zakonu odregjen za očišćenje ženama, koje su rodile muško dijete.

U liturgiji Ambrozijevoj i u grčkoj crkvi uzima se taj blagdan za svetkovinu Gospodnju. Evangjeoski naime izvještaj spominje, da je Simeon u susret došao Mariji i Josipu, kad su Isusa nosili u hram, zaradi čega tu svetkovinu Grci i zovu: Hypante ili Hypapante. Zaradi toga se često ta svetkovina zvala Sv. Simeona. Htio je Gospodin, da se prikaže u hramu, da se njegovo dostojanstvo mesijansko potvrdi proroštvom Simeonovim i Aninim. Zato Grci uzimaju, da je taj dan svetkovina Isusova a ne Marijina, a i Beda je zove: Oblatio Christi ad Templum. Prikazanje Isusovo u hramu. Ali po liturgiji rimske crkve broji se taj dan u svetkovine Marijine i zove se: Purificatio B. Virginis, a znači isto što i Oblatio, kako spominje du Cange (in Glossario ad verbum: purificari) „Purificatio est oblatio, quae a mulieribus, quae post partum in Ecclesia purificantur, sacerdotibus offertur.“

Bolje je, da se taj dan uzme za svetkovinu bl. Dj. Marije, premda se čini, da evangjelist Luka govori i o očišćenju Isusovu: „Postquam impleti sunt dies purificationis ejus“, razumijeva se pak tudijer Isus, jer o njem je govor na tom mjestu. „Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur *puer*, vocatum est nomen ejus Jesus“. Ali učeni bogoslovci, koji dobro umiju čitati sv. pismo, opominju, da treba sve što se kaže za obrezanje, prije nego se spomenulo očišćenje, uzeti kao da je mimogredce samo rečeno i zato se zamjenica: *ejus* proteže na Mariju, koja se spomenula u početku evangjeoskoga izvještaja: Maria autem conservabat omnia verba haec in corde

suo. (Isp. Serry Exercit. 36. n. 3.; Gottus: de Verit. Relig. Christ. tom. 4. part. 1. cop. 12. §. 1. n 6.) Zaradi toga katolička crkva, kao vjerodostojna tumačiteljica sv. pisma, ovu svetkovinu zove: Purificatio B. Mariae, Očišćenje Bl. Dj Marije i u evangjelju, koje se kod sv. mise na taj dan čita, mjesto: *ejus*, čita: Mariae. „Postquam impleti sunt dies Purgationis Mariae secundum legem Moysis."

Svetkovina Očišćenja Bl. Djevice slavi se obhodom, kod kojega se nose zapaljene svijeće. Obhod na taj dan spominje već Ivo karnotski biskup u 11. vijeku. Goruće svijeće, što ih vjernici nose kod obhoda naznačuju svijetlo božansko, koje je rasvijetlilo tmine našega neznaboštva i opominju vjernike, da u božanstvu Isusa Krista priznadu svjetlo, koje rasvjetljuje naše tmine.

Drugi crkveni pisci misle, da obhod osim alegoričkoga smisla, ima povjesnički temelj i vele, da je crkva kršćanska mnoge poganske obrede posvetila ili kršćanskomu ih nauku prilagodila. Tako je naredila, da se na svetkovinu Očišćenja Bl. Djevice Marije nose u obhodu zapaljene svijeće na čast prečiste i prejasne Djevice Marije, što su prije činili pogani na čast neke božice. (Isp. Ivan Gerson pisac iz 15. vijeka: De directione Cordis S. 3. p. 474 considerat. 21.)

Drugi opet misle, da je obhodu gorućimi svijećami povod uzet iz evangjelja, koje se čita kod sv. mise: „lumen ad revelationem gentium" (Isp. Vertus: Explicat Caerem. Eccles. t. 2 p. 17. i isp. Joannes B. Casalius: de vet. Sacr. ch. Ritibus c. 42.)

Drugi opet vele (isp. Catechismus Monspesulanus ed. Lugd. a. 1730. pag. 314.), da se na taj dan blagosivljaju svijeće zato, što crkva običaje blagosivljati sve, što se upotrebljava kod svetih obreda i zato vjernici u obhodu i kod nekih dijelova sv. mise drže u rukama goruće voštanice, da time pokažu, da se isto tako raduju kao nekoč i Simeon, koji je, držeći Isusa na rukama ispovjedio, da je ono dijete svijetlo pogana i slavä Izrajelova; obhod se pak drži ili na uspomenu putovanja Bl. Djevice u hram ili zaradi onih općenitih uzroka, radi kojih se svi ophodi u crkvi drže.

Ali Baronius kaže (in Notis ad Martyrol. ad diem. 2. Febr.), da je papa Gelazij I. na svršetku 5. vijeka dokinuo bezbožne igre Lupercales, kod kojih su pogani goli po gradu trčali i jarećima kožicama žene udarali, jer su držali, da je to korisno za njihovu plodnost i za laki porod. Papa je dakle naredio svetkovinu Očišćenja Bl. Djevice ukinuvši poganski ludi običaj. Svetkovina je iz zapadne crkve prešla i u istočnu i ondje je prihvaćena, da bi se ublažila srdžba božja povodom strašne kuge, koja je pod carem Justinijanom u Carigradu nemilice harala. Napokon je papa Sergij u 7. vijeku, kako se razabira iz Anastazijeva Pontifikala, naredio, da se na tu svetkovinu obhod drži gorućim voštanicama.

Premda se mnogi crkveni pisci i povjesničari slažu s Baronijem, ima ih ipak dosta i to vrsnih poznavača crkvenih starina (Martene: de antiqua Ecclesiae Disciplina c. 15.) koji drže, da je svetkovina Očišćenja Bl. Dj. Marije bila poznata i u običaju prije cara Justinijana. Oslanjaju se pak najviše na Martirologij, koga crkveni pisci: Beda, Cassiodorus i Valfridus pripisuju sv. Jeronimu, koji je dakle stariji od pape Gelazija I. U tom Martirologiju pisano je za dan 2. veljače: Purificatio S. Mariae Matris Domini nostri Jesu Christi; a za dan 5. siječnja zabilježeno je: In Hierosolyma Simeonis Prophetae cum obtulit ei Dominum Jesum Christum Maria et Joseph, et depositio ipsius Prophetae. Henschenius, koji je nastavio djelo Bollandijevo kod dana 2. veljače dokazuje, da se prije nego Baronij misli, svetkovala svetkovina Očišćenja Bl. Djevice Marije u Feniciji, Siriji, Cipru i kod Kopta i kaže: budući da je to drevna u crkvi svetkovina, koja potječe iz vremena, koja su blizu apostolima, može se za nju kazati poznato ono sv. Augustina: „Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur."

Inocencij III. u govoru na svetkovinu Očišćenja kaže, da je na taj dan posvećen i prilagogjen na čast Mariji onaj poganski obred, kod kojega su pogani noću na čast Cerere baklje

nosili i govorili da Etnu rasvjetljuju, da bi našli Proserpinu, koju je ugrabio Pluto.

Benedikto XIV. pristaje uz one (Menardus: ad Sacrament. S. Gregorii 1. 41. et 42.; Henschenius ad diem 2. Febr. p. 261. i drugi) koji drže, da je obhod na dan Očišćenja Marijina uveden davno prije doba Sergijeva, na mjesto poganskoga obreda (Amburbalia), kod kojega su pogani gorućimi bakljama obilazili grad mjeseca veljače na čast podzemnim bogovima, da im se zahvale na svim pobjedama, koje su njihovom pomoći one godine izvojštili.

Iz ovih različnih mišljenja čini se da izlazi ovo: papa Gelazij ukinuo je bezbožne Luperoalije, ali ne može se tvrditi, da je na mjesto njih odredio i uveo svetkovinu Očišćenja: Sergij nije obhod na Svijećnicu odredio i uveo na mjesto poganskog obreda (koji se zove Amburbalia), ali treba kazati, da je uredio taj obhod i odredio, da se na taj dan, kako i na druge Marijine svetkovine u obhodu ide od crkve sv. Hadrijana k bazilici Liberijevoj (Maria Major).

4. Blagovijest ili Navještenje Bl. Dj. Marije.

(25. ožujka.)

Ova se svetkovina u Sakramentaru sv. Gregorija zove: Sancta Annunciationis dies; sabor Trulanski zove je: Dei Matris Annunciatio; u Noveli cara Emanuela Comena (ad cap. 1. tit. 7. Nomocanonis Photii): Dies Annunciationis Dominae Nostrae Dei Genitricis. Na pitanje: dali je Blagovijest svetkovina jedino Marijina ili je zajedno i Isusova, zgodno odgovara Suarez (de Relig. t. 1. l. 2. c. 5,): ako se ova svetkovina za sebe uzme, velika je svetkovina, koja se proteže na čovječanstvo Kristovo, jer na taj dan poklonio je Isus ljudima najveći dar i učinio najveće svoje čudo, ali jer nije taj dar potpuno darovan prije, nego što je Bl. Djevica rodila, otuda izlazi, dan je Rogjenja Kristova svetkovina Isusova, Blagovijest je pak dan Marije, kojoj crkva na taj dan svoje molitve prikazuje.

O otajstvu, koje se slavi na ovu svetkovinu, izvještuje

evangjelist Luka 1. 26. sq. gdje pripovijeda, da je šesti mjesec odkad je Elizabeta zatrudnjela, angjeo Gabrijel poslan bio k djevici u Nazaret, koja je isprošena bila za Josipa. Unišavši angjeo k njoj pozdravi je: Zdravo milosti puna, blažena ti megju ženama. Kad je sveta Djevica uplašena ovim pozdravom promišljavala, što da znači taj pozdrav, reče joj angjeo: Ne boj se Marijo; našla si milost kod Boga. Gle začet ćeš u utrobi i porodit ćeš sina i nazvat ćeš ime njegovo Isus, itd. Kad je Bl. Djevica odvratila: Kako će to biti kad muža ne poznajem? odgovori angjeo: Duh sveti sići će nad tebe i sila Svevišnjega obsjenit će tebe i zato što će se roditi iz tebe sveto, zvat će se Sin Božji; jer u Boga je sve moguće što reče. A Marija reče: Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.

Sv. oci složno uče, da je Marija izrekavši riječi: Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj, odmah postala mati Božja. Duh sveti je čudnim načinom iz krvi Marijine prečiste toliko odabrao, koliko je potrebno bilo, da se začne tijelo Kristovo. Bog pak je sam bez sudjelovanja Marijina božanstvo svoga Sina sjedinio s čovječanstvom tako, da su obje naravi postojale u jednoj osobi. Otuda izlazi, kako je rečeno prije, gdje se dokazivalo materinstvo božje Marijino, da je Marija u istinu prava mati Kristova, jer je za postanak tijela njegova sve dala, što daju i naravske matere svojoj djeci. Dala mu je svoju bit i rodila dijete, koje bijaše iste naravi s njome. Zato je ona zajedno i mati' božja, jer ono što se ragja nije gola narav, nego osoba. Utjelovila se jedino druga osoba presvetoga Trojstva naime Sin Božji. Ali to djelo izvele su i učinile sve tri osobe božje; kaže se ipak, da je to djelo učinio Duh sveti, jer utjelovljenje Sina Božjega izišlo je iz prevelike ljubavi božje, a ljubav se posebnim načinom pripisuje Duhu svetomu, kako se posebnim načinom pripisuje moć Ocu a mudrost Sinu; pripisuje se Duhu svetomu i zato, što je čovječja narav uzeta od Sina iz čiste milosti, a milost se pripisuje Duhu svetomu; napokon i zato, što je po utjelovljenju

čovječja narav posvećena, posvećenje pak pripisuje se posebnim načinom Duhu svetomu (Isp. sv. Tomu 3. q. 32. a. 1.)

Začeće Kristovo pravo je čudo svemoći božje i puno je svrhunaravskih povlastica. Začeto je tijelo Kristovo, a da nije povrijegjeno djevičanstvo materino. U času kad se s tijelom združila duša, sjedinilo se božanstvo s čovječanstvom i zaradi toga je od istoga časa Krist bio pravi Bog i pravi čovjek i imao dvie volje i dvije vrste djelovanja, božje i čovječje. Od časa svoga začetka Krist bijaše Svećenik, duhovnoga i vječnoga kraljevstva Kralj: bijaše svet ne samo svetošću pripadnom po posvetnoj milosti, nego svet bitnom svetošću, koja je izlazila od Riječi Božje, koja je bila bitno sjedinjena s čovječanstvom. U času začetka postao je Krist glava angjela i ljudi; pun znanja božjega kao Bog, a mimo to imao je kao čovjek znanje dobiveno (acquisita scientia), uliveno i blaženo tako, da je u onom času, budući da je bio već u blaženstvu, gledao božju bit, sve prošlo, sadašnje i buduće, znao sve tajne srdaca. „Ovim čudesima, darovima i povlasticama bijaše nadareno začeće Kristovo, otale svatko može lako razumjeti, da je bilo čudno i svrhunaravsko.“ (Isp. P. Graveson de Myster. et annis Christi Dissert. 2.).

Toliko je trebalo spomenuti najprije o istom otajstvu utjelovljenja. Opširnije bit će o tom govor na drugom mjestu, kad dodje red, da izlažemo nauk katoličke crkve o utjelovljenom Sinu Božjem. Sad ćemo u kratko nešto reći o pripadnim pitanjima, koja su u savezu s tim otajstvom, o mjestu naime, vremenu, godini i danu kad se to otajstvo izvršilo.

Izvršilo se u Nazaretu u kući i sobi Josipovoj, gdje je obitavala Bl. Djevica. O tom govori sv. Bernardo (Hom. 3. super. Missus est) ovako: „Kamo je unišao (angjeo) k njoj? Mislim u skrovište stidne sobice, gdje je možda kod zatvorenih vrata molila se Bogu Ocu potajno.“

Svi sv. oci i crkveni pisci složno uče, da je prečista Djevica Isusa začela, čim je pristala na poruku Božju: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.“

Za uru, kad se to dogodilo, ne zna se ništa stalnoga. Zato je crkva odredila, da se na uspomenu toga otajstva, u tri različna doba dana zorom, o podne i na večer, zvonom dade znak i opomenu vjernici, da se pobožno sjete velikoga otajstva, koje je donijelo spas cijelome svijetu.

Kardinal Kajetan misli, da je presvetoj Djevici, kad je začela Isusa bilo 27 ili 24 ili najmanje 22 godine. To mišljenje žestoko pobija Catharinus i dokazuje, da je Djevici Mariji tada bilo najviše 14 godina. Ovo mišljenje drže crkveni pisci za najvjerojatnije.

Otajstvo utjelovljenja izvršilo se dakako iste godine od stvorenja svieta, kad se Isus rodio. Isus se pak rodio po izvještaju Matejevu 2. 1. za vladanja kralja Iruda: „Kad se dakle rodio Isus u Betlehemu Judinom u dnevima Iruda kralja“; evangjelist Luka 2. 1. veli, da je to bilo za cara Augusta: „Izigje zapovijed od cara Augusta.“ Dan rogjenja Kristova Rimski Martirologij ovako naznačuje: „Godine od stvorenja svijeta, kad je u početku stvorio Bog nebo i zemlju, 5199e (pet tisuća sto devedeset i devete“.) Za te riječi kaže Baronius, da se pisac Martirologija u brojenju godina poveo za prijevodom 70torice (septuaginte), a u Analima n. 118. piše, da se u davnini brojile godine od stvorenja svijeta po prijevodu septuaginte a ne po hebrejskom tekstu. Razlika je izmegju ova dva spomenika dosta velika, jer septuaginta broji skoro 1500 godina više nego hebrejski kodeksi, s kojima se slaže i naša Vulgata. Rimska crkva pristaje u tom pitanju uz hebrejski tekst i Vulgatu. Bilo bi ovdje izlišno, da spominjemo sve one dokaze, koji pokazuju, da je istinitije i stalnije brojenje godina po hebrejskom tekstu. To je stvar egzegeta. Poznato je, da množina katoličkih tumačitelja sv. pisma uči, da treba godine od postanka svijeta brojiti, kako ih broji Vulgata po hebrejskim spomenicima. Po tom računu Isus se rodio godine od stvorenja svijeta (po prilici) 4000. Dakako, kad treba točno odrediti godinu rogjenja Kristova, ne slažu se ni svi oni crkveni pisci, koji godine broje po Vulgati (dosta znameniti ma-

tematičar i kroničar Mihael Moestlinus spominje 132 različna mišljenja o godini rogjenja Kristova isp. Valemontius Elem. Hist. t. 1. l. 1. c. 3.) Ipak množina, kako je rečeno, učenjaka drži, da je najvjerojatnije ono mišljenje, koje uzima, da se Isus rodio spomenute godine naime 4000. (ta godina vrijedi za doba Benedikta XIV. koji o tom pitanju razpravlja u djelu: De festis D. N. Jesu Christi, otkale ovo ispisujemo).

Začeo se pak Krist mjeseca ožujka dana 25. To se mišljenje oslanja na drevnu predaju, koja je poznata bila već u doba cara Augusta. U svim grčkim liturgičkim knjigama (Menologije, Meneae, Synaxarija), u kalendarima i Martirologijima Egipatskih Kopta, Siraca, Kaldejaca, Rutena, u latinskim Martirologijima, Brevijarima i Misalima, napokon u Sakramentaru sv. Gregorija nalazi se svetkovina Naviještenja zabilježena na dan 25. ožujka. Složno učenje istočne i zapadne crkve dokazuje, da iz apostolske predaje, a ne iz običnoga računanja, po kojem žena deveti mjesec poslije začeća rodi, izlazi, da se otajstvo utjelovljenja izvršilo baš na dan 25. ožujka.

Ako se u nekim pokrajinskim crkvama nekad svetkovala ta svetkovina drugi koji dan n. pr. 18. prosinca (kako je odredio sabor Toletski u 7. vijeku za hispanske crkve) bilo je to zato, što 25. ožujak redovno pada u korizmeno vrijeme, kad se ne može taj dan slaviti. Opća crkva ipak ostala je pri starom običaju, koji je danas prihvaćen i u Hispaniji, te je svetkovala Blagovijest vazda na dan 25. ožujka. O postanku iste svetkovine ovako čitamo kod Bolandista: „Ova velika svetkovina svetkovala se u drevnoj davnini tako, da je slobodno pobožno misliti, da treba njezin postanak pripisati zahvalnoj duši Bogorodice Djevice, koja je običavala svake godine najpobožnijim štovanjem i posebnom pobožnošću spominjati se, da je Bog ovaj veliki dar njoj i cijelomu svijetu ovaj dan poklonio, da je naime Riječ Boga u njezinoj utrobi tijelo postalo i ona povjerovavši navieštenju angjeoskomu Mati Božja postala. Kad su apostoli vidjeli, kako se Presveta Bogorodica običaje pobožno i zahvalno sjećati ovoga otajstva, spoznali su svoju dužnost, te su i oni isti nju nasljedovali i naredili, da se to isto čini po cijelom svijetu. Stalno je po pravilu sv. Augustina: de Bapt. contra Donast. l. 2. c. 24.: „Što drži cijela crkva, a nije naregjeno u saborima, nego se vazda držalo, pravo je, da se vjeruje, da je predano jedino ugledom apostolskim.“

5. Sedam Žalosti Blažene Dj. Marije.

(U petak poslije Glušnice.)

U katoličkoj crkvi petak poslije gluhe nedjelje posvećen je svetkovini Žalosti Marijinih i zato se nije mogao odrediti stalan dan mjeseca za tu svetkovinu. Papa Benedikto XIII. odredio je 22. kolovoza 1727. da se služba žalosti Marijinih služi u cijeloj crkvi, dok se već prije u nekim pokrajinskim crkvama služila.

Stalno se iz evangjeoskoga izvještaja zna, da je Bl. Djevica Marija pod križem bila, kad su Isusa propinjali. „A stajahu kod križa Isusova mati njegova i sestra matere njegove Marija Kleofina i Marija Magdalena. A Isus vidjevši mater i učenika koga ljubljaše gdje stoje, reče materi svojoj: ženo! eto ti sina tvoga; za tim reče učeniku: eto ti matere tvoje, i od onoga časa uze je učenik k sebi.“ Iv. 19. 25. Zato je stalno, da je i nju, kad je motrila užasan onaj dogagjaj, teška pritisnula žalost, i ispunilo se na njoj proroštvo Simeonovo: „I blagoslovi ih Simeon i reče Mariji materi njegovoj: Gle postavljen je ovaj na propast i na uskrsnuće mnogih u Izrajelu i da bude znak, protiv koga će se govoriti, a i tebi samoj probost će nož dušu“. Luka 2. 34.

Mnogi su krivo mislili, da je Marija po tim riječima Simeonovima, pod križem od težke žalosti kao mučenica umrla. Pravo veli sv. Ambrozij (in Luc. l. 2. c. 2.): „Ni slovo ni povjest ne uče, da se Marija preselila s ovoga svijeta od muke tjelesne smrti.“

Neki takogjer, kažu po učenju Origenovu, krivo tumače Simeonovo proroštvo i vele, da je Marija motreći Sina svoga u takvom poniženju i sramoti podvojila pod križem o njegovu

božanstvu. Ali to nije istina. Blažena je naime Djevica davno prije znala ne samo, da će Sin njezin trpjeti, nego je i sve okolnosti njegove muke znala mnogo bolje nego David, Izaija, Danijel ili koji drugi od proroka. „Non ignara erat mysterii, quod genuisset resurrecturum.“ (S. Ambros. de Inst. Virg. c. 7.) Sv. Toma uči, da nož, o kojem govori Simeon, može značiti, da se Marija čudila i razmišljavala u srcu, kad je, poslije svega što je doživjela i vidjela na Isusu čudna i svrhunaravska, motrila ga na svršetku pod križem, kako je pogrgjen i ponižen; ali nikako ne znači, da je vjerom krenula u božanstvo Isusovo. (3. q. 27. a. 4. ad 2.)

Složno svi crkveni oci i crkveni pisci uče, da je Simeon nožem htio naprijed naznačiti tešku žalost, koja će stisnuti dušu Marijinu, kad bude gledala, kako joj Sina na križ pribijaju. Crkveni pisci opisuju žalosti Marijine kao najteže, koje mogu pritisnuti dušu čovječju i zato je zovu: mučenica i više nego mučenica; a crkva je slavi kao: kraljicu mučenika. „Ako je nož dosegao dušu, kad je pod križem stajala dok su apostoli pobjegli, kad je gledala Gospodina gdje visi, bijaše više nego mučenica, jer u duši unutra nožem ranjenoj nije manje ljubavi nego je žalosti.“ S. Ildephons. serm. 2. de Assumpt. B. Virg. th. 12. Bibl. Patr. p. 580.

Na pitanje jeli Bl. Djevica u teškoj žalosti prolila suze i od boli shrvana srušila se i pala ničice na zemlju, ima ih, koji odgovaraju, da se protivi dostojanstvu Matere Božje, da se misli, da je plakala od boli. Tako n. pr. Thiers u traktatu: De superstitione t. 2. c. 3. pobija one, koji misle, da je Marija plakala i obara se žestoko na hvalospjev, koji se u službi toga dana moli: Stabat Mater dolorosa juxta crucem *lacrimosa*. Čini se, da se s njime slaže sv. Ambrozij, kad u posmrtnom govoru nad mladjahnim carem Valentinijanom veli: „Stantem illam lego, flentem non lego, čitam da je stajala, da je plakala ne čitam.“

Velika množina sv. otaca (koje spominje Novatus t. 1. De Eminentia Deiparae Virginis Mariae c. 18. quaest. 4.) uči,

da je Bl. Dj. Marija plakala, ali time nije joj ni vjera ni ustrajnost malaksala. Suze naime nisu vazda znak malaksale hrabrosti ili slomljene ustrajnosti, jer i isti Krist plakao je nad Jeruzalemom i Lazarom.

Mimogredce spominje Benedikto XIV. da hymnus: Stabat Mater, nije sastavio ni S. Gregorij Veliki, ni sv. Bonaventura, nego papa Inocencij III. i poziva se na svjedočanstvo Ludovika Jakoba in Bibliotheca Pontificia i Oldoina in Addit. ad Ciaconium de vita Inoc. III.

Benedikto XIV. pristaje uz one bogoslovce, koji uče, da Bl. Djevica nije od boli shrvana srušila se i pala na zemlju. Ivan Gerson (in Expos. Pass. Dom t. 3.) ovako opisuje Bl. Djevicu kod križa: „Stajala je ravna. Tako kaže evangjelje: i stajala je pred križem, ne na strani, gledala je lice i muku Sina svoga propetoga.“ Sv. Bernardin Senenski (serm. 51. in Feria 6. Parasceves in Passione Domini art. 4. c. 2.) kaže, da je u nekoj vjerodostojnoj povjesti čitao, da je Bl. Djevica srela Sina svoga, kad je križ nosio od kuće Pilatove na Kalvariju i ugledavši ga duhom klonula i srušila se; kad je to Isus spazio, kao da su mu od žalosti sile malaksale, sjeo je; tada vojnici prisiliše Simeona Cirenejskoga, koji se vraćao iz zaselka, da ponese križ. Da se sačuva na taj dogogjaj uspomena, sagragjena je na onom mjestu kućica, koju prozvaše: aedicula Sanctae Mariae de Spasmo. U toj kućici pokazivahu kamen, na kome je sjedio naš Spasitelj. Na tu pripovijest primjećuje sv. Bernardin: „Quae tamen sunt pie credenda magis, quam temerarie asserenda.“

Quaresmius nekada apostolski komisar u svetoj zemlji, veli o toj kućici, da ju je dala sagraditi Helena, a na velikom žrtveniku postavljen je onaj kamen, na koji se Bl. Djevica srušila; kad su pak nevjernici oskvrnuli sv. kućicu, neki franciskan Korset, kod svojih na glasu čovjek, velikim novcem kupio je kamen i postavio ga nad vrata svete kuće Sion. Kad je došao u Jeruzalem (komisar) prvi puta, našao je kućicu vrlo već trošnu, a kad je iznovice u Palestinu putovao, našao je

sasvim porušenu, a na njezinu mjestu sagradjena je bila štala za konje, koji su svi pogibali, ne zna se za stalno, da li čudom božje pravde ili prirodnim zakonom.

Kad su neke pobožne duše iskale, da im se dade na svetkovinu: B. Virginis de Spasmo oprost, zamoliše na glasu bogoslovca Kajetana, da o toj stvari svoju kaže. On je izjavio da u evangjelju ništa drugo ne nahodi, nego da je Simeon Cirenejski prisiljen nosio križ, koji je bio na ramenima Isusovim i otuda izlazi, da je Isus tako bio sustao, da nije mogao nositi križ do Kalvarije. Za tim spominje: spasmus dolazi od velike žalosti, koja unutrašnje dijelove tijela stegne i poremeti ćutila zaradi čega čovjek izgubi svijest i ćućenje. Druga je opet vrsta spasmusa, kad ohlade (i ukoče se) udovi i uslijed toga malakšu sile, da čovjek, premda je kod svijesti i premda ćuti, ipak ne može na nogama stajati. Bl. Djevicu Mariju nije spopala ni jedna vrsta spasma (t. j. prevelika žalost, za koju ne znamo pravo i zgodno ime), jer ne smije se uzeti, da je Bl. Djevicu spopala teška takva bolest i žalost, koja je njezinu dušu, u kojoj je bilo savršenstvo milosti tako pritisnula, da joj je razum i ćućenje poremetila, jer se to protivi dostojanstvu njezina tijela i dostojanstvu njezine duše. U evangjelju čitamo, da je za muke Gospodinove Bl. Djevica stajala, a to znači, da je na nogama stajala, a nije ležala na zemlji od boli shrvana. (Tract. 13. de Spasmo B. V. M. S njime se slažu: Suarez in 2. part. D. Thom. t. 2. q. 27. art. 6. sect. 3. et q. 51. art. 3. disp. 41. sect. 2.; Cornelius a Lapide in cap. 19. Joannis pag. 524. edit. Antverp. 1595.; Novatus de Eminent. Deip. Virg. t. 1. c. 18. 2. 7.)

Benedikto XIV. kori slikare a i propovjednike, koji slikaju i opisuju žalosti Marijine tako, da ju prikazuju kao bez duše od žalosti, poput običnih narjekuša, koje si vlasi čupaju, rukama lamaju, u prsa si udaraju i o zemlju sa sobom tuku. To nije u redu, kad evangjelje kaže, da je pod križem stajala; tješila se i hrabrila voljom Oca i plodovima muke.

Toliko o predmetu svetkovine Žalosti Marijinih.

Ako se pak pita, kad se počela služba sedam žalosti služiti, množina bogoslovaca slaže se u tome, da je pokrajinski sabor Teodorika biskupa Kolonjskoga (Coloniensis) g. 1413., da bi suzbio Husite krivovjerce, koji su gazili i oskvrnjivali slike Isusove i Majke žalosne, odredio, da se svake godine svetkovina Žalosti Bl. Dj. Marije svečano svetkuje u petak poslije nedjelje: Jubilate, ako ne padne na taj dan druga svetkovina, u kojem slučaju treba to učiniti u prvi potonji petak.

Slikari, da prikažu žalosti Bl. Djevice Marije, slikaju je probodenu sa sedam noževa; misle neki bogoslovci, da je to zaradi sedam utemeljitelja reda servitskoga, koji su promatrali različne žalosti Marijine tako, da su ih megju sebe porazdijelili i svaki o jednoj razmišljao.

6. Pohod Bl. Djevice Marije.

(2. srpnja.)

O dogagjaju, koji se slavi na taj dan, pripovijeda evangjelist Luka 1. 38. slj. Pošto je angjeo navijestivši otajstvo utjelovljenja otišao: „Ustavši pak Marija onih dana otide žurno u gornju zemlju u grad Judin i unigje u kuću Zakarijinu i pozdravi Elizabetu“. Katolički pisci i bogoslovci poslije mnogih sv. otaca pobijaju ono, što veli sv. Bonaventura i neki drugi pisci, da je Marija, čuvši od angjela, da je njezina tetka neplodnica u starosti svojoj začela sina i da je već u šestom mjesecu trudna, otišla u pohode k svojoj tetki, da se na svoje oči uvjeri, da li je istina, što joj je angjeo rekao i tako da se osigura, da će se i na njoj ispuniti poruka angjeoska. Ona je prije nego se uputila k tetki, čvrsto povjerovala angjelu, kako se to vidi iz njezinih riječi: Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj. Zaradi te vjere i pozdravlja je Elizabeta: „Blažena koja si vjerovala, jer će se ispuniti na tebi, što ti je rečeno od Gospoda.“

Sv. Bernardo (hom. 4. super Missus est) slaže se sa sv. Ambrozijem (l. 2. in Lucam) koji uči, da se Marija požurila

u pohode k tetki, da joj vesela javi otajstvo utjelovljenja i da joj čestita, što je ona ista čudnim načinom začela sina i da joj bude na pomoći. Iz evangjeoskoga pak izvještaja ne izlazi, da je odmah poslije odlaska angjela otišla na put, jer evangjelist kaže, da je otišla: in illis diebus, u one dane; ono: cum festinatione znači, da se na putu žurila. Treba dakle uzeti veli Natalis Aleksander (in cap. 1. Lucae), da je Marija poslije nekoliko dana, koje je kod kuće sprovela u razmišljanju sv. otajstva i u molitvi, ustala nadahnuta Duhom sv. i hitnjom otputovala u gorski kraj Judeje.

Vjerojatno je, da Marija nije sama putovala; ne zna se za stalno, da li ju je Josip pratio. Iz Matejeva evangjelja cap. 1. znamo, da Josip ništa nije znao za otajstvo njezina začeća: za to je doznao istom onda, kad ga je angjeo u snu opomenuo. Da je pak došao s Marijom u kuću Zakarijinu i čuo razgovor Marijin s tetkom njezinom Elizabetom, saznao bi već tada, da je Marija začela. Drugi pak crkveni pisci misle, da je sv. Josip pratio Mariju, ali nije bio nazočan kod razgovora Marijinog s Elizabetom. Evangjelje kod toga razgovora ne spominje nikoga osim Marije i Elizabete. Zato Ayala (in Pictore Christiano erudit. l. 4. c. 5. n. 4.) premda drži, da je Josip pratio na putu Mariju, kori slikare, što slikaju kod razgovora i sv. Josipa.

Crkveni pisci složno uče, da je grad, kamo je Marija putovala, bio Hebron ili Karjath-arbe. Zakarija kao svećenik iz koljena Judina za stalno je stanovao u svećeničkom gradu, a taj je bio za koljeno Judino, kako se razabira iz knj. Jozuine c. 21. spomenuti grad Hebron. Zato ga izrijekom Luka i ne spominje, nego naprosto veli, da je otišla u gorski kraj u grad Judin (Isp. Baronius Annales Eccles. n. 77. et 78.; Novatus de Eminent. Deip. Virg. t. 1. c. 8. q. 3.; Corn. a Lapide c. 1. Lucae vers. 39. §. In civitatem Juda).

Sv. Luka pripovijeda o pohodu Bl. Dj. Marije dalje: „I kad Elizabeta ču pozdrav Marijin, zaigra dijete u njezinoj utrobi i napuni se Duha svetoga Elizabeta. I povika glasom

velikim i reče: Blagoslovena si ti megju ženama i blagosloven je plod utrobe tvoje. I otkud to meni, da dogje k meni mati Gospoda? Jer gle kad dogje glas čestitanja tvojega u uši moje, zaigra radosno dijete u utrobi mojoj. I blažena koja si vjerovala, jer će se ispuniti što Ti kaza Gospod. I reče Marija: veliča duša moja Gospoda.“

Za vrijeme razgovora dogodila se mnoga čudesa: Ivan Krstitelj igraše od veselja u utrobi i priznade, da se u utrobi začela Riječ; njegova mati Elizabeta puna Duha sv. prorokovala je; napokon i Marija takogjer puna Duha sv. izgovori onu pjesan: veliča duša moja Gospoda. I Zakarija se napuni u isto vrijeme Duha sv., što se pokazalo poslije, kad je sin obrezan: „I Zakarija (kaže Luka 1. 67.) otac njegov napunio se Duha sv. i prorokovao je govoreći: Blagosloven Gospod Bog Izrajelov, jer je pohodio i spasio narod svoj.“

Krivovjerci hoće da dokažu, da je Ivan Krstitelj u utrobi svoje matere zaigrao po naravskom zakonu, jer od veselja materina i dijete se javilo u utrobi. Ali treba imati na pameti, da je angjeo naprijed rekao Zakariji, da će se njegov sin još u utrobi napuniti Duha sv.: „Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suae.“ (Luc. cap. 1.) Tko ne vidi, da se to proroštvo ispunilo, kad je iznenada došao Krist u kuću Zakarijinu? Otuda izlazi: da se nije dijete javilo u utrobi zaradi veselja matere, nego se mati razveselila zaradi toga, što se dijete javilo u njezinoj utrobi, jer je time opomenuta, da je Bog došao, što nagoviješta i evangjelist, kad veli: „I kad ču Elizabeta pozdrav Marijin, *zaigra* (exultavit) dijete u utrobi njezinoj, *i napuni se Duha svetoga Elizabeta,* izlazi dakle otuda i to, da to nije djelo naravskoga zakona, nego djelo Duha svetoga. „Napunila se Duha svetoga Elizabeta, a od njega je bez svake sumnje doznala, što znači veselje djeteta, t. j. da je došla mati onoga, koga će ono isto (dijete) naviješćivati i pokazivati.“ (S. August. Epist. 187. alias 57. ad Dardanum). Sv. Irenej, Hrizostom, Ambrozij, Jeronim, Gregorij i Bernardo, misle, da nema sumnje, da je Ivan Krstitelj u onom času bio

pri svijesti, a sv. Ambrozij s mnogim drugima misli, da je Ivan i dalje od onda ostao pri svijesti. S tim u savezu uče sv. oci, da je Marija dulje ostala u kući Zakarijinoj ne samo zaradi rogjakinje svoje Elizabete nego i zaradi toga, da usavrši takvoga proroka.

Dali je Marija ostala kod svoje tetke, dok nije porodila dijete, ili je prije otišla, ne zna se ništa stalno; evangjelje jedino kaže: „Ostade pak Marija s njome po prilici (quasi) tri mjeseca i povrati se kući svojoj."

Svetkovinu Pohoda slave Malobraćani od god. 1263. kako se razabira iz njihovih anala (Gavantus ad Rubr. Brev. Rom. sect. 7. c. 9. n. 2.). Neki spomenici potvrgjuju, da se slavila i na istoku. (Bailletus Historia Hujus diei §. 2.) Čini se, da ju je papa Urban VI. naredio za cijelu zapadnu crkvu, da bi Bog na zagovor Bl. Djevice Marije kraj učinio tužnomu raskolu, koji je u ono doba crkvu Kristovu razdirao. Poslije smrti Urbana VI. apostolski list, koji ne bijaše još izdan, proglasio je Bonifacij IX., ali post, koji bijaše za taj dan naredio Urban, samo je vjernicima preporučio. Vele bogoslovci, da je na zapovijed Urbanovu službu za taj dan sastavio kardinal Ada. Svetkovinu Pohoda trebalo bi za pravo slaviti poslije Blagovijesti, ali budući da Blagovijest pada u korizmu, naregjena je svetkovina Pohoda na dan 2. srpnja, da se bez skrajnje potrebe ne umnožavaju svetkovine u korizmeno vrijeme.

Sabor u Bazileji (sjed. 43.) g. 1441. naredio je, da se svake godine u crkvi slavi svetkovina Pohoda na dan 2. srpnja. Augustin Patricij historiograf ovoga sabora pripovijeda, da su na saboru biskupi raspravljali i prepirali se, da li treba slaviti ovu svetkovinu, koju je naredio Bonifacij IX. čiju konstituciju nisu prihvatili oni, koji ga nisu priznavali za papu; ali Aeneas Senensis, koji je poslije bio papa pod imenom Pija II. izmislio je formulu, na koju su svi pristali.

Isti Patricij pripovijeda, da se na saboru i o tom raspravljalo, da li treba dekret o svetkovanju ove svetkovine iznovice izdati pod imenom pape Feliksa V., za koga su oci saborski mislili, da je zakonito izabrani papa, ali je ta rasprava posredovanjem istoga Feliksa utišana.

I istočni biskupi na Florentinskom saboru, da iskažu čast Bogorodici izdadoše dekret, kojim se naregjuje svetkovanje Pohoda Bl. Djevice Marije. Ako bi tko sumnjao, da li je ova svetkovina zakonito naregjena zato, što je sumnjiv ugled Bonaficija IX. i što sabor Bazilejski u spomenutoj sjednici nije bio već zakonit, jer su saborski oci na mjesto Eugena IV. postavili za papu Feliksa V., taj neka ima na pameti, da isto evangjelje spominje pohod Bl. Djevice Marije i da je sasvim u redu, da je spasonosno i pobožno, da se spomen na taj dogodjaj svake godine slavi.

7. Majka Božja Karmelska ili Škapular Blažene Djevice Marije.

(16. srpnja.)

Prije nego štogod kažemo o svetkovini Majke Božje Karmelske, zgodno je, da se nešto kaže o brdu Karmelu.

Karmel se diže izmegju Judeje i Sirije i pripadao je koljenu Manasinomu, južna pak strana koljenu Aserovu. Kraj podnožja mu teče potok Cison a nedaleko od njega rijeka Belus. Na tom brdu dogodilo se čudo, kad je na molitvu Ilijinu oganj s neba pogubio proroke Balove.

Po staroj nekoj predaji na tom su brdu neki pobožni ljudi još živoj Bogorodici, koju su poznavali, sagradili kućicu. Oni su naime iz propovijedi Ivana Krstitelja saznali za dolazak Kristov i prihvatili evangjelje i ovdje se običavali kupiti, zaradi čega i dobiše ime: Braća brda Karmelskoga. Josip Antiokenski, Ivan Jeruzalemski, Ciril i mnogi pozniji pisci reda Karmelskoga pripoviedaju, da je u tu kućicu došao car Vespazijan, da ovdje pita i čuje, da li će mu se nade njegove i želje ispuniti. Tacit (Hist. l. 2. c. 78.) i Suetonius (cap. 5. in Vesp.) takogjer pripovijedaju, da je na brdo Karmel došao car Vespazijan, da pita ondje u proročištu (dakako poganskom) za savjet. Papebrochius, koji je nastavio veliko djelo Bolan-

dovo, ne vjeruje, da je u ono doba sagragjena bila kućica na čast Bogorodici Mariji i da je Vespazijan kršćanske svećenike došao pitati za savjet. Papa Benedikto XIV. ne usugjuje se na nijednu stranu i veli: samo se pobožno vjerovalo, da je ondje sagragjena bila kućica na čast Bl. Dj. Mariji, i zato se u Brevijaru oprezno za kućicu veli: ut fertur, kako se kaže.

Na početku 13. vijeka umro je na glasu svetac Simon Stock general karmelitskoga reda. Njemu se davno prije smrti ukazala Bl. Dj. Marija i dala mu kao obilježje karmelitskoga reda škapular u znak, da će biti osobita zaštitnica tomu redu. Za tim 50 godina poslije ista se Bl. Djevica ukazala papi Ivanu XXII. i spomenula mu, da je od svoga Sina isprosila braći i sestrama karmelitskoga reda bogate oproste, koje je za tim papa 3. ožujka g. 1322. proglasio. Zaradi uzroka, koji će se poslije spomenuti, bula papina se zove: bulla sabbathina, a oprost koji njome proglasuje: privilegium sabbathinum, subotna povlastica. Kaže se, da su to isto poslije potvrdili pape Kliment VII., Pijo V. i Gregorij XIII.

Mnogi crkveni pisci, megju kojima osobito Launojus i po njemu već ozgor spomenuti Papebrochius pobijaju istinitost vigjenja Simeonova i vjerodostojnost bule Ivanove. Obadvoje dakako brane osobito pisci i redovnici iz reda karmelitskoga. Protivnici vele, da se povjest vigjenja Simeonova suproti bogoslovskim načelima. Kad se naime Bl. Djevica ukazala Simonu, kaže se, da mu je rekla: Hoc erit tibi et cunctis Carmelitis privilegium: in hoc moriens aeternum non patietur incendium t. j. tko umre, a ima na sebi ovaj znak (škapular) ne će trpjeti u vječnom ognju. Ivan biskup Kastorijski (Castoriensis) tract. 1. de cultu Sanctorrm et B. Virginis §. 55 dokazuje, da onaj ne vrijegja škapular ili krunicu ili pojase ili slike Bl. Djevice Marije, tko kaže, da ništa ne pomažu (misli na pravu zaslugu — meritum de condigno) ako nema njihov nosioc ljubavi i ako Krista ne nosimo više u srcu nego one znakove na tijelu. A u §. 56. kaže, da ovi znakovi mnogo pomažu, ako nastoji, tko ih nosi, nasljedovati sveti život Bl. Djevice. Tuži se dalje isti biskup, da mnogi svete ove znakove zlo upotrebljavaju time, što misle, da im ovi znakovi za stalno osiguravaju vječni život. Krivovjerci iskrivljuju nauk katolički i ruglu izvrgavaju štovanje, koje izkazuju katolici Bogorodici. Kad su krivovjerci to učinili i s naukom spomenutoga biskupa i kad je neki Rivet krivovjerac iz njega izveo osvadu: treba zapamtiti, da se sa svima opačinama može u papatu složiti pobožnost prema Bogorodici, ustao je na obranu katoličkoga nauka, Ivan spomenuti biskup (tract. 3 §. 55.) i izložio što katolička crkva o toj stvari misli i uči. Tom je zgodom i Baillet (ili pisac tractata: de devotione et cultu erga Deiparam Lut. Paris. a. 1696. c. 9.) izložio i istumačio, u kojem se smislu Bl. Djevica zove: Utočište grješnika. Razumijevaju se naime grješnici, koji imaju pravu volju poboljšati se i ozbiljno misle, kako će se vratiti u stanje milosti. Nijedan učeniji katolik, veli spomenutomu Rivetu, ne uči, da se može život vječni dobiti jedino onim spoljašnjim znakovima. Da se pak ne bi činilo, da se time kaže, da grješnicima ništa ne koristi pobožnost prema Bogorodici ni molitve, ni dobra djela, ako u onaj čas ne misle na svoje obraćenje, zato se na istom mjestu spominje, da molitva grješnika jedino vrijedi po milosrgju božjem, samo ako za sebe moli pobožno i ustrajno ono, što mu je za spasenje potrebno, kako uči sv. Toma (2. 2. q. 83. a. 6.). Može naime biti, da Bog po svom neizmjernom milosrgju usliša molitvu grješnika, koji nije odlučio, da će se poboljšati, samo ako nije tako otvrdnuo, da je za navijek zatvorio srce pokori, a uz to pobožno i ustrajno čvrstom vjerom moli od Boga milosti, koje su mu potrebne, da bi zadobio život vječni.

Bula Ivana XXII. kaže, da je Bl. Djevica papi obećala, da će duše braće i sestara karmelićana, koje dogju u čistilište, prvu subotu poslije njihove smrti odanle izbaviti i odvesti ih u raj. „Ego mater gloriosa descendam Sabbatho post eorum mortem, et quos invenero in purgatorio liberabo, et eos in montem sanctum vitae aeternae reducam.“ Riječi te je teško vjerovati, jer čini se, da daju odviše vlasti Mariji nad dušama u čistilištu.

Iz svega što je do sada spomenuto vidi se, da su ljudi učeni i pobožni raspravljali i prepirali se za dvije stvari: za ukazanje Simonovo i konstituciju pape Ivana XXII.

Držimo (Benedikt XIV.) da je ukazanje Simonovo istinito i mislimo, da treba, da ga svi za istinito drže. Ukazanje to naime točno opisuje Suvaningron drug i tajnik b. Simona i veli, da je to čuo baš iz njegovih usta: hanc ego immeritus, homine Dei dictante, scribebam, ovo sam nevrijedan pisao, kako mi je čovjek božji u pero kazivao. To se ukazanje spominje i u Brevijaru, pa premda se pripovijeda u lekcijama jedino, da je Bl. Dj. Marija sv. škapular dala bl. Simonu Anglikanskomu, da bi se razpoznavao po ovoj nebeskoj odjeći sv. ovaj red i da bi se obranio od prijetećih zala, a ništa se ne spominje o onoj povlastici: Hoc erit tibi et cunctis Carmelitis privilegium: in hoc moriens aeternum non patietur incendium. Ali šutnja o toj povlastici nije dokaz, da ukazanje nije istinito. Poznato je naime, da se često u sv. pismu obećaje život vječni zaradi djela, koja, istina, pomažu čovjeka, da život vječni zadobije, ali nisu za sebe dovoljna za život vječni, nego treba da i druga još budu uz njih. Tako n. pr. apostol uči: „Mislimo, da čovjeka opravdava vjera" (Rimlj. 3. 23.) „Ufanje nas spasilo" ibid. 8—24, „Milostinja oslobagja od smrti i ona je, koja čisti grijehe" Tob. 12. 9. Mimo to treba imati na pameti, da se u onom ukazanju ne čita, da će izbjeći ognju paklenomu svatko, tko bude jedino nosio škapular, a ne treba mu ništa drugo činiti, jer se naregjuju i druga dobra djela, u kojima treba ustrajati. Ovako se čita u ukazanju: „Braćo čuvajte ove riječi u srcim vašima, nastojte da dobrim djelima osigurate vaše izabranje i nikad ne klonite. Bdijte u hvali za takvo milosrgje i molite se bez prestanka, da se riječi, koje sam primio proslave na uzveličanje presvetoga Trojstva i Djevice Marije vazda blagoslovene."

Ovako uzeto ono obećanje u izloženom smislu ne suproti se niti ne vrijegja ni jedne istine katoličke vjere.

A što je s bulom Ivana XXII. — subotnom povlasticom? Vjerojatno je, da nije vjerodostojna. Nikad se nije našao njezin autograf niti je nisu nikad pape ni u opće ni napose odobrili. Kad se stalo sumnjati o vjerodostojnosti bule po cijelom svijetu i o tom pitanju prepirati, učinio je svemu tomu kraj papa Pavao V. listom u kojem odregjuje: „Ocima Karmelićanima dopušta se propovijedati, da puk kršćanski smije pobožno vjerovati o pomoći duša braće i subraće preminulih u ljubavi, koji su za života habit (odjeću) nosili i čuvali prema svojem staležu čistoću i molili malu službu (officium parvum), ili ako nisu znali čitati, ako su obdržavali crkvene poste i po srijedama i subotama uzdržavali se od mesa, osim ako bi u te dane pala svetkovina Rogjenja Gospodinova, svojim neprestanim posredovanjima, svojim zagovorima i zaslugama i posebnim okriljem, da će ih poslije njihove smrti osobito pak po subotama (koji je dan posvećen Bl. Dj. Mariji) pomagati."

S ovim se dekretom slažu lekcije u Brevijaru. U njima se čita, da će Bl. Djevica pomagati duše onih vjernika, koji su upisani bili u društvo škapularsko i izvršivali dobra djela, koja se ovdje naregjuju, kad dogju u oganj čistilišta, da čim prije odanle izbavljene odu u nebo — ali se za sve to dodaje: ut pie creditur, kako se pobožno vjeruje.

Budući da je sve štogod je moglo koga smetati, bilo u ukazanju Simonovu ili u subotskoj buli, i tumačenjem učenih pobožnih bogoslovaca i papinskim dekretom uklonjeno i izglagjeno; budući da se ni uz sve prepirke nije nitko usudio pobijati štovanje Bl. Dj. Marije Karmelske, koje su rimski pape velikim oprostima još više preporučili i učvrstili; napokon budući da je Bog na zagovor Bl. Dj. Marije učinio mnoga čudesa na korist štovatelja iste pobožnosti, treba da svaki prizna, da je svetkovina Bl. Dj. Marije Karmelske poslije zreloga i strogoga suda naregjena i u cijelu crkvu uvedena posebnom službom i misom. Odobrio ju je za karmelitski red g. 1587. papa Siksto V., a papa Pavao V. naredio je za službu nove lekcije, koje je pregledao kardinal Belarmin. Istu su svetkovinu protegnuli ne baš davno zajedno sa službom na neke

gradove, pokrajine i kraljevstva rimski pape. A napokon za cijelu crkvu naredio je istu svetkovinu s posebnom misom i službom papa Benedikto XIII.

8. Snježna Gospa ili Snježna Bl. Djevica Marija. Festum Dedicationis Ecclesiae Sanctae Mariae ad Nives.

(5. kolovoza.)

Pobožna predaja pripovijeda: Ivan patricij rimski i njegova žena, u doba pape Liberija, budući da nisu imali djece, koja bi njihov imutak baštinila, zavjetovaše se, da će sve svoje ostaviti Bl. Djevici Mariji. Zato su je toplo molili, da im očituje, što želi, da se učini njihovim imetkom. I tako je 5. kolovoza, kad je u Rimu najveća vrućina, noću pao snijeg na brdu Eskvilinu; megjutim je Ivana i njegovu ženu u snu opomenula Bl. Djevica Marija, da na onom mjestu brda Eskvilinskoga, gje vide snijeg, sagrade crkvu i njezinomu imenu je posvete, jer tako hoće, da im bude baštinica. Kad je Ivan to javio papi Liberiju, ovaj mu odgovori, da je to isto i njemu u snu objavljeno. Pogjoše dakle svećenici i vjernici u obhodu na brijeg, koji nagjoše snijegom pokriven. Ondje je papa odredio, da se crkva sagradi, koja je troškom Ivana i žene mu takogjer i podignuta.

U starijim nekim brevijarima, koje je upotrebljavala crkva Parmenska i eremite sv. Augustina u Florenciji, pripovijeda se i drugo čudo, koje se dogodilo kod gradnje crkve. Kad je naime isti papa Liberij lopatom zakopao u zemlju, da naznači temelje crkvi, zemlja se na okolo sama od sebe otvorila i pokazala, gdje da budu temelji. Budući pak da je papa Pijo V. iz lekcija brevijara, koje se čitaju na ovaj dan, ispustio ovo čudo, koje se dogodilo zemljom, i ostavio jedino čudo snijegom, zato se ne ćemo ni obazirati na prvo.

Tillemontius (tom. 6. not. 83. de Arianis) piše, da ne spominje čudesa, koja su se dogodila kod gragjenja crkve

s. Mariae Majoris*) zato, što se ona spominju jedino u brevijarima, a njima se ne može sigurno vjerovati, jer se skoro svaki dan ispravljaju a i čitanja mijenjaju; a ako je u tome štogod istine, sve se dogodilo za pape Siksta III., koji je baziliku u velike proširio i prvi je posvetio Bl. Dj. Mariji. Otuda, veli isti pisac, što se čita u drevnim spomenicima, da je Liberij sagradio baziliku, ne izlazi stalno, da je on na čast Bl. Djevici Mariji crkvu sagradio i posvetio, jer se u prvo doba kršćanstva bazilikama zvale palače, koje su carevi i drugi moguénici za sebe gradili.

Na ovo odgovaraju bogoslovci, da se spomenuta sumnja porodila iz knjige Pontifikala, gdje se kaže: Hic Liberius Basilicam fecit nomini suo. Ali u arkivu Liberijeve bazilike ima spomenika, koji dokazuju, da je Liberij baziliku, koju je sagradio takogjer i posvetio; a pod oltarom velike kapele sagragjene od Siksta V. i danas je (u doba Benedikta XIV.) oratorij, koji je posvećen od Liberija. Otuda izlazi, da je slobodno držati, da je Liberij novcem Ivana patricija i njegove žene sagradio baziliku ne za sebe, nego na čast Bl. Dj. Mariji.

Ima ih megju bogoslovcima, koji sumnjaju ili naprosto ne vjeruju u čudo, koje se dogodilo 5. kolovoza na brdu Eskvilinu snijegom. A ne vjeruju najviše zato, što pisac Petrus de

*) Ta crkva ima više imena. U drevnim crkvenim spomenicima često se zove: Sancta Maria; za tim Sveta Marija snježna, S. Maria ad Nives po čudu koje se ondje dogodilo; zove se takogjer: Basilica Liberii po papi, koji ju je sagradio. Katkad se zove takogjer: Basilica Sixti i Basilica Sanctae Mariae Genitricis, jer ju je obnovio papa Siksto III. Zove se poslije otkad su u nju prenesene jasle Isusa Krista oko polovice 7. vijeka: Basilica S. Mariae ad Praesepe. Općeno se pak zove: Basilica S. Mariae Majoris, jer je poslije Lateranske crkve Svetoga Spasitelja najveličanstvenija crkva i najdostojnija, kako to spominje Ven. Petrus l. 2. de Miraculis: »Habetur Romae Patriarchalis Ecclesia in honorem perpetuae Virginis Matris Domini conscerata, quae vulgari sermone Sancta Maria Major vocatur. Major autem idcirco, quia post Lateranensem Sancti Salvatoris Ecclesiam, major dignitate non solum Romanis, sed et totius Orbis Ecclesiis est.«

*

Natalibus prvi spominje to čudo, a on je živio mnogo godina poslije onoga dogagjaja, a inače nije dosta vjerodostojan.

Ali ne stoji, da Petar de Natal. prvi spominje čudo snijegom. Petar živio je skoro u isto doba kad i sv. Antonin. Antonin pak umro je g. 1459. Otuda izlazi da je Petar pisao, kako Mireus spominje g. 1470. a ne g. 1382. kako piše nepoznati auktor kod Belarmina, ako se nije možda pogrješka uvukla i napisano 1382 mjesto 1482. Nikola IV. postao je papa g. 1287. i živio kao takav samo 4 godine i 1 mjesec. On u buli, koju je izdao prve godine svoga vladanja spominje čudo i ničim ne odaje, da sumnja o istinitosti predaje.

Isto čudo spominje i Gregorij XI. g. 1371.; isto tako i Pijo II. g. 1453. Obadvije se bule čuvaju u arkivu bazilike. Govori se o istom čudu u drevnim rukopisima, koji se čuvaju u rimskim tabularijima. Spominju čudo ne samo rimski pisci (Baronius in Notis ad Martyrol., Fulvius Rom. l. 2. c. 6.; Pompejus Ugonius Hist. de urbis Stationibus; Paulus de Angelis: Basil. S. Mariae Majoris) nego i mnogi drugi (Sigonius t. 1. de Occident. Imp. p. 240.; Canisius: de B. Virgine Deipara p. 770.; Florentinius: Exercit. 12.) Mimo to pripovijest se ta nahodi u brevijarima: rimskom, lateranskom, vatikanskom, Liberijevom i Kasinskom (isp. de Angelis l. 2. c. 2.) Ni Pijo V., koji je ispravio brevijar rimski, nije brisao spomenutu pripovijest. Iz svega toga izlazi, da je moralno sigurna istinitost čuda snijegom. Premda je velik razmak godina megju Liberijem i Nikolom IV. i u tom dugom nizu godina nema o toj stvari spomena, ipak pobožna predaja potpuno naknagjuje pisane spomenike. Inače ne bi je proglasili, potvrdili i branili rimski pape, da nisu uvjereni bili, da se pobožna predaja oslanja na čvrst temelj. Bolandisti t. 2. mjeseca kolovoza (in Praetermissis p. 2.) ovako spominju svetkovinu: „Istu svetkovinu naznačuje rimski Martirologij ovim riječima: U Rimu na Eskvilinu posvedba bazilike sv. Marije snježne, koja se svetkovina u Rimu ovaj dan i po cijelom katoličkom svijetu najsvečanije slavi; a to je onaj (dan), kod je za najveće vrućine

s neba pao snijeg i time pokazao, gdje da se sagradi crkva, koju je sazidao papa Liberij, obnovio Siksto III. a ukrasili drugi pape." Stalno je, da se ta svetkovina slavila u Liberijevoj bazilici u 12. vijeku. U starom naime Martirologiju zapadne crkve na dan 5. kolovoza ovo se čita: U Rimu posvedba bazilike S. Marije. Znamo pak, da se takogjer tako zove Liberijeva bazilika. Potvrgjuju isto svetkovanje naredbe papa: Honorija III., Aleksandra IV., Nikole IV. Po cijelom pak katoličkom svijetu slavi se po odredbi pape Pija V.

Na svršetku spominje Benedikto XIV., da je stalno, da se u davnini posvedba Liberijeve crkve zato najsvečanije slavila i raširila po cileloj crkvi, što je veliko i očito bilo čudo, kojim je Bog isti odredio, da se sagradi crkva, na čast Majci Božjoj. Krivo imaju, koji drže, da se zato svečano svetkovala posvedba te crkve, što je Liberijeva bazilika bila prva crkva posvećena na čast Bogorodici. Stalno je naime, da je već prije Kalikstо I. crkvu preko Tibera (Trans Tiberim) na čast Bl. Dj. Mariji posvetio.

Nekoliko godina prije rogjenja Kristova car Agripa sagradio je u Rimu glasoviti hram nazvan Pantheon, što je podignut na čast svima poganskim bogovima. Po prilici g. 610. dopustio je car Foka, da taj hram papa Bonifacij IV. posveti na čast Bl. Djevici i svetim mučenicima, zaradi čega se prozvala crkva: Svete Marije k mučenicima, a obično se po obliku gradnje zove: Rotunda. Svečana je bila posvedba i ove crkve, a odregjen je dan 13. svibnja za svetkovanje, kad se naime posvetila. Nekoč se svečano taj dan slavio u Rimu i u Galiji, a i poznija Martirologija spominju istu svetkovinu. Danas se slavi svetkovina posvedbe te crkve jedino u Rimu i to samo u istoj crkvi. Izvan Rima ne nalazimo, da se igdje svečano slavila: jedino posvedba bazilike Sv. Marije snježne slavi se i u Rimu i u svim crkvama katoličkoga svijeta.

9. Uznesenje Bl. Djevice Marije ili Vel. Gospa.

(15. kolovoza.)

Sv. Epifanij (haer. 78.) sumnja, da li je Bl. Dj. Marija umrla, kako se razabira iz njegovih riječi: „Neka idu tragom

sv. pisma i ne će naći ni smrt Marijinu, ni da li je umrla ili nije umrla, ni da li je pokopana ili nije pokopana . . . Za stalno ne tvrdim to i ne velim, da je neumrla ostala, ali i ne tvrdim, da je umrla." Drugi dalje idu i stalno pobijaju, da je Bl. Djevica umrla, jer je bila čista od ljage istočnoga grijeha, kojega je grijeha smrt kazna, kako apostol kaže Rimlj. 5: „Kako je po jednom čovjeku grijeh došao na ovaj svijet, i po grijehu smrt i tako je na sve ljude prešla smrt, u kojem su svi sagriješili." I na pogl. 6. „Plata je grijeha smrt."

Bl. Petar Kanizij (l. 5. de B. Maria Deipara Virgine c. 2.) veli, da Epifanij tako čedno i pobožno misli o Mariji, da se nije usudio ništa stalno odrediti o njezinoj smrti i pokopu, pa spominje, da nije htio one pobijati, koji tvrde, da je Bl. Dj. Marija umrla i pokopana i time ne pobija one, koji vjeruju, da je Bl. Dj. Marija u nebo uzeta. Za tim završuje, da sumnja Epifanijeva ne ruši opće mišljenje Grka i Latina, koji drže, da je Bl. Djevica umrla. Zato nas sumnja Epifanija ne smeta, da s crkvom ispovijedamo, da je Marija umrla ili počiva i da tu vjeru javnim ispravama dokažemo, kako to ne samo Latini nego i Grci od toliko vjekova drže. Jer mišljenje jednoga ili drugoga učitelja ne vrijedi toliko, da bi pobilo druge, koji drukčije i bolje misle, tim manje, da bi moglo ili moraio oslabiti opću vjeru, mišljenje i ugled crkve.

Veliki Baronij, pripravan vazda braniti ono što kažu sv. oci, (ad an. Ch. 48., num. 11. et 12.) spominje, da Epifanij piše protiv krivovjeraca, koji su najgadnijim klevetama napadali na čistoću Bl. Dj. Marije i zato, da bi dokazao, da nije bila napastovana nikakvom tjelesnom pohotom, veli, da se iz sv. pisma ni to ne zna, da li je Bl. Djevica umrla. I tako je, kako se to često dogagja, koji hoće da kakvu pobije bludnju, u žestini prešao megje istine i suprotnoj se bludnji približio. „Ad neutram partem inclinans satis esse censuit, vel ex hac parte sublimem illam Dei Genitricis excellentiam hostibus demonstrasse, et quam illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quae nec an mortua fuerit, posset ex divinis Scripturis ostendi, eisdem insinuasse. Caeterum condonandum illi, si (quod et aliis sanctissimis, atque eruditisimis viris accidisse reperitur), dum ardentiori studio in hostes invehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis esse transgressus. Catholica quippe Ecclesia nullam de obitu Dei Genitricis dubitationem admittit, sed quam novit humanae fuisse naturae consortem, humanam pariter moriendi necessitatem expertam affirmat."

Katolički bogoslovci pravo imaju, kad kažu, da se zato, što sv. pismo šuti o smrti Marijinoj, ne smije sumnjati o tom, da je u istinu umrla. Evangjelje naime jedino pripovijeda o životu Isusovu sve do njegovoga uzašašća u nebo; Djela apostolska pripovijedaju o dogadjajima do onoga doba, kad su se pojedini apostoli razišli u različne krajeve, da propovijedaju evangjelje; ovdje se pripovijeda takogjer i o tom, što su radili sv. apostoli Petar i Pavao do 4. godine cara Nerona i 63. godine od rogjenja Kristova. U ostalim pak sv. knjigama ne izlaže se povjest nego evangjeoski nauk. Kad se pak veli i dokazuje: Bl. Djevica Marija bila je čista od ljage istočnoga grijeha, zato nije bila ni smrti podložna, treba imati na pameti, da je stalan zakon, da svatko, koji se rodi, treba da i umre. „Gdje je čovjek, koji živi i ne će vidjeti smrti". (Ps. 88.) i „Odregjeno je ljudima da umru." (Hebr. 9.) Vjera nas uči, da Krist nije bio okaljan nikakvom grješnom ljagom, a sv. Augustin (l. 2. de Peccator. meritis et remiss. c. 29.) uči, da Isus nije bio u cvijetu svoje dobe ubijen, on bi poslije po naravskom zakonu čovječje naravi umro, jer je uzeo tijelo našemu tijelu nalično, premda čisto od svakoga grijeha.

Smrt može se promatrati s dva gledišta ili koliko je zakon naravi, koji vrijedi i za tijelo čovječje; tijelo pak budući da je sastavljeno iz suprotnih stvari treba napokon da se istroši i pohara; ili koliko je kazna Adamova grijeha, zaradi koje smo izgubili povlasticu prve pravednosti, koja nije dala, da ljudi umru. I zato premda Bl. Dj. Marija nije trebala da umre zaradi ovoga drugoga uzroka, bila je podložna smrti zaradi prvoga uzroka. Tako općeno skoro svi uče.

Treba dakle držati, da je Bl. Dj. Marija u istinu umrla, kako to crkvena predaja uči i kako se to nagoviješta već u Sakramentaru Sv. Gregorija, koji u misi na svetkovinu Uznesenja Gospinoga veli: „Časna nam je, Gospode, ovoga dana svetkovina, kad je sveta Bogorodica u vremenu umrla." I malo poslije: „Neka pomogne Gospode puku tvomu molitva Bogorodičina, da ju, premda znamo, da se po zakonu tijela preselila, u nebeskoj slavi kod tebe za nas moliti osjećamo."

Andrija Kretski (in orat. 1. in Dormit Sanctiss. Deiparae, in Bibl. P. t. 10. p. 665.) ne odregjuje stalno, kad je Bl. Djevica umrla, već samo kaže, da se preselila s ovoga svijeta, kad je dosegla visoku starost — illam migrasse ab humanis, ubi ad extremam devenisset senectutem.

Nikefor oslonjen na ugled Evodijev misli, da je doživjela 59. godinu. Epifanij svećenik carigradski spominje Hipolita Tebanskoga, koji misli da je živjela 57 godina: a Nikefor isti misli, da je živjela 72 godine. Drugi opet po nekoj predaji hoće da dokažu, da je imala 63 godine, kad je umrla. Ovo posljednje mišljenje prihvaća kardinal Bona (in Horologio Ascetico c 5. §. 7.) „Kruna Bl. Djevice sastavljena je iz 63 pozdrava angjeoska i sedam Očenaša. Ova je pak molitva iz 63 pozdrava angjeoska sastavljena prema broju godina, koje je Bl. Djevica, kako se vjeruje, na zemlji živjela, kako općeno misle učitelji."

Benedikto XIII. spominje sva različna mišljenja i veli, da je najbliže istini ono, koje drži, da je imala Bl. Dj. Marija 72 godine. Slažu se s njime: S Antonin, a Lapide, Suarez i kardinal Gottus. Kad se crkveni pisci u tom pitanju tako razilaze, teško je odrediti, tko ima pravo. „Inter tot gravissimorum hominum opiniones, quae hac de re circumferuntur, difficile sane est aliquid certi pronunciare" (Isp. Durantus Episcopus Montis Feltri in Notis ad Revel. S. Brigittae l. 6. c. 61. t. 2.).

Gdje je Bl. Djevica umrla? Neki misle u Jeruzalemu, a oslanjaju se na sv. Ivana Damascenskoga (in homiliis de Dormitione B. Virg. praesertim in 2. n. 18) koji, po nekom Eutimiju, pripovijeda, da su Marcijan i Pulkerija željeli, da nagju tijelo Bl. Dj. Marije i prenesu ga u Carigrad i sahrane ga u velebni hram s. Mariae in Blachernis, što ga je ondje sagradila Pulkeria. Zato su pozvali k sebi Juvenala biskupa Jeruzalemskoga, jer su čuli, da je ondje presveto tijelo sahranjeno u hramu na mjestu, koje se zove Getsemani. Juvenal je odgovorio, da je, istina, grob u Getsemanu, ali nema ondje tijela; apostoli su treći dan poslije smrti Marijine otvorivši grob, našli jedino svite njezine, iz kojih je izilazio miomiris. Tada zapovjediše Marcijan i Pulkerija, da se grob sa svitama čvrsto zatvoren prenese u spomenuti hram. Isp. Nicephor. l. 14. c. 2. et l. 15. c. 14.).

Bl. Kanizij (l. 5. c. 3. de Maria Deipara Virg.) isto tako misli, jer po drevnoj predaji, Marija je u Jeruzalemu uzeta u nebo i ondje je umrla možda zato, da lijepa kćer Jeruzalemska od zemaljskoga Jeruzalema ravno ode u nebeski. Otuda je narasla slava crkve Jeruzalemske, u kojoj su naime ne samo apostoli i prvi kršćani, već takogjer i Bogorodica duže vremena obitavali, koja je ondje poslije uskrsnuća svoga sina živjela i život svršila i zatim ondje i pokopana, kako to kaže Damaščanin. Tako je davno prije mislio takogjer Guerrik opat, učenik sv. Bernarda i veli (sermo 2. de Assumpt.) „Zato se vjeruje, da je Bl. Djevica obitavala u dolini Jozafat, gdje se pokazuje i njezin grob." I Urban II. papa u govoru što ga je rekao na saboru u Clermo-u g. 1095. spominje, da je pokopana u dolini Jozafat.

I drugi crkveni pisci (Burcard in par. 1. c. 7. §. 46.; Adrikonij num. 198.; Petrus a Valle in ep. 13. pisanoj u Alepu g. 1616) pripoviedaju, da je grob Marijin u Jeruzalemu i ondje da ga kršćani i isti Turci štuju. To se donekle suproti onomu, što pripovijeda Nikefor, ali neki crkveni pisci, (Florentinius exercit. 5. ad diem 18. Januar) spominju, da se može uzeti, da Pulkerija nije u Carigrad prenijela kameni grob ili grobnicu, nego sveti onaj lijes, na kom su se dogodila sva

ona čudesa, o kojima se pripovijeda u povjesti smrti Marijine (Hist. Transitus B. Mariae); lijes (prazni) mogli su položiti u grobnicu apostoli za dokaz, da je uzeta u nebo.

Quaresmij (in Elucidat. Terrae Sanctae l. 4. c. 1. et seq. tom. 3.) pripovijeda, da se nalazi izvan Jeruzalema u sredini doline Jozafat blizu Getsemana pod brdom Maslinskim velika crkva podignuta na čast Bogorodičinu, u kojoj je grob Bl. Djevice, kamo ga položiše apostoli i iz kojega je ustala i po angjelima uznesena u nebo. Tu crkvu pohagjaju braća Franciskani i drugi svećenici i sv. misu čitaju. Na dan pak Uznesenja Bl. Dj. Marije ista braća cijeli dan ondje sprovode i svečani blagdan svetkuju. Ima dosta crkvenih pisaca, koji ništa ne drže do pripovijesti Ivana Damascenskoga, jer se ne zna, tko je bio onaj historičar Eutimij, na koga se oslanjaju Ivan Damascenski, Andrija Kretski, Nikefor i drugi pisci srednjega vijeka. A i Juvenalu — vele — ne može se vjerovati, jer ga Ciril Aleks. i Leon Veliki obtužuju zaradi bune i mnogih drugih opačina a najviše zaradi toga, što je iskrivio Tabule. Pravno je pak pravilo, tko se uhvati jedanput u laži, ne vjeruje mu se ni kad istinu govori — falsus in uno praesumitur falsus in omnibus.

Koji ne vjeruju Juvenalu, a nisu uvjereni, da je Bl. Djevica Marija umrla u Jeruzalemu, uzimaju, da je umrla u Efezu, a oslanjaju se na saborsku poslanicu efešku g. 431. pisanu kleru i puku carigradskomu, gdje se veli, da je Nestorij osugjen u Efezu: *„in qua (urbe) Joannes Theologus et Deipara Virgo Sancta Maria.“* Svatko vidi, da u toj izreci nema glagola i zato se otuda porodila nova raspra. Neki pisci prema smislu dodaju: *aliquando habitaverunt*, vel *aedes habent*, vel *in honore habentur*. (Tako Combefizij, njegov ispravak odobravaju na stranici iste poslanice Harduin i Labbej; slaže se s tim i Baronij k god. Kris. 44. n. 29.) Ako se i prihvati taj ispravak, ipak ne izlazi iz te poslanice, da je Bl. Djevica umrla u Efezu. Drugi opet pisci misle, da u onoj izreci saborske poslanice ništa ne manjka. U toj naime izreci prema pravilima i eleganciji grčkoga jezika treba, da se razumijevaju riječi: *est* ili *sunt*. Jer kad sabor Efeški piše u poslanici, da je Nestorij osugjen u Efezu: in qua (urbe) Joannes Theologus, vel Theologus Joannes et Deipara Virgo s. Maria, vel Dei Genitrix Virgo s. Maria est vel sunt: budući da u doba sabora Efeškoga nisu više živjeli sv. Ivan i Bl. Djevica, izreka ne može imati drugoga smisla, nego da su u Efezu grobovi Ivanov i Marijin.

Papa Benedikto XIV. otvoreno kaže, da ne pristaje i ne brani ni jedno od spomenutih različnih mišljenja, kad je i gdje je Bl. Djevica umrla; on ih je samo spomenuo i naveo dokaze, na koje se oslanjaju. Ali iznovice tvrdi, da je stalno to, da je Bl. Djevica u istinu umrla, da se duša rastavila od tijela i odmah u isti čas bila blažena i uznesena u nebo nad korove angjeoske. Jer Eugenij IV. u Dekretu sjedinjenja u posljednjoj sjednici sabora Florentinskoga odregjuje, da se duše svetih, koji poslije krštenja nisu nikako sagriješili, odmah primaju u nebo i gledaju jasno istoga Boga Trojedinoga kako jest; to isto potvrdiše i Inocencij IV. u konst. „Sub Catholicae“ i Benedikto XI. Extravag. „Benedictus Deus.“

Treba još spomenuti, da je tijelo malo poslije smrti postavši neskvarljivo i slavno opet se dušom združilo i sada je u nebu.

Uznesenje ili uzeće (Assumptio) Bogorodičino ništa drugo ne znači, nego da je Bl. Djevica Marija oživjela i slavno prenesena dušom i tijelom u nebo. Izmegju Uzašašća i Uzeća ta je razlika, što se za Krista, koji je vlastitom snagom i moći uzašao na nebesa, slavi Uzašašće; Uzeće pako slavi se za Mariju, koja je pošto je oživjela posebnom povlasticom dušom i tijelom prenesena u nebo.

Dogmatički dokazi za Uznesenje ili Uzeće Marijino spominju se na drugom mjestu. Ovdje ćemo ih samo popuniti.

Dostojanstvo materinstva božjega, kojim nadvišuje sve stvorove, izvrsno djevičanstvo, preodlična svetost kojom nadmašuje sve angjele i svece: najuže sjedinjenje s božanskim sinom, najveća ljubav Sina prema majci, to su sve bogoslovski dokazi, koji potvrgjuju posebnu povlasticu, koju je Bog dao jedino Bl.

Djevici Mariji i po kojoj je od mrtvih uskrsnula i s tijelom uzeta u nebo. Tko će tvrditi, da je Bog nije htio uzeti? Tko se usugjuje kazati, da nije Bl. Djevica, koju je angjeo poslan od istoga Bog pozdravio i punom milosti nazvao, pošto je postala Mati Božja, zaslužila tu posebnu milost.“ (Claudij Joly: Disert. de verbis Usuardi pag. 14.)

Svjedočanstva grčke i latinske crkve takogjer su već spomenuta, a mogu se naći sabrana kod bl. Petra Kanizija l. 5. c. 5. De Maria Deipara Virgine. Ondje su svjedoci te povlastice Marijine megju lantinskim ocima: Gregorij Turonski (lib. de Miraculis c. 4.); Ildefonzo Toletanski pisac iz 7. vijeka (serm. 6. de Assumpt.); Fulbertus (serm. 2. de Nativit.), B. Petrus Damiani (serm. de Assumpt.) Petrus Blessensis (serm. 28. de assumpt.) — pisci iz 11. i 12. vijeka.

Megju ocima grčkima iz 7. i 8. vijeka nalazimo svjedoke: Andriju Kretskoga (or. 2. de Laudib. Assumptae Virg.); German patriarha carigr. (or. 1. in Dormit Deiparae) i Ivan Damascenski (or. 2. in Dormit B. M. V. n. 14.)

U tom pitanju slažu se takogjer svi bogoslovci, na čelu sv. Toma, koji otuda, što sv. Augustin (kako se mislilo in or. de Assumpt.) uči, da je Bl. Djevica u nebo uzeta, premda se to ne spominje nigdje u sv. pismu, dokazuje, da se isto tako smije uzeti, da je posvećena bila već u utrobi. (Isp. s. Tomu 3. q. 27. a. 1.) A u 3. q. 83. a. 5. ad 8., i Opus. 4. in expos, Salut. angel. uči, da je Bl. Dj. Marija izuzeta bila od prokletstva truhlosti, jer je s tijelom uzeta u nebo. „Vjerujemo, da je poslije smrti uzkrisena i odnesena u nebo. Ps. 113. Surge. Domine, in requiem tuam tu, et arca sanctificationis tuae.“

Cijela je crkva od davnih vremena vjerovala, da je Marija Djevica uzeta u nebo. Vidi se to iz molitve, koja se nalazi u Sakramentaru Gregorijevu: „Veneranda nobis, Domine hujus diei Festivitas opem conferat salutarem, in qua sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quae Filium tuum de se genuit incarnatum.“ Riječi: *mortis nexibus*, ne mogu značiti drugo, nego

skvarenje tijela, od kojega je posebnom povlasticom bila sačuvana. U starom galskom ili gotskom misalu pisanom prije 900 godina (riječi su Bened. XIV.) a izdanom od kardinala Tomaseja i Mabilonija, u misi Uzeća Marijina, poslije imena pokojnika čita se u kolekti: „Fusis precibus Dominum imploremus, ut ejus indulgentia illuc defuncti liberentur a Tartaro, quo B. Virgini translatum Corpus est de sepulhro.“ A u prefaciji ovako govori svećenik Djevici: „Recte ab ipso suscepta es in Assumptione feliciter, quem pie suscepisti conceptura per Fidem, ut quae terrae non eras conscia, non teneret rupes inclusa.“

Na blagdan Uznesenja crkva čita homilije sv. Ivana Damascenskoga i Bernarda, u kojima se izrijekom kaže, da je Bl. Djevica s tijelom u nebo uzeta, a to je znak, da i crkva to isto vjeruje.

Grčka crkva potvrgjuje tu istinu ne samo u liturgičkim knjigama, već i u saboru Jeruzalemskom držanom protiv Kalvina pod Dositejom patriarhom g. 1672., gdje sabor nauk svoje crkve izlaže o štovanju svetih i ovako govori o Bl. Djevici: „Ona je bez sumnje Djevica presveta, koja kad je bila veliki znak na zemlji, jer je Boga u tijelu rodila i poslije poroda nepovrijegjena djevica ostala, pravom se zove takogjer znak u nebu, jer je s tijelom uzeta u nebo. I premda je bilo njezino neoskvrnjeno tijelo zatvoreno u grobu, ipak se u nebo, kao što je i Krist uzet, treći dan preselila.“

Nije članak vjerski, da je Bl. Dj. Marija uzeta s tijelom u nebo, ali poslije tolikih i takvih svjedočanstva i razloga, bilo bi drsko sumnjati o tom. Spomenut ćemo samo riječi Suarezove (3. q. 37. a. 4. disp. 25. sect. 2.): „Mišljenje kojim se drži, da je Bl. Dj. Marija s tijelom i s dušom uzeta u nebo, nije članak vjerski, jer ga nije ni crkva odredila, a ni svjedočanstvo sv. pisma ni dovoljna predaja ne jamče nam stalno tu vjeru; ipak bi bio krivac najveće drskosti, tko bi tako pobožno i vjersko mišljenje danas pobijao.“ U tom se slažu sv. bogoslovci.

Dakako da to pobožno mišljenje ima i svoju tamnu stranu ima i poteškoća, koje mogu u prvi čas i oslabiti vjeru u tu izvrsnu povlasticu Bogorodičinu. Sv. oci ne govore jasno i otvoreno o uzeću Marijinom: n. pr. Epifanij; pisac poslanice o Uzeću Marijinom, koja se obično pripisuje Sofroniju; časni Beda u knjizi: de locis sanctis c. 6.; govor koji se megju govorima Augustinovim nalazi pod br. 35. I sv. Ambrozij (l. 1. Interpret. mor. in Job c. 6.) uči, da je jedini Isus Krist uskrsnuo, a da nikad više ne umre. Zatim u Martirologiju Usuardovu, koji se mnogo godina upotrebljavao u crkvama, pače po svoj prilici i u istoj rimskoj crkvi, čita se na dan 15. kolovoza: Počinak (spavanje, dormitio) Svete Bogorodice Marije, koje tijelo premda se ne nalazi na zemlji, ipak sv. mati crkva njezinu časnu uspomenu tako svečano slavi, da ipak ne sumnja, da je, kako to zakon tijela iziskuje, umrla. Gdje je pak onaj časni hram Duha svetoga po želji i odredbi božjoj sahranjen, trijezna crkva voli u pobožnosti to ne znati, nego da nešto nečedno i krivo otud izvede i uči."

Mimo to u davnini se često svetkovina Uzeća zove: blagdan sna ili spavanja, dies somni sive dormitionis (apud Theod. Balsamonem super can. 3. apostol.): svetkovina se ova zove: smrt Presvete Matere Božje u Noveli Emanuela Komenskoga i u Euhologiju grčkom, a nekoč se zvala i: Pausatio, čekanje. U drevnom koledaru rimskom izdanom od Alacija i u drugom izdanom od Fronta, u evangjelistaru vatikanske bazilike i u drevnom misalu knjižnice Valicelanske čitaju se riječi: solemnia de Pausatione Sanctae Virginis, a u vatikanskom velikom kodeksu: Vigilia Pausationis sanctae Mariae.

To su dogmatičke, povjesničke i liturgičke poteškoće, koje zaslužuju, da se u kratko na njih obazremo i pokažemo, zašto ne mogu oslabiti vjere u istinu, o kojoj je ovdje govor.

Ako je koji sv. otac sumnjao o uzeću Bl. Djevice, to ih ima mnogo više, koji očito, jasno i razgovjetno o tom govore. Više vrijedi svjedočanstvo oca, koji izrijekom o toj povlastici govori, nego govor oca koji o njoj sumnja. A treba imati na pameti, da su neki oci sumnjali o tom zato, što su krivo mislili, da je Jeronimov onaj govor o uznesenju Marijinom, gdje se sumnja o toj njezinoj povlastici.

Epifanij nije sumnjao, da je Bl. Djevica Marija uzeta u nebo, već je sumnjao da li je umrla.

Knjiga: de locis sanctis, ne može biti Bedina, kako to kritičari dokazuju.

Sv. Ambrozij pak na spomenutom mjestu kad kaže, da je jedini Krist uskrsnuo, misli na uskrsnuće, koje ide nekoga po pravu, a ne po posebnoj povlastici, koja je dana Bl. Dj. Mariji.

Toliko je dosta, da se opravdaju i obrane sv. oci.

Usuarda i druge koji s njime zovu svetkovinu Uzeća Marijina: svetkovina sna, spavanja smrti ili čekanja (pausatio) već veliki Baronij (ad an. Ch. 48.) pobija. Usuardo u spomenutom Martirologiju zove dan što je pred blagdanom Uzeća: Bdijenje Uzeća, Vigilia Assumptionis, a isti blagdan: Spavanje S. Bogorodice Marije, Dormitio S. Genitricis Dei Mariae, zato njega i drugu mu Adona Baronij pita: Otkale vam ta nova imena, da kažete Spavanje a ne Uzeće, osobito kad badnji dan obojica zovete: Bdijenje Uzeća? Zašto ne kažete po vašem: Bdijenje spavanja? Zašto ta nedosljednost u govoru? Prisiljen sam, da s apostolom kažem: dobro ste trčali, tko vam je na put stao?" Za tim ih kori, što krivo iz imena: spavanja dokazuju, da Bl. Dj. Marija nije uzeta u nebo, jer i sv. Ivan Damasc. i drugi tako zovu taj blagdan, a ipak su vjerovali u uzeće Marijino.

Za Usuardov Martirologij treba priznati, da se u Pariškoj crkvi upotrebljavao do godine 1540., kasnije pak ispustile su se riječi, koje su se protezale na blagdan, koji se slavio 15. kolovoza i umetnula homilija drugoga nepoznatoga pisca, u kojoj se kaže izrijekom, da je Bl. Dj. Marija u nebo uzeta. Poslije dugih raspra, koje su se vodile i vrtile oko toga, da li treba čitati za ovaj dan onako, kako je bilo u početku, prema riječima Usuardovima, ili prema umetnutoj homiliji, svršila se prepirka time, da su pobijedili oni, koji su branili uzeće Ma-

rijino. U 17. vijeku umetnute su riječi: Uzeće B. Marije Djevice; a danas se u koru ove prvostolne crkve čita rimski Martirologij, u kojem se spominje izrijekom, da je na taj dan Bl. Djevica uzeta s dušom i tijelom u nebo.

Imena pak, kojima se kašto u davnini zvala ova svetkovina: blagdan sna, smrti ili čekanja (pausationis), ne dokazuju, da se u ono doba nije u crkvi vjerovalo, da je Bl. Djevica Marija s tijelom u nebo uzeta, pače ona baš protivno potvrgjuju. O tim imenima došlo je do raspre, kad se radilo o kanonizaciji časnoga kardinala Tomasija. Kad su se naime stala njegova djela ispitivati, jedan od ispitatelja spomenuo je, da se u drevnom kodeksu izdanom od njega nalaze riječi: Solemnia de Pausatione Beatae Mariae Virginis i otuda je htio pokazati, da to snizuje i vrijegja glas njegove svetosti. Neki pisac, iz istoga reda u kojem je bio Tomasij, regularni klerik, ustao je na obranu kardinalovu i stao dokazivati, da to ništa ne smeta, da se povede raspra o njegovoj kanonizaciji. Jer kardinal Tomasij nije ni smio u kodeksu, koga je izdao, ispustiti riječ: pausatio. Kardinal je izdao takogjer i drevni kodeks Gelazijev, u kojem se često spominje: Assumptio B. Mariae Virginis. Riječ: Pausatio upravo nagoviješta otajstvo uzeća Marijina, jer ta riječ ovdje naznačuje ono kratko vrijeme, što je proteklo izmegju njezine smrti i uskrsnuća, dok je tijelo u grobu ležalo. U crkvi su se često upotrebljavala imena: san, smrt, čekanje za ovu svetkovinu a da se uz to nije ni iz daleka sumnjalo o istinitosti pobožnoga mišljenja, koje je držalo, da je Bl. Djevica u nebo uzeta.

Ni jedna riječ bilo: uzeće, assumptio ili san, smrt, čekanje — somnum, mors, pausatio, za sebe uzeta, ne dokazuje otajstvo, o kojem je govor. U davnini govori se često i o uzeću svetaca u nebo. N. pr. Gregorij Turon. (Gloria Confess. c. 29.) spominje: assumptionem s. Aviti. Euzebij (l. 4. de vita Constant. c, 64.) veli, da je *uzet k Bogu svomu — ad Deum suum assumptum;* a Gregorij Naz. za sestru svoju Gorgoniju kaže: *uzeta je u nebo* — assumptam in coelum. Treba

dakle i kod riječi: uzeće, assumptio, najprije ispitati, kakvo se uzeće misli, da li potpuno duše i tijela, ili nepotpuno same duše.

Iz svega toga izlazi, da riječi i imena ne dokazuju ništa, nego treba gledati na stvar. Iz složnoga pak učenja sv. otaca i crkvenih pisaca znamo, da se u crkvi vjerovalo u otajstvo uzeća Marijina i onda, kad su pojedini pisci pod imenom: blagdan Počivanja (dormitionis) isto razumijevali što i pod imenom: blagdan Uzeća. To se razabira otuda, što ova imena upotrebljavaju zamjenito kao slična. „Stalno je, da se blagdan Spavanja *ili* Uzeća svetkovao već od doba sv. Jeronima i Augustina.“ (Jacob Pameli in Notis ad ep. S. Cypriani 24. in fin. n. 13.) A Mihael Lequien (in sua ed. Opp. S. Joannis Damasc. t. 2. p. 857.) spominje, da su German patriarka Carigradski i drugi prije Ivana Damascenskoga držali govore *o Spavanju Bl. Djevice i o njezinom Uzeću u nebo pošto je oživjela.* Kad se dakle nalazi za ovo otajstvo ime: Uzeće, Assumptio u najdrevnijim crkvenim spomenicima (Martirologij Florencijev, rimski kratki Jeronimov in novo Anecdot. Thesauro col. Martene t. 3. p. 1557. za koga se drži da je stariji od 1000 godina; stari kalendar pisan prije 700 godina; liber annalis Bedae itd. itd.), nema dovoljnoga uzroka, da ga ne prihvati cijela crkva.

Ne zna se stalno, kad je Bl. Dj. Marija uskrsnula. Crkva svetkuje 15. kolovoza spomen smrti, uskrsnuća i uzeća u nebo. U drevnom Martirologiju zapadne crkve, blagdan smrti rastavlja se od blagdana Uzeća; na dan 18. siečnja čita se: Smrt (depositio) Svete i slavne Marije Matere Gospodina našega Isusa Krista; a na dan 15. kolovoza: Uzeće Svete Marije. U drugim Martirologijima spominje se na dan 23. rujna drugi put: Uzeće Marijino, a to zato, što se u davnini držalo, da je 40 dana poslije smrti uskrsnula. Ali ne zna se stalno, kad je uskrsnula. Neki naime kažu, da je 13. kolovoza umrla, a 15. kolovoza uskrsnula; drugi opet vele, da je njezino tijelo 15 dana ležalo u grobu (Revel. S. Brigittae l. 7. c. 63. i l. 7. c. 26. n. 2.)

Drugi opet misle, da je isti dan umrla i uskrsnula. Napokon ima ih mnogo, koji drže, da je treći dan poslije smrti uskrsnula. Kardinal Gotti kaže, da se tako općeno u crkvi drži (2. part. t. 4. de ver. Relig. Christ. c. 41. §. 3. n. 25.) Budući dakle da se ne zna stalno, kad je uskrsnula, zato je crkva odredila, da se isti dan slavi spomen smrti, uskrsnuća i uzeća u nebo.

U crkvi je vazda bio taj blagdan vrlo velik i svečan. To je jedan od onih blagdana, na koji se smjela za vrijeme interdikta sv. misa služiti. Suarez za taj blagdan uči (tom. 1. de Relig. l. 2. c. 8. n. 13), da je taj blagdan megju svetkovinama Marijinima najslavniji, jer se na taj dan spominje njezina: slava, plata i pobjeda.

Crkva naregjuje u oči toga blagdana bdijenje i post. Postilo se u crkvi u oči toga blagdana od najdavnijih vremena, jer već papa Nikola I. g. 858. govori o tom postu, kao o davnom crkvenom običaju. U istočnoj pak crkvi postilo se pače po više dana prije te svetkovine.

U pontifikalnoj Anastazijevoj knjizi pripovijeda se, da je Leon IV. g. 847. naredio, da se blagdan Uzeća slavi osam dana (cum octava), na zahvalnu uspomenu, što je Bog na zagovor Bl. Djevice Marije oslobodio Rim od kuge. Neki misle, da su svetkovinu Uzeća naredili isti apostoli. Sv. Bernardo piše (ep. 174.), da je crkva naredila taj blagdan. Tomasin (Tract. de Festis l. 2. c. 20. n. 10.) dokazuje, da se štovanje Bl. Dj. Marije raširilo poslije sabora Efeškoga, koji je osudio Nestorija protivnika Bogorodičinoga. Oko 6. vijeka izigjoše na svjetlo knjige, za koje se drži, da ih je pisao Dionizij pod imenom: de Divinis nominibus. U tim se knjigama pripovijeda, da su Dionizij i s njime svv. Petar, Jakov i Dorotej štovali tijelo Bl. Djevice, ili kako drugi misle, došli na njezin grob. Zato se na svršetku 5. ili u 6. vijeku stalo slobodno govoriti o Marijinoj smrti, uskrsnuću i uzeću. Kad je to došlo i do drugih vjernika, naregjena je svetkovina, koja se spominje u Reguli Krodeganga za Pipina kralja, oca Karla Velikoga, i na saboru u Mainzu g. 813.

Ali ima dokaza, koji pokazuju, da se uzeće ili uznesenje Marijino svetkovalo u crkvi prije 8. vijeka. Iz Pontifikala zna se, da je papa Sergij, koji je živio u 7. vijeku, naredio, da na dane: Navieštenja, Božića i Spavanja S. Bogorodice vazda Djevice, obhod izagje od S. Hadrijana. Otuda izlazi, da je blagdan Uzeća naregjen već prije Sergija. Stalno je, da se taj blagdan svetkovao prije cara Mauricija, dakle prije svršetka 6. vijeka, jer je isti car tu svetkovinu *prenio* od 18. siečnja na 15. kolov., kako se to vidi kod Nikefora l. 17. c. 28. p. 779.

10. Rogjenje Bl. Djevice Marije ili Mala Gospa.

(8. rujna.)

Svakoga sveca slavi se rogjen dan kad je umro, kad se naime preselio iz ove doline od suza u drugi bolji svijet, u vječno blaženstvo. I zato se svih svetih ugodnika u crkvi uspomena svetkuje ne onaj dan, kad su se rodili, već kad su umrli.

Isusa Krista i Ivana Krstitelja crkva slavi ne samo dan njihove smrti već i dan njihova rogjenja. Zato je sasvim pravo bilo i dostojno, da se u crkvi slavi ne samo dan, kad je Bl. Djevica Marija umrla, nego i kad se rodila. „Jer ako rogjen dan Ivanov, koji bijaše glasnik i preteča Gospodinov slavimo svečano na odregjeni dan i time pokazujemo, da se proroštvo angjelovo i na nas proteže: *mnogi će se veseliti zaradi njegova rogjenja*, zašto da ne svetkujemo isto tako rado i pobožno i ne veselimo se u duši, kad se prvi put pokazala ne samo Kristova nego i naša Majka i svojim došašćem evangjelje, t. j. vesel i sretan glas donijela, da je uzmogao svijet pritisnut dubokom žalošću napokon kako nikad prije odahnuti.“ (Isp. Petr. Canisius l. 1. de Maria Virg. Deip. c. 11. p. 82.) Ivan Gerson (serm. de Nativ. Beatis. Virg.) spominje, da je crkva čudom opomenuta naredila svetkovinu rogjenja Marijina. Pripovijeda se naime, da je neki pustinjak na dan 8. rujna često čuo nebeski pijev. Molio je Boga, da mu očituje što ti glasovi znače. Kad je pak čuo, da zbor angjela i svetaca u nebu slavi svetkovinu Blažene Djevice, došao je u Rim i pripovijedao je to

papi, koji je odredio ovaj blagdan. Izmegju drugih spominje to čudo i S. Antonin (4. part, tit. 15. c. 6. §. 2. na početku): „Rogjenje tvoje Sveta Bogorodice veselje je navijestilo cijelomu svijetu; kad su naime angjeli vidjeli, da se rodio tako svet stvor, veliku prirediše slavu, i tako čine svake godine u nebu, kako je nekomu svetomu pustinjaku objavljeno."

Spominju isto čudo i drugi crkveni pisci (Vincent Bellovac. in Speculo Histor. l. 6. c. 65. et l. 7. c. 119.; Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum l. 8. c. 51.; Carthusianus serm. 1. de Nativ. B. M. V.) ali ne može se niti jamčiti za istinitost pripovijesti niti je vrijedno, da se pobija ili čak osugjuje kao sotonska opsjena.

Neki misle, da je svetkovina Rogjenja Marijina naregjena već u doba sv. Augustina, jer se u službi ovoga blagdana čita govor sv. Augustina o ovoj svetkovini. Ali čini se, da nemaju pravo, jer sv. Augustin u govoru 287. 292. o Svecima (alias 21. i 22.) kaže izrijekom, da se u crkvi svetkuje rogjen dan jedino Kristov i Ivanov. Baronij veli, da se jasno otuda razabira, da se u doba Augustinovo još nije svetkovao ovaj blagdan.

Isto tako ničim se ne može dokazati, da je svetkovinu Rogjenja naredio S. Maurilo Milanski, učenik sv. Martina. Njega je sv. Ambrozij zaredio za lektora a poslije postavši biskup Anžuvski (Andagavensis) opomenut od Boga zapovjedio je, da se u Galiji svetkuje taj blagdan. Spomenuti govor sv. Augustina, koji se čita na taj dan, istina je, da je vjerodostojan, ali je držan na svetkovinu Navještenja, pa se poslije u njemu promijenile samo pojedine riječi i tako prekrojio za svetkovinu Rogjenja. Govor sv. Augustina glasi: „Neka se raduje zemlja naša obasjana svečanim danom takve Djevice," a u službi čita se: „Neka se raduje zemlja naša obasjana rogjen danom takve Djevice." Običaje kašto crkva upotrebljavati riječi u antifonama i odgovorima, koje su rečene i napisane za drugu svetkovinu.

Drugi opet kažu, da je svetkovinu uveo u 12. vijeku najprije u Galiju Fulberto biskup karnotski (carnotensis) a odavle je prešla u Italiju, a dokazuju to govorom istoga biskupa, u

kojem se veli, da pobožnost vjernika nije bila zadovoljna, dok se svetkovinama Marijinima nije dodala svetkovina: Rogjenja. Ali ovaj se blagdan davno prije Fulberta svetkovao u crkvi, kako se razabira iz knjige sv. Ildefonza pisane u 7. vijeku: de perpetua Virginitate s. Mariae (tom. 12. Bibl. PP. p. 566. littera E) gdje izrijekom govori o ovoj svetkovini: „Ničiji u svijetu ne slavi se rogjen dan osim Kristov i njezin (t. j. Marijin) i B. Ivana . . ." I malo poslije pod slovom F: „ako se slavni rogjen dan presvete Djevice tako slavan i svet pravom svetkuje. . ."

Mimo to ima za ovu svetkovinu u galikanskoj i rimskoj crkvi još drevnijih spomenika. U kodeksu sakramenata crkve rimske izdanom od časnoga kardinala Tomasija, za koji se vjeruje, da je S. Leona Velikoga i drugih papinih predaka, nahodi se misa na dan Rogjenja S. Marije s posebnim molitvama. U Sakramentaru S. Gregorija izdanom od Menarda nalaze se molitve k jutarnjoj službi, za obhod i za misu Rogjenja Bl Dj. Marije kao kod onih svetkovina, na koje ide obhod od crkve sv. Adrijana u baziliku Liberijevu. Čini se ipak, da se u galikanskoj crkvi ovaj blagdan nije još svetkovao u početku 9. vijeka, jer sabor u Moguću (Mainz) g. 813. kad spominje svetkovine, ovaj blagdan ne imenuje, ali nema sumnje, da je na svršetku 9. vijeka svetkovina bila i ondje uvedena, jer Valter biskup Aurelianski g. 871. ovu svetkovinu spominje megju onima, koje treba najsvečanije slaviti. Ali ako se i nije u galskoj crkvi u 8. vijeku svetkovalo: Rogjenje Bl. Dj. Marije, otuda ne izlazi, da se nije ni u rimskoj crkvi svetkovalo, što jasno potvrgjuju spomenuti rimski sakramentari. Svetkovine se ne počinju svetkovati u isti čas po cijelom svijetu, nego se postepeno pomalo šire, kako to biva kod svih stvari, koje idu na crkvenu disciplinu.

Rogjenje Bl. Djevice Marije drevna je dakle i slavna svetkovina i bijaše, kako se kaže, zapovjedni blagdan i u latinskoj i u grčkoj crkvi. Car Emanuel Komen oko sredine 12. vijeka postavio ju je u red onih svetkovina, koje treba cijeli dan svetkovati. Sv. Petar Damiani pisac XI. vijeka (in 2. et 3.

serm. ad Nat. Mar.) opominje vjernike, da ju najsvečanije slave: „Rogjenje Blažene i nepovrijegjene Bogorodice, draga braćo, u istinu ljudima čini veliko veselje, jer ona je početak svega spasa ljudskoga. Pravom dakle danas cijeli svijet pliva u veselju i kliče. Pravom cijela sveta crkva, kad joj se rodila Rodica njezinoga zaručnika vesele pjeva pjesme. Kličimo dakle na ovaj osobiti dan i od svega srca veselimo se u Gospodinu, na koji, kad štujemo Majku Spasiteljevu, slavimo početak ostalih svetkovina.“ A sv. Bernardo (u glasovitoj posl. 174. u 12. vijeku) piše: „Ali naučili smo u crkvi i od crkve smatrati bez ikakve sumnje rogjenje Djevice za svečan i slavan dan, najčvršće s crkvom vjerujući, da je ona u utrobi dobila, da se sveta porodi.“

Nije se vazda Rogjenje Marijino u crkvi svetkovalo 8. rujna, kako se vidi kod Florentinija (in Notis ad Martyr. ad diem 8. sept.) Sada se pak i kod Grka i kod Latina svetkuje 8. rujna, na koji se dan zabilježena nahodi ta svetkovina u starom Martirologiju, što ga je izdao Florentinius.

Ova svetkovina ima osminu, koja je naregjena, kad su se porodile nesuglasice u konklavu, u kojem je izabran za papu Celestin IV. Kardinali naime, da se oslobode od neprilika, koje im je činio car Fridrik II., utekoše se u zagovor Bl. Dj. Marije i obećaše, da će blagdan Rogjenja proširiti osminom, ako im bude dano, da mirno izaberu papu. Inocencij IV. pak, koji bijaše izabran poslije Celestina, da ispuni obećanje svetoga zbora, naredio je osminu (tom. 11. Conc. Collect. Labbei part. 1. p. 636.)

Papa Gregorij XI. naredio je, da se blagdan Rogjenja slavi bdijenjem i na taj dan da se posti. Za istu vigiliju naredio je i posebnu misu, dok se prije na taj dan nije ni postilo ni pjevala badnja misa (Missa de Vigilia). Ali budući da sada ova svetkovina nema ni bdijenje ni post, vjerojatno je, da Gregorij nije baš zapovjedio, nego samo želio, da vjernici u oči toga blagdana poste.

Možda će se tko čuditi, što ništa ne govorimo i ne spominjemo o istom rogjenju Bl. Dj. Marije. Ali kad sv. pismo

šuti, činilo nam se, da je najbolje, da i mi o neizvjesnoj stvari šutimo. Oni koji su o tom htjeli pisati, čini nam se, da su crpali iz mutnih vrela ono što pripovijedaju n. pr. iz Protoevangjelja, koje se krivo pripisuje Jakobu; iz knjige: de Ortu Virginis, za koju Seleuk krivo misli, da ju je pisao evangjelist Matej; ili iz lažne poslanice S. Evodija: ili napokon: ex Opusculo de Nativitate S. Mariae, koju su knjigu redovnici s. Mavre u izdanju S. Jeronima kao sumnjivu zabacili. Za rogjenje Bl. Djevice potpisujemo riječi sv. Anselma (de Excel. Virg. c. 2.): „Mislim u pameti, da su Rogjenje njezino naprijed navijestila velika i čudna zlamenja. Koja i kakva su pak bila, jedini on za stalno zna, koji ju je, prije nego se rodila, za Majku izabrao.“

Zato ćemo samo nešto spomenuti za mjesto gdje se rodila i za njezine roditelje.

Gdje se Bl. Djevica Marija rodila? Baronij (in Appar. ad Annales num. 48.) misli, da se rodila u Nazaretu. I mnogi drugi isto tako misle i neki od njih kažu, da je ondje imala dvije kuće, jednu u kojoj se rodila, a drugu gdje ju je angjeo pozdravio. Ima ih opet, koji sa sv. Ivanom Damascenskim misle (isp. l. 4. de Fide cap. 15. et Or. 1. de Nativit.), da se rodila u Jeruzalemu. Neki takogjer, koji su proputovali svetu zemlju pripoviedaju, da ima crkva blizu jezera, za koje evangjelist spominje, da je u nj na stanovite dane angjeo silazio i gibao vodom, (Probatica piscina), gdje je po nekom davnom predanju, nekoč bila kuća, u kojoj se rodila Bl. Dj. Marija. (Isp. Novatus de Eminent. Deip. Virg. t. 1. c. 4. q. 2.)

Pripovijeda se, da je otac Marijin bio sveti Joakim a mati sv. Ana. Neki pisac iz Italije imenom Imperialis zaveden apokrifnim knjigama: de Partu Virginis i tragedijom: Christus patiens, učio je, da je Ana mati Bogorodičina kao djevica rodila Bl. Djevicu Mariju i tako čudnu svoju povlasticu prenijela i na svoju kćer. Taj krivi nauk osudila je apostolska Stolica g. 1677. kako svjedoče Tilemoncij (Not. 3. ad vitam B. Virginis); Graveson (de Mysteriis et annis Christi pag. 33.)

S. Joakim se spominje u rimskom Martirologiju (ad diem 20. Martii): „U Judeji S. Joakima oca Bl. Djevice Marije.“ Dvadeseti dan istoga mjeseca za blagdan toga sveca odredio je Julij II. god 1510. i zapovjedio, da se njegova služba moli sub ritu duplici. Papa S. Pijo V. zapovjedio je, da se njegovo ime briše iz koledara i brevijara rimskoga, ali papa Gregorij XIII. g. 1584. naredio je, da se opet onamo ime upiše.

Svetkovina sv. Ane slavi se 26. srpnja. U rimskom naime Martirologiju čita se: Počinak (Dormitio) S. Ane Rodice Matere Božje. Baronij (in Notis ad Mart.) svjedoči, da je Gregorij XIII. zapovjedio, da se moli služba sv. Ane u cijeloj crkvi. Iz izvještaja Baronijeva, koji izrijekom kaže, da je Gregorij XIII. „potvrdio i umnožao — firmavit et auxit“ svetkovinu sv. Ane, izlazi, da isti papa nije istom naredio, nego jedino potvrdio tu svetkovinu u crkvi. Zna se za stalno, da je u istočnoj crkvi, car Justinijan I. g. 550 sagradio u Carigradu crkvu na čast sv. Ani; a drugu je crkvu njoj na čast podigao Justinijan II. na početku 8. vijeka. Kronika Aleks. pisana u 7. vijeku (tom. 10. Bibl. PP. p. 923.) ovo ima: „Septembri mense, sexto Idus Septembris, die Lunae. Indictione 15. Domina Nostra Virgo ex Joachim et Anna nata est“. O S. Ani i Joakimu pobožno je govorio Ivan Damascenski u 8. vijeku u trima govorima, koje je držao na dan Rogjenja Bl. Dj. Marije. O njima kao roditeljima Bl. Dj. Marije govorio je Jakob biskup u Edesi vršnjak sv. Ivana Damasc., pravi kršćanin, koga je obranio od svake sumnje s krivovjerstva Asseman (tom. 1. Bibl. Orient. c. 40. p. 460. sq.) U zapadnoj crkvi štovali su se s. Joakim i Ana u 8. vijeku. To se razabira otuda, što je papa Leon III. zapovjedio, da se u bazilici sv. Pavla naslika život njihov i to upravo u ono doba, kad se izmegju obje crkve vodio ljut boj za slike svetaca. Ali štovanje to ne bijaše onda još dotle došlo, da se posebna svetkovina slavila i posebna služba molila i misa služila. To se vidi iz poslanice (174.) sv. Bernarda, koji je živio u 12. vijeku. gdje kanonicima lionske crkve veli, da nije trebalo

službu začeća i svetkovinu začeća uvesti, jer to vodi do toga, da se uvede i svetkovina njezinih roditelja. A ne bi mogao tako pisati, da se u njegovo doba u zapadnoj crkvi već svetkovao njihov blagdan i služba držala. Vazda je naime crkva zapadna suprotila se, da se širi i umnožava štovanje svetaca staroga zavjeta. Rimski pak pape, možda su zato dopustili, da se širi svetkovina sv. Joakima i Ane, što su oboje poslije rogjenja Kristova umrli i tako spadaju na novi zavjet.

Ima crkvenih pisaca, koji vele, da se ne zna za stalno, tko su bili sv. roditelji Bl. Dj. Marije i kako su se zvali. Sv. Petar Damiani (u 11. vijeku — serm. 3. de Nativ) o tom piše: „Neki hoće da budu pametniji nego li treba, pa od puste radoznalosti pitaju: tko je otac, tko li mati Bl. Dj. Marije. Čitalac bez koristi pita za ono, što je evangjelist držao, da je izlišno pripovijedati. Da je naime držao, da je to korisno, jamačno ne bi plemeniti povjesničar mukom prešutio.“ Ali kad se od toliko vjekova u zapadnoj i istočnoj crkvi drži, da su se roditelji Bl. Djevice Joakim i Ana zvali, nije pravo, da se tomu tko suproti.“

11. Ime Marije.

(Nedjelja poslije Rogjenja Bl. Dj. Marije.)

Premda nije stalno, da li je ime Marijino navijestio angjeo i da li je isti Bog zapovjedio, da se Djevici nadjene ime: Marija, kako se zna za ime Isus, sveti Antonin i drugi neki pisci (Christophorus de Castro in Hist. B. Virg. c. 2. n. 10) ipak tvrde, da su Bl. Djevici roditelji njezini po naviještenju angjeoskom nadjenuli ime Marije.

Nekoč nije bilo dopušteno ženama, ni istoga kraljevskoga roda, dati ime: Marija. Kad je Alfons VI. kralj Kastiljski uzeo za ženu Maurkinju, kojoj je trebalo na krštenju ime dati, zabranio je, premda je živo željela, da se nazove Marija. — Marija Alojzija Nirvanska (Nirvensis) i muž njezin Vladislav, Poljski kralj, dogovoriše se, da se ispusti ime Marija i da se

u napredak zove samo Alojzija. — Otkad se Kazimir I. Poljski kralj oženio s Marijom kćeri ruskoga vojvode i zaželio, da ostavi ime Marija, postao je običaj u Poljskoj, da se ni jedna više žena ne zove Marija iz štovanja prema časnomu ovomu imenu. (Isp. Raynaudum in Diptychis Marianis tom. 7. punct. 2. n. 12.)

Spominjemo, premda se ne može ničim stalno dokazati, da su neki bogoslovci učili, da ime Marijino tvori učine nebeske za naš vlastiti a i drugih spas, kako to čine i crkveni exorcismi, naime ex opere operato, a ne samo ex opere operantis. (Isp. Novatum de Eminentia Deip. Virg. t. 1. c. 4. q. 12.) To mišljenje pobija Teophil Raynaud (in Dipt. Marian. t. 7. num. 21. et 22.)

Bilo to istina ili ne, stalno je, da crkva štovanje vjernika prema imenu Marijinomu odobrava i potvrgjuje. Ova je svetkovina potvrgjena papinskim listom g. 1513. za grad i biskupiju Cochensku u Hispaniji. Ukinuo ju je papa Pijo V., ali Siksto V. iznovice ju potvrdio na prošnju kardinala Deze.

Iz Hispanije dalje se raširila svetkovina imena Marijina u druge krajeve i svetkovala se 22. rujna, jer su neki mislili, da je kod Židova običaj bio, da se djetetu nadjene ime istom 15 dana poslije rogjenja. Sad se slavi ta svetkovina, kako je rečeno, u nedjelju poslije svetkovine Rogjenja Marijina, i čitanja drugoga nokturna uzimaju se iz govora sv. Bernarda. Da službu Imena Marijina moli cijela crkva, naredio je papa Inocencij XI. dekretom od god. 1683. na uspomenu pobjede, kad su njezinom pomoću kršćanske čete potukle tursku vojsku i prisilile ju, da odustane od obsjedanja grada Beča, koji da je pao u ruke barbarske, mnogo bi stradala katolička vjera. Bilo ih je, koji nisu odobravali papinsku odredbu, jer su mislili, da se tim štovanjem i svetkovinom Ime Marijino izjednačuje s Imenom Isusovim. Ali kako taj razlog malo vrijedi, nije mogao smetati, da se svetkovanje blagdana u crkvi uzdrži i učvrsti.

12. Svetkovina S. Marije od Plate. Festum S. Mariae de Mercede.

(24. rujna.)

Ukazala se Bl. Djevica Marija Petru Nolasku, Rajmundu Penafortskomu (de Pennafort) i Jakobu Aragonskomu kralju i opomenula ih, da bi njezinomu Sinu i njoj bilo drago, kad bi se njoj na čast utemeljio religiozni red, komu bi bila glavna briga, da otkupljuje kršćane iz turskoga sužanjstva. Spomenuti dakle sveci i kralj Aragonski utemeljili su red pod imenom: S. Marije od Plate za otkupljivanje sužanja — sub invocatione S. Mariae de Mercede Redemptionis Captivorum. Članovi toga reda polažu osim obična tri evangjeoska zavjeta: čistoće, siromaštva i poslušnosti, još i četvrti, da će u potrebi i sebe iste dati poganima u sužanjstvo, da bi otkupili sužnje. Tako pripovijedaju: Zumel, Vargas, Remon, Vidondus, Salmeron, Spondanus, Hieronymus Romanus, Zurita, Castillo, Ilescas i Penia. Pripovijest ima najjači oslon i temelj u istim aktima S. Petra Nolaska i u poslanici s. Rajmunda Penaf. istomu Petru, u kojoj se izlaže spomenuto ukazanje, i u buli kanonizacije S. Rajmunda Penaf. Opširnije o tom govori Benedikto XIV. l. 4. de Canoniz. Sanct. p. 2. c. q. n. 10 sq. a n. 13. uči, da je naregjena ova svetkovina, da bi se proširilo štovanje Bl. Marije i izkazivala svake godine dužna hvala Bogu i njegovoj Materi za toliko dobročinstvo. Služba je dopuštena najprije istomu redu, a poslije se proširila na sva Hispanska kraljevstva i Galiju. Napokon je papa Inocencij XI. službu naredio za cijelu crkvu, a blagdan postavio na dan 24. rujna.

13. Svetkovina Čisla ili Krunice Bl. Dj. Marije.

(Prva nedjelja u listopadu.)

Svetkovina presvete Krunice ili Čisla slavi se u crkvi prve nedjelje u mjesecu listopadu. Uzimamo, da je svima kršćanima dobro poznato, što je Čislo ili Krunica. Mnogi pape u svojim listovima izrijekom priznaju i kažu, da je molitvu presvete Krunice uveo sv. Dominik. Tako poimence uče: Leon X.,

Pijo V., Gregorij XIII., Siksto V., Aleksander VII., Inocencij XI. i Kliment XI. (Isp. Benedikto XIV. tom. 4. de Canonizatione Sanct. part. 2. c. 10. n. 13; P. Thom. Vincent. Moneli O. Praed. Dissert. de Orig. sacrar. precum Rosarii c. 1).

Neki misle, da je početnik presv. Krunice sv. Benedikto, drugi opet da je č. Beda, neki misle da je Petar pustinjak, a drugi opet drže da je brat Alanus iz reda dominikanskoga. Najglavniji je uzrok, zašto su neki sumnjali, da je početnik Krunice sv. Dominik, što nema suvremenih spomenika, u kojima bi se spominjao sv. Dominik kao početnik te molitve. Ali budući da je vrlo vjerojatno, da su spomenuti spomenici lako izginuli u ono burno doba, kad su ratovi bijesnili a kuga i požari haračili i budući da je vazda pobožna predaja u dominikanskome redu držala, da je baš sv. Dominik početnik Krunice, koju predaju potvrgjuju vjerodostojni pisci i rimski pape, nema dovoljnoga uzroka, da se ne vjeruje u tu predaju, osobito ako se ima na pameti, da tvrdnja onih pisaca, koji drugoga nekoga a ne sv. Dominika drže za početnika Krunice, nema čvrsta oslona i dokaza. Mabilonij, jamačno čovjek mudar i učen, pobija (Praef. ad secul. 5. Benedictinum n. 125.), da su S. Benedikto ili č. Beda bili početnici Krunice, jer se u njihovo doba u suvremenim spomenicima ne spominje nigdje ta vrsta molitve, premda je dosta bilo zgode, da se uz ostale molitve, koje se preporučaju vjernicima ili katekumenima, spomene i molitva presv. Čisla. Slažu se s Mabilonijem i drugi odlični pisci: Natalis Aleksander i Graveson s već spomenutim Monelijom (Isp. Bened. XIV. de Canoniz. Sanct. l. c. n. 11.)

Običaj moliti i brojiti pozdrave angjeoske na zrna, svakako je stariji od sv. Dominika; pripovijedaju naime već Sozomen u crkvenoj povjesti i Paladij (Hist. Lausiaca), da su tako običavali moliti već u davnini pustinjaci.

Običaj da se po više pozdrava jedan za drugim moli, takogjer je stariji od sv. Dominika, jer se spominje (Erimanus u 12. vijeku: De Restauratione Monasterii S. Martini Tornacensis, edit. a Dacherio Spicileg. tom. 12. p. 414. sq.), da je neki pustinjak imao ukazanje, u kojem je vidio, da Teodorika vode na sud božji, što je u ratu s Balduinom redovnike u vatri pogubio; njega je pak Bl. Djevica zagovarala kod Boga, prinukana njegovom ženom Adom, koja je običavala svaki dan moliti šezdeset pozdrava angjeoskih, za kojim su se običajem od onoga doba poveli i drugi vjernici. Isti običaj molitve spominje Cezarij redovnik Cistercita u 12. vijeku. Ovo bijahu jamačno početci molitve presv. Krunice. Ali budući da Krunica ima stalan broj očenaša i pozdrava angjeoskih, megju koje se umeću neka otajstva našega spasenja, koja se promatraju, dok se one molitve mole, a prije sv. Dominika nema nikakva traga toj vrsti i načinu molitve, tko bi pravom smio pobijati, da je presv. Krunice početnik sv. Dominik, koga za početnika drži drevna, pobožna i neprekidna predaja časnoga reda dominikanskoga, koju predaju potvrgjuju rimski pape i koji su zato odredili, da se to postavi u čitanja brevijara, koja se čitaju u cijeloj crkvi. A ne treba zaboraviti, da ima spomenika, iz kojih se razabira, da se odmah poslije smrti sv. Dominika u dominikanskom redu ta molitva proširila. U Parizu u dominikanskoj crkvi nalazi se mjeden grob dominikanca Humberta iz 14. vijeka, na kome su urezani braća dominikanci, koji drže u ruci Krunicu. U povjesti crkve Placentinske (tom. 2. in Regestum Privilegiorum num. 108. p. 406.) nalazi se konstitucija Aleksandra IV. g 1294. Konstitucija je dakle proglašena 34 godine poslije smrti Dominikove, kojom se podjeljuju oprosti bratovštini presv. Krunice. Ovo sve još bolje potvrgjuje spomenutu pobožnu predaju.

Ovdje nije mjesto, da se opširnije govori o bratovštinama, koje su uvedene pod imenom Bl. Marije Djevice od Krunice, ni o oprostima i duhovnim nagradama, koje su rimski pape dali svima, koji pobožno mole presv. Krunicu, već treba da se nešto kaže kako je postala i kako se proširila svetkovina presv. Krunice.

Dne 7. listopada g. 1571. potukla je vojska pape S. Pija V. kod Lepanta (ad Naupactum) i skoro posve uništila brodovlje tursko, što je isti čas objavljeno papi u Rimu, kako se razabira

iz spisa njegove beatifikacije i opisa njegova života, krjeposti i čudesa od Benedikta XIV. (in calce 1. tom. de canoniz. Sanctorum). S. Pijo V. naredio je zaradi toga, da se svake godine spominje: S. Marija od pobjede, kako se čita u Martirologiju na taj dan: „Isti dan spomen S. Marije od Pobjede — commemoratio S. Mariae de Victoria, koji je naredio za svaku godinu papa Pijo V. na uspomenu slavne pobjede, što su je kršćani na taj dan izvojštili u pomorskoj bitci nad Turcima pomoćju iste Bogorodice." Baronij pak (in Notis) o toj pobjedi piše: „Brodovlje kršćansko SS. Gospodina Našega Pija V. pape i kralja katoličkoga Španjolskoga Filipa kao i slavne republike Mletačke združeno, pobjedilo je, kako se kroz vjekove spominje slavno, Turke najžešće neprijatelje kršćanskoga imena kod Ehinadskih otoka uhvativši 180 dušmanskih lagja, a druge raspršivši."

Budući da se spomenuta pobjeda izvojštila prve nedjelje mjeseca listopada, kad su pobožne bratovštine presvete Krunice po svom običaju, kako njihova pravila naregjuju, u obhodu išle i pobožno se Bogu molile tako, da se pobožno moglo vjerovati, da su njihove molitve na zagovor Bl. Dj. Marije mnogo pomogle do spomenute pobjede, zato je papa Gregorij XIII. na vječnu uspomenu toga dogagjaja, da bi se Bogu i njegovoj presvetoj Materi iskazivala hvala na toj milosti, naredio, da se u napredak prve nedjelje mjeseca listopada slavna svetkovina svetkuje pod imenom Krunice i moli služba Bl. Djevice proširena s novim čitanjima sub ritu duplici majori i to jedino u onim crkvama, u kojima se nalazi kapela ili oltar na čast Bl. Djevici od Krunice. Kliment X. na prošnju Marijane kraljice Španjolske dopustio je, da se svečani blagdan Krunice slavi po svim državama Španjolskim i krajevima podložnim katoličkomu kralju i da svi, koji su dužni moliti brevijar, mogu takogjer moliti službu i misu, ako i nemaju kapele ili oltara na čast presvetoj Krunici, kako se razabira iz brevea od 26. rujna 1671., koje je papinsko dopuštenje S. Zbor za obrede proširio na različne krajeve, gradove i biskupije u Italiji i izvan nje.

Za pape Inocencija XII. došla je molba cara Leopolda pred Zbor za Obrede, da se proširi na cijelu crkvu služba i misa presvete Krunice. Ali reskript kojim se udovoljava pobožnoj prošnji carevoj, budući da je papa umro prije nego mu se na odobrenje podastro, nije se mogao proglasiti i izvršiti.

Kliment XI. nasljednik Inocencija XII. dugo je zatezao odobrenjem reskripta, ali na dan Snježne Gospe, kad je vojska cara Karla VI. g. 1716. razpršila veliku silu Tursku kod Temišvara u Panoniji, baš kad su članovi bratovštine Krunice svečano u obhodu išli i Boga molili, da na zagovor Bl. Dj odbije i skrši navalu dušmana; i kad se na zapovijed papinu i dalje poslije obhoda nastavila obavljati pobožnost presv. Krunice, na osminu Uzeća Marijina u nebo oslobodila se i Korcira od obsjedanja Turaka. Tada je napokon i zaradi toga papa potvrdio spomenutu odredbu 3. listopada g. 1716. i zapovjedio, da se u cijeloj crkvi služba moli i posebna misa služi. Druga čitanja (u brevijaru) bijahu tada udešena za svetkovinu Krunice iz govora sv. Augustina, ali se u njima ne spominje, kako je naregjena Krunica i njezina svetkovina i služba, koja se čita u cijeloj crkvi. Zaradi toga je Benedikto XIII. naredio, da se izdadu nova čitanja, u kojima se spominje, kako je nastala molitva Krunice, kako je postala ta svetkovina i služba, koja se čita u cijeloj crkvi.

14. Svetkovina Zaštite Bl. Djevice Marije. Patrocinium Beat. Virg.

(3. nedjelje mjeseca studena).

Svetkovina Zaštite Bl. Djevice slavi se u kat. crkvi treće nedjelje mjeseca studena. Služba za ovu svetkovinu već je prije dopuštena svim pokrajinama podložnim Španjolskomu kralju, kako se razabira iz naredbe S. Zbora za Obrede od 6. svibnja g. 1679. Bijaše isto dopušteno i drugim krajevima crkvene države.

Ova svetkovina temelji se na katoličkom nauku, da naime Bl. Dj. Marija u nebu za nas moli i posreduje. Na drugom je

mjestu, gdje se govorilo o posredništvu Marijinu rečeno, da posredništvo Marijino ne snizuje i ne vrijegja Isusa Krista.

Ovdje je dosta spomenuti, da je posredništvo i zagovor Marijin jači i sigurniji nego svih drugih svetaca. To izlazi otuda, što ona kao Mati Božja dostojanstvom, svetošću i milosti nadvišuje sve angjele i svete. Zaradi toga i pouzdavaju se vjernici u zagovor Marijin više nego u zagovor svih drugih svetaca i zato je zazivaju u svim potrebama kao prvu svoju zagovornicu i odvjetnicu kod njezina Sina.

Tko ima na pameti, što crkva uči o zagovoru Marijinom kod Boga, kako ona naime za nas moli Boga i u kojem ju smislu zove crkva: naša posrednica, njega ne će smesti i zavesti, kad čuje, kako pojedini sv. oci puni hvale i pouzdanja u pomoć Marijinu, kašto o Mariji govore kao vrelu milosti i gospodarici našega spasenja. Katolici će znati na pravu mjeru svesti riječi pobožna srca, iz kojeg teku takve hvale Mariji na počast. Znamo iz crkvene povjesti, kako su krivovjerci neprekidno klevetali katolike i korili ih s krivoboštva i pretjerane grješne pobožnosti prema S. Bogorodici. Ali to katolike nije smelo, pače im bijahu krivovjerske klevete novi povod i poticalo, da većim žarom, istinitijom pobožnošću zazivaju Majku Božju i što svečanije i češće njezine blagdane slave.

Kako pak treba da zazivamo Bl. Dj. Mariju i u njezinu se zaštitu izručamo, uči nas davna crkvena molitva uzeta od sv. Augustina: „Sveta Marijo, dogji u pomoć nevoljnima, pomaži slabe (klonule), krijepi nestalne, moli za narod, zagovaraj kler, posreduj za pobožni ženski rod: neka ćute tvoju pomoć svi, koji se slavno tebe sjećaju.“ Uči nas pravo se moliti Mariji osobito slavna pjesma: *Salve Regina*, gdje se moli: „Nuto dakle, odvjetnice naša, one tvoje milosrdne oči k nam obrati i Isusa blagosloven plod utrobe tvoje poslije ovog progona nam pokaži.“ Neki misle, da je ovu molitvu sastavio Petar nadbiskup u Komposteli, koji je živio u 10. vijeku. (Mabillonius tom. 4. Annal. Benedict ad an. 986. pag. 38.: „Petrus Episcopus Compostellanus cognomento de Moson, qui ante episcopatum monasterii S. Petri ante Altaria in eadem urbe abbas extiterat. Hic piam antiphonam de B. Virgine, nempe, *Salve Regina*, compossuisse dicitur.“)

Drugi opet misle, da je tu antifonu spjevao neki Benediktinac imenom Herman, koji je živio u 11. vijeku, te je uz pomoć Marijinu premda bez naobrazbe bio tako na glasu s učenosti, da mu u njegovo doba nitko nije bio ravan. Kad je dakle spjevao pjesmu: Salve Regina, koja se već i u crkvama pjevala, te kad ju je čuo S. Bernardo, valjda u ono doba apostolski legat u Germaniji, od klerika (Spirensibus) pjevati, odmah je dodao one riječi: „o blaga, o bogoljubna, o slatka Djevice Marijo.“ (Isp. Chron. Spirens. Guilelmi Einsengeri l. 12. ad an. 1147.; Card. Bona de Div. Psalmodia c. 16. §. 20. in fine; Teoph. Raynaudus tom. 7. in Diptych. Marian. p. 251.; Vener. Petr. Canisius l. 5. c. 13. de Maria Deip. Virg.).

15. Prikazanje Bl. Dj. Marije.

(21. studenoga.)

Crkva svetkuje Prikazanje Blažene Djevice Marije 21. studena; taj dan se ne slavi uspomena onoga dogagjaja, kad je Bl. Djevica svoga sina prikazala u hramu, nego kad su nju istu prikazali njezini roditelji, premda se u nekim drevnim crkvenim spomenicima svetkovina Prikazanja zove dan, kad je Bl. Djevica sina svoga prikazala u hramu i dala ga u ruke Simeonu, kako se vidi kod Baronia (in Not. ad Martyr. die 21. novembris).

Neki pisci u davnini spominju, da je Bl. Djevica Marija, kad je bila 3 godine, prikazana u hramu, gdje je živjela dok nije dorasla za udaju, a za to vrijeme su je krijepili angjeli hranom. (Isp. Canisium de Deipara Virg. l. 1. c. 12.; Spinellum in Tract. de Deip. c. 8.; Suarez in 3. part. Divi Thomae tom. 2. disp. 7. q. 29.)

O prikazanju Bl. Djevice pripovijeda Evodij biskup antiokenski suvremenik apostola (apud Niceph. Hist. l. 2. c. 3.): „Kad je bila 3 godine bje prikazana u hramu, gdje je spro-

vela 11 godina u presvetištu. Za tim je svećenici predadoše Josipu, da je čuva, a kad je kod njega sprovela 4 mjeseca, dobila je onaj veseli glas. Rodila je pak svjetlo svijeta, kad je imala 21 godinu, dana 25. prosinca." S tim se slažu: S. Gregorij Nisenski, Ivan Damascenski, German biskup Carigradski, Andrija Kretski i Georgij biskup Nikomedski, koje spominje Baronij in Appar. ad Annal. n. 47. i 48. Ali budući da mnogi učeni i oprezni pisci zabacuju Evodijev odlomak kao apokrifan, a pisci, koje smo spomenuli nisu baš drevni, zato mnogi naprosto tvrde, da ne treba vjerovati dogagjaj, o kojem ništa neznaju drevni oci i crkveni povjesničari. Zato je i papa Siksto V. molitvu, koja se prije čitala na dan Prikazanja Gospinoga: „Bože, koji si Svetu svoju Rodicu hram Duha svetoga poslije trogodišta u hramu prikazati htio" zamjenio drugom, koja ovako glasi: „Bože, koji si Bl. Mariju vazda Djevicu hram Duha svetoga na današnji dan u hramu prikazati htio, daj molimo Te, da po njezinom zagovoru zaslužimo, da bi se prikazali u hramu Tvoje slave."

Stalno je, da je Bl. Dj. Marija prikazana bila u hramu; sve drugo što se pripovijeda o prikazanju nije stalno, pače s mnogo razloga može se o tom sumnjati. Gottus (de Verit. Relig. Christ. tom. 4, part. 1. cap. 3. §§. 4. 5.) pošto je pomno ispitao ovu stvar kaže, da se ne može sumnjati o prikazanju; kad je pak dovedena u hram, kako se ondje uzgajala, komu je prikazana, o svem tom ne zna se ništa stalno; završuje pak ovako: „Budući da ne nahodim, da je od svega toga išto prihvatila latinska crkva, ovo (prikazanje) kao stalno držim, sve drugo niti tvrdim niti pobijam." Tako i drugi pisci misle.

Suarez (l. c.) spominje i uči, da premda zakon nije odregjivao, da se žene prikazuju, bilo je ipak slobodno da roditelji i žensku svoju djecu Bogu prikažu. Bijaše pak Bl. Djevica u hramu prikazana, kako se općeno u crkvi drži, da se ondje dobro uzgoji, što ne bijaše u starom zavjetu ni nečuveno ni novo. Jer u 4. Kralj. c. 11. pripovijeda se, da je Jozaba kći kralja Jorama, sestra Ohozijina, da bi od gnjeva Atalijinog sačuvala Joaza sina Ohozijina, sakrila ga od lica Atalije, da ga ne ubiju, i kod sebe ga 6 godina držala u hramu. „I bijaše s njome 6 godina potajno u kući Gospodnjoj"; isto se pripovijeda u 2. Paral. c. 22.

Svetkovina prikazanja već se u davnini svetkovala u istočnoj crkvi, pače i služba se molila za ovu svetkovinu. Spominje se već u konstituciji cara Emanuela, koji je počeo vladati g. 1143.

Za zapadnu crkvu predao je službu za ovu svetkovinu papi u Avignonu Filip Mazerij poslanik kralja Ciparskoga kod apostolske stolice. Služba se ta pomno ispitala i zatim bje odregjeno, da se slavi po cijelom zapadu svetkovina, koja se počela svetkovati g. 1374. To se razabira iz lista Karla V. franačkoga kralja na učitelje i učenike sveučilišta a Navari 10. studena iste godine. U tom listu spominje kralj kad je naregjena ova svetkovina i poziva sve, da je svake godine slave na 21. studena.

Tada je vladao crkvom Gregorij XI. za koga pišu nastavljači djela Bolandijeva (tom. 8. pag. 110): „Velika se pobožnost papina prema Bl. Dj. Mariji pokazala time, što je na prošnju Filipa Mazerija kancelara Ciparskoga, poslije pomne istrage, naredio svetkovinu i službu Prikazanja, koju je svetkovinu dao u svojoj nazočnosti svetkovati." Kad se Gregorij XI. u Rim povratio početkom g. 1577. nije stalno, da se odmah svetkovina počela posvuda svetkovati. Istu su svetkovinu poslije pape Pijo II. i Pavao II. različnim oprostima nadarili. Za vladanja Pija V. svetkovina ili za pravo služba Prikazanja bijaše brisana, jer isti je papa skratio i druge svetkovine, da umanjivši broj blagdana umnoži pobožnost kojom se svetkuju. (Isp. Canisius de Maria Deip. Virg. l. 2. cap. 12. n. 96.) Za Siksta V. iznovice se pitanje razpravljalo i za tim je papa, imajući na pameti, da se ta svetkovina u istočnoj crkvi već u davnini slavila a i davno prije da se svetkovala i u zapadnoj crkvi, dodao i ovu svetkovinu drugim blagdanima Marijinima g. 1585. i naredio, da se unese u koledar i da se u svim cr-

*

kvama moli njezina služba. Ista je služba poslije ispravljena i iznovice uregjena za pape Klimenta VIII.

16. Svetkovina Bezgrješnoga Začeća.

(8. prosinca.)

Otajstvo, koje se u crkvi slavi na svetkovinu Bezgrješnoga Začeća, izloženo je opširno na drugom mjestu. Ovdje će se nešto kazati jedino o istom blagdanu, koji se danas u cijeloj crkvi slavi na dan 8. prosinca.

Poznato je, kako je sv. Bernardo (ep. 174. ad can. Lug.) navalio na kanonike crkve Lionske, kad su uveli i stali svetkovati u svojoj crkvi svetkovinu Bezgrješnoga Začeća. Nema nikakve sumnje, da je spomenutu poslanicu u istinu pisao sv. Bernardo. Već je govor bio o toj poslanici i dokazima, kojima sv. Bernardo pobija i istu svetkovinu i istinu, koja se slavi na taj blagdan. Množina bogoslovaca u tom se slaže, da je sv. Bernardu, kad je pisao svoju poslanicu, najviše do toga bilo, da brani ugled apoštolske stolice, koju nisu pitali kanonici Lionski za savjet, kad su stali u svojoj crkvi svetkovati blagdan bezgrješnoga Začeća. Toga radi nema sumnje, da bi i on prihvatio i pristao uz one, koji su učili i svetkovali bezgrješno začeće Marijino, da je živio i vidio, da uz to pristaje apostolska stolica, koja je dopustila, da se ista svetkovina slavi u cieloj crkvi. (Isp. Bellarmin. tom. 2. Controv. l. 3. de Cultu Sanct. cap. 16; Canisius: de Maria Deip. Virg. l. 1. c. 7. pag. 72.)

Poslanica sv. Bernarda nije smetala, da se blagdan bezgrješnoga začeća zadrži u mnogim crkvama. Isprva nije se ispitivala istina, da li je Bl. Dj. Marija bez grijeha začeta. To se poslije stalo istraživati i tim povodom nastale su u bogoslovskim školama najžešće raspre. Scotus, bogoslovac franciskanskoga reda, najviše je od svih svojim umnim dokazivanjem prokrčio i utro put, da se pobožno mišljenje o bezgrješnom začeću prihvatilo i raširilo. Od to doba, ne samo da se općeno učilo u katoličkim školama, već ga općeno prihvatiše i vjernici tako, da se nije dalo više izbrisati niti itko više od njega odvratiti. (Isp. Scotus in lib. 3. q. 1. n. 4. i disp 18. n. 13.; Cardin. Pallavicini Hist. Concil. Trid. l. 7. c. 7. n. 11. et 12.)

Poslije Scota, koji je umro g. 1308., ustao je pobijati g. 1387. bezgrješno začeće bogoslovac iz reda dominikanskoga Ivan de Montesono; njegov nauk osudilo je sveučilište Pariško, te je osudu tu potvrdio i zakonski sudac u toj stvari Petar de Ordeomonte biskup Pariški.

Za vladanja pape Eugenija IV. prve godine njegova pontifikata sazvan je sabor crkveni u Bazileju. Tada se u katoličkim školama živo raspravljalo o bezgrješnom začeću. Zato su saborski oci, da bi se pitanje razbistrilo i razjasnilo, naredili da Ivan de Turrecremata, tada S. Palatii Apostolici Magister, pismeno izloži prijeporno pitanje i otvoreno kaže, što on isti o toj stvari misli. Ali nije bilo zgode, da se predloži saboru, što je napisao Turrecremata, jer je očitovao kard. S. Angeli papinski legat, koji je predsijedao saboru, da su saborski oci većim brigama zaokupljeni, a da bi mogli pomno kako treba, isto pitanje pretresati. Mimo to, poslije je Eugen IV. poradi važnih uzroka sabor prenio u Feraru, kamo je otišao sa saborskim ocima, koji su se pokorili papinoj zapovjedi, i Turrecremata. Oci koji su neposlušni ostali u Bazileji, izdadoše g. 1439. u 36. sjednici dekret, kojim se odregjuje: svi vjernici treba da drže i vjeruju, da je Bl. Dj. Marija bez ljage istočnoga grijeha začeta. (Dekret se spominje prije, gdje se dokazuje bezgrješno začeće).

Kad je sabor izdao dekret, nije bio više zakonit; zato je papa Siksto IV., koji je, dok je još bio u nižim redovima, napisao raspravu o bergrješnom začeću, izdao dvije konstitucije, a ne obazira se na odredbu sabora Bazilejskoga. U prvoj konstituciji g. 1476. daje oproste svima, koji mole misu i službu, što ju je on sastavio ili su nazočni kod kanoničkih časova; u drugoj g. 1483. osugjuje, koji se usugjuju tvrditi, da smrtno griješi, tko svetkuje ovu svetkovinu, ili da je krivovjerac, koji uči, da je Bl. Djevica Marija čista bila od istočnoga grijeha.

Kad je g. 1494. Tritemij u kronici svoga samostana

izdao spis (commentarium): de laudibus S. Annae, u kojem brani bezgriješno začeće Marijino, ustade protiv njega neki redovnik imenom Vigandus i žestoko ga stade pobijati i mimo to takogjer ga je tužio na više crkvenih sudova. Ali badava. Tritemija uzeše u obranu sveučilišta: u Parizu i Kolonji, red karmelitski i cijela obitelj franciskanska, mnogi kardinali, nadbiskupi, biskupi i velikaši, cio kler i učenjaci njemački.

Kratko vrijeme poslije toga Pariški neki bogoslovac imenom Ivan Verus g. 1497. usudio se javno tvrditi, da je Bl. Djevica bila očišćena, ali nije bila sačuvana od istočne ljage. Kad je otuda izišla velika smutnja, Pariško sveučilište prisililo ga, da opozove svoju tvrdnju. Da se pak učini kraj svim nesuglasicama, izdade sveučilište glasoviti dekret, kojim se odregjuje, da u napredak nitko više ne može polučiti doktorski stepen, koji ne uči, da je Bl. Dj. Marija bez grijeha začeta i prisegom ne obeća, da će to braniti.

Ali vratimo se k dekretu Turrecrematovu. Kad se god. 1439. u Ferari pojavila kuga, prenesen je sabor u Fiorenzu. U saborskim spisima nigdje se ne spominje izvještaj Turrecrematin, a nema nikakva ni spisa o bezgriješnom začeću Marijinom.

God. 1512. sazvan je sabor Lateranski, koji je imao raspravljati o sporu bezgriješnoga začeća. Ali premda je papa Leon X. zapovjedio kardinalu Kajetanu, da pismeno izloži što misli o tom pitanju, što je on i učinio, ipak se u saboru o tom nije raspravljalo.

Papa Pavao III. sazvao je g. 1542. sabor Trijentski. Kad se pročulo, da će na tom saboru doći do rasprave o bezgriješnom začeću, Brat Bartol Spina S. Palatii apost. Magister, papinom privoljom tiskom izdade raspravu Turrecrematinu pod naslovom: „Tractatus de veritate Conceptionis Sanctissimae Virginis pro facienda relatione coram Patribus Concilii Basileae an. 1437. mense Julio, de mandato Sedis Apostol. legatorum sacro Consilio Praesidentium compilatus per Fratrem Joannem de Turrecremata."

Kardinal Pallavicini (Hist. Conc. Trid. l. 7. c. 5. n. 8), pripovijeda, da je kardinal Giaen, kad se radilo o istočnom grijehu, predložio, da se već jedanput riješi spor o začeću Marijinom. Oci su hladno slušali predlog pa izjaviše, da nije ni mjesto a nema ni vremena, da se raspravlja o stvarima, koje nisu članci vjerski.

Kad je došlo do dekreta o istočnom grijehu, porodile su se žestoke raspre. Kardinal Pacieco predložio je, da se općenoj izreci, kojom se uči, da su svi ljudi podložni istočnomu grijehu doda: „Sv. sabor očituje, da ništa ne odregjuje za Bl. Djevicu, premda vjeruje, da je začeta bez istočne ljage." Premda je većina mislila, da je Bl. Dj. Marija začeta bez svake ljage, ipak ne htjedoše protivnomu mišljenju ništa na žao učiniti, već se složiše svi u prijedlogu biskupa Astorijskoga (Astoricensis) i izdadoše ovaj dekret: „Očituje ipak ovaj sveti sabor, da ne kani u ovaj dekret uzeti, gdje se radi o istočnom grijehu, Blaženu i neoskvrnjenu Djevicu Mariju Bogorodicu, već treba držati konstitucije blažene uspomene Siksta pape IV. pod prietnjom kazna, koje se ondje odregjuju, koje iznovice odregjuje."

Ni dekret sabora Trijentskoga nije učinio kraj raspramа, koje su se iznovice povele i osobito se žestoko vodile u sveučilištu Pariškom. S. Pijo V. tuži se (in Const. 114. in Bullar. Rom. a. 1570. ed) da se na veliku smutnju vjernika raspravlja na jednu i drugu stranu o tom pitanju, da propovjednici jedno ili drugo mišljenje javno pretresaju, da mnogi i ne znaju pravo u čem je spor i to da je povod mnogomu zlu. I zato oštre odregjuje kazne protiv onih, koji se usugjuju sa propovjedaonice ili u javnim sastancima bilo ljudi ili žena jedno ili drugo mišljenje spominjati. Dopustio je ipak učenjacima u javnim skupštinama o prijepornom pitanju raspravljati, ako ih ondje ima takovih, koji razumiju stvar i ako se nije bojati smutnje. Zabranjuje ipak, da se ni jedno mišljenje ne smije žigosati kao krivo, dok apostolska stolica ne odredi, što treba držati.

Spomenuto je već na drugom mjestu, gdje se naime do-

kazuje nauk katoličke crkve o bezgriješnom začeću, da je isti papa S. Pijo V. iznovice potvrdio odredbe Siksta IV. i sabora Trijentskoga; iznovice sve je to potvrdio g. 1616. papa Pavao V. Godinu dana poslije, g. naime 1617. pošto je spomenuo, da su megju vjernicima nastale nesuglasice otuda, što se čulo u javnim propovijedima, čitanjima i raspravama, da se Bl. Djevica Marija začela u istočnom grijehu, odredio je, da u napredak nitko više ne tvrdi, da je Bl. Djevica začeta u grijehu; ali se u dekretu na svršetku kaže, da njegova Svetost time nije htjela osuditi suprotno mišljenje, već ga ostavlja u istom stanju u kojem se sada nalazi.

Gregorij XV. god. 1662. odregjuje: a) tko javno uči, da je Bl. Djevica začeta bez istočnoga grijeha, neka ne pobija suprotno mišljenje, već neka o njem šuti; b) budući da su nastale nove nesuglasice i raspre megju vjernicima zato, što se u sukromnim zborovima pobijalo bezgriješno začeće, zabranjuje se, da u napredak nitko ne smije više ni sukromno pobijati to začeće izuzevši jedino one, kojima je dopustila apostolska stolica; dopustila je pak braći reda dominikanskoga, kad megju sobom sukromno o tom pitanju raspravljaju; c) da u službi i misi, koja se služi na dan bezgriješnoga začeća, nitko ni javno ni sukrovno ne upotrebljava drugu riječ nego: začeće.

Napokon je papa Aleksander VII. g. 1661. imajući na pameti, da rimska crkva svetkuje blagdan začeća nepovrijegjene vazda Djevice Marije i moli službu po zapovijedi Siksta IV. i da se štovanje začeća otkad je uvedeno vazda zadržalo u rimskoj crkvi, izjavio, da on stalno zna, da brani bogoljubnost i pobožnost štovanja i svetkovanja Bl. Djevice Marije, da je naime milošću Duha svetoga sačuvana od istočnoga grijeha i odregjuje teške kazne za svakoga, koji se usugjuje nauk, svetkovinu i štovanje začeća napadati ili pod kojom god izlikom riječima pobijati; ali i on zabranjuje poput Siksta IV. da se ne smiju oni, koji protivno misle s krivovjerstva tužiti ili učiti da smrtno griješe, jer apostolska stolica još nije to odredila, kako ni on isti ne kani to ovime odrediti.

Španjolski kraljevi, Filip III. od Pavla V. i Filip IV. od Gregorija XV. iskali su po posebnim poslanicima i živo željeli, da se konačno spor riješi, ali nisu mogli više dobiti, nego što je ozgor spomenuto.

Iz svega što je dosada spomenuto izlazi, da je apostolska stolica vazda više naginjala k nauku bezgrješnoga začeća. Ali to je sve već izloženo i sada se pita o svetkovanju svetkovine Bezgrješnoga Začeća.

Emanuel Komen car (1143—1180.) kad broji svetkovine (Novella apud Theod. Balsamonem in observat ad Nomocanon. Photii), koje treba da vjernici svetkuju veli: Deveti dan prosinca, jer se tada Bogorodice začeće slavi. Otuda ne izlazi, da je tada svetkovina naregjena, već se naregjuje, da tu svetkovinu, već prije u davnini naregjenu, vjernici slave kao i druge zapovjedne blagdane. Da Začeće nije nova već drevna svetkovina u crkvi svjedoči Georgij biskup Nikomedski, kad za vlade Heraklijeve o njoj veli, da nije naregjena u novije doba.

Za nadbiskupa Armenskoga pripovijeda Mathaeus Parisius, da je putovao u Englesku i došavši u samostan S. Albana potvrdio, da se megju svetkovinama Marijinima od davnih vremena u armenskoj crkvi svetkuje takogjer blagdan Bezgrješnoga Začeća. Toliko se stalno zna za istočnu crkvu.

Mnogi misle, da se na zapadu najprije svetkovala svetkovina Bezgrješnoga Začeća u Englezkoj, a povod, da se uvede svetkovina, dalo je svetomu Anselmu nadbiskupu Kanturijskomu ukazanje, koje je vidio neki opat u onom kraju. S toga oci sabora Londonskoga god. 1328. ovo odregjuju: „Idući tragom časnoga Anselma našega predka, koji je poslije drugih nekih davnijih njezinih blagdana, blagdan začeća dodao, odregjujemo i kruto zapovijedamo, da se svetkovina Začeća spomenute (Bl. Dj. Marije naime) u napredak u svim crkvama našima Kanturijske pokrajine svetkuje.“

Iz Englezke prešao je običaj svetkovati bezgrješno začeće u Normaniju, otuda u Galiju i u crkvu Lionsku, koja je dala povod sv. Bernardu, da piše kanonicima, kako je već ozgor spomenuto.

Stalno je, da se u doba sv. Bernarda, koji je umro god. 1153., u rimskoj crkvi još nije svetkovao blagdan Bezgrješnoga Začeća, jer kori kanonike Lionske, što su, nepitavši savjet u rimske crkve, uveli novu svetkovinu. U Rimu su neki stali svetkovati taj blagdan u doba sv. Bonaventure, koji je kao general franciskanskoga reda, biskup Albanski i kardinal umro god. 1274. On (in lib. 3. Sent dest. 3. q. 1. p. 34. a tergo Edit. Venet. 1538.) ovako piše: „Crkva ne slavi blagdan ničijega začeća, osim jedino Sina Božjega na dan Navještenja Bl. Djevice Marije. Ima ih ipak, koji iz posebne pobožnosti slave Začeće Bl. Djevice, koje ne usugjujem se ni hvaliti ni naprosto koriti zato, što sveti oci, koji su po nauku Duha sv. druge svetkovine Djevice uveli, a bijahu veliki ljubitelji i štovatelji Bl. Djevice, ipak nisu odredili, da se svetkuje Začeće Djevice. Ne usugjujem se naprosto ni kuditi ih, jer kako neki vele, ova je svetkovina uvedena po božjoj objavi a ne odredbi ljudskoj. Ako je to istina, bez sumnje dobro je, da se svetkuje blagdan Začeća; ali budući da nije to vjerodostojno, netreba da vjerujem, budući pak da nije ni protiv prave vjere, ne treba ni da pobijam.“

Ako i ne izlazi stalno iz Bonaventurinih riječi, da se svetkovina Bezgrješnoga Začeća slavila baš u istom Rimu, ipak nema sumnje, da se i u Rimu svetkovala već u 14. vijeku. Jer Alvaro Pelagij, koji je umro g. 1340., kaže, da je u Rimu u Liberijevoj bazilici na taj blagdan propovijedao, premda ne upotrebljava riječ: *začeće* već *posvećenje*, možda prema onomu što piše (l. c.) Bonaventura: „Može takogjer biti, da se ova svetkovina proteže više na dan posvećenja nego začeća“

Takogjer Bakon karmelita († 1350.) očevidac svjedoči, da se svake godine običavala slaviti u crkvi njegovoga reda svetkovina začeća sa svečanom misom i propovijedi. (Isp. Gavantus sect. 7. cap. 2. n. 8. de Festis mensis Decembris.) Zato se veli u spomenutom dekretu sabora Bazilejskoga: „Toga radi obnavljamo odredbu o svetkovanju njezina začeća, koja se u davnini slavila kako u Rimu tako i u drugim crkvama 8. prosinca, odregjujemo i zapovijedamo.“

I Baluzij (in Notis ad vitam Paparum Avenionensium pag. 370. seq.) spominje svjedočanstva Speculatora glasovitoga pravnika u 13. vijeku i Ivana Andrejeva na glasu kanoniste u 14. vijeku, iz kojih izlazi, da se u njihovo doba svetkovala svetkovina Začeća iz pobožnosti, koju ne treba pokuditi — ex devotione non improbanda.

Siksto pak IV. u drugoj konstituciji izdanoj god. 1483. veli: „U istinu kad sveta rimska crkva nepovrijegjene i vazda Djevice Marije svetkovinu Začeća javno svečano slavi naredivši posebnu i vlastitu o tom službu . . .“

Službu bezgrješnoga začeća, o kojoj govori Siksto IV. dao je brisati iz Brevijara papa Pijo V. jer mu se nije činila zgodna i namjesto toga umetnuo je drugu službu, koja se i sada moli. Kliment VIII. uzvisio je službu ad ritum duplicis majoris. Kliment IX. dodao je osminu, a Kliment XI. da bi se povećalo štovanje Bl. Djevice Marije naredio je, da se ova svetkovina kao zapovjedni blagdan slavi u cijeloj crkvi. Benedikto pak XIV. odredio je, da se na svetkovinu Začeća Djevice Marije u napredak svečana misa služi u Liberijevoj bazilici pred papom, kardinalima i prelatima koji imaju u papinskim kapelama posebno odregjeno mjesto.

Mnogi su krivo mislili, da je apostolska stolica već time, što u mnogim spisima otvoreno pristaje uz one, koji uče bezgrješno začeće, odredila, da je to mišljenje članak vjerski. Ali to se ne da dokazati, jer može se slaviti svetkovina Začeća, premda crkva ništa nije odredila za isto otajstvo. Tako misli i Belarmin (Controv. tom. 2. l. 3. c. 16.): „Glavni temelj ovoj svetkovini nije bezgrješno začeće, već naprosto začeće buduće Majke Božje. Bilo kakvo mu drago ono začeće, već time što je bilo začeće Majke Božje, uspomena na isto veliko je veselje za svijet. Tada naime dobismo prvi siguran zalog otkupljenja tim više, što se nije bez čuda začela od neplodne matere i

tako ovu svetkovinu i oni slave, koji misle, da je Djevica začeta u grijehu.“

S Belarminom slaže se i kardinal Gottus i spominje, da konstitucija Klimenta XI. nosi naslov: Da se svetkovina Začeća Blažene Marije Djevice bezgrješne (neokaljane) kao zapovjedna u napredak posvuda slavi — Ut festum Conceptionis B. Mariae Virginis Immaculatae de praecepto ubique in posterum observetur.“ Otuda se razabira, da se riječ: Immaculatae, bezgrješne ne proteže na začeće, već na Djevicu. To je pak zato htio papa, da ne bi dirao u spor, kad naregjuje, da se blagdan slavi u cijeloj crkvi. Zato se papa gorko tužio, kad je njegova konstitucija tiskana u nekom talijanskom gradu pod naslovom: Ut Festum Immaculatae Conceptionis B. Mariae etc. i 12. listopada g. 1709. zapovjedio je Ordinariju onoga mjesta, da oštro ukori one, koji su dali tiskati papinsku bulu s krivim naslovom, a tako tiskanu, da ju obustave i ne dopuste da se izda.

Suarez (in 3. part. D. Thomae tom. 2. q. 37. a. 2. disp. 3. sect. 5.) ipak dokazuje, da crkva na svetkovinu Začeća slavi isto začeće kao sveto i bezgrješno. Slažu se bogoslovci skoro svi i potpisuju što veli Benedikto XIV. (De canoniz. Sanct. tom. 1. c. 42. n. 13. sq.), da se ne može kazati, da je začeće definirano kao vjerski članak, premda je apostolska stolica naredila, da se slavi svetkovina Bezgrješnoga začeća, jer su pape Pavao V. Gregorij XV. i Aleksandar VII. poslije kako su dopustili posebnu misu i službu i povisili svetkovinu ad ritum duplicis, izjavili, da nisu time riješili spora.

Kako je došlo do dogmatičke definicije otajstva i kad je bezgrješno začeće proglašeno vjerskim članakom, spominje se na drugom mjestu.

17. Svetkovina Prenosa Svete Kuće Lauretske.

(10. prosinca.)

Na dan 10. prosinca svetkuje se svetkovina: Prenosa Sv. Kuće Lauretske. O toj svetkovini čita se u Rimskom Martirologiju na dan 10. prosinca: „U Loretu Picenskome: Prenos

Svete Kuće Bogorodice Marije u kojoj je Riječ tijelom postala.“ Umetnut je taj spomen u Martirologij po naredbi S. Zbora za Obrede 31. aug. 1669. Već prije čitala se služba toga Prenosa u cijeloj pokrajini Picenskoj po odredbi istoga S. Zbora od 29. 1632., ali čitanja drugoga nokturna uzimala su se iz općenoga dijela iz nekoga govora sv. Bernarda. Za pontifikata Inocencija XII. dodalo se ovo: „Iste pak Djevice rodna kuća posvećena božjim otajstvima, bijaše ispod vlasti nevjernika prenesena najprije u Dalmaciju za tim na polje Loretsko u pokrajini Picenskoj, kad je na papinskoj stolici sjedio S. Celestin V. Da je to ista ona kuća u kojoj je Riječ tijelo postala i prebivala megju nama, potvrgjuju i papinska pisma, najveće štovanje vjernika kao i neprestana čudesa i milost božjih darova. To je ponukalo Inocencija XII., te je odredio da bi se što življe štovanje prema Majci darežljivoj pobudilo u pameti vjernika, da se prenos Svete Kuće, koji se svake godine svečano u cijeloj pokrajini Picenskoj svetkovao, posebnom misom i službom slavi.“

Iz početka se posebna misa služila i služba molila jedino u pokrajini Picenskoj, za tim se proširila (g. 1819.) i na cijelu Etruriju, a Benedikto XIII. protegnuo je to isto na sve pokrajine papinske države, poslije na sva mjesta podložna Mletačkoj repuplici, a napokon na sve zemlje podložne katoličkomu kralju.

Spomenuta čitanja u brevijaru kažu sve, što se na taj dan svetkuje. Spominju se papinske odredbe, koje potvrgjuju, da je Lauretska kuća baš ista u kojoj je Riječ Božja na sebe uzela narav čovječju. To su konstitucije: Pavla II., Julija II., Leona X., Pavla III., Pavla IV. i Siksta V. O čudesima pak koja se svaki dan u onoj svetoj kući dogagjaju i koja potvrgjuju istovetnost sv. kuće s onom, u kojoj se izvršilo otajstvo utjelovljenja, ne treba napose govoriti, jer se ne mogu izbrojiti i udilj se dogagjaju i svima su dobro poznata.

Da je pripovijest, što se u čitanjima brevijara spominje istinita, dokazuju i potvrgjuju povjesničkim i tehničkim — da tako kažem — dokazima mnogi crkveni pisci, osobito č. Petar Kanizij, Baronij, Raynald njegov nastavljač, Turselin, Turian,

Benzonij, Angelica, Centofiorin i drugi, koje spominje Benedikto XIV. Mnogo je spomenika sabrao Martorellus (in Theatro Sanctae Domus Lauretanae). Ovdje se spominju svjedoci, koji su na svečanoj istrazi potvrdili, da su čuli od starijih svojih, koji su na svoje oči vidjeli, kako se sveta kuća u vis digla i prenijela odanle na mjesto gdje je sada.

Višeputa putovali su stručnjaci u Nazaret, da se isporedi položaj mjesta i veličina sa svetom kućom i našlo se, da se mjera Nazaretske kuće sasvim podudara sa svetom kućom Loretskom. (Isp. Tursellinum Hist. Laureti l. 2. cap. 26.)

Najveća je poteškoća u tom, što sv. Jeronim (epist. ad Eustochium) piše, da je na mjestu, gdje je bila sv. kuća Nazaretska, podignuta crkva: „Nazaret je, gdje je Krist prebivao, selce u Galileji kraj brda Tabor, zaradi čega se i Gospodin naš Isus Krist Nazarenac zvao; ima crkvu na mjestu, kamo je unišao angjeo, da Bl. Djevici navijesti veselu vijest, i drugu, gdje je Gospodin odhranjen.“ Tu crkvu spominju u 7. i 8. vijeku i drugi pisci. (Isp. de Locis Sanctis, qui Bedae nom. circumfertur cap. 16.) Zaradi toga nije lako vjerovati, da je sv. kuća pod Celestinom V. ili Bonifacijem VIII. prenesena na mjesto, gdje se sada nahodi.

Crkveni pisci na različne načine nastoje, da tu poteškoću uklone. Jedni vele da su prvi već kršćani sv. kuću obratili u crkvu i u tom je stanju čudom prenešena od angjela. (Tursell. Historia S. Domus Lauret. l. 1. cap. 2.) Drugi takogjer vele, da je u doba čudnoga prenosa ono svetište i kuća bila i crkva, jer kršćani nisu ništa na svetoj kući rušili, već su je jedino ukrasili poput crkve. (Honoratus de S. Maria de regulis Criticae l. 3. dissert. 1. §. 4.)

Benedikto XIV. (in op. de Canoniz. Sanct.) oslonjen na svjedočanstva drevnih pisaca dokazuje, da Lauretska kuća nije cijela zgrada, već samo soba od one kuće, u kojoj je angjeo pozdravio Mariju. Zato može biti istina, što spominju pisci 7. i 8. vijeka, da je na mjestu, gdje je kuća bila, crkva sagragjena; ali ostala je soba, gdje se Riječ Božja utjelovila i ta je čudom poslije od angjela prenesena.

Ima ih i takvih, koji na pol usta govore, da nema kritičkih i trijeznih pisaca, koji vjeruju i potvrgjuju istinitost pripovijesti o prenosu sv. kuće. To ne stoji. Svi priznaju, da su megju kritičnim piscima na prvom mjestu Bolandisti. A baš oni na dan 25. ožujka §. 4., pošto su spomenuli, da je sveta kuća prenesena bila u Dalmaciju na mjesto, koje se sada obično zove Fiuma, a odanle u Loreto o velikoj Lauretskoj crkvi vele: „U ovoj crkvi pohagja se Presvete Djevice sveto obitavalište, u kojem je Bogorodica Djevica od angjela Gabrijela pozdravljena i od Duha svetoga obsjenuta začela u utrobi vječnu Riječ i Sina Božjega utjelovljenoga. Uspomena prenosa ove Marijine crkvice slavi se na dan 10. prosinca, kad smo i mi isti god. 1660. na njezinom ondje oltaru sv. žrtvu prikazali i veseljem velikim sve gledali za najveće navale hodočasnika, koje ispovijedaju svećenici iz družbe Isusove pozvani sa različnih strana Evrope, da hodočasnike uzmognu u materinskom jeziku pomagati i sv. pričešću krijepiti.“

Istinitost pripovijesti potvrgjuju i drugi kritički pisci, megju kojima spominjemo: Natal. Aleksandra (Hist. Eccl. sect. 13. pag. 37.) Theoph. Raynoda, Bailleta, Honorata a S. Maria Guid. Granda, Calmeta, Muratorija.

Quaresmij (tom. 2. Elucid. Terrae Sanctae l. 7. cap. 1. sq. praesertim cap. 4.) spominje, da se u njegovo doba pohagjala u Nazaretu Sveta kuća (Sacrum Domicilium), u kojoj je Bl. Dj. Marija začela Spasitelja svijeta. Za tim pita, kako se može kazati, da je sada sv. kuća u Loretu, kad je stalno, da ne može biti na dva mjesta, na istoku i na zapadu, u Palestini i u Picenskoj pokrajini, u Nazaretu i u Loretu. Nastoji pisac, da izravna poteškoću; čini se da je najbolji odgovor (ex Joannis Francisci Alcaroti Canonici Novariensis Itinerario Terrae Sanctae lib. 1. cap. 19.), da je čudom Sv. kuća iz Nazareta prenesena u Dalmaciju za tim u Loreto. Vjernici su pak sagradili crkvu u Palestini pod imenom Navještenja Bl.

Marije, u kojoj je crkvi mjesto, na kojem je bila S. kuća, i ta crkva je ona sveta kuća, za koju se kaže da je sada u Nazaretu.

18. Očekivanje Poroda Bl. Dj. Marije.

(18. prosinca.)

Spomenuto je, da se nekada u Hispaniji prema odredbi sabora Toletanskoga u 7. vijeku blagdan Naviještenja Bl. Marije svetkovao na dan 18. prosinca; uzrok je tome bio, što dan 25. ožujka redovno pada u korizmu ili na blagdan uskrsnuća, kad se ne smije svetkovati dan ni jednoga sveca. Poslije su se Hispanske crkve povele za primjerom rimske crkve, koja je od iskona slavila Naviještenje na dan 25. ožujka, a na mjesto toga blagdana počeše svetkovati na dan 18. prosinca svetkovinu Očekivanja Poroda, koju je potvrdio papa Gregorij XIII. apostolskim listom g. 1573. (De Ecclesiae Toletanae Officiis ordinandis): „Toletanska crkva (riječi su iz časoslova službe, koja se moli 18. prosinca) drži obadvije svetkovine; jednu mjeseca ožujka, da nasljeduje crkvu rimsku, koja je učiteljica i mati svih crkava; drugu osmi dan prije Božića i to zato, što je ovu svetkovinu naredila Toletanska crkva a od nje ju primile i druge i velikom se pobožnošću slavi po cieloj crkvi: a to zato, što je na isti dan Presveta Djevica udostojala se svojom nazočnošću posvetiti Toletansku crkvu i svoga slugu Ildefonza nakititi svetim darovima." Posljednje se riječi protežu na ono ruho, koje je Bl. Djevica darovala S. Ildefonzu, da ga nosi na glavnije svetkovine. (Ovo potvrdjuju Bolandisti tom. 3. Mens. Mart. pag. 538., Thomassinus de dierum Festor. celebrat. l. 2. c. 12. n. 10. i drugi). U Hispaniji zove se ova svetkovina: S. Mariae de O. Dobila je to ime od antifona, koje se počinju usklikom O, i naznačuju uzdisaje i želju drevnih otaca, koji su iščekivali došašće otkupitelja, a prva od njih se moli u predvečerje ove svetkovine.

Služba Očekivanja Poroda počela se moliti u krajevima podložnim Mletačkoj republici po odredbi S. Zbora za Obrede od 3. rujna 1695., a po cijeloj crkvenoj državi po naredbi Benedikta XIII. od 22. kolovoza 1725.

19. Svetkovanje subote na čast Bl. Dj. Marije.

Svatko zna, da se u crkvi svake subote, kad ne pada na taj dan drugi koji svetac, služi subotna služba Bl. Dj. Marije — Officium de S. Maria in Sabbatho.

Mabilonij (Praef. ad seculum 5. Ord. s. Benedictini) uči, da je crkva od iskona, kako je i pravo, štovala Bl. Djevicu. Štovanje se to osobito u 10. vijeku proširilo i umnožalo. Tada se naime uveo običaj, da se po subotama ne mrsi, da se naposeb pobožno spominje taj dan i moli Marijina mala služba — officium parvum. Neki misle, da je malu službu Marijinu sastavio Sv. Petar Damiani. Ali kardinal Bona (Tract. de Divina Psalm. ad c. 12. §. 2.) iz najboljih pisaca dokazuje, da Pet. Damiani nije uveo već obnovio malu službu, koja se tri stotine godina u istočnoj i zapadnoj crkvi molila prije njega.

Stalno je, da je drevan običaj, da se izkazuje u subotu posebno štovanje Bl. Djevici i njoj na čast taj dan misa služi Svjedoči to S. Petar Dam. (opus. 33. cap. 3. et 4.) „Uveo se lijep običaj u neke crkve, da se svake subote na njezinu čast služi sv. misa, ako se tomu ne suproti koji blagdan ili korizmeni praznik." Isti otac spominje i uzrok, zašto se subota posvećuje Bl. Djevici i kaže, da subota znači počinak, a to ime naznačuje Mariju, u kojoj je mudrost utjelovljena kao u svetoj postelji počivala.

Budući da je subota posebnim načinom posvećena bila Bl. Djevici, naredio je Urban II. u saboru u Clarveaux-u, da se svaki dan mole časovi Marijini, a njezina služba po subotama čita. Svjedoče crkveni pisci iz 11. vijeka, da se u ono doba posvuda molila u subotu služba Marijina ne toliko po zapovijedi koliko od dragovoljne pobožnosti.

Otuda se razabira, da su nekada duhovnici morali svaki dan osim božje službe molili takogjer malu službu Bl. Djevice i svetkovati njoj na čast subotu. Da se nekada tako molilo u

svim metropolitanskim, katedralnim redovničkim i zbornim crkvama spominju oci sabora anžuvinskoga držanoga za Urbana V. g. 1365. (Concil. Collect. Labb. t. 11. part. 2. cap. 1946.)

Budući da sabor u Clarveaux-u nije bio općenit, te zato nije mogao cijeloj crkvi nametnuti nikakve nove dužnosti, stali su profesori kan. prava raspravljati o tom, da li su dužni po subotama moliti malu službu Marijinu svi, koji su dužni moliti kanoničke časove. Taj je spor riješio papa S. Pijo V. Kad je ispravio stari brevijar i zapovjedio, da se u napredak po cijeloj crkvi po istom služba moli, izuzevši jedino one crkve, koje su od svoga postanka dobile od apostolske stolice drug brevijar, ili se drugim služe već 200 godina, odredbom svojom od god. 1568. ukinuo je dužnost, da se moli izvan kora mala služba Marijina i naredio je, da se sastavi i tiskom izda: Služba S. Marije u subotu.

SADRŽAJ.